

COLOCVII

dunărene

Publicație literară, online,
a Muzeului Brăilei „Carol I”

an II, nr. 1-3
ianuarie-martie 2022

SUMAR

EDITORIAL

Eminescu, omul cu însușiri (Viorel Coman).....1

ISTORIE LITERARĂ

Caragiale 170 de ani de la naștere (13 februarie 1852-9 iunie 1912) Caragiale printre noi (Viorel Dinescu).....3
Leon Feraru (Constantin Gherghinoiu).....5
Fișe de dicționar: Dimitrie Stelaru (I) (Gheorghe Sarău).....8
Gellu Naum – Proza poetică (II) (Ana Coman).....12
Literatura din Dobrogea (Ovidiu Dunăreanu).....15

CRITICĂ LITERARĂ

Rânduri pentru scriitorii Bugeacului (Valentin Popa) 18
Eroticonul lui Cărtărescu (II) (Daniel Kițu).....20
Poezia – descriere a parcului interior (C. Gergh) ... 23
Despre artă, nebunie și misticism (II) (Ana Dobre).....26
Junimea dunăreană (III). (Adi G. Secară) 29
O carte pentru cititorii de dincoace și de dincolo (Ghiță Nazare).....36
Gheorghe Felea omagiat în Ithaca Danubiană (Ionel Necula).....38
Barocul poeziei lui Marian Ilie (Lucian Gruia).....39

POESIS

Poeme cu om (Paul Aretzu).....41
Poemul lunii ianuarie. Întoarcerea zăganului (Marian Valeriu Găureanu).....43

PROZĂ

Orgasm (Bedros Horasangian).....44
Carnea (George T. Sipos).....47

ESEU

„La ce bun poezii în vremuri de restriște” (Nicolae Grigore Mărășanu).....49
Teme arhaice (Gheorghe Șeitan).....53
Revoluția verde, de la utopie, la realitate (Constantin Toader).....56
Galații-topos întru Dunăre, forma mentis între spiritus loci și paradigma europeană (Gheorghe Felea).....61
Trei pași pe Strada Regală (Darie Lăzărescu).....65

FILOZOFIE

Un traducător de carte filozofică: Cristian Bejan (Valentin Popa).....67

MEMORII

Reîntoarcerea în infern (Elena Dumitrescu Nentwig).....69

JURNAL

Fragment de Jurnal. 1938 Ion N. Dianescu (1899 – 1992) (Ghena Pricop).....74

LITERATURĂ SAPIENȚIALĂ

Cristale de cuget (Gheorghiușă Țarălungă).....79

UMOR LA BRĂILA

Muzeul umorului- Pledoarie – (Viorel Coman)..80

ISTORIE LOCALĂ

Contactele lui Nicolae Iorga cu Brăila (IV) (Ionel Căndea) 81
Fotografii de epocă. Ultima călătorie pe Dunăre a regelui Carol I, mai 1914 (Gabriela Cloșcă).....86
Captivi în gulagul românesc: Arhipelagul terorii din cuprinsul Direcției Regionale de Securitate Galați în perioada marilor represii (II) (Cătălina Mârza).....87

MULTICULTURALITATE BRĂILEANĂ: RUȘII LIPOVENI

Datini lipovenești (Maria Milea).....93

PERSONALITĂȚI BRĂILENE ÎN RECEPTARE STRĂINĂ

Evreul ca paria (Romanul autobiografic De două mii de ani din 1934 al scriitorului român Mihai Sebastian rămâne un document clasic al istoriei evreiești a secolului al XX-lea) (Adam Kirsch)...96

ARTE - MUZICĂ

„Miresmate” aduceri aminte... despre Muzică și Radio... Radio Brăila (Marilena Niculescu).....99

TEATRU

Teatrul „Maria Filotti”. Spectacole memorabile din perioada 2013-2021 (V) (Lucian Sabados).103

REDAȚIA

REDACTOR ȘEF: Viorel Coman

SECRETAR DE REDACȚIE: Valentin Popa

COLECTIVUL REDACȚIONAL:

Zamfir Bălan · Mirel Bănică · Lucian Chișu ·
Viorel Dinescu · Ana Dobre ·
Ovidiu Dunăreanu · Constantin Ghergh ·
Brândușa Oana Ilie · Elena Ilie ·
Nicolae Grigore Mărășanu · Victoria Milescu
· Adi Secară

Acest număr al revistei este ilustrat cu imagini ale lucrărilor artistului plastic
Constanța Abălașei-Donoșă
Coperta I: *Eminescu*, peniță
Coperta IV: *Mihai Eminescu, Venere și Madonă*
(fragment de manuscris)
colocviidunarene@gmail.com
Macheta: Zamfir Bălan
Tehnoredactare: Alina Mușat, Rozalia Pîrlitu

Eminescu – Omul cu însușiri

Viorel Coman

O carte masivă de aproape 600 de pagini tipărită la Editura Humanitas, intitulată *Mărturie despre Eminescu* adună cam tot ce e fundamental în acest domeniu. Rezultă o carte dominată – cum era și firesc – de fragmentarism. Dispuse cronologic, pe criteriul referirii la viața poetului, aceste „amintiri” alcătuiesc un formidabil „puzzle” care recompune, ca într-un roman Faulknerian cu focalizare multiplă, una din biografiile care încă obsedează conștiința românească.

O primă constatare: contemporanii au trecut nepăsători sau aproape nepăsători pe lângă el. De-abia la câteva luni după moartea poetului redactorii revistei „Familia”, unde debutase în 1866, cereau imperativ contemporanilor: „Scrieți amintiri!”. Providențială idee! Câțiva din cei care au stat o vreme în preajma lui Eminescu s-au apucat să depene amintiri. Scriitorii vremii, cu excepția lui Maiorescu, nu țineau jurnale. Așa că amintirile scrise după câteva decenii de la „timpul trăirii” sunt marcate de haloul imens dat de ceea ce a devenit între timp Eminescu. A rezultat o sumă de texte care, adunate, formează cam o mie de pagini. Că e mult sau e puțin, doar bunul Dumnezeu știe. În antologiile anterioare publicate mai ales în perioada comunistă o parte din astfel de amintiri erau publicate sub un titlu nedrept: *Ei l-au cunoscut pe Eminescu*. Să fie adevărat că „l-au cunoscut” sau doar „l-au văzut”, au avut norocul să stea o vreme în preajma lui și târziu, când deja în mentalitatea publică se constituise „mitul Eminescu” să depună mărturie? Abia atunci au înțeles că în biata noastră grădină plină cu iarbă măruntă căzuse un meteorit... (idee G. Ibrăileanu). Despre operă, în ultimii ani, nu s-a publicat mai nimic. Motoarele hermenauticii au stat. Un singur mare eveniment: finalizarea marelui proiect propus la începutul anilor 70 de C. Noica: tipărirea *Caietelor*. În rest, mai nimic. Oricât ai căuta pe rafturi, nu dai de vreo mare analiză nouă a operei. Azi, avem un Eminescu sărăcit, fără aripi. Intuiția lui Gh. Anghel, autorul statuii poetului din fața Ateneului român, are un tâlc adânc, o mare metaforă în bronz, de o mare actualitate: un înger căzut, cu aripile zgribulite, strânse, privind îngăduitor pământului...

Cert lucru, azi receptarea operei lui Eminescu este în declin. Deși este enzima cea mai hrănitore de sub rădăcinile operelor marilor noștri poeți tradiționaliști sau moderni – G. Coșbuc și O. Goga îl au în genă, sub structurile operelor poetice ale lui Arghezi, Blaga, Barbu, Nichita Stănescu stă, hrănitore ca un mit, Eminescu – unii îl socotesc doar un poet al secolului al XIX-lea, un poet fără mesaj pentru secolul al XX-lea. O enormă eroare,

evident!

În mod normal, credem că ori încotro s-ar îndrepta destinul nostru ca neam, Eminescu trebuie consultat cum consultă marii călători steaua polară. Îl urmăm sau nu îl urmăm, aceasta este o altă poveste. Fiecare epocă dă măsura sa raportându-se la Eminescu. Cum vorbești despre Eminescu, acela ești. Trăim un fenomen ciudat de tranzitivitate. Eminescu a devenit doar un pretext. De fapt vorbim despre noi, despre obsesiile noastre, despre bolile spiritului pe care omul contemporan le încearcă. Nu mai interesează acea viziune asupra biografiei care a făcut posibilă opera, adică acea biografie în spirit călinescian exprimată în *Viața lui Eminescu*, ci una sumbră, a scenariilor scandaloase, a complicităților de tot felul, a mizeriilor care se leagă „de o palmă de țărână”. În cele câteva cărți publicate în ultimii ani, Eminescu are o biografie, fatalmente, *underground*, mult mai complicată, mai plină de detalii și scenarii, de scandaluri și dedesubturi pe care contemporanii nu numai că nu le-au văzut, dar nu și le-au imaginat vreodată, măcar. Contemporanii nu au văzut mai nimic sau au văzut puțin și strâmb. Târziu, după câțiva ani, când omul Eminescu nu mai făcea umbră pământului, au depus mărturie. Eminescu nu a fost un om cu mască. Dimpotrivă, i-a fost dată cea mai severă infirmitate pe care o poate avea un om în spațiul românesc: a ieșit în for fără mască. De aceea a devenit vulnerabil, a devenit țintă, ușor de lovit, ușor de batjocorit, ca albatrosul lui Baudelaire căruia, pe puntea corabiei, marinarii, ca să râdă de el, îi puneau în cioc o pipă, îi scâlâmbau mersul greoi...

Eminescu a trăit relativ puțin. Activitatea literară se întinde puțin peste 13 ani. Numai Panait Istrati, dintre cei mari, îi mai e pe măsură. La evocarea destinului literar al lui Arghezi, Sadoveanu, Agârbiceanu – ca să nu enumerăm decât pe câțiva dintre cei mari – participă câteva generații de martori. Contemporanii, cei care l-au „văzut” pe Eminescu depun mărturie până prin anii 20 ai secolului trecut, adică la trei decenii de la moartea poetului. Ioan Slavici povestește prin anii 20 întâlnirile de la Viena cu Eminescu din preajma anului 1870. Între „timpul trăirii” și „timpul mărturisirii” se așează o jumătate de veac. Mai putem vorbi de fidelitatea amintirii? Mai putem vorbi de exactitatea replicilor? Totul pare mai degrabă un *remake* biografic, o privire în urmă, găsind, din perspectiva prezentului, semne în trecut.

Credem că sensul nu mai e al amintirii exacte și precise cât mai ales al imaginării amintirii. Nu

mai e o amintire „în litera” evenimentelor cât mai ales o „amintire” în spiritul lor. Cu toții au văzut doar „umbra” sa, adică ceea ce e efemer și banal într-o existență, mărunțișuri care nu sunt purtătoare de mari semnificații, iar „arheul”, matricea unică a ființei, ca-n *Sărmanul Dionis*, a fost „văzută” cu adevărat doar de câțiva inițiați, singurii pe măsură. Maiorescu, în primul rând, apoi Caragiale fac cele mai subtile portrete. De asemenea, Ioan Slavici are intuiția bună a celui care i-a stat în preajmă un deceniu și jumătate. Astăzi viața lui Eminescu este o permanentă balansare între legendă și adevăr. Contemporanii au observat că avea mâinile „mici, ca ale mamei”, părul lung și negru-corb, natura „herculeană”. Unii remarcă un fapt banal: „avea păr pe picioare”, alții, că avea „platfuss”. Câțiva își amintesc ghersul poetului. Îi plăcea să cânte doine și mai ales balada *Andrii Popa*. Unii își amintesc că la 14 ani „bea vartos, numai vin”, alții îl văd „sănătos ca piatra”; nu fuma, nu bea. Iubea nespuse ficțiunile. La Blaj se împrietenește numai cu „măgărarul” de la seminar deoarece acesta știa să spună povești. La mănăstirea Agafton mergea adesea la o soră a mamei și asculta cum măicuțele spun basme. Unii observă că nu era „lumeț”, adică nu era om de lume. Era „ca vremea”, spontan, schimbător, în funcție de temperatura spiritului său. De fapt, el nu trăia, ci ardea. Avea ceva din vitalitatea teribilă a tatălui său. Combustia lui vitală i-a ajuns doar până la anii lui Cristos. Spusese cândva: „optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit”. Fusese dăruit pentru anii aceștia. Nu a apucat să trăiască decât jumătate, din care, ultimii șase, ca povară pentru alții și pentru sine. A avut devreme conștiința destinului său. La nouă ani deja spunea învățătorului său că vrea să fie poet. La nici 17 ani, la Blaj, e auzit spunând: „Domnilor, eu sunt poet!”. A fi poet i se părea cea mai înaltă ipostază a condiției umane. Unii îl văd cumpătat în ale mâncării. Îi plăceau merele, nucile, cafeaua, mierea. Un fel de hrană esențială. Când era mâhnit, înjura frumos: „neamul nevoii!”. Unora a părut risipitor. De fapt, renunța la tot ce îl împiedica să trăiască. Dorea să fie om fără griji ca să se dedice doar muncii lui. Prețuia mult ceea ce câștiga din munca lui. Suta de lei primită de la revista „Familia” pentru câteva poezii publicate l-a bucurat ca pe un copil. Deoarece considera somnul cea mai plăcută parte a vieții, dormea mult. De fapt, în somn el călătorea prin Oniria, țara unde „visul creștea ca nalba” (G. Călinescu). În treburile lumești era stângaci, neîndemânic. Evocări! Evocări! Azi putem să spunem că cei mai mulți doar „l-au văzut” pe Eminescu și nu „l-au cunoscut”. Au văzut „micile scandaluri”, slăbiciunile, întâmplările banale și seci. Dar ceea ce era mai important le-a scăpat: nu au văzut marele lui caracter. Cine cunoaște viețile scriitorilor noștri înțelege că Eminescu nu seamănă cu niciun alt scriitor român nici de până la el, nici de la el încoaie. El era din altă plămădeală. El avea „belșug de idei”. Era bucuros când muncea. Era

îndârjit și exact. Minte sclipitoare, pe măsura geniilor Renașterii, a proiectat mai mult decât a șlefuit. Ne-a lăsat o operă-șantier care sperie prin amplitudine. Era pasionat de idei, de dezbateri. Fire analitică, dorea „să dezmembrăm trecutul”. Citea imens dar nu ca să consume timpul ci cu un scop special și rar: citea ca „să se dumirească”. Prin lectură el făcea conexiuni, căuta confirmări. Masa lui de lucru, camera, mereu simplă și săracăcioasă, avea doar strictul necesar. Semăna mai mult cu un atelier. Împrăștiate: ciorne, fragmente, caiete, ziare, decupări, hârtii cu însemnări fugare, cărți, ștraifuri. O aparentă dezordine pentru un ochi străin. Pentru el, un haos al hârtiilor surprins într-un moment esențial, când se organizează în cosmos. Dar adevărata biografie a lui Eminescu, ignorată de contemporani, este în altă parte. Este biografia luptătorului în aparent friabilul articol de presă. În aceste efemeride se ascunde un tip de existență din perspectiva căreia a scris. Este biografia tainică, specifică „spiritelor adâncului”. Ca și Dionis, „sărmanul”, Eminescu a lăsat doar „umbra” pentru contemporani și a pus la lucru „arheul” pentru eternitate.

Aceasta este biografia morală specifică marilor caractere. De toate au observat contemporanii, mai puțin această dimensiune teribilă a firii sale. În taină, în fața hârtiei albe pe care o umplea cu semnele gândirii, el avea un tip de existență. Puterea lui de a judeca lumea românească era teribilă. Avea acel „simțământ de dignitate” care îl făcea luptător. Eminescu a fost un sever și incomod judecător al oamenilor timpului său. Avea simpatie doar pentru țărani. În rest, privea cu neîncredere spre toți cei cățărați prin viclenii procedurale pe scara socială. Nu vedea decât o lume fără strălucire, lacomă și perversă. În jur nu vedea decât minciună, prefăcătorie, hoție, ciocoism. Pe mulți i-a făcut să se îngrijoreze de soarta funcțiilor lor sau de imaginea lor în posteritate. Avea, ca toți marii pamfletari, privire de vasilisc. Cine apărea în raza privirii lui pierdea. A ridicat adevărul la rang de principiu și a plătit greu pentru asta. A pus înaintea contemporanilor o oglindă și aceștia, precum Caliban din piesa „Furtuna” de W. Shakespeare, când s-au privit, s-au îngrozit și au urlat. Puterea lui de a observa lumea românească era teribilă. El a fost unul din cele mai lucide spirite care au judecat condiția de român.

I-a fost dat să trăiască în for doar până la 33 de ani. În acest timp el a identificat firea neamului și vectorii de atitudine cu aceeași exactitate cu care chimiștii analizează picătura de ploaie și decelează exact compoziția și istoria norului scuturat. Dacă un editor inspirat ar pune cap la cap, într-o ordine anume și după o selecție fină articole politice semnate de M. Eminescu, ar publica o carte mult mai radicală și mai actuală decât „Schimbarea la față a României” de Emil Cioran.

Caragiale 170 de ani de la naștere (13 februarie 1852-9 iunie 1912) Caragiale printre noi

Viorel Dinescu

Pentru intelectualii români „fenomenul Caragiale” este, fără îndoială, o întâmplare providențială, inimitabilă și mai ales reprezentativă în peisajul dramaturgiei contemporane de la noi, dar și din alte zone de cultură europeană. Încă din timpul vieții, asemenea lui Eminescu, dar în altă dimensiune, Caragiale a devenit unul din cele mai originale și mai caracteristice repere ale culturii noastre, poziție pe care mofturile și mârâielile unor esteți incompetenți, proști ca noaptea sau teleghidați, nu au reușit încă să o clatine. Atunci când eroii săi, cronici și tragici în același timp, au ieșit pentru prima oară la rampă, mahalagii ultragiați, și-au strâns brâurile pe burtă și au pus mâna pe ciomegele lor ghintuite, dăscălimea bigotă și-a scos mustața din halbele cu bere și s-a scandalizat într-o franțuzească de baltă, damele cu soți mai bătrâni cu treizeci de ani s-au pitit după evantaie („rușinoasă Veta, mie-mi spui?”), dar au continuat să primească bilețele de amor de la juni sclivisiți și agramați, iar forurile culturale oficiale au luat cu severitate atitudine („pardon, scuzați, bonsoar!”). Dar, dincolo de aceste pudice și ipocrite contestări, marele fluviu al suflării românești, iubitori de teatru de bună-credință, sătui de chingi și de principii morale inventate, s-a distrat copios și continuă să se bucure, și astăzi de nonconformismul operei lui Caragiale ca într-o permanentă „sărbătoare a nebunilor”, a unor saturnalii în care să te simți descătușat, fie și numai pentru o seară.

Se va spune, pe bună dreptate, că valoarea artistică nu se impune prin vot. Da, dar istoria nu se explică după gusturile câtorva esteți, care tot subiective sunt (și care pot fi și ele influențate de mode străine sau prejudecăți de breaslă), ci ține seama și de audiența pe care o au în sânul unei societăți în care determinantă este și o anumită constantă de grup.

Mai neobișnuite sunt rezervele unor comentatori de incontestabilă valoare, care astăzi ni se pare a fi privit opera lui Caragiale prin ochelari de soare sau, ca să fim și mai direcți, prin ochelari de cal: Titu Maiorescu și George Călinescu. Ne descoperim în fața acestor iluștri înaintași a căror competență, în alte situații, s-a dovedit inatacabilă, dar nu vedem de ce ar trebui să preluăm și erorile acestora, care probabil erau inevitabile în epocă. Preluăm un citat din

Maiorescu, reprodus într-un articol de Ileana Lucaciu: „Comediile dlui Caragiale, se zice, sunt triviale și imorale, tipurile când amorul e întotdeauna nelegiuit; și încă aceste atitudini și situații se prezintă alese dintre oameni sau vicioși sau proști, situațiile sunt adeseori scabroase, în mod firesc, parcă s-ar înțelege de la sine că nu poate fi altfel; nicăieri nu se vedea pedepsirea celor răi și răsplata celor buni. Pentru cei care cunosc multe discuții deșteptate și în literatura altor țări asupra acestor întrebări, ne-am putea mărgini să răspundem: există aceste tipare și în lumea noastră? Sunt adevărate aceste situații? Dacă sunt, atunci de la autorul dramatic trebuie să cerem numai ca să ni se prezinte în mod artistic, iar valoarea lor este afară de chestie?”.

Această logomahie maioresciană este revoltătoare prin obtuzitatea ei. O vom discuta mai la vale, dar mai întâi să vedem ce spune și Călinescu (compararea părerilor celor doi titani ar putea fi nespuse de interesantă). În magnificul său roman intitulat *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, în care Călinescu își arată tot geniul său portretistic, în paginile rezervate lui Caragiale, „divinul critic” (cum l-a numit Eugen Barbu) ne surprinde prin detalii biografice (oarecum neonorabile) și prin povestirea pură și simplă a câtorva scrieri, procedeu cam marginal într-un demers critic cu pretenții. Dar, spicuim și noi câteva găselnițe mai interesante.

După Călinescu, la Caragiale nestatornicia, pasiunea mimică, voluptatea în a vorbi și a recita sunt moștenite. (Pentru un om de teatru aceste trăsături sunt mai curând calități). Autorul comentat ar fi („absolut vorbind”) bastard, categorie care ar dovedi o rară inteligență (Călinescu aflându-se exact în aceeași situație). Liceul nu l-a terminat niciodată, sunt bănuieți că ar fi făcut și clasa a cincea secundară (azi a noua). Avea porniri de violență, era bun, voios, nevrinos, stenahorios. Căuta chefurile, unde poate da drumul vervei lui sofistice. E creatorul, la noi, al literaturii „potatarice”. Un scriitor distins ca Duiliu Zamfirescu (fecior de arendaș) îl considera „o întrupare a vulgarității”. Dar era sentimental. La îmbolnăvirea lui Eminescu a izbucnit în plâns, Călinescu îi descoperă un spirit enorm care izbutește numai farsorilor geniali. Maiorescu l-a criticat pentru replica „sezi frumos, te vede madam Carol”, făcând dovada de conformism.

Întâmplarea lui Leiba Zibal „nu are umanitate”, dar e „indimenticabilă” (adică de neuitat), Caragiale e narator de rasă. I se reproșează mentalitatea „naturalistă”, deci și Călinescu e din tabăra prețioșilor. Nuvela *Păcat* cică ar produce „o impresie neplăcută de monstruoșitate umană”. E considerat promotor (!) al balcanismului bazat pe etnicism provincial, dar și „bucureștean”(!). Eroii sunt patrioți, familiari, meridionali la antipodul romantismului. Unii au subestimat opera lui Caragiale, pentru că ar zugrăvi moravuri.

Mai spune Călinescu, că înțelegerea lumii lui Caragiale rămâne intactă, „nimic din comicul lui n-a suferit o cât de mică stingere de tonuri”, alții îl imită, criteriile morale nu i se pot imputa, neexistând dorința de îndreptare. S-ar părea că prefăcându-se a critica liberalismul, ironiza formalismul natural românesc. Mai spicuim alte aprecieri călinesciene: bufon bucureșteană, apropiere de Courteline și de umor galic. Predilecția pentru calambururi, formalism radical, relativa sterilitate. I se reproșează, de la înălțimea catedrei, faptul că era un autodidact, ca și cum o instrucție universitară ar fi o condiție a creației. Literatura lui Caragiale e tot ce poate fi mai antiartistic (!); caracterele sunt „minimale”. Opera lui Caragiale e un schelet susținător, altfel ar părea ușuratică.

Dar surpriza abia acum vine! Partea cea mai importantă a creației lui Caragiale: piesele de teatru sunt expediate, subiectele sunt „povestite”, cu personaje respective nu se poate face „comedia adâncă”. Comicul rămâne în sfera indemonstrabilului, umorul e inefabil ca și lirismul eminescian, independent de orice observație sau critică. Cu alte cuvinte, toate aprecierile critice normale sunt irelevante. Și poate nu doar în cazul scrierilor lui Caragiale.

Cu astfel de prieteni nici nu prea mai ai nevoie de dușmani. Încercând să concluzionăm asupra aprecierilor celor doi mentori ai culturii noastre, Maiorescu și Călinescu, reținem următoarele: Maiorescu nu l-a înțeles, nu l-a agreat, poate și din cauza conservatorismului său, a unei pedanterii universitare de tip nemțesc, a unui parti-pris junimist și moldovean și a unei mentalități mic-burgheze („indimenticabile”). Răbufnirile moraliste din pasajul citat sunt penibile și, azi, desuete. Nu are curajul răspunderii deoarece se ascunde sub formula „se zice” și termină cu un suspans care poate fi interpretat oricum.

Morga estetului cu diplomă se vede și la Călinescu care, în loc să explice resorturile interne ale creației, dă lecții și se lasă răpit de propriul lui verbalism critic, pentru el opera dramatică a lui Caragiale parcă nici nu ar fi existat: el întârzie nespuse de mult asupra nuvelilor. Nu prin acestea rămâne Caragiale nemuritor. Printr-o avalanșă de calificative, unele contradictorii, Călinescu nu face decât să arate neputința sa de a se obiectiva. Sigur că interesante sunt și preferințele „divinului critic”,

dar acestea îl zugrăvesc mai curând pe el însuși, și mai puțin pe autorul comentat. Sunt mici stafide separate care nu pot forma un cozonac, neavând o privire de ansamblu. Căci numai tendința minimalizantă nu poate fi un scop în sine. Dacă vreunul din studenții săi ar fi făcut o astfel de lucrare, bazată numai pe strâmbături din nas și numai din negații, profesorul însuși i-ar fi dat o notă proastă. Nu se face critică literară numai prin imagini strălucitoare, mai trebuie și o analiză care să explice cauze, scopuri și efecte. Rămâne la sfârșitul lecturii paginilor din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui Călinescu impresia deprimantă că autorul lui Ludovic al XVIII-lea nu se bagă în dramaturgie fiindcă nu se pricepe, sau că nu vrea să laude un concurent.

Căci, dacă Titu Maiorescu era totalmente străin de lumea lui Caragiale, deși nu fusese prea departe de teatrul vodevilistic al lui Alecsandri, de unde vin multe sugestii ale filierei franceze în comedia românească ulterioară, Călinescu, prin operă, nicidecum prin poziția sa didactică, este caragialian prin excelență. Personajele sale (Suflețel, Pomponescu etc.) sunt caragialești, situațiile formale și paradoxale (Drăgăvei, Farfara), scene de comedie bufă, multe alte trăsături formale (și formaliste) fac parte din arsenalul marelui dramaturg, care nu prea poate fi ocolit de urmașii săi.

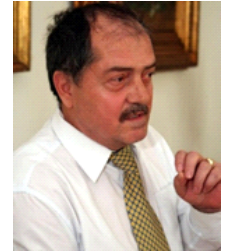
Îi reproșăm lui Călinescu că l-a văzut doar pe Courteline nu și „commedia dell'arte”, nici pe Rabelais, Swift, Goldoni, Moliere, chiar Shakespeare (Falstaff). Nu l-a văzut nici pe Ion Budai Deleanu, nici pe Filimon, nici măcar pe Alecsandri, care era mai aproape. Și exemple sunt nenumărate: ilustrul enciclopedist Călinescu nu avea voie să le ignore. Cu toate acestea, noi îl admirăm pentru geniul său parodistic uriaș, nu și pentru mânia lui profesorală de a da note în dreapta și în stânga.

Pentru români, Caragiale este un monument inextricabil. Eroii săi, care îi scandalizează pe pudibonzi și pe tombatere, au existat și există în toată lumea.

Japonezii se mirau la reprezentarea piesei „O scrisoare pierdută”, cum de a cunoscut Caragiale atât de bine societatea lor japoneză. Dar personajele lui Dickens cât de morale sunt? Sau cele din Clochemerle? Sau oamenii ridicoli și tragici din scrierile lui Cehov?

Mania aceasta de a pune comedia pe o treaptă inferioară a artei este tipic dăscălească. Umorul este, poate, cea mai importantă supapă antistresantă a societății. Aducând năravurile (personificate) în prim-plan, Caragiale face psihiatrie „malgré lui”. Să punem oare această împotrivire la opera lui pe seama dorinței unanime de a ascunde și cocoloși propriile noastre năravuri?

Cine n-are umor, carevasăzică, îi cam lipsește.

Leon Feraru

Constantin Gherghinoiu

De pe *Okazii.ro* fac rost de o carte a brăileanului Leon Feraru, pseudonimul lui Leon Enselberg, născut în 1887 în Brăila, și plecat dintre cei vii în 1961 în New York, alte surse dau anul 1962 ca an al morții.

Este vorba despre *Maghernița veche și alte versuri din anii tineri*, CR, 1926, cu dedicația: „Domnului Consilier Mircea Malița în amintirea vremilor de altădată. Cu aleasă stimă, Leon Feraru. New York. 1959.”

Cartea are o etichetă pe care este tipărit textul: „Am fost a lui M. Malița și a prietenilor lui”, și are desenate patru cotoare de carte vrând să sugereze un M.

Leon Feraru provine dintr-o familie de condiție modestă, tatăl era fierar, de unde pseudonimul.

A urmat școala primară „Frații Schwartzman”, apoi Liceul „Nicolae Bălcescu” în orașul natal. Licențiat în litere și drept al Universității din Montpellier.

Debutază în revista „Lumea israelită” a lui Saniel Grossman. Mai tânăr prieten și colaborator al lui D. Anghel, Feraru a publicat împreună cu acesta câteva poezii: *Halucinații*, *Orologiul*, *Vezuviul*, sub pseudonimul Ola Cânta.

În 1913, părăsește România, stabilindu-se în cele din urmă la New York, din cauza unor scandaluri xenofobe, ca acela stârnit de reprezentarea piesei *Manasse* de Ronetti-Roman.

Feraru păstrează și după emigrare contactul cu revistele din țară, cărora le trimite reportaje, impresii, poezii.

După un stagiul de conferențiar la Universitatea din Toronto, devine profesor de limbi și literaturi romanice la Universitatea Columbia din New York (1917-1927) și la Universitatea din Long Island (1927-1947), unde va fi un timp și șeful Departamentului de limbi străine.

În anii 1919 și 1920 este director și colaborator al revistei „Steaua noastră”, apărută la New York, cu o ediție și în limba engleză.

Întreține o vie corespondență literară cu Ovid Densusianu, Camil Baltazar, D. Anghel și Ion Pas, publicând o serie de cronici și articole despre scriitorii români în „The Romanic Review” și în „Romanian Literary News”, al căror editor era.

În „The International Encyclopedia” (1930) scrie articole despre Gala Galaction, Mateiu I. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, Lucian Blaga,

Camil Baltazar etc.

Debutul editorial se produce în țară, cu volumul de poezii *Maghernița veche și alte versuri din anii tineri* (1926).

În 1925, câteva texte îi apăruseră deja în *Antologia poezilor de azi*, alcătuită de Ion Pillat și Perpersicius.

Alte poezii ale lui Feraru sunt incluse în antologia *60 scriitori români de origină evreească* (1935), realizată de S. Podoleanu.

Un al doilea volum de versuri, *Arabescuri*, va apărea în 1937, la distanță de un deceniu de primul. Semnând și cu pseudonimele H. Libanon și L. Feru, este prezent de-a lungul timpului în „Viața românească”, „Viața literară și artistică”, „Convorbiri critice”, „Pagini libere”, „Rampa”, „Flacăra”, „Conservatorul Brăilei”, „Curierul”, „Vieața nouă”, „Noua revistă română”, „Tânărul evreu”, „Țara nouă”, „Flacăra”, „Junimea Moldovei”, „Ecol”, „Cugetul liber”, „Gândirea”, „Luptătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Lumea ilustrată”, „Tiparnița literară”, „Epoca”, „Șantier” etc.

Traduce versuri de Edwin Markham și Charles Baudelaire.

Leon Feraru nu este un poet oarecare. Descrierea magherniței vechi, în fond descrierea unei fierării, unde tatăl său era fierar, este descrierea unui mod de viață arhaic, uitat, dar plin de valori la care noile generații de azi s-ar uita ca la dinozauri.

Meritul acestui gen de poezie constă, în primul rând, în sinceritatea mărturisirii și a emoției la evocarea modului de viață în care poetul s-a ivit și a evoluat.

George Călinescu scrie despre Leon Feraru în *Istoria...*, pagina 937, la *Poezia profesiunilor*, unde îl reține alături de Barbu Solacolu, Eugen Relgis, Nicolae T. Cristescu, Cristian Sîrbu, Stelian Constantin și Al. Tudor-Miu: „...evreu emigrat în America, fost colaborator al lui D. Anghel, regretă în chip mișcător «natala țară» și cântă, în ce are mai valabil, ciocanele: Când m-am născut aproape de-ateliere,/ M-au salutat ciocanele pe rând,/ M-au salutat ciocanele sonore,/ M-au salutat ciocanele cântând.// Viața mea se trece-acum în vuiet,/ Viața mea se trece-n lovituri;/ Dară ciocanele de altădată/ Îndemnuri spun cu multele lor guri.”

Poezia din care a citat Călinescu este *Cântecul ciocanelor*, pagina 15 din *Maghernița veche*, ediția din 1926.

Dar cartea conține și alte poezii în care sunt invocate uneltele fierarului, astfel: greoaiele baroase, pilele șuierătoare, sfredele negre, slabele coarbe, foalele, ilăul, toate doar în poezia care dă titlul volumului.

Astăzi, aceste unelte sunt aproape necunoscute, iar substantivele respective nu mai au niciun înțeles în creierul mic al generațiilor noi, high-tech.

O altă odă, în care glorifică acul, publicată mai întâi în „Convorbiri Critice”, a fost lăudată de editorul revistei, Mihail Dragomirescu: „Leon Feraru, un virtuoz formal, ... prezintă aici genul de talent pe care rareori îl va dezvolta în ani mai târziu.”

Eugen Lovinescu crede că Leon Feraru trebuie înscris într-o listă de scriitori realiști și sociali, alături de Relgis și Vasile Demetrius.

Poema acului este nu doar evocarea unui mod de viață, a unei civilizații construită cu barosul și acul, exprimă de fapt nostalgia după paradisul pierdut: „Trec valuri de rochii în foșnet sălbatic/
Prin mânele albe, de ceară,/ Și acul aleargă pe pânza-nflorită.../ O, vino mai repede seară!// Și acul aleargă pe pânza-nflorită,/ Și-n tremur de glasuri adie/ O doină-mpletită din doruri și lacrimi,/ Muiată în melancolie...//...Se cerne amurgul cu vinete umbre/ De umple odaia de vrajă;/ Un ochi somnoros pare flacăra lămpii/ Prin sticla-mbâcsită de saja.”

Cine mai știe astăzi că *saja* este un cuvânt cu origini ucrainene și semnifică *funinginea*?

Mai știi fetele noastre, frumoasele noastre adolescente de azi, dedate la vraja telefonului și a tabletei, ce este acela un ac și cum se coase cu el?

Feraru are în versul său, de multe ori bătrânesc, o melancolie aparte pentru o lume care se duce pentru totdeauna.

Constanța Abălașei-Donoșă, *Povestea codrului / peniță*

Și de aceea poezia sa, ușor vetustă, ușor decuplată de la angoasele zilei, atrage. Fiindcă regretul după ceva ce se pierde pentru totdeauna semnifică și despărțirea de un eu al poetului care va mai zăbovi o vreme printre straturile geologice ale personalității sale, dar așteaptă arheologi pricepuți pentru a reveni la viață.

Și culmea, acea viață nu are în ea nimic american, acolo unde Leon Feraru a trăit cea mai mare parte a vieții, ci totul este românesc.

Dem. Theodorescu, a nu se confunda cu folcloristul Gh. Dem Teodorescu, mort în 1900 la 51 de ani, la rubrica intitulată *Cronica literară* din „Adevărul”, 15 ianuarie 1926, p. 1-2 pusă sub titlul *Maghernița veche, versuri de Leon Feraru*, că „versul său patriotic afișează o armonie îndurerată.”

O melancolie blazată, aș adăuga.

Fiindcă poezia care deschide volumul este despre patrie și despre dorul de patria română lăsată undeva departe.

Iată finalul poeziei *Închinare*: „Eu nu-s decât un val, tu ești oceanul/ Ce fierbe, clocotind, vuintd aleanul.../ Dar imnul tău sonor și colorat/ Închide-n el și bietul meu oftat.// Când voi muri, căci viața curge către moarte,/ Ai mei jelind, țărâna o să-mi poarte,/ Acasă-n țara doinelor,/ Sălașul nădejdilor,/ Să dorm în vecii vecilor/ În glia neagră, sub cerul românesc,/ În preajma poporului pe care-l iubesc.”

Cred că de la Eminescu încoace nu am aflat un poem patriotic mai sincer ca acesta, cu versuri simple, desigur, naive, dar zguduitoare prin sinceritate, în ciuda patetismului conținut.

Poeții români au a se ocupa de dărâmarea politică a guvernelor, de înjurat comunismul, de înjurat țara care a putut să tolereze comunismul, nu au timp de iubire față de patrie. Nici nu se mai vorbește astăzi despre patriotism, e un sentiment perceput mai degrabă ca o infirmitate, nu ca o virtute.

Dacă mai adăugăm la asta că Leon Feraru s-a căsătorit în America cu o imigrantă de origine română care uitase limba țării de unde venea, iar el i-a angajat profesor care s-o facă să-și reamintească acea limbă, am spus totul.

Mai mult, copilul familiei a vorbit și el româna, tot la dorința tatălui-poet.

În 1925, Leon Feraru a făcut o vizită în România, mergând la mormântul părinților și potolindu-și dorul de a conversa în limba română, după cum ne spune Sadoveanu în volumul *Depărtări*, 1930, p. 114, dar a contribuit aici și la înființarea unei *Societăți a Prietenilor Statelor Unite*.

Întors în America în februarie 1926, Feraru a devenit consul onorific al României la New York, prin numire de către regele Ferdinand I.

În *Buletinul zilnic evreiesc*, 25 februarie 1926, p. 3, stă scris: *Evreul a fost numit consul onorific al României la New York*.

Feraru a scris și două studii critice în limba engleză pe tema literaturii române: *Dezvoltarea romanului românesc* (1926) și *Dezvoltarea poeziei românești* (1929).

Constanța Abălașei-Donosă, *Casă din Iași*

Cercetările sale au primit recunoaștere de la istoricul și primul ministru al țării Nicolae Iorga – *Comptes-rendus*, în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, nr. 4–6/1930, p. 113: *Studiile lui Feraru nu sunt doar plăcute de citit, dar și uneori contribuie cu informații inovatoare și evaluare demnă de atenție.*

Toate lucrurile scrise mai sus vorbesc despre un român adevărat.

Maghernița veche devine, din această perspectivă, cartea unui poet român care a colaborat cu Dimitrie Anghel, care i-a cunoscut pe Ion Pas și a colaborat cu el la *Omul liber*, pe Camil Baltazar, pe toți scriitorii de renume ai vremii.

Mihai Ralea la rubrica *Recenzii în Viața Românească*, Volumul XVIII, Numărul 1, ianuarie 1926, pp. 138–139, semnează o cronică sub titlul Leon Feraru, *Maghernița veche și alte versuri din anii tineri*, unde remarcă, plin de finețe analitică, contrastul dintre *sentimentalismul* lui Feraru sau *blândețea lui nepătată*, dar și *acel furnicar diabolic al tehnologiei... care este America*. În *Maghernița veche*, continuă Ralea, *niciuna dintre poezii nu este despre viața americană... Singurul sentiment care este indus lui de acea lume străină de peste ocean este dorul de țara natală.*

Intuiție perfectă.

Perpessicius, și el brăilean, îi acordă poetului, în *Mențiuni critice I*, o cronică, spunând între altele: *Între Iosif și Cerna, când nu și Eminescu, au oscilat preferințele uceniciei literare a dlui Feraru... Maestrul său în vers, D. Anghel...*

În 2012, rude ale sale, familia Schreiber, locuiau încă la Brăila.

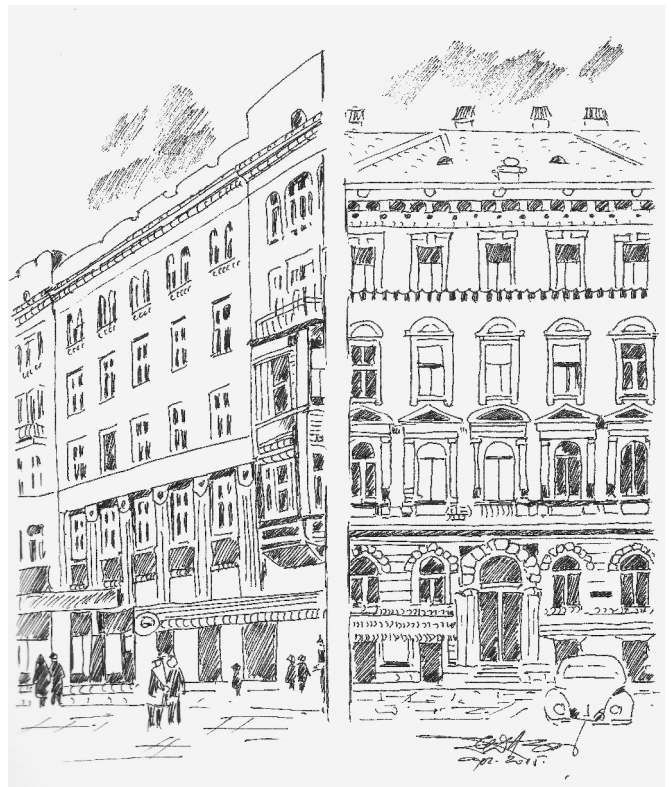
În totul, cartea de versuri purtând semnătura lui Leon Feraru este una compozită, inegală, dar cu

sclipiri de talent autentic, cu pagini lirice bune, susținute de sinceritate și de emoție vie, în care strălucește patriotismul autorului, așa cum este de văzut în ultimele două poeme: *Muzei mele și Țării mele natale*.

Sonetul *Muzei mele* este de o frumusețe tulburătoare: *Un lan de grâu ți-e părul în inele/ Iar ochii tăi sunt cerurile tale,/ În portul tău văd vremi patriarcale/ Și câmpul presărat cu viorele./ Zmei, Zâne, Feți-Frumoși mi-aduci în cale/ Tot farmecul copilăriei mele;/ Ca apa vie, sufletul să-mi spele,/ E graiul tău: sonorele vocale./ Prelunga revărsare de silabe,/ Cascada de origine latină/ Pe stâncile de datini basarabe./ În mâna ta ce dorul mi-l alină,/ Ritmând descântecul vechi de babe,/ E albul din zăpada carpatină.*

Ce poet român de azi ar putea scrie mai frumos?

Să-i citim pe Ianuș, pe Gălățanu, ca să găsim frumuseți mai adânci decât acestea spuse de Leon Feraru? Poate că da. Mergeți și citiți-i și apoi mai vorbim despre patrie și despre iubire și despre altele, dacă vom mai fi curând pe-aici...

Constanța Abălașei-Donosă,
Stradă din Viena unde a locuit Eminescu / peniță

Fișe de dicționar: Dimitrie Stelaru (I)

Gheorghe Sarău

STELARU, Dimitrie (Numele la naștere: Dumitru Petrescu) – poet, prozator și memorialist (ns. pe 8 mar. 1917, în com. Segarcea Vale, jud. Teleorman – m. în 28 nov. 1971, la București). Tatăl copilului Dumitru Petrescu a fost Dumitru Petrescu („Mitică” (Anica) Petrescu, ns. în 1892 (1983?), tânăr cizmar, venit din localitatea Măgurele, împreună cu mama sa, „Matrozoaica”, la Segarcea Vale, unde tânărul își deschide un atelier în casa lui Călin Geabău. Mama viitorului poet a fost Pasca Popescu [ns. Pasca Marin (Preotu) Florea – Popescu, la Lița, în 3 martie 1890, fiind soră cu morarul Meletie (Melinte) Popescu]. Părinții viitorului poet s-au căsătorit pe 31 ianuarie 1916, la Segarcea Vale, dar, foarte curând, soțul Pascăi, Dumitru Petrescu, pleacă pe frontul primului război mondial – făcând parte din contingentul 1914, în Regimentul 20 Infanterie – dar caporalul Dumitru Petrescu moare în timpul campaniei din 1916-1918. În acest răstimp, se naște, la Segarcea Vale, pe 8 martie 1917, copilul acestora (cărui i se dă numele tatălui său), anume, Dumitru Petrescu, alintat „Mitea”, nimeni altul decât viitorul poet Dimitrie Stelaru Petrescu), și este botezat în Biserica „Sf. Parascheva”, unde bunicul lui matern era țârcovnic. Văduva Pasca Petrescu locuiește cu fiul în casa părinților ei (deci, a bunicului matern al nou-născutului, azi fiind a doua casă de la intrarea în Segarcea Vale, pe partea dreapta venind dinspre Lița, deci, cea cu placa memorială). Ulterior, în fața acestei case, morarul Meletie Popescu, care era unchiul dinspre mamă al viitorului poet Dumitru Petrescu – Stelaru, își ridică o casă, adică, prima de la intrarea în sat pe dreapta (în care azi locuiește familia Segărceanu). Cine era bunicul dinspre mamă al viitorului poet? Pe numele din acte, Marin Popescu, era cunoscut ca „Marin Preotu Florea” și ca „Marin Popescu al lu' Preoteasa”. A fost cântăreț (țârcovnic) la Biserica „Cuvioasa Parascheva” din Segarcea Vale, decedând la 94 de ani, prin anii 1945-1946. Așadar, era fecior de preot, tatăl lui fiind Preotul Florea din Lița. După decesul preotului, la Lița, văduva preoteasă și cu cei doi băieți ai lor, dar și cu nepoții născuți la vremea aceea, s-au mutat la Segarcea Vale în actuala a doua casă de la intrare, pe dreapta, venind dinspre Lița. Cei doi băieți ai preotului și ai preotesei au fost: 1. bunicul poetului, Marin Preotu Florea – cunoscut în acte ca Marin Popescu și 2. Ion Preotu Florea (alias „Ion Popescu al lu' Preoteasa”), care și-a făcut alături (cea a lui „Ficică” Popescu, azi a treia casă de la intrarea dinspre Lița în Segarcea Vale). Familia, după moda vremii, și-a transformat numele din Popa, în Popescu. Bunicul viitorului

poet, „Marin Popescu al lu' Preoteasa”, s-a căsătorit cu Ioana și au avut cinci copii: 1. Dobre Popescu (cs. cu Maria). 2. Maria Popescu (cs. cu Costică Enache din Cerchezu, jud. Constanța, unde au și locuit. 3. Mitriță Popescu (cs. cu Ioana; Mitriță a murit în Dobrogea, din mușcătură de lup turbat, iar soția sa a revenit cu familia în Segarcea Vale, Ioana recăsătorindu-se apoi la Segarcea Deal și devenind după numele noului soț, Potea Ioana). 4. Melinte Popescu (cs. cu Floarea). Melinte – în acte „Meletie” – a deținut moară „jos, în Vale”, coborând rusca de pe „linia de la Pod”, între cele două fântâni (a doua era cea de la „Cazan”). 5. Pasca Popescu – mama viitorului poet. Așadar, Pasca Popescu s-a născut în comuna Lița, pe 2 martie 1890 (act de naștere emis de Sfatul Popular Lița, la 26.03.1967). Aceasta a stat cu părinții (țârcovnicul „Marin Popescu al lu' Preoteasa” și Ioana) și cu ceilalți patru frați în actuala a doua casă, venind dinspre Lița, pe dreapta).

După șapte ani de văduvie, aceasta se recăsătorește, pe 4 noiembrie 1923, cu zidarul și anteprenorul de case Florea Stoicea, adventist din Lița, care avea și el o fată, pe Oprica F. Stoicea, mai mare ca Mitea. Au locuit toți patru la Turnu Măgurele, întâi, pe strada Frații Golești (la nr. 16, ulterior, devenind nr. 20, casă vândută în final familiei Drăgulin), apoi, pe aceeași stradă, în imobilul de la nr. 14 (în 1989 avea nr. 18). După mai mulți ani (cam de prin 1939), mama poetului – Pasca Stoicea – și noul soț, Florea Stoicea, s-au mutat într-o curte cu două imobile din strada 1 Mai, la numărul 39 (devenit apoi nr. 35, ulterior nr. 20) – o casă mai mare, destinată Opricăi – fiica bună a lui Florea Stoicea, și alta, mai mică, înscrisă pe numele mamei viitorului poet, trecută și ea la cultul respectiv. Copilul Dumitru Petrescu (rămas pe numele de naștere, zis „Mitia”) urmează, la Turnu Măgurele, între 1924-1928, clasele primare și, între 1928-1931, primele trei clase de liceu la „Sf. Haralambie” (clasele gimnaziale, a V-a – a VI-a, în fapt, căci se retrage în cl. a VII-a, fiind singurul din cei 41 de elevi care își întrerupea învățătura atunci). Noul „tată”, adventistul Florea Stoicea (așa după cum făcuse deja și cu propria fiică, Oprica F. Stoicea) îl va trimite și pe „Mitia” la Liceul adventist din Stupini (jud. Brașov), probabil în anul școlar 1931/ 1932 sau în 1932/ 1933, unde copilul ortodox este integrat în viața specifică a unității de învățământ. O scrisoare a poetului, trimisă, de la Stupini, în toamna anului 1934, unchiului său, adică, familiei Melinte Popescu, la Segarcea Vale, se află în posesia noastră, fiind chiar publicată de Lucian Raicu, în urmă cu peste patruzeci de ani, apoi și de

noi. Pe la unchiul său, Melinte, și pe la bunic, adolescentul „Mitea” Dumitru Petrescu trecea de multe ori să-i vadă. Fiica morarului Melinte, Natalia Popescu (cs. Bobeică, decedată în 2018, la 95 de ani), i-a spus lui Gheorghe Sarău următoarele: “/.../ unchiul lui D. Stelaru, Melinte Popescu, și soția sa, Floarea, /.../ și-au făcut casă la numărul 1 – în fața vechii case cu numărul 1 în care se născuse poetul; în casa cea nouă, devenită ea acum ca fiind la numărul 1, trăgea poetul Stelaru când mergea la Segarcea-Vale, fiind foarte bun prieten cu fiul acestora, verișorul Nicu Popescu”.

În anul 1935, la vârsta de 18 ani, tânărul elev își publică, la Brașov, primul său volum, semnat cu pseudonimul D. Orfanul, ca apăsare ce o purta în suflet prin dispariția tatălui său necunoscut (vol. *Melancolie*. Poesii. Prefață de I. Narcis, Brașov: Tipografia G. I. Gologan, f.a., 54 p.). Verișoara primară a poetului dinspre mamă, Natalia Popescu, ne spunea, în 2016, că își amintește că mama poetului vorbise cu fratele ei, Melinte, adică tatăl Nataliei, despre cum să-l ajute pe Mitea cu bani, să se vîndă ceva din pământ, ca poetul să-și editeze primul său volum. Înainte de apariția volumului, tânărul elev Dumitru D. Petrescu publică în revista liceului, „Semnele Timpului”, poezii pe tematică religioasă (v. poemele *Coroana Mântuirii* și *Mângâietorul*, semnate, așadar, cu numele real, dar revista a apărut mai târziu, ca nr. 5-6/ 1936), după ce el părăsise acest liceu, în 1935, cu puțin înainte de încheierea studiilor liceale. Urmează apoi, în 1937, și alte plachete de versuri, semnate la fel, ca D. Orfanul, anume: *Abracadabru* (București: Tip. „Progresul Artei” (str. Sf. Ion Nou), [1937], 16 p. [Cu fotografia autorului, adolescent] [Poezii]) și *Blestem* (București: Tip. „Progresul Artei” (str. Sf. Ion Nou), 1937, 16 p. [Poezii. Cuprinde ciclurile „Blestem”, p. 1-8, și „Cerșetorul”, p. 9-16]), despre ultima crezându-se chiar că este pierdută, ba, și mai rău, că nici nu ar fi fost publicată. Dar, cu sprijinul doamnei Natalia Bobeică și al sorei vitrege a poetului – Oprica Graure (pe numele de fată: Stoicea) –, cercetătorii Gheorghe și Maria Sarău descoperă și republică volumul *Blestem*, în anul 1990 (v. Dimitrie Stelaru, *Date inedite privind placheta “Blestem”. Un volum pierdut*, „Manuscriptum”, 1990, nr. 3-4, p. 297-302). Peste un an, tot sub numele D. Orfanu, poetul va publica volumul *Preamărirea durerii* (Poeme, București: Tip. „Astoria”, [str.] Pictor Luchian 14, 1938, 64 p., preț: 40 lei [n.n.: Copertă: gravură de Vasile Dobrian; în tipar era la sfârșitul anului 1937]). În primăvara anului 1939, când avea 22 de ani, poetul este descoperit, la București, de Eugen Jebeleanu, care îi schimbă pseudonimul literar din D. Orfanu(l) în Dimitrie Stelaru (nou pseudonim sub care va publica până la sfârșitul vieții, în acte rămânând Dumitru D. Petrescu-Stelaru) și-i oferă de lucru, ca traducător, la revista condusă de el (v. „România literară”, An I, nr. 1 și nr. 5/ 30 aprilie 1939), în care i-a publicat poeziile *Mormântul apelor*, *Dragostea zorilor*, *Îndepărtatul drum* (p. 20) și l-a prezentat sub un nou nume literar, *Un tânăr poet: Dimitrie Stelaru* (p. 23).

Deja în anul 1940, Mitea, devenit Dimitrie Stelaru, comite isprava cu înscenarea propriei morți, numai așa, ca să vadă ce scriu confrății lui într-ale literaturii, anunțându-și decesul în „Semnalul”. Adrian Păunescu îi cere amănunte, într-un interviu apărut în anul 1967, legat de acest gest, poetul Stelaru spunându-i următoarele: „Mi-am anunțat odată moartea la ziarul „Semnalul”. S-a dus Constantin Almăjeanu și a spus că sunt rece. Rece? au zis cei de la „Semnalul”. Da, rece, a răspuns Almăjeanu. Mort! Și presa a început să anunțe moartea poetului Stelaru, care, ca și atâția alții, din pricina condițiilor ș.a.m.d. a murit. Da, încă și tipii care-mi erau dușmani au început să mă laude, în articole mari, calde, după anunțarea știrii că am murit./.../ Voiam să-mi bat joc. Aveam o poftă nebună să-mi bat joc. O săptămână a urlat presa. Și când eram pe cale de dispariție din comentariile presei, am apărut pe stradă. M-a văzut Emil Botta și s-a făcut alb. Credea că sunt stafie. Toți credeau că sunt stafie. După aia, presa a început să urle: „De ce a murit și a înviat Stelaru?!” (v. Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, ediția a II-a, adăugită, Cartea Românească, 1979, p. 536). Se mai spunea că Mitea (Dimitrie Stelaru) ar fi urmat, ba Facultatea de Filosofie, ba Facultatea de Litere din cadrul Universității din București, cu înscriere sau cu examen de absolvire în 1941, dar cercetările întreprinse de Gheorghe Sarău, cu sprijinul secretarului șef al instituției universitare, Marius Ciurel, infirmă aceste „spuneri folclorice”. De asemenea, așa-zisul stagiul militar satisfăcut de poet se constituie într-o altă legendă, căci – în urma cercetărilor de arhivă ale lui Gheorghe Sarău – s-a dovedit că Mitea nu a făcut armata, evident, s-a prezentat la recrutare, și-a „umflat” biografia cu mai mulți frați și surori pentru a impresiona, și-a acceptat și un fals „sindrom schizoid” numai să obțină ceea ce își dorea, de fapt: scutirea de serviciul militar (v. Gheorghe Sarău, *Dimitrie Stelaru. Date inedite privind situația militară*, „Manuscriptum”, 1990, nr. 2, p. 80-82).

Următoarele trei volume aveau să fie tipărite, în răstimp de patru ani, sub numele nou, Dimitrie Stelaru (*Noaptea geniului*. Poeme, [București]: Editura „Bucovina” I. E. Torouțiu, 64 p., [1942], preț: 100 lei; *Ora fantastică*. Poeme cu o Planetă de poet nou de E. Lovinescu [p. 7-15]. La p. 5., un desen – Dimitrie Stelaru văzut de Ion Vlad, București, Editura Prometeu, [1944], 66 p. Preț: Lei 320. [n.n.: cu mențiunea: „S-au tras pentru bibliofili, pe hârtie extra-vergé chamois, douăzeci și cinci exemplare numerotate de la 1-25”] și *Cetățile albe*. Poeme, București: Întreprinderile de editură S.A.R., str. Regală 9, [1946], 74 p. Preț: 90.901 lei [pe timbrele aplicate pe C III a cărții]. Cuprinde: „Cetățile albe” (p. 11- 30) și „Șapte vânturi” (p. 31-72). [n.n.: Apărut în iunie 1946]. Așadar, Mitea Petrescu (Dumitru Petrescu, devenit D. Orfanu, apoi Dimitrie Stelaru), după fuga de la Stupini (1935) și până spre anul 1946, hălăduiește în mai multe locuri: Brașov, București, Iași, Bacău, Călărași, Cernăuți, Sighișoara, apoi, la Turnu Măgurele, Segarcea Vale, Mangalia, Constanța, Chirnogeni, Negru Vodă, iarăși la

Constanța, din nou București, Petrila, Petroșani, Biczac etc. (deși unele dintre aceste popasuri trebuie luate cu rezervă), așadar, locuri pe unde a exersat mai multe ocupații (salahor, docher, zidar, brutar, miner, ziarist, profesor de istoria artelor etc. – aceasta din urmă, prin 1945-1946, într-o școală de arte la Sighișoara), dar este și anticar (așa l-a văzut într-o încăpăre de pe strada Zalomit, de lângă Gambinus, regretatul Nae Antonescu, mentorul meu într-ale publicisticii în perioada cât m-am aflat profesor în orașul Satu Mare, el fiind rafinat cunoscător al perioadei literare interbelice și prieten bun cu scriitorii teleormăneni).

Rezumând activitatea literară a lui Dimitrie Stelaru până în 1946, să observăm: cu un debut editorial în 1935, la Brașov, cu o „moarte” regizată în presa bucureșteană (că ar fi murit luni, 10 iunie 1940), cu șapte volume publicate între 1935-1946, poetul boem Dimitrie Stelaru devenise, între anii 1944-1947, foarte cunoscut în lumea literară. Publicațiile vremii – indiferent de zona țării – urmăreau și reflectau activitatea scriitoricească a poetului boem, Dimitrie Stelaru, între ele numărându-se și revista brăileană „Facla” (consultată de noi, în ziua de 25 septembrie 2018, la Biblioteca Academiei Române – cota: P.IV.10.346: „Facla. Gazetă independentă. Apare la Brăila. Săptămânal. Seria I: 1929-1930, Seria a II-a: 19 septembrie 1944-7 ianuarie 1948”), care a relatat, în mod frecvent, despre Dimitrie Stelaru, pe întinsul celei de-a doua perioade de apariție a ei. Din 1947, am putea vorbi de un Dimitrie Stelaru care a încercat să fie și „căsătorit”, având trei căsnicii. Cu prima lui soție, dobrogeanca Despina Belingher (care avea 26 de ani și era profesoară de filozofie, română și publicistă la Turnu Măgurele), poetul boem Dimitrie Stelaru se căsătorește, la Segarcea Vale, în 13 iunie 1947, la vârsta de 30 de ani, aceștia locuind aici o săptămână, apoi la mama lui, la Turnu Măgurele (pe strada 1 Mai nr. 35). În februarie 1948, Despina pleacă în Dobrogea, la părinți, fiind urmată acolo de Dimitrie Stelaru (la Mangalia, apoi la Constanța, iar din toamna anului 1948 – răstimp de aproximativ două luni, în comuna Chirnojeni, unde Despina preda la școala de acolo – după care se mută împreună la Negru Vodă (Kara Omer) – unde li se naște fiica – Eumene Iustina – în toamna anului 1949.

În vara anului 1950, poetul Dimitrie Stelaru părăsește familia și pleacă înapoi la București. Să nu ne grăbim însă să-l judecăm, căci atmosfera socio-politică și culturală din România se înrăutățea pe zi ce trecea, publicațiile vremii manifestând „nerăbdare” în privința unei grabnice amendări a fostelor valori interbelice, fenomen care se observa la nivelul întregii țări. Pentru Stelaru și pentru cei doi buni prieteni ai săi – Pavel Chihaiia și Constant Tonegaru – vara anului 1948 a însemnat refugiul la Constanța (Stelaru sosise deja la Mangalia, cum am văzut, în martie 1948, urmându-și soția, profesoară la Școla nr. 5), iar ceilalți doi veniseră să dea meditații liceenilor, în fapt, ferindu-se de vigilența stalinistă din Capitală. În toamnă, când Chihaiia și Tonegaru nu au mai putut trăi din așa ceva, aceștia, împreună cu

Stelaru și Teodor Ionescu (fost doctorand în arte al lui Vianu, cu stagiul anulat în „noile” vremuri) au încercat să se angajeze hamali în port (gândul lor fiind îmbarcarea pe un vas străin pentru a fugi din țară), dar, din pricina firavei rezistențe fizice au fost respinși, cu excepția lui Stelaru, având o construcție mai robustă și o anume „îndârjire țărănească” în muncă, moștenită de acasă, cărând, acum, saci grei peste punte – de pe uscat pe vas –, zdrelindu-și îngrozitor spinarea, cum își amintea viitorul critic de artă și muzeograf la Brukenthal, Teodor Ionescu, refugiat și el la Constanța, alături și de alți prieteni de boemă – „sculptorul Demu, pictorul Șerfi, balerinul Stere Popescu și sora acestuia, Bimbirica”. Dar acesta este începutul unei alte perioade triste din viața lor, de pildă, moartea, în februarie 1952, a tânărului Constant Tonegaru, ca urmare a detenței politice, iar pentru Stelaru – interdicția editorială, pornită din 1949, excluderea din Uniunea Scriitorilor ș.a. În acest context al vremurilor instabile, Dimitrie Stelaru divorțează de Despina, în decembrie 1954 (pronunțare în mai 1955) și se căsătorește cu pictorița bucureșteancă, Rodica Mihaela Pandelescu, în data de 23 mai 1955, la Turnu Măgurele, locuind cu ea în București (inițial, la părinții ei, în Piața Călărași, apoi, Stelaru și soția – într-un imobil de pe strada Roma), până în vara anului 1960, când poetul se desparte și de aceasta (prin divorț, în 10 mai 1961), plecând, de nevoie, la Turnu Măgurele, cinci ani de zile, începând din toamna anului 1960, unde a locuit în casa mamei sale.

Din perspectiva creației literare, să arătăm că, după pauza de 9 ani, cât nu a mai fost publicat editorial, Dimitrie Stelaru avea să reintre, cu greu, în circuit, cu producții care, până la urmă, l-au readus în „atenția” staliștilor care se „ocupau” de presă și de edituri. Astfel, i se publică, între 1955 și 1957, volumele: *Fata pădurarului*. Basme în versuri, București: Editura Tineretului, 1955, 52 p.; *Gelu*. Basme în versuri, București: Editura Tineretului, 1956, 112 p.; *Șarpele Marao și Vrăjitoarele*. Feerii, București: E.S.P.L.A., 1957, 168 p. Involuntar, gândul ne poartă spre anii 1948-1963, când Dimitrie Stelaru era încă sub efectul negativ al „deochiului” strunit de staliști asupra lui, trăindu-și apoi surghiunul dintre anii 1960-1965, în casa mamei sale de la Turnu Măgurele, oraș și al unor alpiniști turneni de elită aflați atunci pe înalta scară stalinistă a demnităților de la centru, în timp ce Stelaru își ducea zilele aici, înfometat (nu avea drept la cartelă de pâine!) și unde era căutat, epistolar, doar de câțiva prieteni (scriitorul Ben Corlaciuc, pictorul Ion Mirea, scenografa Carmen Mihailescu etc.).

Refugiul la Turnu Măgurele a fost pentru Stelaru o altă perioadă de suferință în existența sa, încă cinci ani grei, care, de fapt, pornise încă din 1958, când a fost atacat dur în paginile revistelor „Lupta de clasă” și „Gazeta literară”, fiind catalogat anticomunist, lăsat fără dreptul de a publica în presă ori editorial, până în anul 1963 (atunci când asistăm la reapariția stelariană în peisajul editorial cu un volum ce lăsa impresia a fi

concesionar doctrinei vremii, v. *Oameni și flăcări*. Poezii. Coperta: Hary Guttmans. Redactor responsabil: Elis Bușneag, București: Editura pentru literatură, 136 p. Apărut: 1963. Dat la cules: 18.12. 1962. Bun de tipar: 12.04.1963. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”. Preț: 5,75 lei).

Mai înainte, se pare că Stelaru a fost ocrotit de Zaharia Stancu, cât acesta a fost președinte al Uniunii Scriitorilor (prima dată, între 1949-1956, vreme în care are loc și primirea poetului Stelaru în această structură, între 13-15 octombrie 1955). Și, poate, s-a și întâmplat așa, căci Zaharia Stancu era și el teleormănean, cu soție din Turnu Măgurele, dar, mai ales, era legat de acest oraș prin anii săi de adolescent și de tinerețe petrecuți aici, răstimp în care se produce debutul lui Zaharia Stancu în activitatea sa profesională (este arhivar la tribunal și chiar un timp scurt și secretar la prestigiosul Liceu „Sf. Haralambie”), dar și în publicistică și ziaristică. Mutându-se la Turnu Măgurele, în toamna anului 1960, poetul Dimitrie Stelaru o cunoaște, în 1961, la un parastas, pe Anghelina (Angela) Cioacă, originară „de pe Măgurele” (menajeră la Biserica „Sf. Vineri”, la preotul Marin Dragnea), cu aceasta poetul locuind, o vreme, în Cartierul Măgurele și la Turnu Măgurele (între 1961- iulie 1965, la socrii lui Stelaru și la mama poetului), căsătoria lor săvârșindu-se, după reabilitarea poetului, la 17 septembrie 1964, la Sinaia, unde Stelaru se afla la casa de creație a scriitorilor. Cum s-a văzut, între 1958 și 1963, poetul nu a mai fost publicat de edituri, volumul *Oameni și flăcări* (Poezii, București: Editura pentru Literatură, 163 p.), apărând abia în 1963. După nașterea lui Eunor Stelaru (în 15 ian. 1965), familia se mută, în iulie 1965, la Buftea (într-o casuță a nașului băiatului lor, adică a prietenului de boemă al lui Stelaru, sculptorul Ion Vlad, plecat și rămas, între timp, la Paris). Din iulie 1965 și până în octombrie 1968, familia Stelaru locuiește aici, la Buftea, în două imobile.

Înger vagabond

Dimitrie Stelaru

*Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată
Fericirea,
Noi n-am avut alt soare decât Umiliința;
Dar până când, înger vagabond, până când
Trupul acesta gol și flămând?
Ne-am răsturnat oasele pe lespezile bisericilor,
Prin păduri, la marginea orașelor,
Nimeni nu ne-a primit niciodată,
Nimeni, nimeni...
Cu fiecare îndărătnicie murim
Și rana mâinilor caută pâinea aruncată.
Marii judecători ne-au închis
Stăruind în ceața legilor lor;
Pe frunțile noastre galbene au scris:
„Vagabonzi, hoți, nebuni,
Lepădații noroadelor,
Casa lor e temnița.
Puneți lacăte bune fiarelor”
Odată – poate cu înfrigeratele zori –, vom
sângera
Și spânzurătorile ne vor ridica la cer,
Dar lasă, Dimitrie Stelaru, mai lasă!
Într-o zi vom avea și noi sărbătoare –
Vom avea pâine, pâine,
Și-un kilogram de izmă pe masă.*

(Dimitrie Stelaru, *Noaptea geniului*, Poeme, Editura Bucovina, I. E. Torouțiu, București, 1942, p. 7)

Constanța Abălașei-Donosă, *Din cerurile albastre / peniță*

Gellu Naum – Proza poetică (II)

Ana Coman

Castelul orbilor, publicat în „Colecția Suprarealistă”, în 1946, într-o plachetă de-sine-stătătoare, poate fi interpretat ca un simbol al suprarealității, un spațiu al viziunii și al iluminării. Așa cum afirmă Ana Selejan „Pe atunci purtam frumoasa vestă a lui Marat” este leitmotivul acestei cărți, o carte despre călătoria inițiatică a unui cadavru¹. Motivul literar principal este, așadar, homo viator. Protagonistul, un etern călător, se plimbă cu iubita lui, femeia ghid, Zenobia, în spații stranii, locuri ale plăcerii, pătrund într-o grotă unde fac dragoste, ea devenind un medium, ce cu ajutorul Lucidei Voyantă, cu care vorbește fosta amantă a lui Marat.² Obsesia morții este legată de Marat, cunoscută figură a Marii Revoluții Franceze, care a murit asasinat de o femeie. Faptele narate sunt absurde, de un umor negru, dominant. Aparițiile fantomelor (Agrippa, fantasma lui Marat), gesturi și acțiuni simptomatice sunt posibile deoarece totul aparține regimului oniric.

Amintirea memoriei 1943-1944, un fel de jurnal, notează evenimentul în derularea lui reală, autorul părând să uite de estetica suprarealistă. Elementele narativității sunt atât de evidente, încât poți considera paginile veritabile povestiri, conforme cu principiile scrisului clasic. Lumea

evocată este una obișnuită, un cosmopolitism domină pretutindeni: „Numeroși cheflii, bărbați și femei, strânși laolaltă, spre stânga, aclamă ridicând mâinile și picioarele”, doar personajele: MI (personaj antipatic) artistul mort de tuberculoză, mortul, R. Ch., fostul prieten din copilărie, ofițer, întotdeauna în rezervă, un soldat bătrân, fără ciorapi, femeile antipatice sau bete – M., – vrăjitoarea, vânzătoare abandonată pentru prima apariție feminină de pe stradă, Adina etc, par să amintească de suprarealism doar prin contactul cu protagonistul-narator, care le hărăzește cele mai stranii roluri. Finalul simulează motivul literar al lumii ca spectacol, folosindu-se de un simbol, o gravură ce sugerează să fie decriptată astfel: OAMENII MERG LA TEATRU NUMAI CA SĂ LE FIE FRIG. Notația naratorului vine din celălalt plan al discursului epic: „Privesc atent, fiecare personaj în parte. Toți tremură, se ascund în hainele lor subțiri. Nimeni nu se uită spre scenă... Mă uit la fiecare în parte. Sunt toți în picioare, cu capetele întoarse spre stânga, spre dreapta, în sus.”³ Sensurile par a fi shakesperiene sau eminesciene.

Cornelius de argint, 1946, relatează despre întoarcerea acasă după 50 de ani a unui alt Ahashverus (o posibilă referire la filozoful ocult

Constanța Abălașei-Donosă, *Eminescu* / peniță

Constanța Abălașei-Donosă, *Veronica Micle* / peniță

Cornelius Agrippa), problema discutată fiind regăsirea identității: „Toată lumea îmi spunea *Cornelius de argint* și mie mi se părea atât de firesc încât nici n-aș fi putut răspunde la vreun nume” și a re-cunoașterii universului părăsit. Obsesia numelui provoacă personajului apelul la memorie: „Aș fi putut povesti că lipsisem cincizeci de ani încheiați, cincizeci de ani grei, muncii departe.” La fel ca în cazul lui Gavrilescu, personajul lui Mircea Eliade din nuvela *La țigănci*, timpul se comprimă: „Cincizeci de ani, și cei de la han credeau că trecuse abia un an de atunci.” Mesajul apare în final: iubirea nu moare, Lenora, iubita, lucidă punctează faptul-real, dublându-l cu duioșie: „De mult nu ne-am văzut, Lenora... De cincizeci de ani – îmi răspundea ea în șoapte, și lacrimile îi umezeau privirea.”

Spectrul longevității. 122 de cadavre, apărut în 1947 și scris împreună cu Virgil Teodorescu, propune o poveste a unui personaj supraréalist „care ucisese 27 de persoane în lupte succesive”, fiind urmărit permanent de cele 27 fantome tăcute. Înfrățirile desenate de autori frizează macabru: „Fantoma încântătoare, căreia nu-i lipsea decât umărul stâng, mâncat de o larvă... capul îi rămăsese sub o stâncă”.

Se adaugă ca text paralel acestei epici și considerentele despre poezie, artist, cuvânt, imaginație poetică în manieră bretoniană.

Din cele 122 de cadavre⁴, care amintesc de cele 152 proverbe ale lui Paul Eluard, din 1925, reținem câteva ce surprind prin profunzimea, prin forma încifrată, prin insolitul ipotezelor:

„Ceeace observ în ecou, e fluidul negru.

E necesar să uiți tot în afară de pasiune .

A te târî nu e lipsit de sensul pe care mereu îl refuzi.

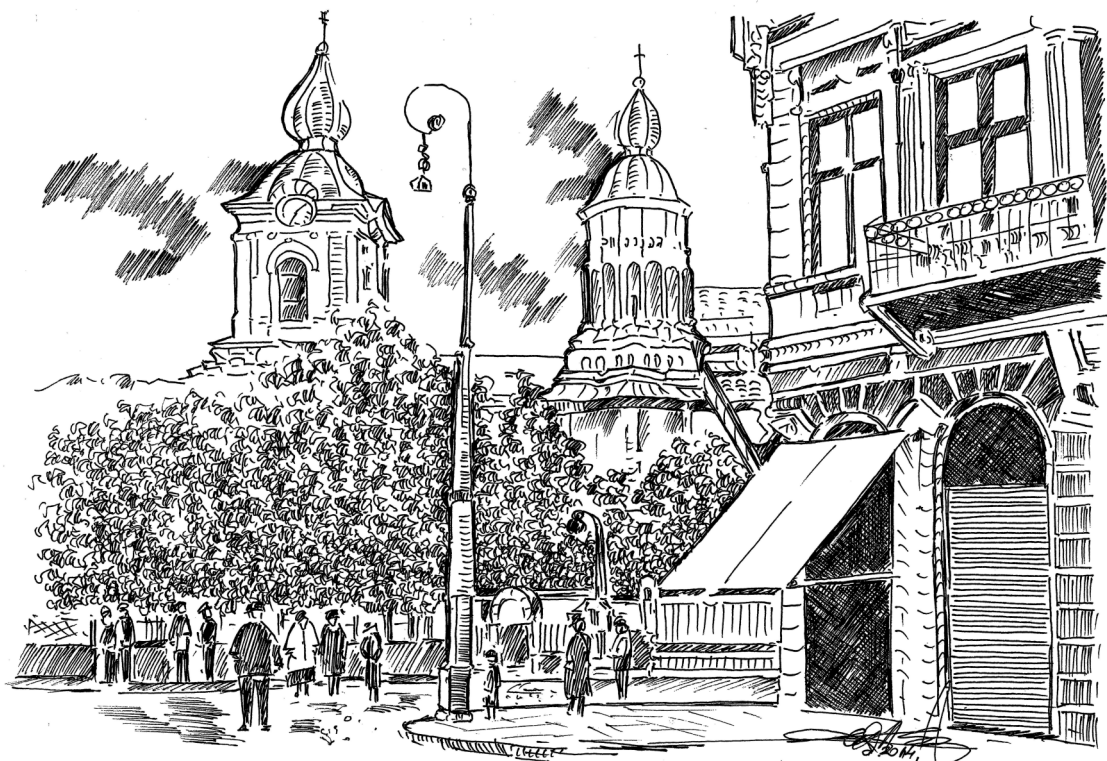
Fulgerător, e un mod de a vorbi, poetic în întregime

Nu poți șterge nimic din memoria distrusă.

Aruncă-te în fluviu: acolo vei găsi pleopa pe care o pierduseși.”⁵

Încercând să demontăm structura acestei secvențe a volumului, am constatat că marile obsesii umane – existența, moartea, iubirea, prietenia, lupta, carnalul, vegetalul, arta, poezia, obiectualul, mimesisul – sunt înfrățite fără vreo ordine, singura care rânduiește fiind memoria involuntară, lectorul acceptând aceasta imediat ce intră în contact cu litera.

Albul osului, a apărut în 1947, fiind ultima proză scrisă înainte de instaurarea regimului stalinist, interzis de cenzură. La fel că și în *Amphitrite* a lui Gh. Luca sau în textele oculte ale lui Trost, enunțurile transgresează cu mult barierele logicii⁶. Textul se apropie de delirul unui psihopat, deoarece poetul își propune să demonstreze că starea de grație poetică poate fi atinsă doar în momentul eliberării definitive a expresiei. Faptele relatate sunt absurde. Frazele par interminabile, pline, uneori, de jocuri fonetice, amintind de Urmuz prin valoarea lor poetică. Proza începe cu pledoaria pentru libertate: „EPOCA DE CARNE: Te cunosc după mersul tău de granit, o, Libertate. Libertate, tu, însăși, nu accept clipa îngrozitoare și de neînțeles când ți-ai plecat strălucitorul tău cap, când din părul tău plesnind vântul și munții a răsuflat ultimul tunet, ultimul, anunțând cutremurul-mascul...”⁷, continuă cu o pledoarie pentru iubire, cu o enumerare delirantă a unor personaje sau persoane („Eminentul MURIBUND, V. A. Iscu, Proefet bine Decorat”) sau a unor valori considerate fundamentale morale: „a Disponibilității, a Iubirii-Pasiune, a Noptii, a Focului umed, a Oboselei pietrelor, a Bufniței-vultur, a Uciderii păianjenului...” Urmează apoi prezentarea „Tabloului – Autograf al Maladiilor

Constanța Abălașei-Donosă, Biserica Uspenia

Planetei intitulat Dimitrie Cantemir”, cu „Decretul” în patru articole, scris în colaborare cu Maximilien de Robespierre – un program în care legalizează rigidul („ce ne convulsionează”), violența (care „face loc pasiunii”), curiozitatea (ce „Ne-ar împinge să vedem ce canal infect o va conduce spre gigantica apă a morții”), aventura noastră pe pământ („Ceea ce unește capetele în flăcări, din ce în ce mai rare pe întinsul planetei, pare a fi sensul de ZADARNIC al aventurii Noastre. Disponibilitate, rigoare, bună-credință s-au topit în acest sens. Conform obiceiului Nostru, nu roșim în fața ruinelor trasfigurate ale acestor cuvinte”⁸).

Tot în spirit suprarealist încropește și un zodiac al anotimpurilor: „Primăvara: Timp propice pentru concepționarea monștrilor, mai ales când luna e în creștere. E momentul să ne consacram ei... Vara: Favorabil asimilării constituantelor atmosferice. Deci vom învăța bine să respirăm. Vom bea în mare cantitate repede, fără spațiu între înghițituri, cu dinții strânși, cu limba acoperind caninii, apele înalte ale uraganelor... Toamna: Propice recepției forțelor dezechilibrului. Somn prelungit... Iarna: Puțină lumină artificială. Nu ne vom abține de la concepțiune. Ne vom culca și trezi invers decât soarele...”⁹ Peste timp, Mircea Cărtărescu va avea aceeași frazare în prozele sale. Ideea centrală a textului este că poezie trebuie înțeleasă ca alchimie verbală, menirea ei fiind aceea de a provoca în orice moment o revoluție spirituală. Marele pariu suprarealist trebuie să fie fuga poeziei de orice încercare de a fi explicată rațional, de a fi fixată într-o formulă rigidă, într-o definiție limitativă.

În concluzie, textele în proză analizate mai sus, republicate în 1970 în *Poetizați, poetizați...* sunt considerate de poet o addenda a unor poeme scrise în 1940-1947, distanța dintre ele trebuind privită din perspectiva aceleași gândiri poetice care a stat la baza producerii lor, așa cum declara în prefața la volumul amintit... „I-aș spune cititorului că, datorită pesemne structurii mele intime, cristalizarea lentă a prozei nu m-a atras niciodată prea mult. În plus, poezia (înțeleasă înainte de toate ca mod de viață) mi-a anihilat apriori avantajele oricărei premeditări”¹⁰.

Institutul Academic din Iași la sfârșitul
sec. al XIX-lea, unde Brănușcu a fost profesor în 1874.

Un poem pur despre iubire este *Elogiu Malombrei Cerc al iubirii absolute*, apărut în 1947, scris în limba franceză și limba română, împreună cu Gherasim Luca, Paul Păun, Virgil Teodorescu, Trost, inspirat, după cum se precizează într-o notă de subsol din filmul involuntar suprarealist MALOMBRA. Erosul devine principiu ordonator al vieții, unicul reper care adună. Pentru autorii lui o singură aserțiune e valabilă: *Malombra sau iubirea și nimic altceva*. Demonstrația este una în stil suprarealist, cu fraze interminabile, asocieri confuze, enumerări nesfârșite, abolirea punctuației, logicii, personaje ciudate (Cecilia): „Nervi tăioși, pisicile scânteii, migrena solară, țipetele, brațele răsucite, mersul împleticit pe valurile cristalelor, bălbăiala explozivă, țipetele ascuțite, suspinele fără sfârșit, turbarea ocultă, oroarea de a trăi, țipetele răgușite, pletele însângerate, rochiile tăiate cu briciul, sinuciderea exhibiției, viteza privirilor rătăcite, impostura arogantă, scandalul asasin, țipetele pierdute, spasmele voluptoase – toate acestea și chiar paloarea și tăcerea nu vor exprima vreodată sfidarea fără concesi a tot ce nu e străbătut decât de magnetismul iubirii eterne”¹¹.

În volumul *Teribilul interzis*, 1945, apare *Exact în același timp*, un text în două acte, de umor negru, cu un subiect prin care autorul își propune să discrediteze clișeele literaturii române. Cecile, personaj principal al acțiunii, îl așteaptă cu nerăbdare pe Robert, iubitul ei, ce trebuie să se sinucidă deoarece are datorii. Aleg locul sinuciderii (dau cu banul), după moartea lui Robert, Cecile se deghizează în bărbat și sub numele de Rafael Sanzio, o vizitează pe cealaltă iubită a lui Robert pentru a-i duce o scrisoare. Mai întâi apare Fetița cu Cercul, care-l fardează și-l sărută pe Robert. Cecile îi duce iubitei lui Robert în dar un sicriu de argint în care se afla câinele mort al lui Rudolf, un domn care-i vizitase și un gândac otrăvit pe care Luiza, îl mănâncă și moare. Reapare fetița-vampir care îi străpunge inima cu o croșetă și așază cadavrul într-un cărucior după ce guvernanta aruncase copilul pe fereastră. Recunoaștem aici elemente de viziune ionesciană sau becketiană, textul fiind o adiționare permanentă de noi situații imprevizibile, fără o acțiune propriu-zisă, de aici și riscul evitării semnificațiilor profunde inserate și dorite de autor.

¹ Ana Selejan, *Poezia în tranziție (1944-1948)*, Editura Cartea Românească, București, 2007, p. 54.

² Gellu Naum, *Întrebătorul*, Editura Eminescu, București, 1996, p. 76.

³ *Ibidem*, p. 412.

⁴ Gellu Naum, *Spectrul longevității-122 de cadavre*, Colecția Suprarealistă, București, 1947, pp. 28-56.

⁵ Gellu Naum, *op. cit.*, p. 71.

⁶ Ovid Moraru, *Avaturile suprarealismului românesc*, Editura Univers, București, 2003, p. 237.

⁷ Gellu Naum, *Întrebătorul*, ed. cit., p. 432.

⁸ *Ibidem*, p. 426.

⁹ *Ibidem*, p. 507.

¹⁰ Gellu Naum, *Poetizați, poetizați...*, Editura Albatros, București, 1970, p. 23.

¹¹ Gellu Naum, *Întrebătorul*, ed. cit.

Literatura din Dobrogea

Ovidiu Dunăreanu

I. interbelice. Scriitori și publicații literare

Munca de informare și documentare bibliografică pe care am practicat-o timp de peste două decenii la Biblioteca Județeană Constanța a fost similară cu munca unui arheolog, care cu șpaclul și truiela descoperă, palmă cu palmă, fiecare strat de pământ, fiecare epocă, aducând la lumină imaginea timpurilor de altădată, taina și culoarea lor inconfundabile. Frecventând secția de microfilme, colecțiile vechi de reviste și cărți, cu timpul am avut privilegiul să-mi fac o imagine exactă despre literatura scrisă în Ținutul Mării. Se pare că poezia din perioada 1878, de la revenirea Dobrogei între hotarele României, până la 1940 a avut, în comparație cu proza, un cuvânt mai convingător de spus.

Prozatorii care au scris despre miraculosul meleag dobrogean au fost cei care au călătorit în lungul și-n latul lui, venind aici de pe alte plaiuri românești. Mihail Sadoveanu, Emanoil Bucuța, geograful și scriitorul Ioan Simionescu i-au consacrat pagini încântătoare, pagini pline de mister și pitoresc, de nuanțele Orientului, de irizările orizonturilor balcanice și mediteraneene. Lor li s-au alăturat Gala Galaction și Tudor Arghezi, împătimiți drumeți, ce i-au străbătut cu piciorul Cadrilaterul, părțile sudice dinspre Mangalia și Balcik și pe cele centrale de câmpie și podiș. Alții, precum: Duiliu Zamfirescu, Alexandru Macedonski, Ion Minulescu, Dimitrie Anghel, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Marin Sadoveanu, Mircea Eliade, Sandra Cotovu, Pavel Dan, au locuit (unii dintre ei chiar lucrând) pentru scurte perioade de timp în târgurile și orașele sale: Hârșova, Rasova, Cernavodă, Techirghiol, Tulcea, Silistra, Sulina, Constanța, toți legându-și tangențial biografia de Dobrogea, de mare și de Dunăre. Dar au existat și scriitori ce s-au născut pe acest pământ dintre ape: Panait Cerna (satul Cerna, jud. Tulcea), Pericle Martinescu (satul Vișoara, jud. Constanța), Lucia Borș-Bucuța (Tulcea), Ovidiu Papadima (satul Sinoe, jud. Constanța), Cella Serghi, Aram Frenkian, Haig Aterian (Constanța). După anii copilăriei și cei ai studiilor gimnaziale și liceale, aceștia toți au părăsit ținutul pontic, urmându-și fiecare destinul omenesc și literar. Revenirea lor în Dobrogea a fost întâmplătoare și fără rezonanță în planul literaturii de aici.

Poezia s-a înălțat pe o altă buclă a spiralei valorice, aducând în prim-plan numele unor creatori, oameni ai locului, demni de luat în seamă. Alexandru Gherghel, avocat, prefect de Caliacra, unchi al lui Radu Gyr, a fost un poet bine apreciat, mai ales în perioada 1900-1920. Parnasian și

simbolist întârziat, sonetist, surprindea în poezia sa acel parfum al sudului, al mării cu deschideri spre orizonturi îndepărtate, spre călătorii și teritorii exotice. Printre poeții dobrogeni bine cotați ai perioadei interbelice s-au situat: Dumitru Olariu, Liuben Dumitru, Vasile Culică, Dimitrie Batova și Boris Deșliu. Ei au făcut parte din așa-numita „generație pierdută”. Creațiile lor lirice, apărute în volume sau publicate în presa literară centrală și provincială, au atras atenția unor critici importanți ai timpului: Mihail Dragomirescu, Eugen Lovinescu, George Călinescu, Nicolae Iorga.

Dumitru Olariu, avocat, proprietar de pământ la Valu lui Traian, poet talentat, a scos la Constanța revista *Litoral* (mai 1939 – iulie 1942) în care întâlnim numele unor scriitori renumiți, publicația beneficiind de o prezentare grafică aleasă. Emil Manu o aprecia ca pe un moment remarcabil în lirica românească din anii celui de al doilea război mondial. Faptul că Dumitru Olariu a murit pe front a făcut ca gruparea încheată în jurul revistei să se destrame. Un alt nefericit este Liuben Dumitru, care a reprezentat sufletul revistei *Festival* (mai 1936 – iunie 1940) de la Silistra. Alături de Boris Deșliu, s-a afirmat ca unul dintre vârfulurile generației sale, apreciat de Nicolae Iorga drept poetul cel mai valoros între tinerii creatori ai perioadei la care ne referim. Faptul că nu și-a putut publica cele două volume de versuri, cât și faptul că, în 1940, cu ocazia pierderii Cadrilaterului, el a optat pentru cetățenia bulgară (era fiul unui mocan de la Alimanu și al unei bulgăroaice), l-au făcut să rămână un anonim la Silistra. Încercarea de a se integra și afirma în literatura bulgară nu a fost posibilă. Un destin dramatic și neîmplinit a avut și Dimitrie Batova. El a apucat să-și publice doar un singur volum. Nu și-a mai putut strânge într-o altă carte și celelalte poeme apărute în reviste, pentru că a murit în timpul războiului (1942). Aceleiași grupări a Dobrogei de Sud i-au aparținut Vasile Culică și Boris Deșliu. Primul, și el un autor „pierdut”, ani în șir, în tinerețe, a fost un răsfățat al muzelor. Poetul a aparținut pe rând atât spațiului liric dobrogean, cât și celui dunărean-călărășan, unde până la urmă s-a afirmat ca un pasionat arheolog. Cel de al doilea, filozof și istoric, avocat de meserie, talent autentic, exigent, echilibrat, tenace, a lăsat în manuscris o mulțime de scrieri, ce au fost recuperate după decenii bune de tăcere. Alături de poeții semnalati, între autorii dobrogeni notabili ai perioadei interbelice mai pot fi amintiți: Grigore Sălceanu, Aurel Dumitrescu, George Dan, I.N. Roman, Ioan Micu. Toți acești creatori au rămas cu destinele lirice nedesăvârșite. Aici, la

țărmlul Pontului Euxin, peste numele lor nu se poate trece, însă, cu indiferență. Prin universul propus și modul de a gândi poezia, dovedind inteligență și sensibilitate artistică, ei au conturat un spațiu poetic original și au ținut, cât le-au permis înzestrarea și firul vieții, trează atenția asupra literaturii din această parte de țară, adăugându-i o dimensiune nouă și conturându-i o identitate. Altfel, s-ar vorbi aici de un gol care, de fapt, nu a existat.

II. O revistă intrată în uitare

În momentul de relativ liberalism, când comuniștii au lăsat impresia că deschid ușor „supapa” constrângerilor ideologice și a cenzurii, alături de alte reviste din țară, la Constanța a luat ființă, în iunie 1966, revista *Tomis*. Prin editarea sa timp de aproape patru decenii și jumătate, *Tomis*-ul și-a consolidat statutul de cea mai longevivă, temeinică și prestigioasă publicație cu profil cultural-literar din Dobrogea și din partea de sud-est a României. Revista a fost inițiatoarea unor admirabile proiecte editoriale și a manifestării cu participare națională „Colocvii tomitane”. În jurul ei s-a conturat un nucleu de scriitori adevărați, care a format în anul 1995 Filiala „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor din România. Căzută în anii 2002-2003 pe mâna unor impostori ocrotiți de primarul-paiată, de atunci, al Constanței, nu după mult timp revista a fost „pusă pe butuci” și desființată cu brutalitate și nepăsare pur și simplu, fără o întemeiată justificare și fără să provoace indignarea și compasiunea nimănui. Așa ceva era de așteptat încă de la instalarea în fruntea ei a șleahței de nechemati, profitori și închipuiți, când împreună cu un grup de scriitori curajoși am dus, câteva luni, o campanie de avertizare a cititorilor, a publicului larg și a forurilor locale și naționale îndreptățite să ia măsuri, despre moartea cu efect neîntârziat a singurei reviste de anvergură din spațiul pontic. Ușurința cu care a fost eliminată din viața literar-culturală, și așa destul de strâmtorată, a Dobrogei, la vremea respectivă ne-a

amărât și descumpănit doar pe câțiva apropiați și iubitori ai ei, știind cu cât efort și dăruire a fost concepută și în ce condiții a apărut.

A existat încă din 1964 un grup de inițiativă din care făceau parte: Marin Porumbescu, Cornel Regman, Eugen Lumezianu și Nicolae Motoc, cunoscuți mai ales prin ceea ce publicaseră în revistele importante ale țării (toți în pragul debutului editorial; chiar și Cornel Regman avea să debuteze cu volumul „Confluente literare” abia în 1966). Lor li s-au alăturat, trimiși de Uniunea Scriitorilor, Al. Căprariu și N. Mărgeanu. În cămăruțele de la vechea bibliotecă județeană s-a pus la cale un așa-zis număr de probă, rămas în stadiul de machetă, luxos tipărit, cum va spune mai târziu Cornel Regman, *un fel de Kojokal* țar prăbușit din cauza propriei grandori. La ilustrarea lui au participat doi mari artiști: sculptorul Constantin Popovici și fotograful Ion Miclea. După acest eșec, cel care a preluat conducerea grupului de inițiativă, după plecarea celor doi scriitori de la Cluj, a fost Geo Dumitrescu. Datorită lui s-a ajuns la un profil de revistă ceva mai accesibil, dar nu mai puțin sobru și elegant, cum s-a dovedit el mereu. Din păcate, acest cu adevărat prim număr apare în absența marelui poet. El a fost silit, indignat de reacțiile rudimentare ale șefului cu propaganda de atunci, să abandoneze redacția. Cel propus de forurile locale să fie redactor-șef a fost George Mihăescu. Strălucire de neuitat îi dă acestui prim număr de revistă salutul cu titlul *Sursum corda* al lui Tudor Arghezi: „Se nimerește fericită nașterea, pe digurile de odinioară ale Romei în Dobrogea Mării Negre, a unei publicații literare botezate cu numele de *Tomis*, patrie de antichități latine și a exilului și sepulturei marelui nostru strămoș de limbă, de scriere și de sânge, Ovidiu. Onoarea Dobrogei românești era lipsită de un blazon literar (...). De fapt, revista *Tomis* e o nouă universitate, cu redactorii ei care vor fi mării ei dascăli, inițiatori inspirați, poeții și prozatorii dobrogeni. Frecvența universitară nu trebuie căutată. Ea este masa cititorilor dintre Dunăre și

Constanța Abălașei-Donosă, *Nu mă-nțelegi / peniță*

Pontul Euxin. Ca simplu cititor și eu și întrucâtva scriitor, le urez tuturor să facă față strălucită scrisului și graiului românesc cu nuanța particulară trebuincioasă. Mulți ani revistei și eternitate fraților dobrogeni” (nr. 1, iulie 1966, p. 1).

La puțin timp după apariția primului număr, redacția s-a îmbogățit cu noi redactori, unii chiar universitari, ca: Alexandru Protopopescu, Constantin Novac, Enache Puiu, Cornel Regman. Mai târziu, celor aflați deja în redacție (Eugen Lumezianu, Ana Barbu și Nicolae Motoc), treptat, li s-au alăturat: Octavian Georgescu, Alex. Ștefănescu, Mirela Roznoveanu, Hristu Cândroveanu, Carmen Tudora Chehian, Alexandru Mihalcea. A venit apoi „valul” mai tânăr: Vladimir Bălănică, Doina Jela, Gabriel Rusu, Ovidiu Dunăreanu, Florin Șlapac, Dan Perșa, Sorin Roșca, Gabriela Inea, Iulia Pană, Mădălin Roșioru ș.a.

Este de amintit, de asemenea, că în revista *Tomis* au apărut: Mihai Eminescu (celebra scrisoare trimisă Veronicăi Micle de poet, la 1881, și descoperită de Augustin Z. N. Pop), Al. Philippide, Ion Barbu, Ion Vinea, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu (rămâne de neuitat o întâlnire la sediul redacției cu acest mare și generos critic și istoric literar, din vara anului 1967), Alexandru Paleologu, Sorin Alexandrescu, Ion Negoitescu, Nicolae Manolescu, Gellu Naum, Geo Bogza, Nicolae Balotă, Dan Hăulică, Constantin C. Giurescu, Nichita Stănescu, Virgil Nemoianu, Lucian Raicu, Matei Călinescu, Gabriel Dimisianu, Al. Călinescu, Mircea Iorgulescu, Laurențiu Ulici, Nicolae Breban, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, George Bălăiță, Augustin Buzura, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Frunzetti, Petru Comarnescu, D.I. Suchianu, Ion Jalea, Al. Ciucurencu, Ion Nicodim, Liviu Ciulei, Sergiu Celibidache, Andrei Șerban, Andrei Pleșu, George Ciorănescu, Radu Vulpe, Eugen Pora, Grigore Moșil, Constantin Noica, Mihai Băcescu, Dan Berindei ș.a.

Care au fost principalele direcții ale revistei? Iată o întrebare la care e dificil de dat un răspuns laconic. O direcție a fost promovarea sistematică a criticii – conștiința de sine a literaturii. În infernul regimului totalitar, pentru a trece prin cele trei bolgii ale cenzurii, ea a fost călăuza. Aici au excelat Cornel Regman („Cronica cronicii literare”), Al. Protopopescu, Alex. Ștefănescu („Cronica literară”). Lor li s-au alăturat Mirela Roznoveanu, Nicolae Rotund, Gabriel Rusu și Vladimir Bălănică. Într-o perioadă a colaborat cu o rubrică permanentă („Lampa lui Aladin”) și Ion Negoitescu.

Revista a fost chiar obsedată, în primul ei deceniu de viață, de definirea „actului critic”. În cadrul unei rubrici permanente, de pagina întâi, au fost invitați să scrie pe această temă mai mulți critici importanți din țară.

O altă direcție urmărită cu consecvență de revistă a fost afirmarea talentelor spațiului dobrogean în context național. În *Tomis* au publicat, în perioade diferite, texte strălucite care le-au probat talentul: Vasile Petre Fati, Eugen Lumezianu, Enache Puiu, Constantin Novac,

Nicolae Motoc, Arthur Porumboiu, Marin Mincu, Nicolae Rotund, Ovidiu Dunăreanu, Ion Roșioru, Valentin Șerbu, Gabriel Rusu, Doina Jela, Marian Drăghici, Sorin Roșca, Florin Șlapac, Ion Dragomir, Dan Perșa, Radu Șuiu ș.a.

Desigur, profilul revistei era mult mai complex. Aici, nu am făcut referiri decât la literatură. Mulți ani, ca subtitlu al ei figura sintagma care atrăgea atenția cititorului că are de-a face cu un lunar social cultural. Iar cine ar dori să răsfoiască miile de pagini ale colecțiilor ei, ar avea surpriza să constate că revista *Tomis* a dat seamă, cu seriozitate și competență, despre toate artele, dar și despre filosofie și știință; în acest din urmă caz, inițiind numeroase anchete legate de problemele cercetării Mării Negre, ale Deltei Dunării sau ale arheologiei dobrogene, toate de interes național.

La ediția „Colocviilor tomitane” din anul 2000, poetul Nicolae Motoc, redactorul-șef adjunct al revistei, după ce a evocat ca nimeni altul cele trei decenii și jumătate de existență a ei, a pus celor de față o întrebare, apelând la o vorbă a lui Tudor Vianu: „A reușit revista *Tomis*, prin toate acestea, să ne restituie o mască a timpului?”. Și tot el a conchis: „Nu știu. Ar fi interesant ca fiecare să încerce să formuleze un răspuns.” Lucru valabil și astăzi, la doisprezece ani de la suprimarea valoroasei publicații constănțene, pentru neuitarea ei.

Constanța Abălașei-Donosă, *Luceafărul*, var. I

Rânduri pentru scriitorii Bugeacului

Valentin Popa

Scriu aceste rânduri într-o perioadă în care vecina noastră, Ucraina, în care trăiesc și se zbucesc conaționali de-ai noștri, români din sudul Basarabiei, cunoaște momente de maximă tensiune, amenințată fiind de un război irațional, pornit din vechile obsesii imperialiste.

În sudul Basarabiei, două dintre județe (raioane), râvnite de multă vreme de colosul imperial rusesc, datorită vecinătății lor cu Dunărea (Ismail și Cetatea Albă), aparțin astăzi Ucrainei. După două veacuri de stăpânire ruso-ucrainiană, zona nu mai este românească, sub aspect demografic. De fapt, nici n-a prea fost, pentru că stăpânirea turcească de până la 1812 a generat în zonă un adevărat conglomerat identitar. Populația de etnie română în orașul Ismail este astăzi de circa 3000 de suflete (sub 4%), dar e vorba de o comunitate deosebit de mândră de identitatea ei non-slavă și totodată doritoare să mențină legătura cu celelalte comunități românești, îndeosebi din România și din Republica Moldova.

Antologia de poezie românească, publicată de curând la Ismail¹, este o probă de netăgăduit a acestei rezistențe etnice formidabile. În condițiile în care limba rusă este cea care se practică în regiune, această minoritate uimește prin mânăuirea unei limbi românești capabile să se înmlădie în structuri lirice de profundă vibrație emoțională. Rezistența acestei enclave latinofone în coasta unei populații slavofone uluiește și dovedește în același timp virtuțile limbii noastre românești. De fapt, rezistența aceasta s-a probat și în Balcani prin conservarea dialectelor aromân, istroromân și meglenoromân, în mijlocul unor populații slave sau grecești.

Unitatea de simțire și glas i-a determinat pe acești poeți să activeze – și deci să se întâlnească în cenacluri. Din prezentări, aflăm de cenaclul „Djerelo” (ucrainiană – „Sursa”, „Izvorul”) din Reni, unde este activă Eufrosina Cojocar, și de cenaclul „Ecol Bugeacului” (Ismail) din care fac parte mai mulți dintre acești autori: Ion Băcu, președinte al cenaclului, Eufrosina Cojocar, Valentin Mahmut.

Poeții români din Ucraina au puternice legături cu spațiul cultural al Republicii Moldova, dar și cu spațiul cultural din România. Cu primul spațiu, sunt evidente legăturile din perioada formării lor intelectuale, majoritatea fiind absolvenți ai Universității din Chișinău. Nu toți poeții antologați sunt născuți în Ismail sau în împrejurimi, unii din ei vin din alte colțuri ale Basarabiei, dar s-au atașat prin profesie și locuire de acest spațiu pe care l-au îndrăgit și l-au cântat în frumoase strofe, în care se simte haloul emoției sincere.

Legăturile cu România sunt, de asemenea, semnificative, iar acum, în perioada comunicării culturale online se dovedesc și mai strânse, capabile să zămislească o cultură românească transfrontalieră. Semnificative sunt participările acestor scriitori la festivaluri de poezie din România, precum și publicarea operelor în reviste sau edituri din țară (Cluj-Napoca, Iași, Galați, Râmnicu Vâlcea). Antologia *Spațiu liric* este o mărturie recentă a acestui sincretism geo-politic și cultural. Este elaborată de o scriitoare din zonă (Natalia Ursu), care este și coordonatoarea proiectului editorial, ajutată de două scriitoare din Brăila, Violeta Craiu și Mihaela Dincă. Volumul este prefațat de scriitorul și criticul literar Adi G. Secară-Halil din Galați. Fiecare poet antologat beneficiază de una-două prezentări semnate de scriitori, majoritatea din România: Constantin Mălinaș (Oradea), Sterian Vicol (Galați), Violeta Craiu, două prezentări (Brăila), Elena Netcu (cinci prezentări), Tulcea, Cezarina Adamescu (Galați), Vadim Bacinschi (Odesa) – trei prezentări, Cornel Cotuțiu (Cluj-Napoca)

Cu toate aceste strânse legături, genul de literatură produs aici, în colțul sud-vestic al Ucrainei are un timbru specific, rod al energiilor pe care istoria contorsionată a zonei le-a impus. Acești poeți nu simt nevoia să se cupleze sincron la poezia din Țară, rămân atașați de miturile și obsesiile lor culturale. Apar dese referiri la poeții români, îndeosebi la Eminescu, dar și la Bacovia, precum și la marii voievozi ce au lăsat urme în istorie. Majoritatea practică o poezie cu mesaj deschis, transparent, apropiindu-se cumva prin vibrație și prin tematică de poezia lui Octavian Goga, cel inspirat de suferințele neamului său oprimat în Imperiul Austro-Ungar. Asemenea românilor lui Goga, și românii poezilor din Bugeac trăiesc sentimentul de nemulțumire pentru condiția lor de neam cu sufletul sfâșiat de sentimentul înstrăinării. De aceea, sensibilitatea acestor „cântăreți” este stimulată de această realitate și de nostalgia integrării în marea comunitate românească. Percepția condiției de minoritari îi impulsionează spre augmentarea atașamentului față de locurile de baștină, să îndrăgească stepa Bugeacului, lacurile și mai ales blestemata de Dunăre, care a atras prin resursele ei de toate tipurile privirilor lacome ale marilor imperii. Acest atașament față de baștină îi inspiră pe cei zece poeți antologați să cânte în versurile lor peisajul Bugeacului. „Nu-mi pot părăsi Basarabia scumpă./ N-am nici voie./ Chiar dacă mi-ar propune tot aurul lumii – / Nu mă duc de aici (...) Mă țin legat chiar patimile pământului acesta./ Am să le trăiesc împreună cu el” (Valeriu

Cojocar, p. 158). Anatol Manole propune, printre altele, și poemul *Legenda neamului* unde toate miturile culturale ale românismului sunt invocate în frumoase și convingătoare versuri: Stefan cel Mare, Decebal, Traian, Eminescu, încheind cu două versuri privitoare la rezistența neamului românesc: „Chiar de-am fost bătuți de hoarde,/ Neamul nostru n-are moarte.” (p. 143).

Simbol al continuității și al regenerării, mama este slăvită de mulți dintre poeții antologați: Victor Capsamun deplânge pierderea mamei într-un poem al dorului de mamă: „Eu plâng, simțind durere,/ Dar nimeni nu m-ascultă/ Și doar prin vis mi-apare/ Măicuța mea cea scumpă.” (p. 133) Același poet, conștient de multiculturalitatea spațiului în care s-a format conchide că limba română este liantul neamului din care se trage: „Turc era bunicul meu,/ Bulgăroaic-o fi fost Buna,/ Iar părinții mei și eu/ Toți vorbeam limba română.” (*Genealogie*, p. 127). Și Vladimir Caraciobanu este inspirat de simbolul mamei: „Am două mame scumpe/ Și sfinte ca o stea./ Una-i Maica Precista,/ Alta-i Măicuța mea” (p. 121).

Nostalgia amintirii familiei de origine este sursă de inspirație pentru Veaceslav Cușter în frumosul poem *Reculegere* (p. 100-103), dar și în poemul de mai mare gravitate *Dreptul sângelui*, (p. 96-97) care se încheie cu un mesaj în care se simte durerea produsă de nedreptățile istoriei: „Ne-au rupt de Țară, fragmentând pământul,/ Dar nu suntem străini, ci-nstrăinați./ Pământul geme și e plin de oase,/ Și crucile străbunilor visează./ Dar nu uitați: azi fiii lor vă cheamă./ Pământu-i mort, dar sângele viază!” Și Vera Boinegri (Balica) dedică un poem mamei, inspirat tot de pierderea ei. Poemul *Te-ai dus* (p. 91) impresionează prin sinceritatea sentimentului declarat. O altă poetă antologată, Eufrosinia Cojocar, cântă în versurile sale satul de baștină, generator de nostalgie. Iată o strofă minunată din frumosul poem *Cântare satului* (p. 77-78): „Țăranii mei cuminți și drepți,/ Cu palmele băcătorite/ Din zori și până-n zori muncesc/ Pentru eternitatea pitei.” (p. 77). În România, ultimul poet care își mai permitea să abordeze astfel de teme și într-un limbaj atât de direct a fost Adrian Păunescu (și el cu origini basarabene). Cei mai mulți dintre poeții de azi din spațiul țării evită astfel de subiecte și evită discursul poetic cu mesaj limpede, cultivând ambiguitatea poetică, multisemantismul. Nici Ion Bâcu, poetul mai apropiat de spiritul poeziei moderne din România (unul dintre poeme este dedicat lui Lucian Blaga, de exemplu), nu este ocolit de ispita de a cânta în versurile sale simbolul matern, dar o face mai puțin frust decât cei prezentați până acum și cu un interes crescut pentru plurivocitate. Iată câteva versuri din poemul *Dorul matern* (p. 61): „mă rețin puțin din trecerea amară/ mă retrag într-o poruncă biblică/ să văd dorul matern/ cum își face cuib sub streășina așteptării”. Și locul de baștină are pentru Ion Bâcu virtuți poetice demne de a fi puse în unduirea slovei: „baștina e tot ce naște și moare/ e aburul somnului dulce/ revii la vers/ când te gândești la ea”. Diferențierea stilistică în tratarea acestei teme, comparativ cu poeții prezentați mai înainte, este evidentă. Propensiunea pentru problematica serioasă, gravă, specifică poeziei din Basarabia, se manifestă și în alegerile acestui poet

mai ispitit de duhul modernității în poezie. În poemul *ninge aprilie* (p. 53) Ion Bâcu reflectează asupra ororilor săvârșite de sovietici la Fântâna Albă, Bucovina, unde au fost secerăți cu mitralierele sute de români care nu doreau decât să trăiască într-o țară stăpânită de români. Dulcea noastră limba românească este și ea invocată în versuri memorabile, precum: „prea multe cuvinte orfane s-au adunat/ la bustul Limbii Române/ prea multe tăceri înfiate au rămas de ocară/ prea e amurg în zarea frunzelor de nuc/ prea reînvie dorința după albastrul cerului/ prea mă întorc dinadins în formă de ploaie/ zorit de amarul din jug/ la bustul Limbii Române vin și eu/ obosit îngândurat epuizat” (p. 51).

Nici Vadim Bacinschi nu se ține departe de temele ce trimit la origini; și pentru el amintirea mamei, plecată să cânte din stele, este provocatoare ca sursă de inspirație. Locul de baștină, invocat prin imaginea nukului „de după casă”, provoacă și pentru el emoție și sugestii pentru diverse reflecții. Dar aceste sugestii sunt trepte pentru abordarea îndrăzneată a tematicii identitare în poeme de rezistență, precum *Imnul Basarabiei*, cu care antologatorii și deschid această culegere.

Gravitatea temei predominante a antologiei îi face pe acești poeți (sau poate doar pe antologatori) să evite subiectele fără atingere directă cu obsesia identitară. Poezia de dragoste, de exemplu, este destul de subțire reprezentată în această culegere, întâlnind-o la doar doi autori: Vadim Bacinschi și Eufrosinia Cojocar.

Vadim Bacinschi cultivă o poezie erotică discretă, a sentimentului bine temperat, când și când avansând spre anumite îndrăzneli ale genului, ca în strofa: „Sărută-mă – zici tu, visătoare./ Pe buze, pe umeri, pe sâni- / Cât mai e căldură în soare/ Și apa de leac în fântâni.” Dar și în acest poem îndrăznelile vin din partea femeii iubite.

Eufrosinia Cojocar își intitulează poemele ei de dragoste *Sonete*. În *Sonet IV*, într-o atmosferă ce amintește de Eminescu, cel din *Sara pe deal*, poeta își dorește împlinirea dorinței erotice în decorul unui alt gen de „sară pe deal”, cumva mai angajat în taina nopții: „Te poftesc în visul meu la noapte,/ Vino să mai stăm sub clar de lună,/ Să vorbim nimicurile toate,/ Să privim în ochi ținuți de mână./ Simfonia stelelor să cânte,/ Las' s-adie vântul că-i hoinar./ Noi avem de ce ne-aduce aminte/ Și avem ce pune pe altar.” De remarcat că aici, spre deosebire de poemul lui Bacinschi, inițiativa erotică aparține autorului acestor versuri, adică tot femeii.

Închei prin a sublinia ideea că apariția acestei antologii a poezilor români din Ucraina reprezintă o mare bucurie pentru orice om cu simțire românească nealterată de evaluările politice la modă. Faptul că dincolo de hotarul ucrainean „viază” o comunitate românească activă, interesată de continuitatea limbii române și a obiceiurilor românești păstrate din moși-strămoși este una din surprizele ce ne încredințează că noi, cei din România, nu suntem singurii români de pe planetă.

Spațiul liric. Antologie de poezie românească contemporană din sudul Basarabiei, ediție îngrijită de Natalia Ursu, Violeta Craiu și Mihaele Dincă, Editura Ibriss, Ismail, 2021.

Eroticonul lui Cărtărescu (II)

Daniel Kițu

Există în *De ce iubim femeile* două nuclee narrative care alcătuiesc un consistent segment al ieșirii din Sine, al ficționalizării. Aici, Cărtărescu se exersează ca narator impersonal, detașat de magma poveștii sale. Cele două texte reprezentative pentru această ipostază auctorială sunt *Diavolul de hârtie* și *Zaraza*. Paradoxal, deși vorbim despre două dintre cele 22 de texte ale volumului, considerăm că acestea sunt definatorii pentru arhitectura epică a cărții.

Diavolul de hârtie reprezintă o incursiune într-o poveste de dragoste adolescentină, o schiță de bildungsroman. Inițierea protagonistului pe sub arcele iubirii devine un sacrificiu sufleteș, necesar pentru maturizarea acestuia.

Povestea este simplă: Victor cunoaște primii fiori ai iubirii alături de Ingrid. La 16 ani trăiesc iubirea adolescentină, citesc împreună, în parc, acasă la Ingrid, se duc de nouă ori la cinema. Victor îi dăruiește iubitei sale complicate structuri din hârtie, drăcușori care stârnesc amuzamentul fetei. „Pe fiecare foaie de hârtie, având grijă ca scrisul să rămână în interior când figura se umflă, Victor caligrafiasse frumos *Te iubesc, Ingrid!*” (Cărtărescu, 2006, p. 69). Apoi, într-o tabără de iarnă, Ingrid este vrăjită de un monitor de schi și-l părăsește pe Victor. Urmează, pentru băiatul înșelat, o chinuitoare suferință. În cele din urmă, Ingrid este inevitabil părăsită de monitorul ei de schi, îl recheamă pe Victor, dar acesta refuză să reia relația cu ea. Din singurătatea suferinței sale răsare un ultim diavol de hârtie, mai mare decât ceilalți, dăruiti lui Ingrid, semnul durerii sale sufletești căruia-i lipește dințișorii săi de lapte găsiți prin șifonierul părinților.

Un procedeu esențial, identificabil în *Diavolul de hârtie*, este cel al „spațializării epice”.

Încă din incipit descoperim o „spațializare psihologică”, prezentă în obsesia consonanței mentale a îndrăgostiților. Abia după aceea, autorul apelează la „spațializarea externă”. Aceasta din urmă prilejuiește o inițiere marcată de un *ascensus*. Victor, protagonistul povestirii, este condus de Ingrid la fel cum Vergilius al lui Dante era condus în Infern de către muza lui, Beatrice. Dacă în Infernul dantesc cititorul asistă la un *descensus*, textul lui Mircea Cărtărescu valorizează un simbolism contradictoriu. Ridicarea sufletească

prin iubire, mirabila izbire a sufletului de momentul indicibil al îndrăgostirii, vor fi urmate de o prăbușire interioară, de suferința necesară individuației umane.

Diavolul de hârtie este radiografia complexă a trăirii Erosului, cu luminile și umbrele sale.

Prima etapă a inițierii este ludică și vizuală, trăsături definatorii pentru percepția inocentă a protagonistului, pe care naratorul o împrumută, respectând convențiile ubicuității auctoriale.

Următoarea etapă, cea adolescentină, relaționează livrescul și Erosul. Simbolul acestei prime experiențe a iubirii este unul contradictoriu, materializat în diavolul de hârtie, confecționat de Victor. Caricaturizarea unui simbol al dimensiunii maleficului definește nevoia de interiorizare a trăirii și pe cea a deschiderii către celălalt.

Diavolul de hârtie conturează mai întâi ipostaza unei ofrande, a darului de iubire. După aceea, același simbol va codifica prima suferință din dragoste, stârnită de trădarea fetei. Ingrid se va îndrăgosti de altcineva, un simbol mai puternic al masculinității decât protagonistul povestirii.

Diavolul de hârtie poate fi lecturat și ca o parafrază în proză a *Luceafărului* eminescian. În această cheie de interpretare, Victor este îndrăgostitul total implicat sufletește, care-și oferă darurile ființei sale profunde, în vreme ce Ingrid trăiește la suprafața timpului ei fragmentar, fiind interesată doar de plăcerile efemere ale Erosului. Ingrid va fi atrasă de Cătălinul potrivit ei, instructorul de schi dintr-o lume la care Victor nu are acces: „El nu schiase niciodată. Nu dansase niciodată. Nu avea bani niciodată. Nu-și imagina niciun viitor cu Ingrid.” (p. 70). „Viitorul cu Ingrid” presupune bifarea unor repere ale materialității gregare: schi, dans și bani.

Primul semn al crizei cuplului este *incomunicabilitatea*. Ceea ce numim îndeobște *suferința din iubire* transformă exteriorul într-o *stare de suflet*. Suferința interioară „colorează” pesimist cadrul, altădată familiar eroului. Psihologizarea peisajului, procedeu caracteristic literaturii romantice, este evidentă în această etapă existențială a eroului lui Cărtărescu. Sfera lexicală depreciativă definește această nouă lume: „Ieșea atunci și rătăcea prin cartiere necunoscute. Ajungea uneori atât de departe, și casele erau atât

de stranii – ornamente de ipsos pe ziduri crăpate, gata de prăbușire, geamuri acoperite cu ziare îngălbenite – încât băiatul se simțea în altă viață, sau într-un vis.” (p. 71).

Revizitarea locului inițierii erotice, al doilea palier al unei bătrâne vile din cartierul copilăriei sale, devine pretext rememorativ, asociat imaginii unui sanctuar devastat de chinul lăuntric: „Într-o seară se regăsi în cartierul copilăriei sale. Recunoscu imediat vila străveche și pătrunse în umbra ei de cavou. Ce glacial era aerul înăuntru! Ce umbră deasă și ce lumină tulbure se reflecta în pereți! Victor urcă încet scara interioară, încolăcită în jurul marelui hol. [...] Ușile celor ce locuiau acolo îi păreau tot așa de uriașe. Contorul de gaze era la locul lui, la fel și băncuța, pe care Victor se așează și stătu multă vreme nemișcat. «Ingrid», spuse într-un târziu, și era ca și cum ar fi fost singurul cuvânt care s-a auzit vreodată pe acel palier, în acea lume.” (p. 71).

Deznodământul poveștii de dragoste se fixează într-un orizont al înstrăinării. Ingrid se distanțează fizic, în vreme ce Victor își exorcizează, prin suferință, prima dragoste. Ingrid va fi părăsită, apoi, de Cătălinul ei, instructorul de schi și încearcă să-și umple golul sufletesc prin intermediul lui Victor. Pentru protagonist, însă, fascinația de odinioară a dispărut irevocabil.

Finalul povestirii dezvoltă imaginea protagonistului, posedat de marasmul unei experiențe erotice eșuate. Ultimul diavol de hârtie, pe care-l confecționează Victor poartă dințișorii săi de lapte, mărturie a purității sale maculate nemilos de o fată ce-i înșelase așteptările. Cărtărescu valorifică, aici, *motivul dedublării*: Băiatul scoase din sertar punga de hârtie cu mărunții dinți șidefii, proprii lui dinți de copil, și-i lipi, în două șiruri ordonate, pe falcile diavolului. Rămaseră, privindu-se-n ochi, Victor și diavolul de hârtie, până ce asfințitul își prelungi limbile de flacără în odaie.” (p. 74).

Zaraza

reprezintă celălalt versant al ficționalizării cărtăresciene, care valorifică dimensiunea autenticității estetice.

Autorul își atribuie, în acest caz, un alt rol, cel de cronicar al unei drame bucureștene din lumea interbelică. Povestea Zarazei

este dublu ficționalizată. Naratorul pretinde că dramatica iubire dintre cântărețul Cristian Vasile și frumoasa Zaraza i-a fost relatată de un unchi al său, iar el a devenit doar un narator de ocazie. La alt nivel însă trebuie evidențiat faptul ca istoricii au căzut de acord asupra faptului că Zaraza este doar o plăsmuire a acelei lumi. Ea nu a existat de fapt.

Prin urmare, Zaraza, sursa de inspirație a celebrei melodii, amprentă a Bucureștiului dintre cele două războaie mondiale, pare a fi doar o legendă, pe care Cărtărescu o transformă într-un exotic personaj literar.

Legenda conturează un triunghi amoros. În perioada sa de glorie, Cristian Vasile iubește o frumoasă țigancă, prostituată de lux, pentru care se luptă cu un rival, alt interpret celebru în epocă, Zavaidoc. Povestea de iubire se încheie tragic, în toamna lui 1946, când Zaraza este ucisă, în plină stradă, de un țigan tocmit de gelosul Zavaidoc.

Cristian Vasile este cunoscut ca interpret al celebrului tango „Zaraza”, în anii '30.

A întâlnit marele succes în perioada interbelică, dar și o cumplită prăbușire socială în perioada comunismului, pentru că s-a dezis de noul regim impus de sovietici în România.

Născut la Brăila, cântărețul este crescut de mamă, după ce tatăl îi pierde în Primul Război Mondial. Urmează studiile liceale în orașul natal, la „Nicolae Bălcescu” și apoi se înscrie la Conservatorul din București, unde începe să studieze vioara, dar va renunța în favoarea cursurilor de canto. Explicația este că, fiind sedus de tumultul artistic al Micului Paris din Estul european, Cristian Vasile renunță, în cele din urmă, la studii pentru o carieră în muzica ușoară. Imediat va deveni o celebritate. Va fi supranumit „Ultimul trubadur” din lumea spectacolelor bucureștene.

Celebrul tango „Zaraza” a fost înregistrat la Berlin, în 1931. Versurile melodiei cântate de

Cristian Vasile aparțineau lui Ion Pribeagu.

În cazul creației epice a lui Cărtărescu, formula clasică a consemnării unei iubiri ieșite din tipare amestecă romantismul extremelor umane, iubirea ca patimă și desființare de sine pe fundalul unei Capitale

Constanța Abălașei-Donosă, *Ce suflet trist*

întunecate, măcinate de propriile umori și porniri violente.

Alături de Zaraza, femeia pierdută, capcana frumuseții otrăvitoare, Bucureștiul însuși este personaj în această mini-saga cu „guriști” (cântăreți), „malacii cuțitari” (răufăcători care le asigură protecția) și femei exotice. Cititorul va cunoaște o lume de un pitoresc aparte. Toposul este, în egală măsură, unul neobișnuit, dominat de șantanuri, cum este „Vulpea Roșie de pe Șelari”, localuri în care se amestecau aburul cârciumilor de mahala bucureșteană și luxul restaurantelor coborâte parcă din „Marele Gatsby” al lui Scott-Fitzgerald. În acest univers ficțional, Zaraza, personajul feminin principal, este individualizată simplu prin nume și prin fizionomia exotică. Ea reprezintă, la nivelul narării, capcana ontică a celebrului cântăreț. Vraja feminină este principalul atu al personajului, care, pentru Cărtărescu, derivă chiar din semnificația numelui: „Zaraza, mai precis Zarada, este un nume țigănesc tradițional. El înseamnă Minunata.” (p. 136). Portretizarea fizică și vestimentară susțin exotismul personajului, menit să atragă atenția și să impresioneze: „Femeia foarte tânără ce-și făcuse intrarea, în seara fatală când a început totul, în localul Vulpea Roșie de pe Șelari, la brațul unui ins oarecare dintr-un grup vesel, era într-adevăr țigancă, avea fața aspră, buzele ca de bărbat senzual și părul atât de negru și de lucios, încât de bună seamă că fusese dat cu pumni întregi de ulei de nucă. Purta o rochie verde praz, cercei baroc de strasuri și pantofi de asemenea cu strasuri sclipitoare pe cataramă,” (p. 136).

Zaraza va fi iubită cu patimă de Vasile și râvnită de Zavaidoc. Rivalitatea celor doi cântăreți va duce și la sfârșitul tragic al frumuseții

bucureștene. Uciderea Zarazei se petrece în preajma Sf. Dumitru, într-un „amurg greu, unsuros”. Un țigan tocmit de Zavaidoc o pândește și-i taie beregata „cu șiful, de la o ureche la alta” (p. 142).

Captivat de senzaționalul poveștii, naratorul detaliază și finalul trist al acesteia. Surprinde, în acest sens, imaginea iubirii-cuminecare. Cântărețul, Cristian Vasile, înnebunit de durerea pierderii iubitei fură urna cu cenușa acesteia și o va înghiți puțin câte puțin, timp de patru luni, într-un straniu ritual al împărțirii din spiritul acesteia: „... timp de patru luni de zile, Cristian Vasile a mâncat (s.n.) câte-o linguriță din cenușa Zarazei. Când ultimele urme de cenușă de pe pereții urnei au fost înghițite, cântărețul și-a turnat terebentină pe gât, dar n-a reușit să moară. N-a făcut decât să-și ardă coardele vocale, terminând cu cântatul pentru totdeauna.” (pp. 143-144).

Dispariția fizică a Zarazei răstoarnă rosturile mintale și sufletești ale protagonistului. Cărtărescu mizează, aici, pe senzaționalul situației. Cântărețul preferă să se rupă de existența sa. Încearcă să se sinucidă, însă, în mod simbolic, își pierde acel dar unic, vocea. Vasile alege să părăsească un București în care nu se mai putea regăsi, cufundându-se în altul, cel al amintirilor sale.

Povestirea lui Cărtărescu îmbină latura documentară și cea ficțională. Metafora centrală a textului este cea a destinului implacabil, acel *vanitas vanitatum* din Ecclesiast, care guvernează existența umană.

Notă:
Citările sunt făcute după ediția Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile*, Ed. Humanitas, București, 2006.

Constanța Abălașei-Donosă, Mihai și Veronica

Poezia – descriere a parcului interior

C. Gergh

Cartea de versuri a poetului Daniel Kițu vine să ne readucă în minte ideea că fiecare poet trebuie să fie proprietarul unui parc interior, un parc imaginar, desigur, dar atât de personal și atât de necesar atunci când vrei să te prezinți în lume ca poet.

Unde să se producă transformarea sinelui adânc, și perfect imaginar, deoarece inconștient, în erou liric și unde să fie convocate inspirația și conflictele interioare, lecturile și proiecțiile zilei, dacă nu în parcul imaginar? Adică pe acel tărâm absolut personal, adânc, ascuns, neștiut și neaflat la îndemâna neinițiaților.

Și cum altfel toate la un loc să redacteze un proces-verbal al întâlnirii?

Debutând târziu, nedrept de târziu pentru un talent care s-a manifestat precoce, debutând cu *Povestea parcului imaginar*, Editura Creator, Brașov 2021, Daniel Kițu vine să confirme ideea că în literatură oricine are locul său personal, că fiecare biografie este unicat.

Așa cum și cartea pe care ne-o propune este unică.

Fiindcă aici este o poveste despre o lume absolut fascinantă, dar mereu necunoscută, așa cum se mai află doar în basme și în feerii.

Parcul imaginar al lui Daniel Kițu este un teritoriu fabulos, populat cu mincinoși, cu ființe fantastice, dintre care cea mai de neînchipuit este omul, cu zei și zmei care nici nu se mai recunosc în undele clipelor, dar care se cred îngeri.

Parcul imaginar este un fel de țară a minunilor în care se pierde, de dragul frumuseții, minunatul personaj Alice din cartea tuturor copilărilor.

Aici, locuitorii nici nu mai au puterea să-și închipuie că toate minunățiile imaginare, toate cele ale vieții, în fond, nu sunt produse ale unei puteri supranaturale, căci imaginarul nu înseamnă supranatural, ci vin dintr-un eu adânc și din credința că frumusețea, ca și viața, înseamnă om.

Dar oamenii din acest spațiu imaginar nu mai au vreme să se ocupe de amintirea fericitului timp al feeriei, ei abia dacă au timp să inaugureze o amintire, să refacă un gest de iubire, să scrie un tratat despre ars amandi sau să-și sublimeze năvalnicele risipiri de ființă, tectonicele trăiri ale *civilizației popcorn*, cum ne spune poetul, obligate să dea față cu *civilizația selfie*.

Cartea lui Daniel Kițu este construită cu mare atenție: primele texte descriu cu minuțiozitate spațiul unde urmează să se desfășoare spectacolul parcului imaginar: mai întâi descrierea locului, a parcului, apoi, începutul vieții conceput ca un tratat de dragoste la prima vedere, iar, cu poemul *Tania*, o reconstrucție, o rememorare a copilăriei,

spațiu al imaginației, al visării, al conceperii vieții.

Că în parcul imaginar nu toate se petrec după legile firescului, era de așteptat, așa că în acel spațiu privilegiat, deodată se petrece ruptura: „Culmea e/ că-n mijlocul acestui fatasy atât de dureros/ de real/ cineva a început să urle,/ dar interesant este/ că nimeni nu l-a băgat în seamă./ Apoi, brusc, fără niciun sens,/ toată lumea vizitatorilor parcului imaginar a/ convenit/ că-i un autist/ și l-a proclamat geniu” (*Povestea parcului imaginar*, p. 5).

Ce este interesant în descriere, este antinomia *fantasy-real*, un fel de joc de oglinzi în care realitatea se pierde și devine altceva.

Mai mult, în acest parc imaginar, cine urlă are întâietate, fiindcă este declarat instantaneu geniu. Pare cunoscut, nu?

Poemul *Tania*, de o frumusețe aparte, ne dezvăluie pe Daniel Kițu ca pe un inițiat în tainele copilăriei și a literaturii pentru copii, într-atât de exactă este surprinderea devenirii ființei fragile, dar și uimirile sale în fața unor miracole ale vieții cum sunt primii fiori ai iubirii, moartea, relația cu adulții: „Jorj, iubitul meu secret/ îmi spune/ că mama ta este prea stupidă/ ca să te creadă atât de naivă./ Primul sărut cu Jorj a fost așa/ cu niște salivă amestecată și scârboasă,/ că i-am spus: Jorj, termină cu prostiile astea!/ Asta nu-i iubire!/ Iubirea e cu trandafiri.”

Percepție subtilă și definitivă a substratului profund al iubirii, de care numai un copil, un adolescent, poate fi capabil.

În parcul său, poetul simte nevoia să instaleze și un confesional, așa cum au bisericile catolice, unde, însoțit de umbrele sale, vine din când în când și spune cu glas tare părintelui său, care este Cuvântul, tot ce-l frământă, așa cum se mărturisește în superbul poem *Lumea de sub pleoapa mea*, pagina 75: „Am deschis fereastra/ - era o dimineată obișnuită -/ nu foarte diferită de celelalte dimineți/ ale unei existențe cuneiforme/ (sau cotidiene peste cuiele orelor pe care/ trebuie să le parcurgem anyway)// Nu-mi cereți să țin minte cum era cerul,/ cum zburdau norii pe cer,/ în caz că existau,/ cum exhală tot felul de mirosuri existența mea/ și-așa prea importantă/ ca să fie obnubilată în acest etern caiet/ căruia trebuie să-i spun Jurnal.”

Mărturisire decisivă a autorului însuși: Ne aflăm în fața unui *jurnal*, scris cu majusculă, unul dintre acele jurnale care-au apărut încă din zorii modernismului, în care autorii își răstoarnă toată magma stinsă, ori, dimpotrivă, arzândă, cu flacăra imensă până la cerul din inimă, și în care doar cenușa sufletului este de regăsit.

Așadar *Povestea parcului imaginar* a lui Daniel Kițu este un jurnal liric, un jurnal de stări, un jurnal proustian, în care memoria afectivă a autorului închipuie tot felul de jocuri, care mai de care mai fascinante, cum ar fi dragostea aceea cu trandafiri a Taniei sau jocurile erotice subtile evocate în poemul *Pielea pe care-o iubesc*: „Pielea pe care-o iubesc/ merge fără umbrelă prin ploaie,/ strigă la ochii pierduți prin întuneric,/ aleargă desculță printre zâmbete silite...// Pielea pe care-o iubesc/ se-ascunde veșnic de lumânări/ și nu-l place pe Dumnezeu,/ i-e frică de metrou/ și tot râde, naivă, la pisici...// Pielea pe care-o iubesc aleargă printre/ nestematele/ neștiute-ale lumii/ Și-i spunem:/ Om/ Înger/ Tăcere/ Femeie...”

Și uite-așa ne aflăm în fața unei alte minuni a Parcului lui Daniel Kițu: un poem dedicat pielii, un epidermei, cuvânt pretențios și fad ca oricare denotație cu iz științific. Un poem despre piele, straniu și fermecător în același timp, ciudat și atât de frumos la o lectură nouă.

Chiar și în țara lui Daniel Kițu, prin excelență pură, lipsită de zoaiele licențiozității furibunde, de aflat în special în lirica feminină a anilor din urmă, se poate întâmpla ca iubirea să devină marfă, așa cum aflăm din poemul *Lumea e o scoică*: „Iubirea asta a devenit/ doar o

cameră de hotel mobilată simplu,/ cu un pat matrimonial,/ două noptiere stupide,/ lămpi albe agățate de pereți/ și o oglindă mare.” (pagina 57)

De aici începe mitul oglinzii în parcul privilegiat al poetului, un mit care constituie una dintre cărările de ieșire din labirintul complicat al vieții.

În oglindă, care este spațiul cel mai ascuns al parcului, acolo unde se întâmplă tot ce este imposibil în realitate: „în luciul imaginar al oglinzii/ din care vor țâșni,/ poate,/ caii nebuni ai unei străngeri nesfârșite,/ neștiute,/ valurile uriașe/ ale unui sărut în aripi de tânăr zeu/ cu plete negre,/ cârlionțate,/ piept gol/ și ochi strălucitori, frenetici”.

Și uite cum oglinda din Parcul Imaginar al lui Daniel Kițu ne dimensionează, subtil și ironic, portretul unui Sburător modern, mult diferit față de modelul eliadesc, dar foarte apropiat de imaginația de azi a potențialelor sale victime de bunăvoie.

Oglinda, în această carte scrisă de cineva umbat prin literatură și prin pădurea ei de simboluri și de parcuri imaginare, nu are doar semnificația de mai sus, aceea de evadare dintr-o realitate strâmbă, pocită de imperativele zilei, ci devine *Mitul personal al oglinzii*, pagina 134, poem de o mare

mărturisire de sine, poem confesiv până la cruzime, și, de aceea rar, în lirica română a momentului: „Dincolo de apele înșelătoare ale oglinzii,/ în abisul de iluzii ale acesteia,/ zac milioanele de chipuri ale tale,/ închise-n sânul unei Persefone neștiute/ care-ți maimuțărește fiecare gest,/ fiecare clipire,/ fiecare rictus...// Oglinda este ce-ai fi vrut să fii/ și nu vei fi niciodată...// Oglinda este reversul cărnii tale fragile/ și-al sufletului tău semeț...// Oglinda este mormântul idealurilor tale./ Ea-ți livrează tot ce vrei...// Este servul perfect./ Îți dă ceea ce vrei/ și nu-ți spune ceea ce ești./ Te prinde-n undele ei înghețate/ și te lasă cu frustrarea tăcerii de dincolo./ Te lasă cufundat în fizic/ și te dezbracă de suflet...// Oglinda este clovnul/ care-ți știe a juca pe la colțul degetelor dorințele cele mai obscure./ Este traficantul cel mai nemilos și cel mai pervers./ În sângele ei lichefiat/ se mișcă etern zumzăitul timpului/ încremenit în acea secundă a imaginii/ pe care-o declami./ În acea beție inefabilă a ta cu EUL tău,/ lumea,/ de fapt/ e pusă-ntre paranteze.”

Aflăm astfel o nouă decriptare, un nou mod de a înțelege mitul oglinzii în lirica lumii:

Daniel Kițu face traducerea mitului utilizând

un instrumentar personal, departe de interpretările puternic masculine, cum sunt de aflat la toți cei care s-au afundat în deliciale iluzorii ale oglinzii ca spațiu al posibilului și supranaturalului, introducând aluzii psihanalitice, sugestii thanatice („te prinde în undele ei înghețate”) sau pur și simplu dorința de împlinire existențială prin imaginar.

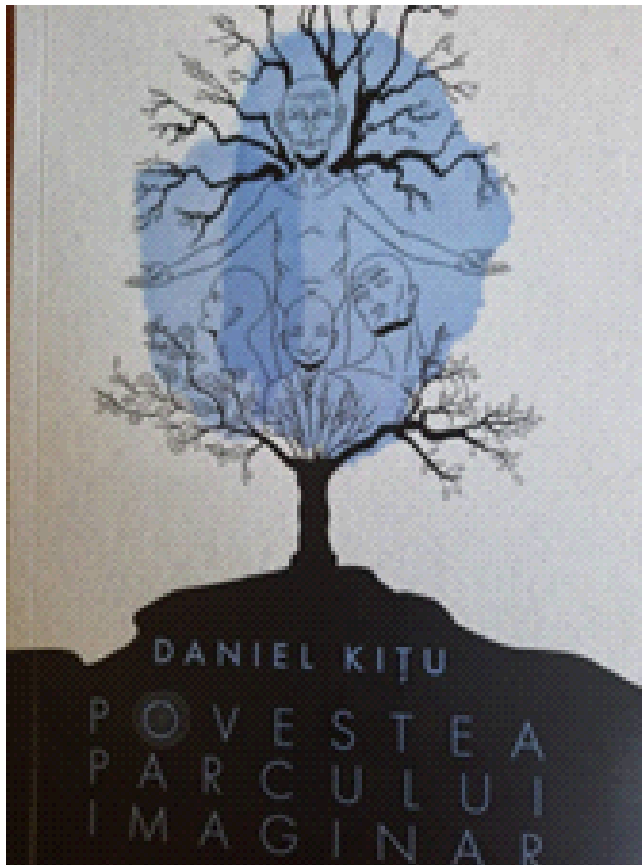
Cartea este scrisă într-un stil agreabil, bine strunit, cu multe vorbe rare, cu unele invenții lingvistice aparținând numai autorului, exemplu: „stelele de gheață care fuioresc”, pagina 137, cu multe neologisme frumoase, unele clasicizate, deja.

Un limbaj subtil, plin de sugestii și deseori de savoare.

Daniel Kițu este un poet format, de puternică expresie personală, capabil să construiască spațiul său liric propriu în numele căruia să revendice grația muzelor.

Toată carte este edificată pe tema spațiului personal, acel Parc Imaginar, fără de care niciun poet nu poate avea pretenția la existență.

Daniel Kițu poate oricând revendica un loc în parcul său dominat de o imensă oglindă care să-i dezvăluie și alte taine lirice.

Constanța Abălașei-Donosă, *Pe lângă plopii fără soț*

Ana Dobre

Despre artă, nebunie și misticism (II)

A doua coloană a construcției poematice-eseitice – *A scrie despre nimic*, aduce în prim-plan scriitura, referentul, ce include contextul, tabloul de epocă, și subiectele posibile, constituindu-se ca o artă poetică atipică în care considerațiile estetice au stilistică și tăietură proprie, Mihail Gălățanu delimitându-se de predecesori – modernism, avangardă, postmodernism, deși își însușește spiritul avangardist ca atitudine, desemnând ca modele pe Rimbaud, Baudelaire, Tr. Tzara.

A scrie despre nimic, un eseu poematic, în cinci părți, ca o simfonie, alcătuit dintr-un prolog și patru părți, concepute aproape dramatic, având similitudini cu o piesă de teatru, pune eul creator într-o complexă relație cu literatura, cu propriile concepții și idei, cu textul și scriitura, cu sine, cel care se descoperă în/prin scris și care ajunge la concluzia că nu eul scrie cartea, ci cartea îl scrie pe el, cerându-i propria viață – virtuală, de hârtie, cu tot ceea ce implică aceasta, libertate, în primul rând: „Stau și eu acum ca prostu' și zic:/ DOMNIȘOARĂ, MAI NIMIC./ Ce carte am vrut io să scriu și ce-a ieșit./ Ce carte am început io să scriu și ce-a ieșit./ Păcat, nene, și brava de-așa frumoase intenții care s-au realizat în proporție de vax./ Noi am pornit cu lăudabile intenții de a scrie o carte despre artă și nebunie, și, culmea, dacă n-o fi ieșit chiar artă, atunci a ieșit cu siguranță o nebunie curată./ (...) Arta genuină e ticsită, geme doldora de nebunie./ (...) Un poem compozit, un poem ezrapoundian care fost-a el vreme multă auctorelui model”. Cartea îl include pe autor în chihlimbarul ei ca pe o insectă și-l conservă.

Prologul echivalează cu o ipoteză, un fel de strofă-temă în care sunt enunțate principalele teme, indicând și posibilele forme pe care conținutul le poate lua: „A scrie despre nimic: iată un țel admirabil de propus./ În plus, ai avantajul temei inepuizabile. (...) / A scrie poem în eseu și eseu în poem, eseu în locul poemului și-n locul poemului o mizansen de monologuri mistice, de interogații”. Așadar, „să scrii despre nimic este cel mai tentant subiect. Cel mai lubric”. Cuvintele se mișcă în acest balet regizat de Mihail Gălățanu în ritmuri și cadențe diferite, înglobând întreaga istorie, repetitivă, a lumii, postmodernismul, spiritul vremii, religiozitatea: „A scrie despre nimic este ca o rugăciune. O rugăciune a Nimănuși către Nimerica./ Spusă nicicând, de nicio gură. Cu nicio vorbă”.

Nimicul, cel cunoscut, „cel atât de bine cunoscut nouă./ Cel atât de familiar./ Cu care ne-am așezat la masă./ Cu care ne-am culcat în același pat vreme de, iaca – până acum – treizeci și trei de ani scurși pe apa sâmbetei./ Nimicul atât de

familiar pe care l-am putut contempla asiduu în orele noastre de pustiu necesar și programat. (...) / Care ne-a plantat ca o ușurare, ca o speranță pentru limita unei porții de suferință pe care ne-o tăiem fiecare după fantezie”, face parte din viața noastră.

Nimicul se semantizează prin referent sugerat – Nirvana, „unde ajung Preafericiții Yoghini ai Textului. Textualiștii, adică. Acolo unde textul se decorporează, se dematerializează cu totul, rămâne numai mireasma, bizară, ambiguă, sublimă, a textului, numai amintirea unui text neîntâmpat încă.”, Tărâmul Celălalt, vacuumul de dincolo de materie, necunoscutul, nevăzutul, nepipăitul, neantul, întreaga sumă de posibilități, așadar, ce se deschid ca un evantai al tuturor virtualităților. „După viață, nimicul este o terapie perfectă. O seră cu nebunie înlăuntrul tău. Arta nimicului”, schițează, ipotetic, poetul pentru a crea schelele primului etaj al simfoniei poematice-eseitice: „a scrie despre nimic e un fel de a-ți deparazita creierul”, o tehnică DA-DA, *après la lettre*, pentru a corobora adevărul lui Ilarie Voronca. Provocarea cea mare este a scrie despre nimic, necesar pentru „a-ți asigura procentul absolut necesar, vital-vital!, de nebunie din sânge”. Nebunia artei presupune transgresarea unei limite asumate, prin regulă și prejudecată, ca normală, situarea deasupra sau dincolo de vremurile cărora le aparține artistul, „scriitorii adevărați” care „scriu cu toții despre nimic măcar o dată în viață”, care „își terorizează cititorii printr-o ooooo! voie bună dementă, printr-o libertate absolută a subiectului, printr-un dicteu automat de expunere a voluptății”. Scriitura despre nimic conduce la exhibiționism literar, „curent redutabil”, postmodernist, care și-a însușit „tehnica scrisului despre nimic”, o „Nirvană a textului”, care permite cufundarea în „extazul practicii meditației textuale”.

Textul („Textul nu e ceva, textul nu e nimic, trebuie dizolvat în Marea de Aur a nimicului. Numai nimicul există, sub formă de haos minunat și frenetic.”), este parte a unei enigme descifrate și transcrise de scriitor/ și de scriitor, „cuantă perfect integrată în nimic”, „o cuantă a nimicului”, cel care transformă nimicul în artă: „Arta Nimicului este cea mai profundă artă”. A scrie despre nimic este „un exercițiu de igienă necesar din când în când”, are, deci, rol de catharsis. La această stare se ajunge prin meditație, „prima și ultima libertate”, după Osho, presupunând *no-mind, gibberish*.

A face gibberish înseamnă „a-ți arunca afară întregul mental, întreaga sa activitate

neastâmpărată, febrilă, turbulentă, astfel încât să rămâi limpezit, transparent, plin de sensibilitate”, metoda individuală de *spălare a creierului*, de a-l pregăti pe individ pentru ascensiune spirituală/spiritului – „a sta și a emite sunete fără sens”, absența minții însemnând, paradoxal, pentru mintea europeanului, inteligență. Făcând *gibberish*, dispar văzutul, așadar, aparențele, iluzia, și rămâne doar *văzătorul*, iar „văzătorul este cerul senin”.

Care este atitudinea/starea celui care scrie? despre ce scrie el, cum se raportează el la văzute și nevăzute? O posibilă rețetă, un îndrumar, în sensul stării de *gibberish*: „Continuați să eliminați tot ceea ce ar putea fi subiect, tot ceea ce am putea scrie./ Tot ce are cursivitatea temei este nociv. De fapt, cursivitatea temei este ea însăși nocivul./ O juxtapunere perfectă între colaje nu mai mari de o frază, din care a dispărut orice sens. Un fel de mecanică articulată în gol, ca o muzică fără cuvinte, sau care are cuvintele unei limbi pe care nu ai înțeles-o, nu o poți înțelege și nici nu ai de gând să o înveți vreodată”.

Receptarea, respingerea unui text nu sunt concludente pentru valoarea textului: „Înțelegerea ne face atât de univoci. De fapt, înțelegând, nu mai înțelegem nimic”. Artistul aspiră spre propriul ideal: „A scrie despre nimic, a reuși să nu fii prizonierul unei teme, să te dezbari de prejudecata subiectului, a coerenței textului, a – chiar – inteligibilității sale postulate absolut obligatoriu”. Atunci, temele nimicului se multiplică în micile, în miile de gesturi banale, anonime, atemporale, insignifiante, dar care alcătuiesc clipa de viață, cea care inspiră creația. Când aceste teme minuscule se epuizează, întoarcerea își urmează rostul ciclic și ajunge la nimic: „Și iarăși același ispititor subiect: Nimicul./ Opulent./ Concupiscent./ Minunat, de-a dreptul. Revenind, ca un leitmotiv, în obsesiile noastre”.

Acesta este „nimicul fertil din care se nasc și în care se întorc toate”, căci, „semnificând criza subiectelor”, „nimicul este cel mai generos subiect, care le revigorează pe toate”, însăși ideea de subiect. *Iluzia infinită, verosimilul, tupeul de a cunoaște și porția de suferință personală* își află propriul topos într-un *acolo* oniric subceresc: „Acolo unde se întâlnesc morții să mai vorbească despre viața lor de zi cu zi. Acolo începe, fertilă și triumfătoare, șagalnică și imperturbabilă, domnia Nimicului, stăpânirea Nimicului, împărăția Nimicului, regatul Nimicului”.

Sensurile nu s-au epuizat. Nimicul și-a închis porțile. Alte porți se deschid, însă, și pe ele gândul poetului pornește la întâlnirea cu *inspirația* de această dată. *Declicul inspirației* coincide cu o criză de zbor. Obsesia inspirației nu este nouă, încercările de o numi/defini sunt continue. Mihail Gălățanu o aduce în semantica zborului („O «criză de zbor» este inspirația.”), pentru a sugera ideea de desprindere, de depășire a unor bariere (in)sesizabile sau/și inefabile, de regresivitate în sine, în timpul amintirii, „ca și cum ne-am aminti un mic detaliu dintr-o viață anterioară care produce declicul inevitabil, fatal, al inspirației ca un fel de a-ți aminti fără să știi ce îți amintești – și

fără să-ți dai măcar seama că îți amintești”, „ca și cum ți-ai consulta propriile registre akasice”, *akasha* desemnând, în sanscrită, cerul, spațiul, eterul, registrul akashic fiind un compendium de cunoștințe mistice, codificat în planurile existențiale non-fizice, un fel de bibliotecă cosmică și care cuprinde toată cunoașterea întregii existențe umane și istoria cosmosului. Cel puțin aparent, inspirația vine „din diferite straturi ale subtilului”. Literarul se prelungește în ezoteric, pentru a avea acces la inexprimabil, la inefabil: „Spirite fără expresie ne monopolizează și ne fac receptacolul lor, spirite care suferă imens din cauza faptului că acum nu mai pot să se exprime”.

Suferința cuvântului este suferința de a nu se putea exprima, de a deveni necuvânt: „Nevăzută este suferința cuvântului și mă tem că, dacă noi, aici, muritorii, suferim de foame, de sete, de frig, de încrâncenare, de boală și moarte, una dintre cele mai cumplite boli ale altor ceruri este neputința expresiei – acel, nu de puține ori ridiculizat, «să pipăi și să urlu: este!»”. Poetul simte suferința cuvântului-necuvânt. E inspirația lui prin care transmite urletul cuvântului nematerializat în limbaj: „Urletul este echivalentul emoțional al pipăitului./ A pipăi cu limbajul./ O muncă infernală: să fii muncit de lipsa de cuvânt”. Inspirația este ca zborul, ca mersul pe ape. „Cât timp nu ai conștiința zborului, poți zbura liniștit fără teama căderii”, urmând și urmărind zborul gândului înaripat. „Cupa blestemată a căderii” din cerul gândului este „imprudenta revelație a conștiinței zborului”. Credința susține, prin urmare, inspirația și, implicit, creația.

Depășind încercarea inspirației, creatorul poate visa la suprema realizare: „Visez să ajung o carte./ Tot ceea ce visez este să ajung o carte”, chiar trecând prin chinurile facerii: „Să mă prindă cineva între niște coperti, să mă coasă frumos, să mă tehnoredacteze, să-mi dea un corp de literă suplu și ușor aplecat spre dreapta, să creadă lumea despre mine că sunt o carte optimistă./ Să-și chinuie pe mine vederea un corector dezabuzat și prost plătit, cu jumătate de normă, care muncește numai patru ore pe zi./ (...) Tot ce visez despre mine este să mă mântui ajungând o carte./ Să ajung în mâna unui lector care să mă buchisească în ciudat și chițibușar, să mă ronțăie ca pe o patiserie crocantă./ În care nici nu are prea mare importanță despre ce ai să scrii./ Ba chiar nu are importanță deloc./ Este mult mai sigur că ai să te joci, ai să te delectezi”.

Meditația asupra chinurilor facerii, acele *les affres du style*, antrenează considerații asupra condiției creatorului. Cel care scrie este „un geniu psihopomp”, un conducător al sufletelor, asemenea lui Orfeu, dar și Hermes, Apollo, Caron, în Infern. În retortele gândului, Mihail Gălățanu distilează, rafinează informații, aducând livrescul în ecuația vieții, pledând pentru libertatea absolută a creatorului în cosmosul pe care-l creează: „Să te asiguri mereu că ai libertatea de a scrie, în orice moment, despre ceea ce vrei, despre ceea ce monopolizează sufletul tău în clipa aia, dar și libertatea absolută de a sări de la una la alta, că nimeni nu-ți restrânge, sub pretenții de coerență

imediată, șansa de a înregistra, cu un osciloscop îndeajuns de fidel, sinusoidalele momentului, ecuația absolută a înșiruirii clipelor tale, exact ce ai fost tu în mărime adevărată”.

De această liberată absolută a creatorului, dar și a creației, a textului, atins și el, ca o ființă vie, de o „incredibilă foame de libertate”, se folosește și el, autorul, atunci când apropie arta de eseu, apărându-și propria scriitură *Despre artă, nebunie și misticism. Corpus Christi*, pe care o include în categoria eseului, beneficiind de „libertatea absolută, dar și de obligațiunea stringentă nețărnută față de trăirile tale, un fel de jurnal superintelectualizat”, ca și de „libertatea absolută de a nu construi o estetică sistematică”, ci de libertatea care să-l exprime, exprimându-i crezul.

Cum provoci inspirația să vină, atunci când ea refuză chemarea? Baudelaire încerca „o suprastimulare poetică a omului”, experimente-limită – vin, hașiș, opiu; Rimbaud visa la *dereglarea tuturor simțurilor*, Dostoievski implora criza epileptică. Istoria a intervenit, după ce încercase experimentul tehnologic, în secolul al XX-lea, și a luat-o înaintea acestor experimente-limită: „Secolul XX a fost unul al experimentelor de exterminare”, încât, „paralel cu experimentul-limită al urii rasiale, al naționalismului și fundamentalismului religios, care marchează borna de nou început de mileniu”, artistul trebuie să înregistreze ca un scintilograf „radiațiile ascunse ale oamenilor”, modul cum sufletul se transformă în spirit. Semnul timpului și al vremurilor se relevă în suflul tragic modern care „se convertește la (con)torsiunea sufletului către spirit”. Chiar dacă, „sălbatic și violent, tiranic și exuberant”, secolul al XX-lea „și-a încheiat distribuția”, zeii nu au murit, nici zeul literaturii care s-a mutat în hiperrealitate, în metarealitate.

Scrisul, scriitura îl absorb pe scriitor. Baudelaire afirma ideea atunci când vorbea despre „a te fuma pe tine”, a te arde, așadar, ca pe o jerfă pe altarul zeului în care crezi – literatura: „A te fuma până la capăt ca și cum te-ai scrie”. *Fumăriști* („Să fii fumărist e să-ți fumezi ideile până la capăt.”), după *masscriiști*, scriitorii de la masa de brad, aceasta e imaginea scriitorului de la intersecția secolelor și mileniilor, nouăzecistul. Anticalofili și/sau calofili, *fumăriști* sau *masscriiști*, ecuația e explicată astfel: „Un fel de anticalofil care a declarat război calofiliei, numai și numai animat de dorința de a renova ceva la edificiul atât de frumos al lumii”, deci, a scrie „Fără scrupule estetice./ Fără scrupule lexicale./ Fără prejudecăți”. O schiță pentru un program estetic care și-a propus „să risipească fandoselile și pudoarea coclită”, și care aspiră, barthian, la „gradul zero al scriiturii”, în fapt, „o himeră”, un program estetic ce-l include, deopotrivă, pe creator și pe receptor: „Cititorul așteaptă de la noi o nouă ofertă./ Arta veche a obosit./ Vine mereu un moment când arta veche obosește./ Și atunci sunt chemați depanatorii de artă./ Avantgardisti”.

Constatarea „Arta veche a obosit” e însoțită de corolarul: „Nu vorbim cum scriem, asta e o obsesie a mea./ Nu scriem cum vorbim./ Mai ales nu scriem cum vorbim./ Și asta e grav, este cum nu se

poate mai grav. Pentru că:/ dacă nu scriem cum vorbim, atunci îmi apare limpede că nu scriem cum trăim, cum simțim./ Pentru că vorbirea este întotdeauna (sau aproape întotdeauna) cea mai aproape de felul în care trăim./ UN SINGUR GÂND NE MÂNĂ./ Să dăm lumii ceva nou. Asta a spus-o de la început modernismul...”

Ruptura dintre vorbitor și creator, dintre *langue* și *parole*, dintre limbă și limbaj se răsfrânge asupra adevărului artei, implicând echivalențele sinceritate-confesiune-sposedanie dizolvate în minciună-mistificare-automistificare, falsificând adevărul vieții și, implicit, al artei. Pentru a anula dizolvarea sincerității în minciună, „UN SINGUR GÂND NE MÂNĂ” – „Să dăm ceva nou”, urmând calea lui Baudelaire sau Rimbaud, *fumăriști*, care au ars până la capăt, absorbiți în sinceritatea absolută a adevărului artei. Poate fi aceasta o utopie, în gândirea vulgului, dar, în gândirea extraordinară a creatorului, nu poate fi decât o imperioasă necesitate, confruntată astfel – crezul său artistic și al generației sale: „Sau toate lucrurile fac fronda noutății, pentru că noi, oamenii, artiștii, poeții, scriitorii, suntem unici și irepetabili, deci ceea ce facem este unic și irepetabil la rândul său, deci putem scrie despre ceaiul de dimineață care nu este, nu va fi și nici nu ar putea fi asemenea cu cel de seară. (...)/ Să ducem speculația la marginile speculației./ Convinși că la marginile speculației începe adevărul./ Începe relevanța textului./ SĂ INVOCĂM FORȚELE BENEFICE ALE TEXTULUI. Să fim siguri că ele există./ Să abandonăm ignoranța noastră funciară în materie de credință și să acceptăm divinitățile supreme ale textului./ În orice text care există pe lume se află Dumnezeu, pentru că Dumnezeu se află în toate lucrurile./ Să fim optimiști în privința limitelor noastre./ Să fie textul nostru întotdeauna o rugăciune pentru depășirea limitelor”.

(Va urma)

„Codrule, Măria-Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Sub cel tei bănut de vint,
Cu floarea pin la pământ,
Să mă culc cu față-o sus
Și să dorm, dormire-aș dus ..

Codrule, codruțule

Junimea dunăreană (III)

Adi G. Secară

1. În așteptarea „Salamandrelor” (V – sfârșit)

**Un exordiu la proza lui Liviu G. Stan, al
patrulea roman: Salamandre, Editura
Litera, București, 2021.**

Moto:

*„Va veni vremea ca oamenii să înnebunească și
când vor vedea pe cineva că nu înnebunește se vor
scula asupra lui, zicându-i că el este nebun, pentru că
nu este asemenea lor.”*

Avva Antonie

„Întoarcerea” pe pământ (literar) românesc, după aventura „(extrem, totuși, dar nu numai) europeană” a lui Filip Manakis, arată, din partea scriitorului, o punere în paranteză a căutării inocenței (un simbol al ei, fetița Petra, este ucisă de sistem și unul dintre reprezentanții lui, mai mult sau mai puțin direct), o despărțire de Brăila și aluziile la această altă obsesie (aici se scrie despre „traumele locului”), (vag anti) nostalgică, a lui Liviu G. Stan, noua țintă a „vânătorului” (aici, de salamandre mistic-demonizate) fiind „capitala” și oameni ei... „reptilizați” sau nu...

„O parte” a Bucureștiului contemporan își găsește „rapsodul” (altfel decât la Doina Ruști sau Andreea Răsuceanu, par exemple: este un oraș conceput să stopeze Melancolia, este „o cămașă de forță”, p. 139, este bun pentru niște Jocuri Olimpice ale Deochiului ș.a.), în special cartierul Cotroceni, dar (cu adevărat) important (pentru scriitor) este Omul cu diversele sale posibilități de decădere, de înnebunire, în contrast cu propunerile eternității, rezultând, destul de clar, adevărul că omul este, apropo de condiția sa, un sclav al Voinței sau Ne-voinței de Putere, aspecte care pot fi interpretate în fel și chip, de la teoria liberului arbitru până la Supraom, aici ajungând la o concluzie poate aproape corectă:

Dacă Nietzsche ar fi fost prozator, neo-romancier (s-ar putea să se vorbească despre un nou roman românesc, cu atâția tineri romancieri interesanți, provocatori!), este posibil să fi scris precum Liviu G. Stan (să-i fi plăcut, pe lângă Wagner, Arvo Pärt, deși aici s-ar putea să confund naratorul cu scriitorul și/sau cu personajul, inadmisibil, sic!)... Dacă ne raportăm la diverse scene din roman, am fi avut un Nietzsche post-freudian (în prima parte, unde personaj principal

este Antonie Varitz, 71 de ani – un fel de combinație de Sorin Oprescu, Irinel Columbeanu, Mengele, Dan Condrea (știați că ultimul a compus muzică rock, deci avea o sensibilitate de artist?) ș.a.m.d., se scrie/mărturisește prin vocea interioară a personajului: „Unii țin fotografii înrămate în filigran sau tablouri pictate ca-n Goya cu mamele lor. El ținea prosoape. – Dimineața, când îmi șterg apa de pe față, devenită de atâtea decenii fața mea, numai și numai a mea, nasul mi se afundă prin țesătura de bumbac într-o perdea de timp orbitor, asemenea unei placente. Și, pipăindu-mi pomeții, masându-i, frecționându-i în masca pe care o compun treptat, e ca și cum mi-aș prinde în cleme figura ei. Sentimentul oedipian de a-ți găti mama la proțap, de a-ți adormi cu pietre mama? Nu fiți naivi, nu asta mi-a determinat caracterul. Nu cred în instituția traumei. Lucrurile au stat simplu între noi: ea nu agreea ceva din chipul meu, iar eu corectam acel ceva. O atitudine profesionistă din partea amândurora. Fiecare știa ce are de făcut. Fără frustrări, fără mânie, fără psihanaliză. O ajutam să se simtă cât mai bine în pielea ei de pediatră abandonată de-un soț curvar...” (pp. 16-17). Un Nietzsche care ar fi trecut și prin teoriile lui Bachelard, sesizând, aprofundând limbajul materiilor (precum face Ida, al doilea personaj principal, o dansatoare dedicată performance-ului de tot felul, alegând, de pildă, să transmită în direct un dans având ca decor o prăbușire de satelit artificial, prăbușire care are loc pe teritoriul României; este reprodus un fragment dintr-un discurs al acesteia ținut la Festivalul de la Avignon, dedicat artelor scenice – și de ce n-ar deveni și romanul... scenic?, p. 83), imensitatea câmpiilor, cerului... Un Nietzsche care, oroare pentru toți fanii săi?, se întoarce la spiritul creștin, recunoscând pericolul ascuns în povești și filosofie (în gânduri, mai ales, via Sfântul Marcu Ascetul: „Iar cel învăluit de gânduri cum va vedea păcatul, care este acoperit de ele?”, p. 256), un alt personaj, aparent secundar, dar care este aproape să o salveze (sau chiar o salvează!) în mai multe sensuri pe cel declarat principal, Elena, din partea IV-a, dar care apare, de fapt, profund, în toate părțile, legându-le (Elena din Troia noului roman!), așadar deloc secundarul, dar nu chiar principalul (după teorii literare) părinte Ignatie îi explică Elenei:

„Știi unde se află văzduhul inimii? Nu, nu în inimă, ci aici...”

O împunse cu degetul arătător în frunte. – În minte se află. În inimă se află adâncul inimii. Teologia creștină le separă foarte clar pe cele două, între care există un război permanent pentru jurisdicție – al îngerilor și diavolilor. Gândește-te la spațiul cosmic, imaginează-ți gunoiul orbital. Ți-ai imaginat? Bun. Planeta noastră e înconjurată de uriașe gropi de gunoi, tot felul de deșeuri produse de activitatea umană, cum ar fi resturi de nave spațiale sau bucăți de sateliți, care gravitează în jurul Pământului. Așa arată și păcatele în văzduhul inimii. Prin urmare, și mintea îți este vraiaște și sălbatică.” (p. 258)

Cu alte cuvinte, sindromul Kessler, amintit la un moment dat, poate fi surprinzătoare muză!

*

Despre jocurile de putere din roman a scris și prefațatorul, universitarul și prozatorul Mihai Ene (a se vedea bijuteria din antologia „13”, apărută tot la Litera!), care observa: „...în romanul *Salamandre*, autorul brodează biografiile tangente ale personajelor sale în jurul unei teme aparte: Puterea. Toate psihologiile, și mai ales relațiile care se stabilesc între personaje, țin de un joc pervers al puterii, iar mecanismele sale sunt mereu complexe și câteodată ambivalente. Personajele din acest roman își urmăresc și chiar își „construiesc” victimele, acționând asupra lor și psihologic, și fizic, uneori totul fiind doar un joc sadic, expresie pură a forței și a unei imaginații deplasate, cu final dramatic. De aici scenele coșmarești, ideile uneori radicale pe care le gândesc sau le lansează personajele, alcătuind un peisaj cu nuanțe infernale, dar și o realitate subterană, secretă, în care se activează cele mai tulburătoare gânduri sau acte.

Romanul *Salamandre* avansează un spațiu în care totul e posibil și nimic nu este sigur, în care victima poate deveni agresor și invers. O lume în care damnarea și salvarea vin parcă din aceeași sursă și nu poți afla decât în final cărui drum îi este cineva destinat.”

Dacă ne reamintim că *Voința de putere* a lui Nietzsche era subintitulată „Eseu despre o transmutație a tuturor valorilor”, ținând cont de stilul total non-conformist, de o autenticitate de urmărit îndeaproape, al lui Liviu G. Stan, mai că aș scrie că avem aici de a face cu o... Voință de... supraproză; Proză care supune, tot în jocul de puteri al ideilor și spiritului, ca să nu spunem în misterul Sfântului Duh, Metafora, Antonie, medic chirurg de o valoare recunoscută internațional (intrând în jocul de interese al traficantilor de organe pentru transplant) în discursul său vizând dicteul automat recunoscând că a fost ispășit de tainele cuvântului scris: „– Nu mai țin minte ce am simțit când am desfăcut primul stomac și luciul organelor, diamantele băloase au apărut dintre

intestine. Vreau să spun că am tulbure în memorie clipa unică în care mi-am cufundat mâinile în amestecul de mațe și am pipăit pentru prima oară aceste minereuri ale puterii.

Când încă mai profesa, Antonie Varitz se ducea adesea pe șantiere ca să studieze utilajele.

Eficiența și ferocitatea lor. – Dar cu adevărat eficiente sunt utilajele de extras puterea, fie ele materiale sau imateriale. Cum ar fi ura sau sala de operație. Cândva, voiam să scriu o carte despre asta, ceva stufos și fără drept de apel. Însă am preferat până la urmă să las gândurile în starea lor naturală și să le ilustrez în practică supremația și complexitatea. Ucidem la scară globală pentru această resursă aflată din abundență în natura umană. – Exemplu: cablul care strangulează pe la spate, tatăl singur și obosit care-și plesnește fiica desfrânată, gelozia care sfârșește în amenințare de sinucidere. Trei modalități banale de a extrage zăcămintele de putere din celălalt. Și în toate acestea există un manifest, o legislație a Metaforei pe care adesea nu o percepeți. Nu este și cazul meu, eu văd Metafora, o văd în toată splendoarea ei. Să le povestim copiilor: banii construiesc sisteme de teroare la fel cum pot construi sisteme de liniște personală. Mitraliere și perne. MITRALIERE și PERNE. – Dar metaforele construiesc magneți. Magneți fabuloși. Băgăm magnetul în istorie, îi strângem șuruburile, îi ajustăm povestea, îi depistăm inamicii, pornim visul trădării și putem muta cu el popoare. Metafora este o investiție directă în spirit. Banii au mai multă nevoie de metafore decât metaforele de bani. Patronul de bani trebuie să-i zâmbească de mai multe ori patronului de metafore decât patronul de metafore patronului de bani.” (pp. 12-14)

Astfel de fragmente ar transforma textul în roman filosofic, dacă nu ar exista un dinamism al prozaicului clasic (fir narativ alert, dramatism, elemente de road movie – am mai subliniat și altădată cinematografismul lui Liviu G. Stan, suspans, lovituri de... teatru, pitorescul, în sens bun, personajelor) care provoacă chiar filosofia și teoria textului.

Apropo de titlu și de semnificația salamandrelor în mitologie (chiar și în cea... modernă, ne putem aduce aminte și de filmul „Salamandra”, cu un neuitat Franco Nero acolo, în care tot despre jocuri de putere este vorba!), și soții Elena (Petrache) și Antonie Varitz, și Sebastian Adocian (amintind destul de mult de Andrei Viman din „Casele vor uita”), Adocian fiind „principalul” din partea a treia (părțile au denumiri trimitând la o serie de filme ale lui Eric Rohmer, care avea povestiri morale, dar și povești intitulate după anotimpuri!), „Vara”, au câte ceva care te trimite către cealaltă natură a omului, care ține de etologie, iar nu de teologie! (Poate mai puțin Ida!). Există credința că salamandrele pot trece prin foc, pot supraviețui probei focului,

simbolic; în realitate, ele preferă mediile umede, personajele umane din roman sunt prinse, se zbat deseori prin bălți, mlaștini, fug. Iat-o pe Elena fugind, după ce încearcă să strice o nuntă (aproape în stil Tarantino sau King: un tort de nuntă stropit cu benzină, care arde, este de neuitat!), descoperind o crimă triplă, urmărită de criminali:

„Își aruncase pantofii Baldowski în lac și fugea abia reușind să se țină pe picioare pe pământul alunecos. Călcâiele dresurilor i se ferfeniseră și-i fluturau la glezne ca niște aripi răpciugoase. Își sumetecase fusta până deasupra pulpelor. Cerul poleia coroanele pomilor cu albeața unei luni pline. În alergătură, coapsele i se juleau de vegetații ale întinericului, de anonime texturi ascuțite. Elena fugea, fugea cu coatele cât mai sus pe lângă coaste, fără țintă, cât mai adânc, cât mai adânc în pădure. Fugea spre capătul memoriei, fugea cum fuge o cusătură când se rupe... Își strânse degetele în pumni și își continuă fuga prin pădurea care i se oferea în totalitate, dilatându-se, deschizându-i cărări nebănuite, vrând să o atragă cât mai departe în existența ei intimă, într-un secret vegetal. (...) Deodată, ceea ce fusese până mai devreme coerență a cărărilor se preschimbă într-un mediu ostil, în care foșnetele conspirau împotriva firii, dându-i semnale greșite. Auzul se întorcea împotriva lui însuși. Văzul, un agent patogen ce distrugea dinăuntru coordonarea mușchilor. Frunzele lipicioase din glod o voiau la pământ, corurile hățișurilor o chemau spre ele, vino, încurcă-te în noi, cazi aici, lasă-te strangulată aici. Crengile mai joase abia așteptau să o lovească în frunte, să se agațe de ea și s-o ofere pe tavă asasinilor. Cealaltă: Pe-aici! Nu, nu pe-acolo! (...) Apucând la nimereală, bărbatul o înhăță de păr. Elena vru să se răsucescă, însă un cot îi alunecă și pică iarăși pe burtă.

Simțurile îi sugerau bărbatului să profite de avantaj, să caute să se pună cu toată greutatea peste ea, pentru a o cuprinde mai bine. Degetele i se înfipseră răsfirate în pământ și podurile palmelor împingeau, făcând-o să se târască încet în coate. Însă bărbatul încă o ținea strâns de coamă, acesta era asul lui din mânecă. Lupta dintre respirațiile lor, leorpăitul solului. Toate frunzele jilave care-i treceau apatice pe sub palme, tot noroiul neputincios ce

răscolea de sub el și mai mult noroi neputincios. Cealaltă: Noroi și frunze. Gândește un pic: noroi și frunze. Frunzele sunt groase ca o crustă, iar noroiul poate fi strâns în pumn ca o bilă. Strânge pumnul! Elena strânse pumnul: o halcă de nămol cu frunze se formă în mână, simți chiar și câteva fragmente de pământ întărit. Apoi, cu o strădanie ce-i smulse un geamăt de durere, căci își auzise părul trosnind, se opinti într-un genunchi și își roti gâtul și bazinul cât de mult putu, după care lovi la întâmplare pe direcția în care percepea punctul maxim de putere în strânsura pletelor. Scalpul i se detensionă instantaneu, părul îi căzu pe umeri. Turta de mocirlă se spârsese în ochiul adversarului.”

(pp. 224-226)

„Cealaltă” este... gemăna Elenei, pe care Elena a devorat-o (altă metaforă a faptului că omul este lup pentru om!) încă din burta mamei, „aparițiile” Gemenei fiind oarecum asemănătoare mamei din „Psycho”, transformându-l pe Liviu G. Stan într-un autor (și) hitchcockian! Care „alege” și scene de un umor înrudit cu cel al lui Louis de Funès, amintit uneori, pentru a mai detensiona câteodată studiul de antropologie care dovedește precaritatea stărilor mentale...

Spuneam de personaje principale: memorabile sunt și cele secundare, precum părintele Ignatie, o variantă feminină a lui Tyrion Lannister, conducând un Pontiac Firebird model 1982, supranumită „Slujnica”, servind, aparent, Doamnei Aziza, care avea Sindromul Casei Bolnave (se continuă tradiția transformării caselor în personaje; nici statuile nu sunt uitate; după Prometeu de la barajul Vidraru, din „Manakis...”, apare aici, la un moment dat, monumentul Aviatorilor din București!), bancherul Sorin, al doilea soț al Elenei, cu care are doi copii, Antonie alegând să se „castreze” (aflarea acestui adevăr a dus la revolta Elenei!)...

Personaj principal sau secundar, fiecare are măcar o mică nebunie, dacă nu... un tratat întreg de nebunii, nocive sau nu! Accentul cade, evident, pe cele care dezumanizează sau, dacă vreți, îndepărtează pe om de... mântuire!

Finalul cărții este al unui Dostoievski care a trecut prin Tarkovski, sic, dar și „Jesus Christ Superstar”, Terrence Malick, dar și... altceva: poate ceva „de o splendoare nemaîntâlnită. Ceva prudent, îndepărtat

și interzis.” (este din paragraful final al cărții!), Splendoarea fiind, după cum sugerez și în titlul cronicii (apelând la un oximoron, scuzată să fie alegerea!), putând fi și o grozăvie apocaliptică, frate geamăn, bine, soră, cu Oroarea, probabil una dintre „minunile” scăpate Pandorei!

„Artă cu orice preț” (p. 182)? Proză cu orice preț? Experimente social-artistice cu orice preț de... entertainment?

Și ajungem la punctul culminant al cărții, care te poate îndruma în altă parte a hermeneuticii: Proiectul Nebula (apropierea de premiile cu pricina nu este, totuși, întâmplătoare: Mihai Ene își intitulează prefața „La marginea distopiei”!), care ne apropie de filme celebre precum „Truman Show”, „Westworld” ori „The Game” (discută scenaristul, un alt secundar, oare?, cu un prieten):

„– E ceva unic în Europa, din câte mi s-a spus. Un fel de stațiune de tratament, dar utilizează, pe partea de servicii psihoterapeutice, procedee cinematografice. (...) Numai că tu, clientul, intri într-un film pe care îl trăiești pe viu pentru o perioadă îndelungată. „Obiectul muncii” în acest Disneyland este spaima de plictis. De două secole încoace, după cum știi, spaima de plictis este o adevărată piață de capital în Occident, și nu numai acolo.

– Baudrillard, nemuritorul Baudrillard.

– Da, Baudrillard, da, bla, bla, bla-dillard.

Ordinea sacramentală a copiilor fără original. Pentru noi e bla, bla, bla, fiindcă urmărim teoriile timpurilor noastre, le cunoaștem cât de cât și pe cele ale trecutului. Însă aparținem unei minorități globale. Și teoria nu-i un buldozer cu care dărâmi plictiseala unei societăți, mai ales că, știm de la Sabato, secolele nu se termină în același timp pentru toți.

– Și eu care credeam că m-ai chemat să bârfim.

– Măi, ascultă-mă.

Pentru ca o societate să funcționeze așa cum trebuie, nu Baudrillard este soluția, nu Ernesto Sabato, nu Gigi-copilulfantastic-care-la-4-anișori-desenează-pe-un-perete-cu-rujul-maică-sii-viziunea-unei-noifilosofii-de-tranport-în-comun, ci un...

– ... mix inteligent între dreptul la concedii de vis și o cantitate de ignoranță transpusă demn în legile statului. (...) E un produs de fițe, pe care doar bogătașii și-l pot permite. Deocamdată. Dacă

proiectul-pilot va avea succes, atunci e posibil să lanseze și-o variantă low-cost. (...) Dacă tot ai bani de spart pe propria-ți tristețe, de ce s-o faci în Maldive, când ți se pune la dispoziție o viață paralelă la un pas de casă? O experiență de film, totală și pe viu, într-un cartier care poate deveni orice îți dorești tu să devină. Arca dorințelor deșarte din O-bi, O-ba, al lui Piotr Szulkin. Mai ții minte filmul? Vrei o curte domnească, o curte domnească ți se va da. Vrei să joci rolul unui cyborg, toți îți vor pune la dispoziție un decor demn de-un cyborg.

– Și toți acei „locuitori” pe care îi vei întâlni pe durata sejurului sunt actori profesioniști?

– Toți. Și vor lucra în ture. Dar au fost selectați ca să existe asemănări fizice între ei. Și vocile lor trebuie să semene. Practic, să fie originalul și dublura. Dacă tu, să zicem, te împrietenești cu vecinul X și actorul care îl interpretează se întoarce la viața lui adevărată, însă tu vrei să-i bați în miez de noapte la ușă ca să-i spui ce ai pe suflet, îți va deschide dublura vecinului X, căruia Originalul îi va da la finalul programului un raport complet despre tine, ultima discuție purtată, detaliile necesare rolului.

– Nu pot să cred ce-mi zici. Și tu va trebui să te ocupi doar de scenariu?

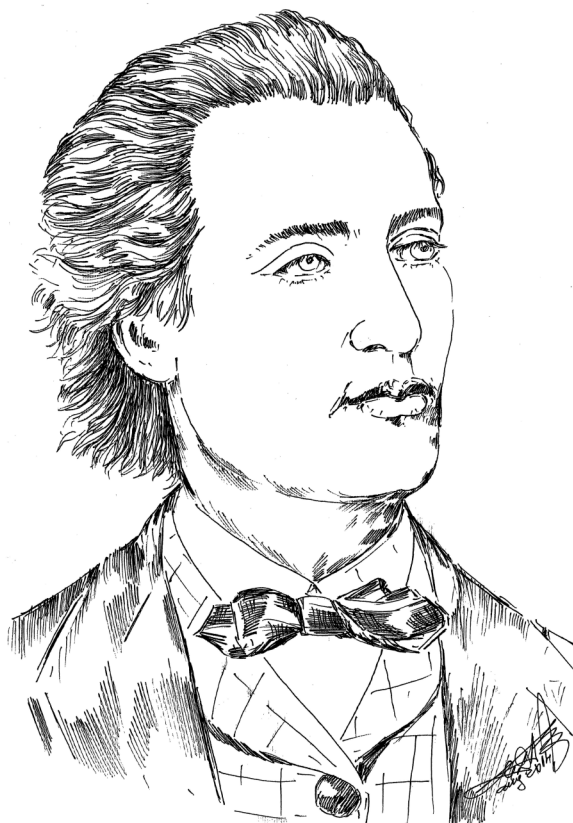
– Dacă accept să semnez contractul înțesat de clauze dictatoriale. Nu-ți închipui munca standard a unui scenarist care lucrează alături de-un regizor. Va trebui să port discuții lungi și obositoare cu clientul, aproape ca un biograf, să stabilim cum vrea să arate viața sa paralelă. Eu îi propun o variantă, el o acceptă sau nu, apoi îi prezint o altă variantă. Și așa mai departe. Odată

încheiat capitolul ăsta, va trebui să prezint unei comisii alcătuite din psihologi și sociologi varianta aleasă. Iar ei, după o analiză psihologică a clientului, îmi vor trasa limita până la care voi putea forța imaginația în crearea situațiilor, întâmplărilor, ca să nu periclitez moralul clientului și capacitatea lui de înțelegere.

– Ce-mi spui nu sună doar delirant, e chiar sinistru. Tu ești sănătos la cap, în ce te-ai băgat?

Îmi descrii un experiment psihiatric în toată regula, numai că mascat într-un parc de distracții.

Nu-mi vine să cred că se finanțează pe bani europeni așa ceva.

– Știu că pare o inginerie socială, dar probabil că exagerăm amândoi. Cine vrea să cumpere o asemenea experiență, va fi pus la curent cu riscurile ce pot apărea când pătrunzi într-o viață paralelă. Evident, s-au gândit și la situația în care, odată încheiată perioada achitată, clientul nu va mai vrea să renunțe și va trebui „reintegrat” în viața lui reală. Ce să spun? Dacă punem așa problema, atunci și două ore într-un escape room pot fi la fel de nocive pentru o minte bolnavă. Toate filmele lui Bergman. Apariția avionului. Linia orizontului.

– Vorbești prostii! Nu te prefac că nu înțelegi la ce mă refer, la proporția experimentului.

– Avem nevoie de bani, știi bine asta. Știi că suntem în rahat cu toate creditele alea, cu ipoteca aia blestată. Iar aici sunt mulți bani, omule, bani rapizi, pe care n-aș fi visat în vecii vecilor să-i primesc ca leafă.” (pp. 178-182)

„Întorcându-ne” în carte, re-aflăm că Sebastian este doar un personaj interpretat de un Adrian ș.a.m.d., trebuie să apelăm un pic mai mult la... re-lectură, pentru a ne reaminti că literatura nu este doar un moft, ci o chestiune pentru care vom putea fi judecați mai... apoi!

Bref, în bestiarul literaturii române contemporane, romanul lui Liviu G. Stan este aproape ca un mascul de antilopă Saiga (care trăiește prin stepele Mongoliei) rătăcit prin Alpii Elveției, anunțând apropiata (re)naștere a unui Mântuitor! Sau, poftim, este ca o salamandră uriașă (Andrias davidianus) din China, David nevăzând (încă?) rostul unei provocări a lui Goliath sau a Leviathanului! Cine va (re)citi cartea, va (re)înțelege aluzia! Cert este că trebuie să fii atent, până și la o geană care, aparent, poate fi a unei dive care a clipit deasupra unui pahar de vin! Poate chiar Ida, dansatoarea... Care are la un moment dat un spectacol „despre transformarea trupului în templu media...”

La urma urmelor, propovăduirea celor sfinte trebuie să găsească noi forme de adresare, adaptate nebuniilor zilelor noastre... Liviu G. Stan este, prin „Salamandre”, un deschizător de drumuri, ocolind genial didacticismul ori morala facilă...

Salamandra ar putea fi și „balaurul” din pilda Sfântului Efrem Sirul: „Balaurul ce negreșit se străduiește să biruiască. El se surpă și e batjocorit de unii pe care îi vedem că se

încununează prin înșelarea lui. Unii, prin amărăciunea pricinuită de el, dobândesc veselia veșnică. Alții, prin plăcerea lor, amărăciunea vieții veșnice o află. Unii, prin lepădarea de sine, pe diavol îl biruiesc. Iar pe alții care se înfășoară întru sine, cu înlesnire el îi biruiește”... (pp. 243, 244, 245, cu un fragment din imnul III: „Căci s-a rânduit post și Nabot a fost ucis cu pietre. Cel rău s-a bucurat de postul lor. O, postitorii aceștia! În loc de pâine au mâncat carne de om și în postul lor au lins sânge. Pentru că au mâncat carne de om, au ajuns hrană câinilor.”).

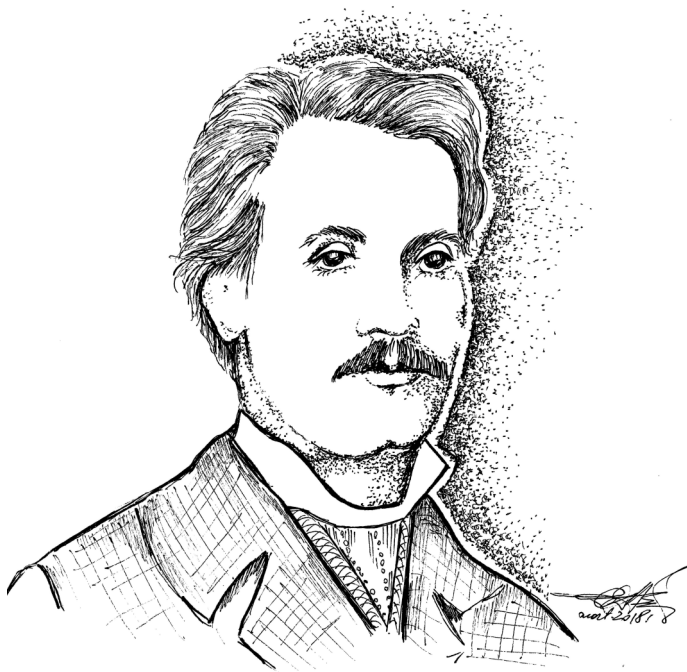
Dintr-un alt punct de vedere, ar fi și o presimțire (paralelă) a filmului „Titane”: „Zeitățile nu expiră niciodată, ci sunt reciclate, primesc noi denumiri și noi atribuții. Se anunță perfecționarea modificării genetice a embrionilor. Am citit zilele trecute un studiu despre asta. Mărită Fericire, vom putea să obținem primul plod cu țevă de eșapament în loc de cap, cu marsupiu și coadă de zebra, primul copil fabricat exclusiv după legile progresului corect politic. Te rog, dacă se întâmplă să fii mamă, iartă-mi cinismul și nu-mi lua în nume de rău gluma proastă. Ce spui, ești de acord să pășești cu mine într-un safari printre oamenii străzii?” (p. 138)

La caracterizarea lui Sebastian-Adrian ar mai trebui adăugate amănuntele despre „distracțiile” lui cu înregistrări către femei „necunoscute”...

2. Când Poezia este Viață, dar nu orice fel de viață...

Virgil Andronescu, *Levitații și căderi*, Ed. InfoEst, Brăila, 2021

Despre „modernismul existențialist (anti)psalmic” (cu influențe neoromantice) al lui Virgil Andronescu am mai scris și cu aproape 10 ani în urmă. Între timp, și cartea pe care am onoarea de a o prezenta aici mi-o confirmă, maturizarea, inevitabilă pentru poetul care își ia misiunea în serios (nefiind mai mult decât ni s-a hotărât de către stele să fie! Lumină sau... Cenușă, „praf de stele”!), s-a „întrupat” în fel și chip, parafrazând pe prefațatorul Viorel Coman,

distinsul profesor, istoric și critic literar, a avut căderi, dar s-a și înălțat, realizând, pentru profani, miracolul levitațiilor!!!

Cele două texte ale lui Virgil Andronescu de la începutul cărții (dar și proza de final, prefațând o serie de texte portretistice sau de evaluare ale poetului și literaturii sale, semnate de Sanda Vișan, Valeriu-Ion Găgiulescu, Zeno Halupa, George Robert Mitrache și Dan Moldoveanu), exceptând moto-ul (care ne confirmă cele spuse mai sus: „M-am plictisit să trăiesc și să mor, așa cum soarele nu o va face niciodată răsărind și apunând dintotdeauna.”, semnat tot Virgil Andronescu), „Cum e, Doamne, să dai brânci pământului?” (o proză scurtă lirico-filosofică) și poemul care dă și titlul cărții sunt esențiale. Prin absurd, reducere la acesta (cu toată nebănuita și insuportabila sa... frumusețe-ușurătate! A Absurdului tratat... existențialist!), dacă din carte ar rămâne doar acest început (și finalul, revelând, de fapt, TRAGICUL Virgil Andronescu! Ultimul poem se numește „Actuală tragedie”, p. 70), ar fi de ajuns, într-un anume sens (deoarece, veți vedea mai jos, și restul cărții nu este doar... tăcere!), măcar pentru a surprinde oscilația poetului între un soi de nietzscheanism (tot s-a ocupat neamțul de nașterea tragediei!), sartreanism („Greața îmi este... aceeași cu sila”, p. 23), arghezianism și cine știe ce se mai poate desprinde la o lectură deloc relaxată (deoarece niciodată Virgil Andronescu nu îndeamnă la relaxare, la frivolitate: Viorel Coman trimite, mai mult sau mai puțin, contând la ce se referă hermeneutica sa, paragraf cu paragraf, la Lucian Blaga, Sontag, Bacovia, Ana Blandiana, considerând, în ultimă instanță, că, de fapt, Andronescu scrie cu un curaj aproape nebunesc („aproape” este de la mine!) anti-psalm, luându-se la trântă dreaptă, vorba vine, cu Tatăl!), deloc comodă...

La urma urmelor, suntem în anii de „după”, după Hristos, dacă vreți, după Pandemie ș.a.m.d. Scriam în 2014 sau 2015, despre *Cronica popoului de după Dumnezeu*, București, 2014: „Literar vorbind, ancorat încă în porturile unui modernism existențialist, în care biograficul țese referințe la suferințele unor Ștefan Petică, Panait Cerna (poeți din alte timpuri, dar cu o sensibilitate la fel de atinsă de maladiiv), Virgil Andronescu scrie o cronică (și de frate îndurerat – volumul este scris, tipărit „în memoria” fratelui Vasiliică) aproape psalmică, aproape deznădăjduită...

Durerea este un mareșal tiranic care ispitește și conduce armatele de cuvinte într-un deșert fără nume, nu înainte de a sădi sentimentul tulburării liniștii celorlalți, străini și surzi la strigătele de disperare ale celor încercați. Durerea pare a însoți mesajul, cronică încă de la „geneză”, unul dintre primele poeme purtând acest titlu...

Simțul estetic îl face să creadă sau măcar să scrie epitaforic, de la primele rânduri: „sânge din

sângele meu/ s-a scurs precum stropii unei ploii/ la început de primăvară/ dinspre pământ spre Cer/ Dumnezeu a prins-o-n palma Sa/ și-a mai făurit o stea” (p. 11).”

Ca într-un fel de duel al declarațiilor și întâmplărilor, Destinul (să zicem așa) leagă cele două cărți, cea din 2014 și cea de acum, printr-un poem și o dedicație: „04.03.2021, Moldova Nouă, Caraș-Severin. Fratelui Marian, Dumnezeu să-l ierte!” , poemul fiind „Ultim onor militar” (p. 30):

„Liniște de mormânt/ S-a lăsat în capela/
Unde stăm la priveghi.// Imnuri de Slavă/ Către Cer înălțând/
Preotul cântă sublim.// Pentru fratele care/ Mâine va fi coborât/ În al țării pământ.//
Lacrimi scaldă obrazii/ Soției, fraților, tatălui/ Și fiilor săi precum brazii.// Mâine, fanfara militară/ Va fi auzită și-n Cer/ Ca ultim onor militar.//
Va fi ascultat/ De fratele cel plecat,/ Înrolat prea devreme// În oastea de îngeri/ Bine păzită/ Pe pământ și în Cer!”

Așadar, dând o lovitură celor care consideră că factorul biografic nu este important în creația literară, Virgil Andronescu se revoltă, este însuși Omul Revoltat (în poemul citat mai sus decentă este, poate fi doar Poezia călcând pre... Poezie, pe cea care flirtează cu deșertăciunea!), este un Doctor Frankenstein la Dunărea de Jos (poate așteptându-și o proprie Mary Shelley! „Mi-au mai rămas iubirea și... mila,/ Iubito, primește-mă la tine-n poveste!” , p. 23), încurajând o dispută între Poezie și Aforism (ultimul de regăsit în chiar poemele acestei cărți, ispita fiind cioranian recunoscută, p. 32!):

„Nu îți fie frică, Petru, acum lasă totul, pentru că de acum vei fi pescar de oameni!/ Am înțeles.../ Că Iubirea-i ca o ploaie de vară./ Și că oamenii l-au epuizat pe Dumnezeu/ Prin impostura lor. Și că fericirea-i un simplu clișeu/ Spus de-o veșnicie.../ Așa cum unii încă mai cutează.../ Să îl citeze pe Dumnezeu: Tatăl nostru...!/ fără pic de smerenie./ Sunt o fantomă ce bântuie/ Aiurea prin viața mea./ Tot timpul am dorit să scap/ Din propria-mi viață./ M-am săturat de cursa asta./ De șoareci alergând după pisici./ M-am săturat de jocul și joaca/ Aparențelor și esențelor ca năluci!” (p. 17) Și se continuă ideea în poemul de pe pagina următoare, „Stânca ispitirii”: „Pe câmpul cu îngeri,/ De-acolo din inima mea,/ Se înghit reciproc/ Șerpi înfometăți. Sunt hotărât.../ Să dau foc pământului/ Și lui Dumnezeu,/ Apoi să-mi car viața/ Spre stânca ispititorului.”

Dacă vreți este o altfel de abordare a „Iisusului din întuneric” (aluzie la romanul lui Radu Găvan! Veți vedea mai jos și alte trimiteri la propriu către proză!), dar imediat se desprinde oscilația, întoarcerea către Lumină, către acceptarea (dacă nu înțelegerea „aparențelor Esențelor și viceversa”, p. 18) omenescului, prea omenescului: „Sunt bolnav, Doamne,/ De-atâta nemângâiere./

Nu mai am lacrimi/ Să plâng!// De-atâta plâns/
După mâinile Mamei, După învățăturile Tatei!//
Sunt bolnav, Doamne, Și tremur/ După o
mângâiere/ Pe creștet,/ Cât un cutremur,/ De-mi
vine să plâng!// La oricare adiere.../ De-atâta
plâns în mine,/ După o mângâiere/ Fie și-n gând,
Fie și-n vorbe!// Doamne,/ Cred în Cuvânt,/ Nu în
plâns/ Că nu mai pot să plâng/ De-atâta neplâns,
De atâta amar de durere./ Totu-i în van,/ Totul e
vânt/ Și cădere!// Doamne, Pe părinți/ I-am zidit
în veșnic cuvânt/ Să-i mai am/ Buni și cumiți, Să
îi simt!/ pe iubiții părinți” (pp. 20-21)

Evident, poetul aplică oximoronul, este...
cuantic (și via Adrian Păunescu, cu ai săi părinți
„enigmatici și cumiți”, plus via Ștefan Hrușcă!),
de unde și numele volumului, cu aluzie la natura
Luminii, deoarece, se știe, în mecanica cuantică,
lumina nu este considerată nici undă nici
particulă, în sensul clasic, ci este unitatea celor
două, fără o delimitare precisă, omul este și în
cădere, oboseală, omul este energie, ba se ridică,
saltă, luptă, levitează... De aici și vinovate
„repetiții”, reveniri la teme și motive, literar-
existențial vorbind (p. 24 ș.a.), surprinzătoare și
interesante fiind inserții precum „Un fel de
Moromete și de Ilie” (glasul Teleormanului
răsunând genetic!): „Din darul și mila Domnului/
Am mai trăit până acum// Sau poate că din iubire
reciprocă./ Am încercat să ies în pragul vieții/ Să
trăiesc în pragul acestei lumi/ Și de fiecare dată am
devenit Moromete,/ Fără premeditări, fără
îndoială,/ Un fel de Moromete./ Trăiesc retras în
ieslea sufletului,/ Pentru că neconținut/ Mi-a fost
trântită-n față ușa sorții./ De către viața care
voia.../ O viață fără mine!/ Și știu cum este... fără
ea./ Cu de-a sila nu se poate nimic/ Nici măcar
ieșitul în prispă/ Nici trăitul între afară și în
lăuntru./ De-atunci... mă rod gândurile pe prag de
viață/ Bând tutun și gândind,/ gândind și bând
tutun/ Și iar bând tutun și iar gândind, gândind și

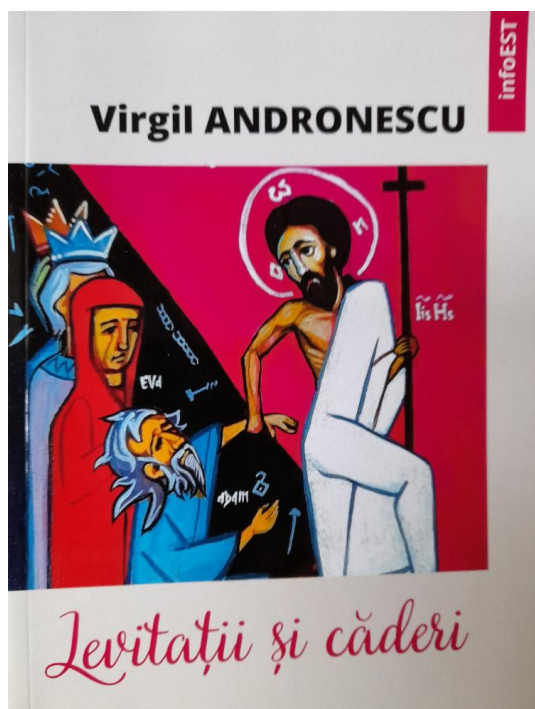
bând tutun.// Nu numai ceru-i vinovat, ci și
omenirea/ Și sufletul meu primitor în pragul
pridvorului său,/ Unde rămas-am trăind!/
Gândind la praguri și la uși închise/ Și la toate
semnele de întrebare/ Din mine, din voi și la toate
mirările noastre.” (p. 26)

Desigur, aplicându-se regulile misticii pure,
poezia, în general, lirica lui Virgil Andronescu, în
particular, s-ar simplifica, provocările prometeice
către Dumnezeu fiind pur și simplu trimise spre o
știință a idolilor lirici, Luciditatea amară putând
dicta (din spatele întors al muzei):

„– Scrisul, iubirea, dragostea./ Viața, trăirea,
pieirea./ Totul este Deșartă iluzie,/ Prefăcutul
sărut/ De la femeia iubită.// – Mai bine mă
nășteam/ Și orb, și mut,/ Și lipsit de sărut!// Mai
bine nu mă nășteam/ Sau muream la-nceput!
Iubirea mă doare,/ Mi-e scârbă./ De al Iudei *dulce*
sărut,/ De a Iudei amară trădare,/ Iubirea mă
doare.// Șerpescul venin otrăvit/ Insinuant și
perfid./ Deșartă e viața/ Sau iluzorie-i moartea?”
(p. 27)

„Noul poet damnat”, întrezărit în „Femeile
fără trup din paharele goale”, poate avea „versetele
sale satanice” (desigur, prozaic, la Rushdie, este
mai complicat!), „Versete contemporane” (pp. 32-
33), din care aflăm câte ceva despre
bildungsromanul propriu: „Nu îmi dispar din
minte singurătățile/ Lui Cioran;/ Ale mele m-au
năruit./ Nu pot uita ultima citire din Coran/ A
dictatorului Saddam Hussein/ Înainte de tragerea
trapei./ Și nici moartea brutală a tinereții/ Lui
Labiș pe linii paralele ale cotidianului nostru./
Numai tramvaiul mă mai plimbă prin ploaia de
acum...// Am reținut căderea Turnurilor Gemene/
În ele însele și-n timp.../ Cameramani pregătiți
filmau/ Primele semne ale noului mileniu./ Am
avut momente de fericire/ În secolul trecut,/ Când
am stat, anonimul perfect, la aceeași masă/ Cu
Eugen Simion, Grigore Vieru și Marin Sorescu./
Gândul mă conduce, fără vreun scrupul,/ De la
ludic la tragic: final de secol XX/ Și început de
secol XXI./ Către momentul când viața/ Îmi va
trage trapa de sub tinerețea târzie,/ Când nu voi
mai avea la îndemână/ Nici măcar secunda salvării
prin cuvânt,/ Până dincolo de semnul Crucii
doldora de cuie. (...)” Aceasta ne aduce aminte de
volumul lui V. Andronescu din 2019, „Semne și
cuie”, care avea pe coperte lucrările plastice
„Erezie I”, „Erezie II” de Walter Mărăcineanu, care
ar putea deschide discuția falsului (mai degrabă
provocatorului) eretic, suprapus prometeicului
ș.a.m.d.

Este necesar la final să dăm și ilustrațiilor ceea
ce este a lor, contribuind la reușita eseului liric: pe
coperte: „Pogorârea la iad” de Walter Mărăcineanu
(plastician) și „Aranjament textil – Femeia”, de
Florentina Giol, ilustrațiile din interior, deosebit
de expresive și încărcate de necesar lirism: de
Hugo Mărăcineanu (plastician).

Ghiță Nazare

O carte pentru cititorii de dincoace și de dincolo*

Katia Nanu a scris de când o știu. A scris versuri, a scris eseuri, a scris romane, a scris proză scurtă, a scris teatru. Scrie de mai bine de 50 de ani. A scris versuri pentru copii și pentru adulți, romane pentru toate vârstele. Jurnalistă prin vocație, Katia Nanu a scris, evident, și publicistică, fiind, aproape 30 de ani, un reper în presa gălățeană. De la debutul editorial, în anul 1984 (*De demult cu elefanții*, versuri, Editura „Ion Creangă”, București), a cunoscut un ritm alert de apariții, în anul 2013 semnând deja cea de-a 20-a carte (*Ochiul de sticlă*, dramaturgie, Editura „Axis Libri”, Galați), pentru ca tocmai peste patru ani să trimită cititorilor volumul de proză scurtă „Cine a golit Prutul de pește”, apărut la aceeași editură, „Axis Libri”. Au trebuit să mai treacă încă cinci ani, până la începutul lui 2022, pentru a ne oferi, considerăm noi, apogeul creației sale literare, *Primăvara femeii în galben*, carte care face acum obiectul însemnărilor noastre.

Cartea Katiei Nanu este dincolo de tipare, de genuri literare, este un fericit amestec de fapte de viață, adesea banale, dar cu semnificații filosofice, sau privind viața de Dincolo, bucurie sau nostalgie. Repetarea obsedantă a cântecului *Ieruselema* în împrejurări în aparență inadecvate – dansul pe melodia respectivă într-o cameră mortuară, în care dansatorii împing spre perete cosciugul unui mort pentru a-și face loc de dans, într-o scenă halucinantă – reprezintă, de fapt, bucuria dansatorilor de a merge Dincolo, în viața veșnică, strigând către Dumnezeu: „Salvați-mă, salvați mă, salvați-mă/ Nu mă părăsi aici./ Locul meu nu e aici./ Regatul meu nu e aici./ Salvează-mă! Însoțește-mă!” Este explicit, versurile fac referire la faptul că dansatorii/pământenii îi cer lui Dumnezeu să-i ducă într-un loc unde este „fericire și bucurie”.

Și titlul cărții, *Primăvara femeii în galben*, îndeamnă la judecăți contradictorii. În mod obișnuit moartea în lumea pământească este asociată „doamnei cu coasa”, dar Katia Nanu o redefiniște drept „femeia în galben”, care poate apărea oricând și oriunde. Dar chiar culoarea galbenă, asociată aici cu moartea, are semnificații contradictorii: poate inspira atât dragoste, fericire, optimism, iluminare și creativitate, cât și ură, lașitate, trădare, egoism. Mai mult, galbenul poate atrage atenția unor pericole, fiind asociată cu boli incurabile. La fel de contradictorie pare a fi și relația dintre primăvară – reînvierea naturii, viață, bucurie, veselie –, și moarte, trecerea Dincolo, în viața veșnică. Poate fi asociată femeia în galben bucuriei primăverii pentru viața de Dincolo? Dar ilustrația copertei ne sugerează o femeie în negru.

Citim cartea Katiei Nanu într-un registru contradictoriu: este o carte de proză/poezie,

ancorată într-un peisaj pestriț, într-o mare aglomerație cotidiană, este o carte de filosofie a vieții și a morții, realități adesea complementare. Autoarea ne spune explicit că moartea altuia face parte din viața noastră. Mai mult, Katia Nanu ne surprinde când afirmă că moartea își are cauza în existența vieții, că dacă nu ar fi viața nu ar fi nici moarte. „Nu știm să ne detașăm, să cântăm, să dansăm la despărțire”, că n-am preluat această practică chiar de la strămoșii noștri daco-geți, care se veseleau când unul dintre ei pleca Dincolo (și ne mai lăudăm că suntem urmașii lor!).

Moartea avea o înfățișare omenească încă din copilăria Katiei Nanu: „Moartea era ceva care se petrecea rareori în prezența noastră și aproape întotdeauna în vecini. Aia mici erau ținuti departe de tragediile familiilor, cu cravata de pionier la gât și ghiozdanul din carton plin de caiete învelite în hârtie albastră. Școală, casa la bloc, fundul curții la bunici sau la rudele de la țară, în vacanțe.” (p. 11). Mai mult, continuă: „Te obișnuiești cu moartea exact la fel cum te obișnuiești să-ți conștientizezi viața”. (p. 27). Cartea Katiei Nanu se poate asemui cu un testament scris cu luciditatea vieții: „Cu uimire și mai apoi cu teamă, omul începe să se împrietenească puțin câte puțin cu sentimentul că i-a murit pe undeva, prin preajmă, chiar propria lui nemurire. Știe că va pleca și el”. (p. 28).

Visele Katiei Nanu îi readuc în fața ochilor pe mulți dintre cei cu care, cândva, a viețuit: părinți, rude, prieteni, colegi, vecini, cunoscuți etc. „Sigur îi cunosc. Dintr-o altă viață. Da, din copilărie”. O lume care nu i-a mai rămas decât în vise: mama, tata, Sonia, Volodea, Doina, Anton, Nicuțu, profesorul de matematică, Lucica, Irina/Irușca, Cristina, Pavel, David, Aluna și... tot neamul lor cel adormit. Katia Nanu își amintește că este și poetă și încearcă să versifice durerea: „Dispar oameni din existența noastră/Se surpă case, se îndepărtează amintiri/ Pierdem prieteni, lucruri, obiceiuri, puteri./Și, uneori, pierdem cuvinte”.

Katia Nanu rămâne însă obsedată de trecerea în viața de Dincolo a lui Alin Andrei. Alin Andrei „A fost, este? mentorul meu. Ei bine, Alin Andrei are stofă de spectator inteligent, subtil și un simț al umorului inegalabil. Îl văd, îl aud și nu mi se pare ciudat să-l povestesc... dacă nu l-aș fi cunoscut, ar fi trebuit să-l inventez. Aveam un loc gol în existența mea, un loc ce se cerea populat cu un prieten special. Un om pentru care lumea era fascinantă ca un spectacol și atrăgătoare ca o mereu altfel de aventură. Știa să se bucure și să îi bucure și pe cei din jur. Era generos, dăruia și se dăruia pe sine, lucru pentru care era mereu înconjurat de nenumărați băgători de seamă, unii adulându-l pur și simplu, alții copiind ce puteau,

luptându-se cu el și cu ei înșiși pentru o clipă de atenție, o fărâcă de interes” (p. 97). Alin Andrei, și-l amintește Katia Nanu, „Ajunseser să fie supărat pe oameni, revoltat pe prostia și suficiența lor arogantă”. (p. 98).

Marcată de obsesia pentru Alin Andrei, acesta îi apare în vis stând pe o bancă în compania femeii în galben. Realitatea visului este zguduitoare: „Femeia în galben, aproape transparentă, strălucește câteva secunde, așezată alături de el, pipăindu-i nemișcarea. Este statuară și maiestoașă, virându-și înspre amiază culoarea. Stă picior peste picior, încruntată și demnă. Mai clipesc odată și ea dispare lăsând doar razele de soare să măture nesigure parcul.” (p. 61). Într-un alt vis, „Femeia în galben are un farmec molipsitor, dar rece, care mă înspăimântă. Dar îmi și lipsește. Mă strânge, aruncă peste trupul meu un giulgiu de ceață. Îi consemnez absența. Sunt dependentă de amintirea ei? Locuiește în mintea mea laolaltă cu Alin Andrei. Sunt, deodată, inseparabili. Cum să le explic îngemănarea?” (p. 66). Doar prin faptul că ei sunt împreună Dincolo și-și trăiesc viața în moarte, în vreme ce autoarea este sigură și încântată că Alin Andrei a devenit înger: „Pentru că înger s-a făcut după trecerea în lumea cealaltă, asta era sigur, mai sigur decât existența balustradei de la etajul 12 a unui bloc cu carton gudronat deasupra” (p. 74). Este, poate, singura consolă pentru Katia Nanu și să nu regrete acea fracțiune de secundă când l-a urât pe Alin Andrei, atunci când, pe pământ fiind, a pierdut singura luptă din viața lui: „O fracțiune de secundă l-am urât pentru singura luptă pierdută din viața lui. El care era un învingător, un ales, un binecuvântat, special, unic, se lăsase învins de o boală.” (p. 123). Ce mai putea face Katia Nanu acum pentru Alin Andrei? Doar să-i împlinească porunca venită de Dincolo, în mod repetat, în ureche: „Eu când o să dispar întru Domnul/ tu să scrii o povestire/ în amintirea mea./ Despre mine cum eram cu adevărat,/ cum m-am purtat cu oamenii/ și chiar cu dușmanii...” (p. 131). Și Katia Nanu a scris această carte.

Într-un alt registru tematic, descrierile Katiei Nanu sunt de un realism debordant. Ochiul critic al autoarei nu iartă pe nimeni și nimic: comunismul, revoluția decembristă, democrația postdecembristă, pribegia românilor peste hotare și instalarea prostocrației. Este impresionată, dar și revoltată, de tragediile care ne-au marcat viața în ultimii ani: epidemia de covid, nenorocirea de la Clubul Colectiv din București, incredibila moarte a celor peste 2/3 dintre bătrânii de la Căminul din Galați, ajunși acolo tocmai pentru a-și trăi liniștiți bătrânețea, crimele oribile de la Caracal, dar...

Autoarea este moralistă, judecă, dar este și conciliantă cu viața, este meditativă din dorința de a fi puternică: „Zilnic asist la spectacolul morții și mie, personal, nu mi-e neapărat frică de virus, de boală, de suferință. Însă mi-e frică de singurătatea bolii, de faptul că poate nimeni nu mă va compătimi.” (p. 56). Adesea se hrănește cu amintiri, dând chiar impresia că regretă că mai există pe acest pământ, atât de legată este de cei plecați Dincolo, atât de mult le duce lipsa. „Dacă eu am șansa de a mai face umbră acestui pământ populat de bezmetici, nebuni și inconștienți, cum

noi nu am fost niciodată (sic!), ci doar trăitorii de astăzi se îngrămădesc să fie, dacă eu încă mai sunt, am voie să rumeg alune și să mă dedulcesc la niște choux a la creme sau la un tort cu două feluri de ciocolată. În amintirea lor. Fie-le eternitatea plină cu mese îmbelșugate și băuturi fine, că tare le-au mai plăcut chiolhanurile și pokerul cu păhărelul de-a dreapta! Și discuțiile lungi, inteligente, despre cărți și filme...” (p. 86). Mai mult chiar, când femeia în galben nu mai apare, Katia Nanu pare îngrijorată, întrebându-se: „Unde a dispărut femeia în galben?”

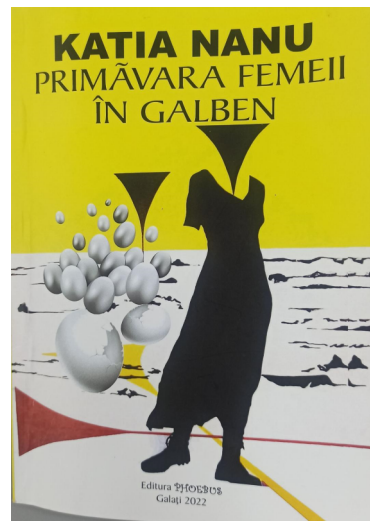
Katia Nanu vede cu ochi pătrunzători/iscoditori/întrebători realitatea strâmbă în care trăiește pe pământ, încercând să o îndrepte, aducându-și aminte, brusc, de o întâmplare semnificativă: „Îmi aduc aminte cum m-am ridicat odată într-o întâlnire a consiliului profesoral să spun cum vorbim... discuții. „Lozincile nu țin loc de căldură în clase și nici de lumină după ora înserării”, peroram înflăcărată. Atunci, frica de a coborî trei etaje cu aproape 40 de copii, pe întuneric, mi s-a părut mai mare decât cea de a arăta cu degetul adevărul. Nu s-a schimbat nimic. Colegii profesori au zâmbit strâmb și au schimbat subiectul. Ce-ar fi putut să facă? Economia de curent electric și căldură era o directivă a partidului comunist. Cine eram eu, o mucoasă, să comentez condițiile în care se învăța, în trei schimburi, cu ore și pauze reduse, într-o școală măruntă de cartier?” (p. 92). Iar astăzi am ajuns acolo unde am fost acum 30 de ani.

Cartea Katiei Nanu este una complexă, greu de încadrat în anumite tipare tematice sau metodologice. Poate că este nimerită doar pentru o anumită categorie de cititori, nu pentru toți, care să o citească pe zi lumină și nu la venirea amurgului și a întunericului. Este o carte grea, despre filosofia vieții și a morții, sugerând chiar o continuitate între cele două lumi, de Dincoace și de Dincolo, o comunicare permanentă între acestea.

Katia Nanu are știința povestirii, are cultul cuvintelor, rigoarea analizei, focalizarea pe realitatea social-politică a momentului, a esențialului. Sunt convins că autoarea „Primăverii...” este conștientă de faptul că tot ce va mai scrie de aici încolo se va raporta la această carte, care va reprezenta un reper pentru creația ei viitoare.

Asociem la succesul cărții și contribuția

editurii gălățene PHOEBUS, a editorului Violeta Ionescu, reputata scriitoare a urbei noastre, a realizatoarei copertei, plasticiana Anca Tofan și acuratețea tehnoredactării realizate de Camelia Lupu.

* Katia Nanu, *Primăvara femeii în galben*, Editura PHOEBUS, Galați, 2022.

Gheorghe Felea omagiat în Ithaca Danubiană

Ionel Necula

La sfârșitul anului trecut (2021), bibliografia gălățeană s-a îmbogățit cu o nouă și masivă lucrare colectivă, *Ithaca Danubiană* (Editura universitară Danubius, Galați, 2021) concepută ca un binemeritat omagiu adus cărturarului Gheorghe Felea, cunoscut ca o personalitate complexă și fertilă în viața spirituală a orașului de la Dunăre în cei 70 de ani de existență. Demersul nu are nimic neobișnuit. E în firea lucrurilor ca la senectute, atunci când o personalitate care acoperă o suprafață culturală mai generoasă și împlinește o anumită vârstă, să fie sărbătorită printr-o carte omagială la alcătuirea căreia să participe prietenii, colegii, cunoscuții – toți cei care l-au cunoscut și l-au apreciat.

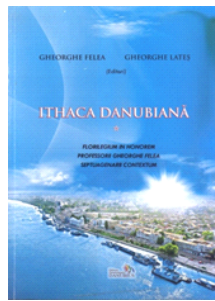
Aflăm din cuprinzătoarea prefață semnată de George Lateș că proiectul acestei cărți e mai vechi, trebuia să se împlinească la împlinirea vârstei de 60 de ani, numai că timpurile postdecembriste n-au fost favorabile pentru editarea lui. În consecință, proiectul inițial a intrat în adormire vreme de un deceniu, fiind pe cale de a fi abandonat. Istoria recentă e generoasă cu renunțările de tot felul, entuziasmele se sting repede, iar uitarea se așterne iremediabil.

Așa este. Omul trăiește în spațiu și timp, iar spațiul și timpul – asta o știm de la Kant – cele două coordonate ale existenței omenești sunt forme apriorice ale sensibilității umane, ceea ce înseamnă că volumul la care ne referim, privilegiază, vrând-nevrând, măcar una din coordonate. De-ar fi luat ca reper epistemic timpul, s-ar fi înscris în principiile Școlii neokantiene de la Baden, dar cartea șarjează pe ideea de spațiu, ceea ce înseamnă că îmbrățișează linia Școlii neokantiene de la Marburg.

Nu auzim la tot pasul că omul sfințește locul? Nu știi dacă chiar îl sfințește, dar este neîndoielnic că pune o amprentă oximoronică peste tot pe unde-l poartă destinul. Importanța unei localități este direct proporțională cu numărul și importanța personalităților pe care le-a generat și le-a furnizat patrimoniului național sau universal de valori. Dacă Eminescu s-ar fi născut la Cavadinesti, numele acestei localități ar fi fost pe buzele tuturor, iar Ipoteștii nici n-ar fi existat pe hartă.

Gheorghe Felea s-a născut la Galați, a crescut și s-a identificat cu toposul dunărean, cu această *Ithacă* asumată psihologic, la care revine cu același dor nestins, precum Ulise din povestea homerică. A făcut din Galați o *Ithacă danubiană* și oricât de bine i-ar merge pe unde-l poartă destinul revine la Galați cu aceleași sentimente calde de dragoste și cu aceleași nostalgii calofilă.

Într-o parabolă din părțile Bucovinei se spune că viața omului începe odată cu absorbția primei

guri de aer și această primă gură de aer nu se elimină, ci rămâne în interiorul nostru, constituie sufletul omenesc care se elimină până la urmă ca ultimă suflare. Prin urmare purtăm toată viața nostalgia locului, a spațiului din care am sorbit prima gură de aer și orice înstrăinare ne induce o stare de nostalgie după geografia din care-am descins, care ne-a oferit prima gură de aer și ne-a dat șansa viețuirii.

Parabola se verifică și în cazul lui Gheorghe Felea, care face din toposul dunărean un cadru matriceal, un echivalent al spațiului mioritic blagian, chiar dacă nu se decontează din unduirile unui plai cu urcușuri și coborâșuri. Înainte de a fi o realitate obiectivă, spațiul mioritic este, prin extincție, o stare de spirit genezică, afectivă și emoțională care trece și optimizează actul de creație.

De asta spun: înainte de a fi o recunoaștere adusă cărturarului Gheorghe Felea cartea despre care am vorbit în aceste rânduri este un omagiu adus spațiului dunărean din care a descins în lume și pe care l-a considerat o adevărată *Ithacă dunăreană*.

Încă ceva: împlinirea unei vârste la noi, la români a fost din totdeauna un pretext pentru regrouparea prietenilor și a celor apropiați. Pentru mine a fost o frumoasă surpriză să constat numărul mare de prieteni care au participat la omagierea lui Gheorghe Felea și au ținut să-i fie aproape în acest moment sărbătoresc. Este vorba de 32 de profesori, cercetători și scriitori care au participat cu comunicări elaborate, serioase și bine documentate, grupate în șase diviziuni tematice distincte – toate la un loc alcătuind un fel de enciclopedie a spiritului gălățean, aflat în plină ofensivă și afirmare.

- *Un Ulise danubian* (p. 17-33)
- *Dabnubius mirabilis* (p. 33-60)
- *Mesopotamia Danubiană* (p. 63-163)
- *Localism creator la Dunărea de Jos* (p. 164-257)
- *Cultura mare a orașelor mici* (p. 257-311)
- *Nasc și la Moldova oameni* (p. 311-343)

Este, orice s-ar spune, o carte de referință, nu doar pentru biografia celui omagiat, dar și pentru toți cei interesați de evoluția spirituală din spațiul gălățean, o carte erudită menită să fixeze bornele trecerii prin timp și peste timp a culturii gălățene, într-un moment istoric bine determinat. Regret că spațiul nu îngăduie un comentariu mai desfășurat despre comunicările incluse în această carte-eveniment, care n-ar trebui să lipsească din biblioteca niciunui cititor cu pretenții cărturărești. Felicităm și noi pe editorul Gheorghe Felea pentru frumoasa vârstă omagiată și pentru acest minunat adaos la tezaurul spiritual gălățean.

Barocul poeziei lui Marian Ilie

Lucian Gruia

Marian Ilie s-a născut în anul 1950 în satul Gulianca din județul Brăila. A absolvit Secția de Turcologie a Facultății de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității București, în anul 1973.

A activat în Armata României în diplomație militară ca ofițer în Secția Legături Militare Externe și ca atașat al apărării României la Ankara.

A debutat în anul 1972 în revista Amfiteatru. Volumul de debut i-a fost blocat de cenzură, astfel încât s-a văzut nevoit să amâne publicarea în volum până în anul 2007 (volumul *Dreaptă dragostea mea Melanctonia*). De atunci și până astăzi a publicat numeroase volume de versuri și traduceri în și din limba turcă.

Marian Ilie ne-a obișnuit cu o poezie socială densă, plină de idei, de multe ori pamfletară. Volumul *Concert pentru mine și pădure* (Ed. Beta, 2021) este centrat pe un grupaj de poezii pentru care a obținut premiul special Dragoș Vrânceanu la ediția a IV-a a Concursului Național de Poezie „Radu Cârneli”, cu tema impusă, Natura/pădurea. Aceste poezii despre natură, semnate Marian Ilie, sunt pline de imagini grandioase, ramificate arborescent. E suficient să citim prima strofă din poezia *Vară în Bărăgan*, cu care se deschide grupajul premiat: „Scruțez Bărăganul de după pleoape/ irizându-i somnul trist cu amintirile/ unde glasul codanelor colora cerul/ fluierul ciobanilor invita la o călătorie astrală/ lanul unduia fastuoase concerte sinergice/ iar eu stăteam la taifas cu arhanghelii/ puși de/ Dumnezeu să vegheze/ peregrinarea poporului meu prin hățiturile istoriei”.

Cum am putea caracteriza această poezie arborescentă, care cuprinde toate temele specifice vieții la câmpie? Și de fapt întreaga poezie a lui Marian Ilie? După părerea mea este vorba de barocul literar. Prima caracteristică a acestui curent este utilizarea

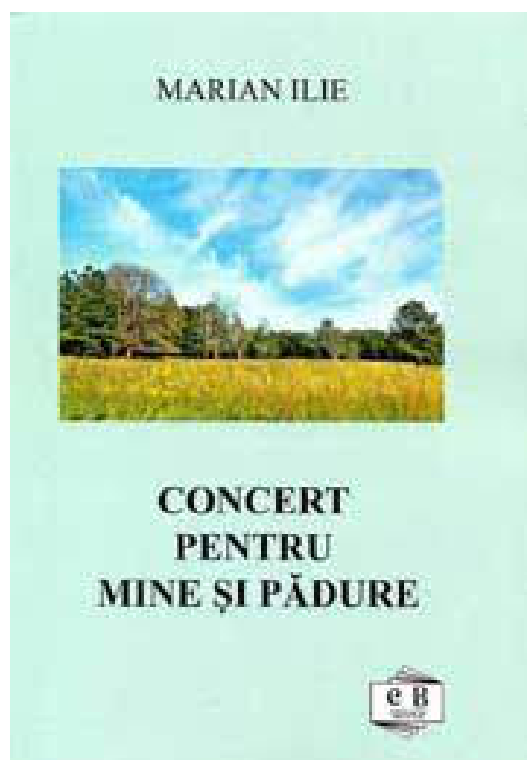
până la saturație a arabescurilor, a imaginilor și ideilor într-o construcție grandioasă. Cum spunea Blaga în *Orizont și stil*, templele indiene sunt pline de figuri care nu lasă spații goale între ele. E ca și cum artiștii care le-au creat aveau teamă de spațiul vid. Tot așa și Marian Ilie umple poeziile cu imagini care nu lasă neantul să se manifeste. Mai este caracteristică barocului literar bogăția figurilor de stil utilizate în versurile ample ale poetului.

Chiar și construcția simfonică a volumului, îmi pare o invenție barocă întrucât structurează cartea fără a lăsa vreun spațiu gol. Dar iată capitolele acestei simfonii lirice: *Uvertura* – grupajul premiat; *Metapartitura* – alte poezii; *Ritornelă* – poezii din deceniul 1980-1990; *Pizzicato în Sol major* – poezii social-politice polemice.

Să exemplificăm mai departe, cu câte un fragment din poeziile acestor capitole. Din *Metapartitura* aleg o strofă din poezia *Ninsori suspendate*: „Învelesc-mi-nvelesc/ diminețile-n mantia trupului/ mă fac astfel văzut și devin muritor/ hălăduind timp de-o clipă solară/ prin lumea asta reală unde/ parcă și iarba miroase a răzmeriță/ o dezlegare de pământ și de cerul/ infinit baldachin unde noapte de noapte/ Dumnezeu își netihnește eterna Facere”.

Din capitolul *Ritornela* care cuprinde poezii surprinzător de vag patriotice pentru vremea când au fost scrise (1980 – 1990), aleg un fragment din poezia *Mângâindu-ne*: „Câte iubiri tot atâtea vârtoape/ lecția trecutului ca un postulat/ încărunțește logica sârmanului/ dus pe targa socială improvizată în grabă dintr-o veche pătură/ de companie”.

În sfârșit în capitolul *Pizzicato* – dedicat situației noastre economice și geopolitice există multe poeme memorabile. Mă opresc la trei dintre ele. Prima este un pamflet la adresa UE care ne-a promis marea cu sarea, în schimb ne-a sărăcit cumplit, distrugându-ne economia: „Nu te mai vreau, prea

Constanța Abălașei-Donosă, *Ion Creangă / peniță*

mândră Europă -/ M-am săturat de mofturile tale/
Și vreau să ies din tragica sincopă/ Să-mi vântur
gândul și să-mi văd de cale// (...)// Nu te mai
vreau și gata – sunt falit/ Și cum mai am o traistă
de mândrie/ Mi-o iau în spate și te las, grăbit/ Să
mai respir un pic... în poezie” (*Cântec eurotrist*).

Protest la kilometrul 0 este încă un poem și
mai aspru. Țara este amenințată din exterior și
interior, bogățiile solului și subsolului sunt
vândute străinilor, suntem aproape de limita
revoltei ca să ne recâștigăm drepturile: „Sunt trist
prietenii mohorât/ Când văd curgându-mi peste
țară/ Potop de jale și urât/ Ca-ntr-o invazie
barbară// (...)// Presimt c-așa se va trezi/ Întreaga
țară deodată/ Din tânguirile târzii/ Să facem
ordine... de plată// (...)// Și sigur vom redobândi/
Măcar ceva din ce furară -/ Căci blestemați vom fi
de fii/ De-i vom lăsa fără de țară...”

În *Cântec de Maidan* se face rechizitoriul
globalismului care se întinde ca o pecingine peste
întreaga lume, contaminând și România. Poetul ne
îndeamnă ca prin votul nostru să alegem oameni
cinstiți prin care să ne recâștigăm țara: „În țara
mea, la pragul dintre ani/ Când tot românu-
așteaptă urătorii/ Niște descreierați pun de-un

Constanța Abălașei-Donosă, *Domnul Eminescu*

Maidan/ Unde să bată-n țurcă soarta
țării// (...)// C-așa sunt ei – mascații lui
Flaimuc/ Mânați pe-un vânt de dincolo de-
Ocean/ De-un moș senil, rapace și năuc/ Un
avorton al regnului uman// Ce mi se îmbracă în
Lucifer/ Mi se înscăună stăpân pe Glob/ Și-i
mitui pe-ai Lumii cavaleri/ Făcând din ei niște
netrebniți robi// (...)// Măcar că de-un Maidan
de-adevărate/ Eu cred c-ar fi nevoie pe aici/ Să
dăm afară ciurma din Cetate/ S-o aruncăm la
groapa cu furnici// Dar pentru asta e o altă
cale:/ La urne, referendum – scurt pe doi!/ Să
dăm, dar, glas tristeții capitale/ Și să ne luăm
țara înapoi...”

În poeziile pamflete din capitolul *Pizzicato*,
barocul este vădit în abundența ideilor care se
revarsă ca din cornul abundenței și care conferă
textelor dramatism interior.

Cartea lui Marian Ilie, *Concert pentru mine
și pădure*, atestă un poet autentic care și-a
dobândit stilul propriu, construit pe barocul
literar. Cititorii vor descoperi în această carte o
poezie adevărată, de la descrieri de natură la
pamflete sociale dure. O carte care incită la
meditație și care se citește cu plăcere.

Constanța Abălașei-Donosă, *Trecut-au anii / peniță*

Poeme cu om

Paul Aretzu

*
 abia dacă i-am cunoscut pe tatăl, pe bunicul.
 dar îmi rămân ceilalți, pentru care,
 nenumărați, necunoscuți, un șir nesfârșit de străbuni,
 tot neamul meu de morți,
 stau veșnic aplecat peste foi și redactez scrisori,
 pomelnice.
 sunt desprins, ca aceia care se îndeletnicesc
 cu muzica
 sau care viețuiesc între păsări în zbor.
 era ultimul sat, cu oameni din gânduri,
 înainte de pustie.

*
 ca orice începător în citit
 am orbit de la lumina literelor dintâi.
 fiind tratat competent de domnul cronicar
 (în vreme ce cuviosul Antonie se retrăsese în peștera
 sa. în timp ce cuviosul Teodosie zidea mânăstirea).
 orbecăiam după ștergerea completă a feței.
 ca un învățăcel. eram martor la luarea vieții prin citit.
 la înălțarea la cer prin citit.
 la încolțirea ochiului.
 la a doua venire a vederii. amin.

*
 alcătuit din cuvintele vieții mele. spuse, nespuse.
 neatingându-mă de mâncare. eram în perioada
 de bolit.
 anul întâi. stabilit prin calcule
 de călugărul Dionisie cel Mic, Exiguul.
 înainte de moarte, musai, vom convorbi
 despre naștere și despre bătrânețe.
 îmbuibăți de zile precum cariul din pom.

*
 această carte
 cu foițele ca lumina ochilor. fietecare
 să o citească.
 ci scriu cu poruncă. rugăciuni umilicioase,
 ce se zic în picioare, la Ceasuri. după grăunții
 metaniei.
 pentru cei adormiți în credință.
 scriu cu o cerneală de sânge. ca și cum aş ara
 cu trei degete.

*
 vorbesc cu ochiul care deschide cartea.
 și se face pe dată ca o sămânță într-un măr.
 ispitit în locurile dulci ale ei. pătrunzând în
 zăpada întunecoasă, adâncă. în veșminte sărutate.
 în învierea literelor din carne. în ghemotocul de
 păsări nedespărțit. în numărul real al firelor de nisip
 din deșert. și în mersul pofticios al corăbiilor. în dâra
 săngelui din ogor, din așternut, din copac.

în adăpostul aceluia vers sfințit. în acel vers bătut cu
 pietre. în versul despre Sine Însuși.
 o, Domnul meu, mult timp, cu ochii închiși, prin
 sărbătoarea cititului, Te-am iubit înaintea tuturor
 lucrurilor plângând.

*
 chiar pe aici, mireasa trecu lăsând unde
 neliniștite de voaluri. ciupind pleoapa noastră la
 vreme de iarnă.
 chiar printre aceste fire de iarbă, roza ei făptură,
 încoronată, dintre spumele mării ieși. vestind
 prima zăpadă, vântul răbufnind printre pociumbi.
 degrabă intra-vom cu tălpi sfiite în dulcea ei căsuță
 de ceară. degrabă, ca niște vâcari veniți din zloata
 câmpului, ne vom desfăta pe lângă foc. limba
 timpului aleargă în cerc precum un animal priponit.

*
 masă erau coastele Lui pe care stăteau
 înghesuiți
 aură lângă aură învățăceii. după ce le spăla fața
 și mâinile și inima.
 se înălțau înăuntrul lor, în cer. le-a întins carnea sa
 de pruncuț care s-a transformat în pâine. și-a stors
 podul palmelor din care s-au scurs firișoare de vin.
 ei luau și gustau, dând de la unul la altul.
 și El era în ei și ei erau în El. o singură cină.

*
 cine sunt acești oameni bătrâni adormiți în
 pătucuri de copii. acești pelerini obosiți care
 surâd prin somn.
 sunt oameni împărtășiți.
 cine sunt acești copii sfătoși, cu plete albe
 și cu bărbi și mustăți, umflându-și obrăjorii
 și urmărind scrisul cu degetele.
 oameni împărtășiți.
 am văzut șirul celor care, trecând prin fața altarului,
 din păcătoși deveneau evlavioși,
 agățați de lumânări aprinse ca de baloane cu heliu,
 primind lingurița,
 devenind pe dată feciori timizi, având prunc într-înșii.
 oameni împărtășiți.

*
 poemul era om întins pe jeratic. deschidea gura,
 clipea ca și cum ar fi vrut să spună ceva. și
 cineva, nu știm cine anume, aruncase nadă să-l
 prindă. și poemul se zvârcolea cu omul în el,
 înălțându-și capul, cu dungile pe frunte cât degetul,
 cu brațele desfăcute.

*

mă poți învia oricând. chiar dacă n-am murit.
mă poți găsi în cimitirul viilor,
lucrând anluminura.
vrabie singură pe câmpul cu brume.

*

lucrul pământului este lucrarea omului asupra sa.
că omul pământ este. nu vezi cum olarul face
străchini și mănâncă din sine. sau cum îi
înmormântăm pe cei morți, în ei. tălpile au pe ele
pământ. nu vezi ce lume frumoasă suntem, făcută din
pământ în întregime.

*

icoana este lemnul cel mai pur. din pomul ispitei
luat. cărare între om adevărat și Dumnezeu
adevărat.
pe crucea icoanei, Domnul își mișcă încet buzele,
răstignit. icoanele sunt vii. de câte ori
ușa bisericii se deschide și flacăra lumânărilor
se-ncovoiaie de vânt,
din icoane cad mere coapte, sângerând

*

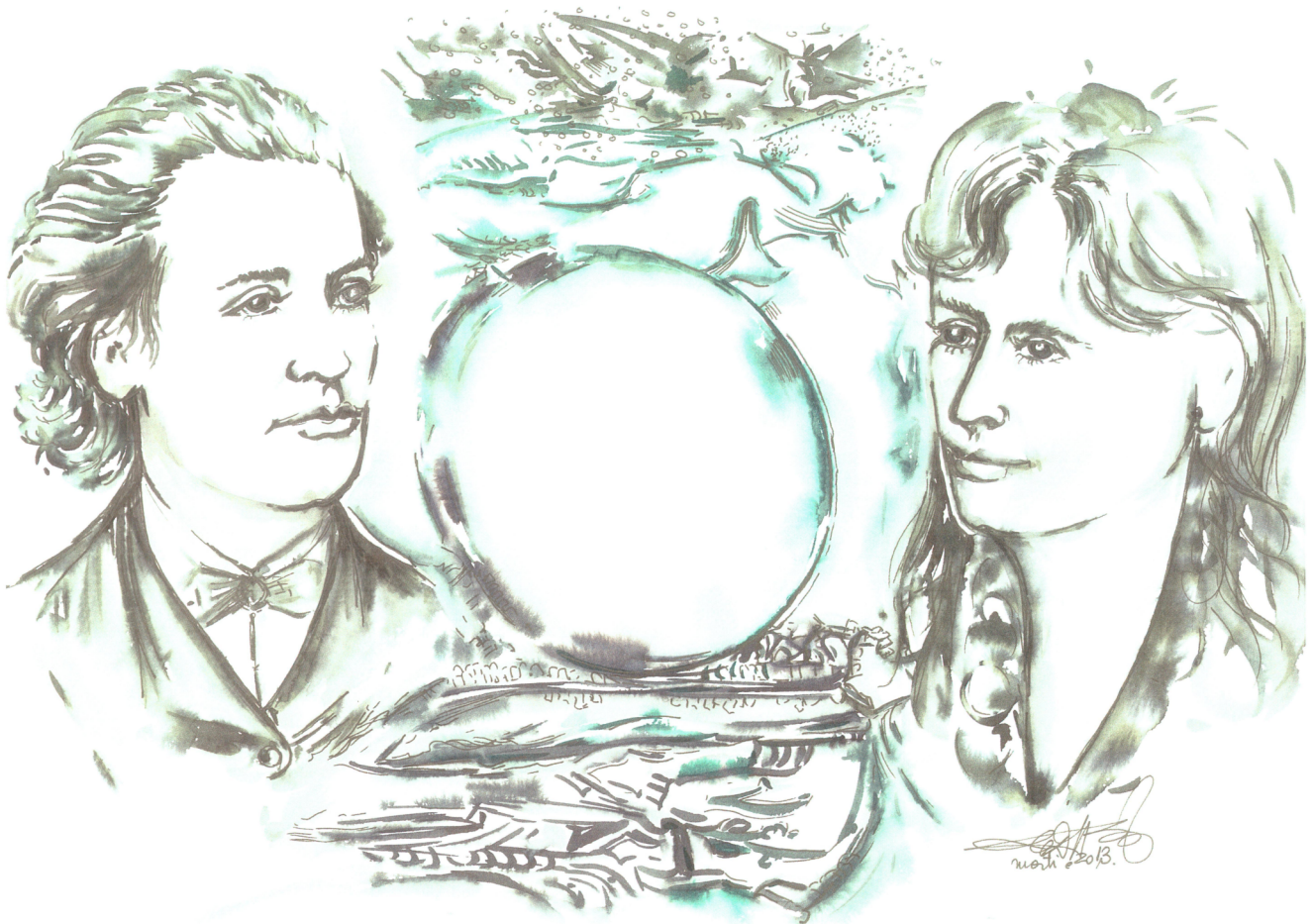
nu știu să citească. ei cântă psalmi învățați
și duc viața de furnici. văd îngeri și chiar
pe diavolul cel cocoșat.
pentru că lumina e multă și neisprăvită. iar
întunericul
e adânc, adânc.

*

moartea e încă tânără, abia un copil.
își pune capul
pe pieptul meu. îmi aranjează gulerul
și șuvițele de păr. mă port cu ea cu grijă,
o țin ca pe un bebeluș, de frică să nu o scap din brațe.
îi dau să sugă din biberon și îi schimb pampersul.
din neatenție, în joacă, îmi trage o palmă și îmi bagă
degetul în ochi. râd cu lacrimi. moartea e un copil.
dar va crește, se va face mare. va crește.
va învăța să se poarte.

*

curgere spre izvor ne trebuie. a ne adânci de la
îmbrățișarea de lemn la cea de foc. de a ajunge
ne trebuie în cămara cea ascunsă. frământând
cărămizi cât palma, pentru scris. o lumină veche
intrată în ziduri, înconjurând cu seul ei capete. aflat
între cuburi de trup și valuri de sânge, ca muntele și
ca marea. albăstrind la ziuă în cuțitele pentru tăiat
prescuri. de a fi luați în brațe, ca niște
neputincioși.
până nu ne dau aripile crucii, până vița de vie nu
înflorește pe vârfurile înalte. până scrisul nu trece de
tălpile spânzuratului. până când mâna întinsă nu
ajunge la fruct.

Constanța Abălașei-Donosă, *Înger de pază*

Poemul lunii ianuarie

Întoarcerea Zăganului

Marian Valeriu Găureanu

Se lasă iarăși vremea surpării de lumină,
Mărețe idealuri, topite-s de amurg,
Iar lumânări plângânde torc clipele din ceară,
Crengi grele de tăcere dinspre înalturi curg.

Când armăsarii nopții scânteie sub copite,
Vârtejuri furioase în văl nestins de stele,
Nu-i timp de rătăcire ori vise legănate,
Nici gândul ori ecoul s-aprindă-n horă iele.

Din nemișcarea nopții, din neagra nepăsare,
Străbate fâlfâire de aripi cu unduiri păgâne,
Urgia morții negre-n demonizate gheare,
Dintre celeste astre, neiertător revine.

Răzbate-n umbra lunii o nouă turburare,
În șfichiuri de sânge la ceasul necurat,
Țipăt tăios, răscolitoare și crâncenă chemare
Istovitoare foame, drum slobod și păcat.

De-acolo, dintre stele, de unde străbătuse
Chemarea fâlfâită și țipătul flămând,
Privea-mpăcat zăganul cum fug spre ceruri vise,
Iar Istros plimbă luna în leagăn tremurând.

– M-a fulgerat chemarea nemărginit-a zării,
În pieptul meu puternic simțeam mereu un duh
Făgăduind iubirea nestinsă-n valul mării,
Și-o viață-n desfătare pe munte și-n văzduh!

Când colăcerul zării tunase a chemare,
Închipuiri nătânge să-ntorn în uluiri,
Am părăsit bătrânul, Hercinicul meu frate,
Cătându-mi mântuirea în Alpi, printre Liguri.

N-am socotit la vreme că zboru-n libertate
E plâns între morminte și prigonire-n sine,
E stins tăciune-n inimi și doar singurătate,
Cântare-nchipuită, prea plină-nțelegciune.

Fălos că este vremea să mă întorc acasă
Și că înțelegciunea, în fine m-a cuprins,
N-am cugetat că-n aripi trecutul mă apasă,
Că totul e în mine, și-un vis nu-i de ajuns.

Visam la bătrânețe în munții mei să mor,
Că Istros mă așteaptă și râd în soare toate,
Însă lumina zilei ce se deșteaptă-n zori,
Mi-a deslușit tabloul și văd că nu se poate.

În lumea voastră nouă, diformă și obscură,
Strâmb luminată-i calea, nedemn al ei destin,
Nu-i loc de îndurare, nici milă de-o prescură,
Și-n culmile de piatră nu-mi regăsesc cămin.

Venit-a, iată, clipa, mai sus să mă avânt,
Ca fulger de lumină să mă izbesc în stâncă,
Să las drept moștenire și semn pe-acest pământ,
Doar oasele-mi bătrâne în valea cea adâncă.

Bedros Horasangian

Orgasm

Au fost ei la nunta lui Cristian Davidescu cu Adela Orban. Ce frumoasă era mireasa, și el inteligent și elegant, ca un prinț arab. Bine că ajută și ei cu bani pe Dinamo, dar și pe Universitatea, altfel se duce dracu echipa din Bănie. Mai sunt și sponsori discreți. Fă binele și aruncă-l în mare, ziceau ai bătrâni. Alde Becali cu Steaua lor abia așteaptă să se aleagă praful de Craiova și Timișoara. El e dinamovist de când se știe, nu contează unde s-a născut. E important să fii om! A ținut cu *câinii roșii* și când a fost magazioner la OCL, și șef de post la Sinești, și când era student la Universitatea Spiru Haret și când a fost consilier al ministrului, și când a plecat din țară trimis Consul General la Chicago. El ar fi vrut ambasador la Havana, dar l-a luxat Simirad de la Iași. Mai rar om ca dl Geoană. N-a fost să fie, nu mai contează acum. A crezut c-o să-l întâlnească la nunta lui fata lui Gabi Oprea sau la cea a lui Cristi. N-a venit. În schimb a fost multă lume bună. 1000 de invitați, nu e de colo. Craiova e oraș mare. Și ce de lume bună, tort de doi metri, oameni de afaceri, aranjamente florale de te durea și capul privindu-le de frumoase ce erau, artiști, berbecuț la proțap, mese bine asortate, academicieni, purceluși de lapte, se topeau în gură, nici nu mai apucaii să te uiți după dame! Și câte un pepene de Dăbuleni la fiecare invitat, să mori de răs nu alta, distracție mare! Și ce de haine frumoase, Dumnezeule, se vede când e nu te mai uiți la bani și vrei ca totul fie ca în basme. Carpacio cu parmezan aromat în busuioc, și homari, și scoici și creveți, și sufle de dovlecei canadieni, și melcii cu pepene galben, wow, tare de tot, doar înghețata n-avea fructe de mare. Le place ai dracu la românii de azi fructele de mare! Carne de porc. Hm, porc, ce porcărie, cum să mai mănânci carne de porc dacă are atâta colesterol pe centimetru pătrat, nu? Frumos, ce mai.

Se răsucesce în pat Ion Bulan, om de afaceri și investitor strategic în imobiliare. Are afaceri și cu armament. Mai discret, aici nu se bagă multă lume. Discreție totală, lucrăm doar cu profesioniști. E bine. Și muzica bună, și servicii de cinci stele. S-a întâlnit și cu Șoric de la Neamț. A luat-o pe coajă domnul comisar șef, dar justiția română e sinceră și o să facă dreptate, cere și omul despăgubiri. Ce mare lucru 150.000 de euro, după ce i-au stricat imaginea de om al legii și s-a mai certat și cu nevasta. Păi se face? Da, da, onoarea familiei. Nu e de joacă. Ce mai. Unde sunt stele multe, merge totul uns! O fi existând și generali cu 5 stele? Parcă noi n-avem nici unul. O să-l sune pe Gabi Oprea să-l întrebe. Coniac este și de șapte. Vechimea e mai importantă. Hoteluri ar fi, cică e

unul în Dubai, ceva ce nici cu gândul nu gândește Ionel Bulan. Da, mereu îi trec prin cap idei. D-aia are și bani. Viața ca în basme. Cum dracu o fi în basme? A tot auzit Ionel Bulan de vorba asta, dar tot nedumerit a rămas. Nu-i iese din cap nunta lui Cristi. A dat și el 5000 de euro. Dar de nuntă. Doar nu era să se calicească. Nu putea să nu-și țină rangul. Ori e boier, ori ce facem aici. Și el a făcut-o lată, dar nici așa. Poate data viitoare. Hihihii, să nu mâniem pe cel de sus, fără data viitoare. Casă de piatră are, perne multe și moi pentru amândoi, Camelia e fericită, și copiii e bine, ă! mic știe deja să spună *Fuck you!* Tare băiatul. Ce frumos e să ai copii inteligenți.

E bine așa cum e acum.

Camelia, soția și mama copiilor lui se întoarce către el. Se simte bine, se vede. Se aude, arcurile moi simt și ele că ei doi se simt bine în patul conjugal. Saltea bună, arcuri de titan, totul de comandă. Italienii știu să facă paturi bune, nu mai merge să dormi oricum, acum până și salteaua e gândită de computer. Mai ales dacă patul este un loc unde trebuie să te simți bine. Cine nu vrea să se simtă bine în aptul conjugal?

Se aude vocea Cameliei.

– Jean, puiule...Vreau sa-ți mărturisesc ceva...

Clipe suspendate în dormitorul aflat în penumbra dimineții. Pendula de pe perete ticăie mersul indiferent al lumii. Perdelele sunt nemțești, draperia din Belgia. Totul de cea mi bună calitate, au și bonurile. Jean păstrează în ordine toate actele. Nu știi niciodată la ce-ți folosesc. Dacă te cheamă la DNA și te iau la întrebări de unde ai luat Bentley, cât a costat excursia în Caraibe și Țara de Foc, din ce bani e făcută vila de la Mogoșoaia? Ei, alta acum! Și la malul lacului, loc bun, 2000 de euro metru pătrat. Dacă se măsoară la cub, prețul e și mai mare. Un prieten cu relații la Cotroceni i-a sugerat că e bine să investească și el la Gabriel Resources. Povestea cu aurul din Apuseni. Se pare că totul merge uns, e vorba doar de timp. Atunci s-ar baga și el, dacă are garanții. Dar poți avea garanții la români? Când ți-e lumea mai dragă te lasă cu curul în baltă. Pardon de expresie. Ce bine că și-a luat contabil neamț. Liebermann. Vorbește bine românește, dar are un accent care nu știi de unde vine. Când l-a întrebat direct pe Dl Liebermann de unde vine accentul ăsta, – Ionel Bulan nu are studii muzicale, dar are o ureche foarte fină – i s-a răspuns, cu zâmbetul pe buze, “Din vechime, Herr Bulan!” Aha, așa o fi, dar tot nu e lămurit. O să-l mai întrebe cu prima ocazie. Dacă nu uită. El a început să uite. Dar are și multe pe cap. D-aia e bine să ai și acte. Hârtii, înscrișuri. Dosare,

chitanțe, facturi fiscale, copii după convorbirile telefonice, să aibă dovezi. Acum păstrează acte la orice, după ce Jean a fost arestat preventiv 29 de zile. Gata, să nu-și mai amintească. Ceasul rău. Tot acasă e cel mai bine. La urma urmelor arestat preventiv a fost și dl Patriciu, și dl Becali, și Dl Sechelariu și dl Dan Diaconescu, dl Tender, ce să mai spui, parcă și Dl Patapievici, dar nu e sigur. S-o întrebe pe Camelia dacă nu a fost puțin la pârnaie și dl Patapievici, ăla cu papion, tare tipul, le zice bine la televizor. O fi fost și la nunta lui Cristi Borcea? Ar fi bine să angajeze un astfel de gânditor pentru copiii lui. Anii trec repede, educația bună și relațiile păzește viitorul. Nu e bine să te pui de-andoaselea cu puterea și organele. El se are bine cu toată lumea. Merge și la biserică atunci când are timp și-l îmboldește nevasta.

Parcă îl întrebă ceva Camelia.

– Ce-i, Cami... Tu nu prea îmi spui multe... Ori tipi la mine, ori facem sex...și nu prea se înțelege bine ce vrei să spui...

Râde cu înțeles.

O mângâie alene pe coapsa generoasă. I-a făcut deja doi copii. O să-i mai facă. N-are mai mult de cinci ani de căsnicie. Cu Geta n-a prea mers. Nu voia copii, sex oral, sex tantric, sex nu știu, de parcă el ar fi fost campion de gimnastică. O nebună, ce mai. Și vacanțe peste tot, Hawaii, Ibiza – unde a fost și nevasta lui Obama, și a lui Nicu Gheară, păi da, – Copacabana, toată ziua cu Bora Bora în cap și hai și noi la Marbela! De Mamaia sau Poiana Brașov, nici vorbă, au și ei vilă la Predeal ca tot românul cu stare. Mda. Cine îi băgase toate astea în cap, Jean se întrebă și azi. De la cap vin toate. Vreunul din derbedeii care-i tot făceau curte. El e un tip gelos, n-a mai suportat. Să-i facă ochi dulci unul altul din nespălații ăștia fără bani. A mai fost și un gălbejit, cică era japonez, a aflat că e din Filipine. A văzut negru. I-a dat papucii și un loc de casă la Găești, și gata, pa și pusi, la revedere. Cică a plecat după unul care e consul general la Marsilia. Un tip simpatic, așa se aude prin târg. Vorbe, auzeală. El, Ionel Bulan, a luat-o pe Camelia și acum este mulțumit. Și mașina asta, doar Nicolae mai are așa ceva. Mai e unul în Maramureș care crește struți. E carnea mai scumpă, dar se pare că are viitor. E pe agenda lui și struții. De elicopter îi e frică, prea e riscant. Pe când o mașină bună, e ca o femeie frumoasă. O achiziție utilă. Cumva mândru de tot ce-ă trece prin cap. Motor 12 cilindri în V, râde el când e cu băieții la un pahar de whisky. Jean bea numai whisky. Când bea. Când nu bea, conduce mașina sau firmele lui pe care le administrează. Nu e simplu să aduni bani mulți și repede. Și doar din muncă cinstită. Totul e cu acte, nimic în afara legii. A stat de vorbă și cu un antreprenor mexican. Credea că e bulgar, dar vorbea doar spaniola. Jean știe ceva spaniolă, doar n-a stat trei degeaba la Madrid, Cadiz și Barcelona. I-a fost de folos și când a fost Consul General la Los Angeles. Îi plăcea când îi spunea toată lumea Să trăiți! Te simți mai altfel. Ideea e că unde e mare și port se fac banii repede. Cine știe, știe, cine nu, se ocupă de literatură. A dat o mie de parai unui poet să scrie ceva la botezul fetiței. Nu suna rău, ceva cu nori și

flori, frumos. E mulțumit de cum merg treburile. Și de viața lui. E mulțumit în general. Ce și-ar putea dori mai mult după ce deja are totul? Să nu mâniem pe bunul Dumnezeu!

Duminica dimineața e bine în pat. Să lenevești în așternuturi albe, cu broderie pe margine și un cactus pe pervazul plin de mușcate înflorite și un crin imperial care face nu patru cupe, ci șase. E olandez. E nemțesc, nu olandez, nu se încurcă la bani dacă e ceva care-i place. Pe soția lui o cheamă Camelia, dar el o alintă Cami. E născută la Videle. Frumos și la Videle. Înainte a lucrat la o benzinărie. Așa a cunoscut-o. Îi făcea plinul și când s-a întors i-a văzut fundul. O minune. Cifra octanică mare. Kerosen pentru aviație, ce mai. Așa a început totul. De ce o zice lumea că la noi toate sunt cu fundul în sus când la Cami se vedea chiar foarte bine că e o femeie de nota zece. S-au căsătorit la Bragadiru și au făcut nunta în Pipera, au luat casă în Voluntari, lângă a lui Vosgianian, bucureștean și el ca și ei. Senatorul albanezilor, un tip simpatic, știe multe glume.

– Ei, și tu... zău așa...Prea te înfigi în mine când vreau și eu să fie drăguță cu tine... nu vrei să fiu drăguță cu tine, ia zi..?

Camelia îl ciupește pe neașteptate de sfârcul drept. Știe despre zonele erogene destule, Jean n-a avut răbdare să i le enumere pe toate. El n-are nici timp și nici răbdare acolo unde ea pune și suflet nu doar trupul la bătaie. Ii place să fie admirată de bărbatul ei. Dar nu-i displace dacă fluieră după ea și muncitorii de pe schele sau cei care lucrează la alimentarea cu apă a zonei.

Bine că ei au centrală proprie. O sa-și facă și una eoliană. La ăia mici le-a plăcut cum se învârt paletele și Jean le-a promis că o să aibă și ei una. Pentru copii, orice.

– Au! Ai înnebunit... Ce chestii sunt astea... Ce te-a apucat... să ne sculăm... ar fi trebuit să fiu deja în cizme... Ce facem dacă mi se ridică catargul...

Hihihih.

De când au și o barcă cu motor s-a schimbat și terminologia lor erotică. Nu putem spune chiar tot.

De când Camelia l-a văzut pe Brad Pitt în cizme, îl obligă pe Jean al ei să umble cu cizme. La început a făcut mutre, ce-o să zică angajații de la firmă, cei de la ministere, Bogdan Baltazar și Adrian Vasilescu, ăștia de pe la bănci, mă rog, pe unde tot umblă el. Peste tot. Și la DNA a fost, dar s-a înțeles și cu ei. Oameni sunt și ei. Trebuie să știi să te adaptezi la toanele fiecăruia. Totul se poate vinde și cumpăra. Asta îi place lui Ion Bulan la români. Că nu sunt încăpățânați ca bulagrii s-o țină una și bună, O prostie. Viața se schimbă mereu, e o roată, îi place lui să mediteze uneori privind peste lac cum zboară rațele care tot vin și pleacă.

– Jean...

– Ce-i... Spune, puiule... Nu bem și noi o cafea... Te lenevești, ai?

Cami se pisicește pe lângă domnul Bulan.

– Vreau să-ți mărturisesc ceva...

– Ce e puiule... Vrei să mâncăm niște mici la Cocoșatu? Te duce băiatu...

– De două zile nu mai am orgasm...

– Auleou... Ei, nu spune... Și vecinii ce zic?
Eu ți-am spus mereu că o să avem probleme din cauza instalațiilor...

– Ei și tu, acum... O ziseși... Cu instalațiile stăm bine... Hihihih! Ia uite ce are băiatul aici... Hihih!

– Cami... Stai cuminte că te rup...!

Cami îl sărută pe obraz.

Jean se întinde în pat atotputernic.

– De orgasm mă ocup eu... parcă mai aveam prin casă... de ce nu mi-ai spus să dau comandă să ne aducă două-trei bidoane...Și compot de ananas și dulceață din muguri de brad... pentru tine orice fel de orgasm poate comanda Jean al tău!

– Jeane... Nu mă fă să roșesc, știu că ții la mine și ai început și tu să mănânci ecologic... fără E-uri, bine că ai renunțat și la obiceiul ăsta nenorocit să mănânci salam cu pâine... acum nu mai ești tractorist, nici șef de post, nici Consul general, acum ești boss... nu vezi cum te apreciază și iubește toată lumea... și nevasta lui Arvinte era cu ochii pe tine alaltăieri seara... E normal dacă i-a scos lu barbatu ei prostata ce vrei... Tânjește și ea după un orgasm bun...

– Păi să-i dăm și ei, Când aduc, ce naiba... Nu-mi place de ea... e prea slăbănoagă... mie îmi plac femeile femei, nu bibelouri de material plastic...ia uite ce e aici!

O pocnește zdravăn pe fund, partea dorsală, precizează uneori Cami când îl privește languros în ochi, în timp ce Cami a lui s-a întors să ia ceasul de pe noptieră.

– Noi ce facem acum... uite e deja 12... Ce-ai zice să mâncăm niște ciorba de burtă la micul dejun? Ar fi tare... La prânz am pregătit ciuperci cu mango, ceva foarte tare... fără E-uri, ecologic...Ai auzit că a trimis-o ăștia ai tăi pe Mioara la Strasbourg... Ce fată bună, și voia să mi te ia și urâta asta cu ochelarii ei cu tot... Ca să vezi cum e viața... Ce zici scumpele ?

Jean lenevește în pat și se tot gândește și nu-i vine să creadă că a rămas fără orgasm soția lui scumpă. Tocmai din cauza lui, care se ocupă să aibă de toate în casă? E, tu-i orgasmu mă-sii, asta-i bună, face el rost!

– Tot nu pricep cum ai rămas fără orgasm... Când ți-am spus de un milion de ori să-mi spui ce vrei din vreme ca să nu aud chestia asta cu n-am și n-avem... Vreau să ai tot ce e frumos în lumea asta... Am suferit și muncit pentru asta... Știi doar cât te iubesc!

– Și eu te iubesc, dar nu mai am orgasm... iartă-mă, iartă-mă... așa sunt eu mai directă, nu am vrut să te supăr...Stau cuminte și apoi dau cu bâta în cap omului... mai bine nu-ți spuneam...

Jean se înfurie. Își aprinde o țigară.

Ei fir-ar al dracului să fie...

– O rezolvăm, se rezolvă...Sun-o pe Cristina imediat... să dea comandă cât orgasm vrei tu!

– Ei, nici așa... Nu te face că nu înțelegi...Puiule...ia să vedem ce ai tu pe aici... Poate mai facem un bebi, ce zici...Unul mic și draguț...

– Lasă-mă-n pace... sunt nervos... vreau să facem rost de orgasm și apoi mai stăm de vorbă...

– Ce să mai stăm de vorbă, trecem la treabă... poate vine și orgasmul...Hihih!

Ea îl ia în brațe pe Jean și începe să-l sărute cu foc în timp ce el vrea să vorbească la telefon cu secretara lui ca să comande niște orgasm pentru soție.

Brusc imaginea dispare de pe ecran. Asta a fost tot. În sala de proiecție se aprinde lumina.

– Cum vi se pare, Domnule Președinte...

– Mda... Hăhăhă... Tare chestia cu orgasmul... Cum ați obținut înregistrarea? Filmul nu e rău... Cine a regizat filmul... Ați prins și ce gândesc personajele... E în 4D toată chestia, văd că nu vă încurcați la bani...

– Prin mijloace specifice... hihihihi, se poate... Cristian Mungiu... și băieții lui Maior... Premiul unu la Cannes... Acu lucrează la alt film... Poate luăm și un Oscar, un Nobel... Ce dispuneți?

– Scoate-ți orice referire la Cotroceni și la Patapievici... Sugerati discret dorința mea... Mă rog, mda, titlul e cam tare... Cu toate că nu mi-ar displace ideea cu meditațiile pentru idei... Poate am avea și noi nevoie, ce zici Lăzăroiule?

– Nu spun nimic, eu execut , domnule Președinte...

– Hai, lasă, mie îmi spui... am plecat, să vedem cum stăm cu orgasmul națiunii... Hă hă hă... La vizionarea asta puteați să mă serviți și pe mine cu două-trei orgasme... Hahahaha... Nu v-a trecut prin cap, la toate trebuie să mă gândesc doar eu... Păi n-am zis eu că nu e criză... Să-l punem pe Boc să ne facă un studiu... Doar pentru noi... Bună ziua!

– Să trăiți! Am înțeles, o să aveți un raport complex. Poate ne e de folos și la Ministerul Muncii... Să trăiți! Iar Boc, vai de păcatele mele... Mai bine-i ceream să mă facă pe mine Premier...

Deja nu mai era nimeni în sală. Ce naiba a vrut să spună șeful cu două-trei orgasme?

Sebastian Lăzăroi, Ministrul Muncii și al Protecției Sociale, dar și un colaborator apropiat al președintelui, este nedumerit. Unde bate șeful? Scoate laptopul, îl deschide și dă căutare pe *Orgasm*. E uluit ce citește. Cocktail cu Grand Marnier, Irish Cream și Orange Flavour Liqueur. Mai e o variantă cu 30 ml de Cointreau, 30 ml Bailey's, Irish Cream și 20 ml Grand Marnier. Se servește cu cuburi de ghiața și paharul garnisit cu cherry. Ce chestie, Ministrul Muncii este uluit. Ia uite, *Screaming Orgasm*, cu vodka, Amaretto, Triple sec... dă unde naiba să știe el toate astea, el e doar sociolog, nici Ghiță Ionescu nu putea întrevede toate convulsiile economiei mondiale. Al naibii șefu ăsta, pe toate le știe. Și fără să citească prea multe! Mă rog, se poate străi și fără orgasm, a concluzionat ministrul. A închis laptopul și a chemat mașina să-l ducă la minister.

Nimeni nu știe ce-l așteaptă.

Carnea

George T. Șipoș

Pe vremea copilăriei mele din orașul de la Dunăre, zahărul, uleiul, făina și pâinea, carnea, ba chiar și preparatele din carne, nu se găseau oricând la magazin. Nu-i vorbă că nici legumele sau fructele nu se găseau cu mult mai bine, ca să nu mai vorbim de lapte sau produse lactate. De fapt, singurele produse alimentare care se găseau tot timpul pe rafturile magazinelor alimentare erau conservele de fasole păstăi tăiată, în borcane mari, conserve de pește – unele de nemâncat – sau de fasole cu costiță afumată, care erau însă mai tot timpul expirate, cutii de creveți uscați, pe care îi făcea tata din când în când pentru cină, cu mujdei de usturoi, și sticle de apă minerală Hebe, cu un conținut atât de ridicat de sulf de se umplea toată casa de putoare și ți se făcea rău pe loc de-ndată ce le deschideai. Așa se face că până în ziua de azi mă găsesc din când în când incapabil să-mi fac drum printre rafturile pline ale magazinelor alimentare și nu reușesc de fel să-mi imaginez ce reacție ar avea copiii mei în fața unor rafturi și galantare goale cum erau cele din copilăria mea.

Am vorbit și vine-n seara asta. Mi-a spus Doina că vine direct la noi după ce-o scoate pe poartă. E-ntr-o Dacie albastră. Cică nu-l oprește nimeni că toți zic că-i de la Secu cu mașina aia albastră. Știi tu cum o are pe aia și Pârvu care chiar e de la Secu. Viața mai are și ăla să fie securist la comercial..., l-am auzit pe tata șoptindu-i mamei într-o seară pe când stătea la masă. Venise târziu de la serviciu... ceva se-ntâmplase, o intervenție la mașinile de calcul de la ICPMJ sau altă întreprindere de stat cu multe litere în nume, i-a spus el ca să se justifice că venise așa de târziu, pe întuneric. S-a spălat pe mâini și s-a dus întins în bucătăria noastră în care de-abia încăpeau două persoane. Și-a pus singur mâncare de bame din crăticioara lăsată de mamaia și-a nceput să mănânce cu poftă, ciotul de lumânare de pe masă aruncându-i pe față umbre stranii. Mamaia venea de două, trei ori pe săptămână și mai făcea câte ceva de mâncare când mama avea ore până târziu și n-avea timp nici cum să gătească. Ne-aștepta pe noi, pe mine sau pe soră-mea să venim de la școală și pleca apoi. De nu se știe de unde astăzi adusesse o grămăjoară de bame într-o pungă de un leu – o văzusem pe masă, dar mă strâmbasem la vederea bamelor – poate de la madam Știumentco, prietena ei bună de cafea – care avea-o casă cu-o palmuță de grădiniță (așa-i zicea mamaia, cu două diminutive, o palmuță de grădiniță) – pe lângă Republicii, în spate la cinema Lira. Fusesem și eu acolo odată cu mamaia și mă jucasem cu un cățel în curticica pietruită cu piatră cubică adusă-n oraș pe vreme când mai era încă un important port comercial la Dunăre. „Palmuța de grădiniță” n-o văzusem... Sau nu-mi aminteam de ea. Nouă nu ne plăcea mâncarea de bame că sosul făcea bale de ziceai că-s mucii, dar știa ea că-i plăcea

tatei și făcuse în mod special două feluri de mâncare în ziua aia.

Trebuie să fi fost joi, pentru că de la aparatul de radio cocoțat pe dulapurile pe care tata le suspendate de pereții din bucătărie se auzeau corzi de chitară și ritmurile unor cântece de la cenaclul Flacăra... Și vocea tunătoare a prezentatorului, un poet bombastic și arogant al cărui singur merit era acela că știa exact când și unde să depună pupături slugarnice și ce fel de versuri să îi scrie conducătorului iubit... Iată-l cum vine!, se auzea bubuind radioul... Și chitara... Și-un stadion întreg, să fi fost la Pitești în săptămâna aceea, cântând la unison Trăiască România, trăiască tricolorul, trăiască AlmaVenus, măria sa poporul! Cântărețul îl știam bine, copilărise cu tata și cu frate-său... Am intrat în bucătărie chiar când se termina cântecul și un alt chitarist, unul pe care mi-l aminteam înfulecând creier pane la unchiu-meu în sufragerie, tocmai începuse și el... Ardealu', Ardealu', Ardealu' ne cheamă, nădejdea e numai la noi... atunci l-am auzit pe tata șoptindu-i mamei despre misteriosul vizitator care avea să vină pe la noi în seara aia.

Se făcea prea târziu pentru mine ca să nu mă duc la culcare. Îmi terminasem temele (le făceam de cum veneam de la școală) și nu mai puteam oricum să fac cine știe ce. Cel mai probabil curentul nu avea să mai vină, așa că m-am pregătit să mă duc la culcare. M-am spălat pe dinți cu apă rece din cadă, pe care aveam grijă s-o umplem ori de câte ori era apă. Pe lângă curentul electric și căldură, apa, atât rece cât și caldă, era de cele mai multe ori oprită. Și, cu lumânarea în mână, m-am băgat în așternuturile reci. M-am înfoclit în plapumă și m-am lăsat cuprins de fiorul rece care mă lua pe șira spinării când mă băgam în pat. Mi-am frecat apoi picioarele de cearșaf și un sentiment de bucurie nejustificată m-a învăluit pe loc. Mi-am deschis cartea pe care o citisem de nu știu câte ori – într-o duminică o citisem de trei sau patru ori la rând – *Cișmigiu et comp.*, un roman despre liceeni din vremuri apuse într-o lume care nu mai exista...

M-a trezit brusc melodia soneriei rusești pe care o instalase tata și care, deși melodioasă, avea darul de a suna la fel de strident peste tot apartamentul minuscul. Adormisem? Pasămite, revenise totuși curentul electric... Am sărit din pat și am dat s-o pornesc pe jumătate adormit către ușa de la intrare. Ca să ajung în holul apartamentului trebuia să trec prin sufragerie unde dormeau mama și tata, pe canapeaua extensibilă. Am dat să deschid ușa dintre holul de la baie și sufragerie, dar mi-am dat seama că tata scosese clanța dinspre dormitor, așa cum făcea câteodată când aveau musafiri cu care stăteau la vorbe, la băutura și țigări până către zori, iar eu și soră-mea trebuia să ne ducem la culcare.

Mi-am lipit urechea de ușa sufrageriei,

încercând să aud ce se petrecea dincolo. Lumina nu părea a fi aprinsă, și n-am auzit decât o vagă sușoteală. În mai puțin de un minut, s-a auzit clanța ușii de la intrare. Și-apoi liniște. O liniște completă, prevestitoare de ceva teribil. Am rămas acolo, în holul de la baie, nemișcat, așteptând parcă să se mai întâmple ceva. Nu știam ce. Nu știam nici cât era ceasul, dar de afară nu se-auzea niciun zgomot. Era târziu. Niciun zgomot din sufragerie. Numai dinspre patul din dormitor, răsuflarea ritmică a soră-mii. Foarte târziu. Nu știi cât am stat așa în hol, neîndrăznind nici măcar să mă mișc. La un moment dat, pe sub ușă s-a zărit în fine o dungă de lumină. Din bucătărie. Am început să mișc cu putere din ciotul de clanță de pe partea mea de ușă până când jumătatea cealaltă de clanță a căzut pe podea în sufragerie.

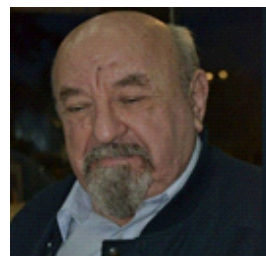
Șșșș! am auzit-o pe mama. Părea enervată. Sau nu, stresată. Mi-a deschis ușa și am întrebat în șoaptă: ce s-a-ntâmplat? Nimic, dragă, stai liniștit. A venit omul ăla de la tanti Doina. Omul ăla? N-aveam nici idee la ce se referea mama. Discuția la care fusesem părtaş mai devreme îmi dispăruse complet din memorie. Unde-i tata? am întrebat și am trecut pe lângă ea, către bucătărie. În lumina neonului din bucătărie care era etern stricat și trebuia învățat ca să nu pâlpaie de ți se făcea rău, l-am văzut pe tata, în picioare, cu spatele la geam, pe partea cealaltă a mesei la care de-abia ne puteam așeza toți patru ca să mâncăm împreună. Ochii îi străluceau ciudat în lumina neonului. Prin nu se știe ce fenomen optic, mi-a părut preț de-o clipă că ochii lui negri erau roșii. Avem carne, a spus el printre dinți de cum m-a văzut venind dinspre holul de la intrare. Avem carne. Și s-a uitat în jos, la masă. Lăfăit dizgrațios și lasciv în fața tatei era o jumătate întregă dintr-un porc. Întregul animal fusese tăiat cu precizie, probabil la un abator pentru că mie mi se părea că era direct din imaginile de la Telejurnal, singurul loc în care mai văzusem abatoare și carcase de animal tăiate așa, pe lungimea întregului corp de-a lungul șirei spinării. Numai capul îi fusese lăsat întreg și trona acum privind în direcția mea ca și tata lângă jumătatea tăiată perfectă a ceea ce fusese un animal viu.

Nu era pentru prima dată când vedeam un porc tranșat deși nu cu precizia celui de pe masa noastră din bucătărie. În anii în care avea curaj să o facă, tataia mai creștea și el câte-un porc, pe care îl tăia de Sf. Ignat înaintea Crăciunului și îl împărțea la trei, între el, tata și unchiu-meu. Ceea ce nu mai văzusem până atunci era lucirea aceea roșie a ochilor tatei... sau felul în care spusese Avem carne, aproape șuierat, printre dinți. Din nu știu ce pricină mi-am amintit vocea cântată a Dnei Udrea, profesoara de română, cum ne povestea despre marea foamete de după război și citea din manual versurile unui poet mort tragic de tânăr... *Seceta a ucis orice boare de vânt./ Soarele s-a topit și a curs pe pământ./ A rămas cerul fierbinte și gol./ Ciuturile scot din fântână nămol...// Împleticit m-am dus și i-am închis/ Ochii umbroși, trist străjuiți de coarne,/ Și-am tresărit tăcut și alb când tata/ Mi-a șuierat cu bucurie: – Avem carne!* Dar asta era pe vremea marii foamete... Când oamenii se urcau pe acoperișuri de tren ca să meargă la țară și să caute câte ceva de mâncare. Când erau gata să își dea haina de pe ei pentru un sac de grâu sau de cartofi...

Văzută din afară blocului, lumina de neon țâșnea ca un jet electric prin fereastra de la

bucătăria noastră și făcea un dreptunghi alb pe blocul din față. Șase blocuri aliniate de-a lungul aleii din cartierul Hipodrom încolonate în beznă ca niște ruine postapocaliptice străpunse numai de lumina din bucătăria noastră. I-am arătat tatei dreptunghiul de lumină. Speriat, mi-a făcut semn să sting neonele. Era trecut de miezul nopții și tata tranșa carnea de pe masă la lumânare, ca să-i facă loc în congelatorul cât o ladă de cartofi și care era mai tot timpul gol. Cu mama lângă el, tot întorcea bucățile de carne de pe o parte pe alta și apoi îi spunea, căutând parcă să-i obțină aprobarea, Uite ce bucată bună... Frumoasă carne, nici n-are prea multă grăsime. A meritat două sute de lei, zic eu. Și-o să ne țină până după Crăciun. Doar n-o să facem cine știe ce mâncare cu carne pân-atunci. Dar poate facem o tavă de friptură la cuptor duminică. Cu niște cartofi... Și tata înghiți atunci în sec, cu gura plină de salivă la gândul fripturii de porc la cuptor cu garnitură de cartofi. Simțindu-i parcă mirosul... Cu niște murături... Numai să găsim cartofi, i-a tăiat mama din elan, cu un pragmatism necaracteristic. Că ce-am luat de la aprozar alaltăieri, sunt numai gunoaie. Nu reușesc să scot nimic din ei. Ei, vedem noi, a-nterupt-o tata, nevrând încă să renunțe la imaginea fripturii care părea să-i plutească încă în fața ochilor ca bucățile de șuncă din desenele animate cu Tom și Jerry de sâmbăta dup-amiaza. Și-are și destul șorici. Uite și tu cât șorici. Iar din cap, facem și-o tobă și piftie de Crăciun, nu? Faci tu, l-a readus din nou mama cu picioarele pe pământ. Eu tobă nu fac. Sau îi dai mă-tii să facă, dacă vrei. La piftie mă mai încumet, dar la tobă, în niciun caz. Da, da, lasă că fac eu, și tata râdea cu poftă.

I-am lăsat acolo, ca doi tâlhari (sau haiduci?) aplecați peste masa din bucătărie tranșând carnea și plănuiind cum s-o gătească. M-am întins în pat lângă soră-mea și m-a cuprins frica. Articole din ziarul *Înainte* în care hoții din abatoare și clienții lor care cumpărau „la negru” erau expuși ca dușmani ai poporului îmi treceau acum prin fața ochilor. Și dacă-l prindeau pe prietenul ăla al lui tanti Doina și-i găseau cele două sute de lei în buzunar, iar el le spunea milițienilor cui îi dăduse jumătatea de porc furată de la abator și ascunsă în portbagajul Daciei albastre care semăna cu una de la Secu? Or să-l ia pe tata la miliție? Or să-l ducă la-nchisoare ca dușman al poporului? Unde se duceau dușmanii poporului. Pe hoții îi reeducau, cum văzusem prin filmele de comedie... Dar noi n-aveam carne deloc. Și ce dacă? Pe Jean Valjean tot l-a luat potera, nu? Nici noi n-aveam ce să mâncăm. Frigiderul nostru era mai tot timpul gol. Cele mai de preț și mai gustoase mâncăruri erau câte-o bucată de brânză sau de unt, luate tot pe sub mână de la vreun cioban. Le vedeam în fața ochilor plutind prin întuneric. O bucată de unt de vreo juma' de kilogram... Din când în când, mai aveam parizer sau cremvurști, iar alte dați câte-un pește primit de mama de la foști elevi, pescari din cartierul lipovenesc. Dar carne... Carne n-aveam... ce-o să le spună tata la milițieni... Doar nu era el de vină... Dar ochii ăia roșii, Avem carne... seceta a ucis orice boare de vânt... soarele s-a topit... agățat de bara tramvaiului, poetul cel tânăr a fost ucis... așa spunea mama... nu știu când am adormit chinuit de imagini cu tata la-nchisoare și mama umflată de plâns.

„La ce bun poeții în vremuri de restriște”

Nicolae Grigore Mărășanu

Festivalul poezilor din Balcani, în unsprezece ediții, încheiat în anul 2017, m-a ajutat, într-un fel chiar m-a obligat să iau pulsul poeziei de azi; să identific, după canonul criticii, alteori după valoarea operei, poeții de top din România, din Balcani, mai nou și din Europa, prin participarea la Festivalul EuroPoesia a unor poeți valoroși din țările Europei. Comparându-ne cu creația acestor poeți moderni, n-aș spune că ne situăm în afara unei modernități necunoscute. Critica s-a pronunțat asupra modernității poeziei noastre, destul de timpuriu. Am avut modele *moderne*. Că unele cărți ale noastre, precum baladele din *Comedia Valahă ori Îngeri și banjouri*, *Cântece desfrânate*, în care clocotește idiolectul brăilean, cantonează într-o lume a Valahiei, a Elvirei, Chirei, Penei Corcodușa și nu numai, nu înseamnă că aș fi un poet *retro*, al lumilor apuse. Este vorba aici de varietatea unei opere literare. Și mai e vorba de ceva: de frumusețea limbii literare, existentă atât în *Imparele*, sonete, cât mai ales în balade; de ritmicitate, muzicalitate, armonii, plurivocitate, într-un cuvânt de un fel de magie a unui logos scos dintr-un inconștient păstrător și adus să ne *înmăgieze*.

Iar efectul nu poate fi decât un efect logicomagic.

Există o criză a lecturii, culturii, a limbii vorbite corect românește. Cum vedeți, există multe crize. Dar o criză a poeziei, cum gândesc, percep și îmi asum eu poezia, nu știu dacă există. Când poezia a dat semne de criză, poeții i-au făcut respirație gură-la-gură și nu au lăsat-o să sucombe. Când se scrie, se publică (nu știu cât se citește) atâta poezie, nu cred că poate fi vorba de o criză a poeziei? Am putea discuta despre o criză a poeziei bune, adevărate, dar cu atâți poeți *esențiali* (vezi dicționarul *esențialilor*), cât și cu *Lista celor o sută de poeți*, dată publicității nu demult, nu cred că e vorba nici de așa ceva. Ori mai știi? În lumea de azi, bântuită de angoasele apocalipsei (vezi mai nou curentul apocalipsei în poezie), de războaie, chiar la hotarele noastre, de refugiați și migrații, colac peste pupăză de o ciumă planetară ce nu se mai termină, poeții devin indispensabili acestor lumi frământate, iar poezia lor devine colac de salvare pentru cei ce cred în ea.

La prima ediție din 2016 a Festivalului EuroPoesia, desfășurat la Brăila, la care au participat poeți importanți din Franța, Italia, Republica

Moldova și România, organizatorii au pus în dezbatere următorul vers din poezia lui Hölderlin: *La ce bun poeții în vremuri de restriște*. A răspuns fiecare cum s-a priceput și după cum se raportează la propria creație în special, la poezie în general. La prima vedere s-ar părea că versul lui Hölderlin ne conduce către o afirmație pesimistă, descurajantă, prin acest *la ce bun*, deoarece versul nu se termină cu un semn al mirării ori al întrebării, înțelesul său pare să rămână în *coadă de pește*, între *două ape*, nedecis, ambiguu, cu sens nici afirmativ, nici interogativ, ci mai mult îndoielnic și oarecum provocator. Nu putem afirma sigur dacă e vorba de o certitudine, negație, ori de o întrebare. S-ar putea crede că Hölderlin, disperat până la un fel de nebunie, de viața pe care o ducea, nu mai găsește motivație, nici salvare poezilor, nici poeziei, în nimeni și în nimic. Dar oare este acesta adevăratul sens al versului händlerlinian? Înclin să cred că sensul versului nu este al deznădejdiei, al trimiterii într-un derizoriu absolut al poetului, al poeziei, ci dimpotrivă, cred că sensul este unul provocator, voit provocator, cu sens optimizant. Versul poate fi cu sens interogativ, adică poetul întrebându-se chiar pe sine: *La ce bun poeții, în vremuri de restriște?*

Deseori între poeți se spune despre poetul x sau poetul y că și unul și altul *au trăit* în poezie; și-au închinat viața poeziei; că *locuiesc* în poezie. Este știut, de altfel, că adevărații poeți *locuiesc* în poezie. Că locuind în poezie, poezia și poeții devin salvatorii noștri în *vremuri de restriște*. De la începutul ei, apoi sub forma psalmilor, poezia a fost un fel de rugăciune către un Dumnezeu al sufletului, pentru izbăvire din cădere. Astfel, poezia devine rugă întru ființă, îndemn la viață, la luptă, devine mod de rezistență în *vremuri de restriște*. *Drum și Cale* a izbăvirii, a salvării. Deci *mijloc de supraviețuire*. Că este așa, vom cita și ne vom motiva demonstrația cu un alt vers al lui Hölderlin: *Plin de merite și totuși poetic locuiește omul pe acest pământ!*

Acest al doilea vers al lui Hölderlin, comentat pe larg de Heidegger, ar putea anula sensul ambiguu, sensul oarecum derizoriu în care ar fi trimiși poetul și poezia prin înțelesul primului vers, din dezbaterea noastră. Deci îl vom repeta: *Plin de merite și totuși poetic locuiește omul pe acest pământ!*

Mă simt nevoit să pun semnul exclamării la sfârșitul acestui vers, deși nu știu dacă autorul s-a folosit de un astfel de semn. De ce se cere un semn de exclamație? Deoarece întreaga lui topică și semantică ne apar ca o exclamație făcută în urma unei constatări, a unei experiențe de viață. Prin, mai ales, acest *și totuși!* Care ne indică o accentuare a meritelor omului trăitor poetic pe acest pământ. Or Hölderlin nu putea să-și anuleze o astfel de fericită constatare, *poetic locuiește omul...*, cu aceea de: *La ce bun poezii în vremuri de restriște.*

Dar, poet sau nu, *cum și unde* locuiește omul poetic pe acest pământ? Nu vom cădea în capcana de a crede că Hölderlin, când vorbește despre *locuire poetică*, se referă la o locuire în sens fizic, obișnuit: locuire într-un bordei, casă confortabilă ori palat. Nu despre o astfel de locuire credem că este vorba. Poetul vorbește despre *locuirea poetică*. Ni se impune să repetăm: *Cum și unde* poate locui poetic omul pe acest pământ? Răspunsul îl aflăm chiar la Hölderlin: omul poate locui poetic numai în poezie. Numai în inefabilul poeziei poate locui omul poetic. Cum poate locui în poezie? Locuind întru Ființă și făurindu-și loc de locuire în Ființă. Construind pentru locuirea în Ființă, omul călătorește spre Ființă și se apropie mereu și mereu de Ființă. Omul dorește, năzuiește și trudește să ajungă la Ființă. Numai *acolo* își va afla desăvârșirea și mântuirea. Deci, omul *cât construiește* pentru propria-i ființare călătorește spre Ființă. Dar cum poate construi omul în ființare, pentru a ajunge la Ființă? Am descoperit o astfel de *construire* la tatăl meu: esențial, etern și profund uman mi se pare a fi ceea ce făcea tatăl meu: ara, semăna, după un timp se ducea să vadă ce-a răsărit, vara secera și treiera, toamna culegea și măcina, mama frământa, cocea pâinea și împreună lucrau întru și pentru Ființă; ne vegheau și își vegheau Ființa. Aceste lucrări legate de ciclurile naturii aveau și au și azi metafizica și măreția lor. Au, în esență, *poezia* lor. Chiar dacă tehnica s-a schimbat. Mai târziu, când am citit unul dintre eseurile lui Martin Heidegger despre poezia lui Hölderlin, am constatat că filosoful german nu s-a oprit la versul pus în dezbaterea noastră la festival, ci asupra versului: „Plin de merite, totuși poetic locuiește / Omul pe acest pământ.”

În acest vers am găsit și eu esența acestei filosofii a ceea ce clădeau în jurul lor părinții noștri. A *locui poetic* deduc că înseamnă a clădi, cât suntem în ființare, pentru Ființă. Oricâtă tehnică am inventa, ceea ce făcea tatăl meu Bunea și mama mea Elena-Ileana rămâne temelie a lumii. Tehnica poate ușura truda oamenilor, așa trebuie să se întâmple, dar miracolul în esență, armonia eforturilor în menținerea vieții rămân aceleași. Ei împreună și noi de mână cu ei călătoream spre Ființă.

O astfel de călătorie devine o călătorie a izbăvirii prin desăvârșire. O mare *vindecare*. Celții chiar aveau o astfel de călătorie a izbăvirii, o numeau *călătoria vindecării*. Să ne amintim de povestea de dragoste a lui Tristan și a Isoldei: Tristan este grav rănit în lupta cu Morhold, regele Irlandei și frate al Isoldei, pe care reușește să-l ucidă. Tovarășii lui Tristan, îi îngrijesc rana, dar nu-l pot vindeca. Vindecarea mai poate veni doar de la zei. Atunci, îi iau trupul muribund, îl așează într-o barcă și împing barca în valurile mării. Zeii vor decide: îl vor salva ori îl vor lăsa morții. Barca ajunge însă pe țărmul pe care se plimba Isolda; frumoasa Isolda îl vede, îl ascunde în camerele ei, îl tratează, îl vindecă și cei doi se îndrăgostesc pe viață. Povestea mai departe o știți, este tristă și dramatică, apropiată de a Elenei din Troia și a lui Paris. În ambele variante ea are, ca sens și țel supraviețuirea. Există, ne putem îngădui, supraviețuire și după moarte: prin operă.

Și acum revin de unde am plecat; la primul vers: *La ce bun poezii în vremuri de restriște*. Rog cititorul să-mi îngăduie să mai argumentez cu un exemplu: am văzut odată un documentar despre asediul unui mare oraș. Hitler dăduse ordin ca *Veneția Nordului*, cum era supranumit acel frumos oraș, să fie rasă de pe fața pământului. Au urmat luni de zile de asediu, de încercuire, de bombardamente pe fiecare metru pătrat. Se cunoaște Infernul prin care au trecut oamenii acestui oraș în lunile acelei blocade: foamete cumplită, frig, disperare. Răniții zăceau cu miile pe străzi, morții acopereau asfaturile: unii secerăți de schije și gloanțe, alții de foame. Mâncau 100 grame de pâine din rumeguș pe zi. Apăruseră, și au fost prezentate ulterior, cazuri de canibalism: oamenii se hrăneau cu carne de om! Apoi, încet-încet, acești oameni s-au ridicat din propriul lor mormânt și au suit în apoteoza victoriei, a reînvierii. Ceea ce mi s-a relevat, însă, a fost un adevăr în care eu cred și despre care am scris în eseul *Transferul de ființă și mântuirea prin poezie*. Scriam acolo că în anumite momente ale existenței noastre (la mine în permanență) ne putem salva, izbăvi prin poezie; putem accede mai puțin anevoios spre supraviețuire. Mi-a reconfirmat adevărul o femeie, din acel oraș, intervievată în documentar și a cărei mărturisire o transcriu aici ad-litteram:

„Ne-am salvat prin poezie. Cum? Mergeam în bibliotecile care nu fuseseră bombardate sau arse și citeam, lecturam poezie. Se scria o poezie despre drama prin care trecea poporul meu, despre moarte: moartea tatălui, a fratelui, a soțului, a fiului, a iubitului ori a prietenului care nu se va mai întoarce niciodată în casa din care a plecat. Poezia pe care o citeam era în genere sfâșietoare, dar din subtextul acestei poezii dramatice până la cutremurare, din substratul ei răzbătea un sentiment de izbândă, de salvare și mântuire! Și așa a și fost în final: a fost o reînviere din moarte!”

Astfel, mi s-a reconfirmat un adevăr în care eu credeam că numai eu cred, că te poți izbăvi prin poezie. De ce mai cred eu că te poți izbăvi prin poezie? Pentru că poezia este un alt fel, o altă formă de rugăciune a sufletului, în care nu te rogi să ți se dea, ci să te izbăvești de cel rău, ca în rugăciunea împărătească, să supraviețuiești, să birui. Această nevoie de izbăvire izvorăște dintr-o nostalgie a ieșirii din starea limită în care te afli la un moment dat, o nostalgie a izbăvirii prin acea stare de iubire pe care o degajă cuvântul, logosul izbăvitor al poeziei.

Ori, iată, un alt exemplu mai prozaic: un om de cultură de la Sibiu, vorbea într-un dialog cu Emil Hurezeanu, despre un fapt ce poate părea straniu: cum cultura și în special spectacolele de teatru și poezie au contribuit la revitalizarea economiei orașului și județului încât astăzi, în condiții de criză, județul Sibiu a ajuns să verse la bugetul de stat o sumă egală cu aceea pe care ar vărsa-o patru alte județe. Ce vroia să spună omul de la teatrul din Sibiu? Că în condiții de criză trebuie să livrezi ceea ce ai. Și dădea exemplul Japoniei care livrează ceea ce are prin excelență: tehnică. Europa, susținea interlocutorul, trebuie să livreze ceea ce are prin excelență: cultură, civilizație. Relatam și cu alt prilej că, într-un dialog cu marele gânditor și filosof Constantin Noica, într-o seară, la o cană cu ceai, în cabana sa de la Păltiniș, acesta îmi spunea că dorește să întocmească un *Program cultural*, civilizator, pe care să-l plaseze pe alte planete cu ajutorul cosmonauților și al mijloacelor interplanetare. Era tot un fel de livrare a culturii, dar era în același timp și o posibilitate oferită altora de a li se împlini acea nostalgie a izbăvirii.

Acum să revenim la versul lui Hölderlin: *La ce bun poezii în vremuri de restriște?* Doar ce-am aflat răspunsul de la femeia din acel oraș supranumit și Veneția Nordului; ea ne arată *Calea*: lupta, răbdarea, îndurarea, iubirea și în cele din urmă supraviețuirea și înălțarea omului din Infern. Cred că acesta este și miezul provocării din versul holderlinian: să învățăm să supraviețuim prin poezie. Astfel, poezii, în *vremuri de restriște*, sunt salvatorii, sunt cei ce ne aruncă un colac de salvare în marea cea mare a naufragiului nostru. Sigur, azi, în accentuata fetișizare a ceea ce numim *viață modernă*, ce spun eu poate părea nu numai poetic, ci chiar vetust și nepermis de naiv. Dar depinde de credința în actul de creație. În puterea miraculoasă a poeziei. Și m-a durut faptul când un alt poet spunea la un alt festival mai recent, că nu mai crede că poezia poate schimba lumea și din acest motiv a renunțat să mai scrie poezie și s-a apucat de proză. Dar s-ar putea ca într-o zi, poetul care a fost dezamăgit de faptul că poezia nu are forța necesară să schimbe lumea, să fie dezamăgit și de proza pe care o scrie, și să rămână un dezamăgit pe viață. Dar eu cred că poetul acela minunat glumea. Ori poate dorea să ne provoace la un dialog mai

profund despre Poezie. Poezia, însă, nu și-a propus să schimbe lumea, cum pretindeau poezii „angajați” prin anii '50, ci doar, în anumite momente de cumpănă, cât de cât să o salveze. Cum s-a întâmplat în povestea de mai sus. E o diferență! Și n-aș vrea să continui cu un exemplu personal, dar o fac mărturisind: din momentul în care am conștientizat că pot locui în poezie, am purtat poezia la mine ca pe un colac de salvare. În momentele de criză sufletească, pierdere a celor dragi, de cumplită deznădejde, trădare a unor prieteni în care credeam, mă refugiam în mine, spunându-mi: *eu am poezia; mie mi-a rămas poezia*. Și poezia îmi întindea o punte peste care să-mi trec propriile-mi deznădejdi.

Problema aici este una de credință în forța propriei creații și mai puțin una de teorie. Teoria, când își epuizează argumentele, clachează, se trage și te trage la fund. Credința în propria ta creație te menține la suprafață, mai ales în *vremuri de restriște*; te poartă mai departe. Dacă poetul îi acordă poeziei acea încărcătură prin care să disloce inerțiile, să devină torță, să trezească în suflete resursele încă nebănuite de a se salva.

Revenind din nou la tainele versului holderlinian, *La ce bun poezii în vremuri de restriște*, voi răspunde, așa cum am răspuns în debaterile de la acel festival de poezie: că ei, poezii, sunt salvatorii din dezastre, sunt cei care, mai înainte ca propriul tău Titanic să se scufunde, îți aruncă, spre a supraviețui, colacul de salvare. Îți mărturisesc, dragă cititorule, că eu am primit de câteva ori acest colac de salvare și m-am recuperat din naufragiu, spre a mă desăvârși și mântui. Mântuire nu neapărat în sens mistic, ci în sens de a-mi continua drumul spre Ființă.

De unde rezultă că pe drumul spre Ființă este important, desigur, să ajungi; dar mai important este să nu te oprești, ci să înaintezi. Că neștiind locul în care locuiește Ființa, s-ar putea ca în drumul tău, al meu, către Ființă să o fi ajuns, dar să nu știm, să nu ne dăm seama că am ajuns. Și să ne continuăm drumul. Că, sugeram mai sus, Ființa o putem asemui cu Graalul plin cu sângele lui Hristos, pe care, în credința lor, cavalerii lumii încă îl caută.

Legat de idee, iată un mic poem:

„Umblam prin munte / și pe poteca dinspre mirare venea el, / cu gușa galbenă de veninuri / și rotundă ca o naramză a morții. / Ce cauți?, m-a întrebat, / iar eu i-am răspuns: pe Domnul. / Căutarea e amăgire, a zis, / e un fel de mag ce vezi că se apropie, / dar se destramă în eresuri și nu mai ajunge. / Pe un drum important e nu să ajungi, i-am răspuns, / ci să înaintezi. / Apoi al doilea nod al cozii pocni în aer, / șarpele bătu din aripi și plecă să fecundeze alte interogații.” (*Întâlnirea din munte*, în *Marșea canonului*, p. 108, Editura Eminescu, 2001, București).

Odată, un prieten m-a întrebat dacă am întâlnit o astfel de credință în poezie și la alți

poeti? O carte recentă a unei colege, oferită mie cu un frumos și convingător autograf, intitulată nu altfel decât *Exerciții de supraviețuire*, e vorba de poeta Ileana Mălăncioiu, participantă și ea la acel festival, mi-a adâncit credința în supraviețuirea prin poezie, probându-mi că nu sunt singurul *naiv* care se încapățânează să confere poeziei puterea de a te salva din *vremuri de restriște*, din dezastre. Apoi, să nu uităm că tot Martin Heidegger acordă poetilor și alte merite în *vremuri de restriște*, mai ales atunci când vorbește despre limba folosită în poezie de către poeți. Ca să-l înțelegem este nevoie să deslușim legătura tainică și de adâncime dintre ceea ce am spus până aici și ce spune Heidegger despre limbă ca adăpost al Ființei: „Limba este locul de adăpost al ființei. În adăpostul ei locuiește omul. Cei ce gândesc și făuritorii de vers sunt veghetorii acestui adăpost.”

De unde deducem că în limbă, protector adăpost, Ființa se împlinește și se desăvârșește. Motiv pentru care Heidegger nu privește limba ca pe ceva imuabil, împietrit și amorf, strivită uneori de regulile gramaticii, mai ales în creație. De aceea Heidegger afirmă mai departe: „Eliberarea limbii din strânsoarea gramaticii înspre o configurație mai originară a esenței ei revine gândirii și poeziei.” (Martin Heidegger, *Scrisoare despre umanism*).

Așadar, *cei ce gândesc și făuritorii de vers* sunt veghetorii acestui adăpost, adică poeții și filosofii, ei sunt cei pe care Heidegger, filosoful, îi numește, ca răspuns la versul... *la ce bun poeții...* al lui Hölderlin, poetul. Iar noi, când ne vom simți veghetorii acestui adăpost al Ființei, care este limba, va trebui să ne asumăm o astfel de inestimabilă răspundere.

Pe un astfel de temei mi-am îngăduit uneori să trec dincolo de regulile gramaticii, ca de pildă conferindu-i unui cuvânt o vocală în plus, făcându-l mai plăcut sunător, treceri pe care unii critici mi

le-au taxat. Eu nu m-am supărat și mi-am văzut de *Cale*.

„Cuvântul dus e-al limbii vremii duse,
Iar cel de mâine-așteaptă-o voce nouă”

(T.S. Eliot, *Little Gidding*).

Și apoi, CINE DECÂT POETUL își poate asuma o astfel de răspundere?

„Cine fi-va trâmbiță Ierihonului, / când nu vor mai avea trâmbițașii în ce suna, / să ne salveze invaziei ierbii? / Cine complini-va puterea inimii, să devină trâmbiță, / să ne redea Dumnezeuului ce ni l-au hoțit hoții de trâmbițe? / Cine, decât Poetul poate asuma osânda / pentru toate câte s-au spus / și pentru cele nespuse / ce ne-ar fi putut izbăvi?”

Parțial cred că am răspuns la întrebare, dar voi mai completa cu un exemplu: în Cuvântul rostit la primirea Premiului Nobel pentru poezie, intitulat nu în alt fel decât *Mai e poezia cu puțință?*, Eugenio Montale spune în mod repetat: „Am scris poezii și de aceea am fost premiat... În orice caz, eu sunt aici pentru că am scris poezii; un produs absolut inutil, dar aproape niciodată nociv și acesta e unul din titlurile sale de noblețe. Dar nu e singurul, poezia fiind o producție sau o boală absolut endemică și incurabilă.”

Ce înțeleg eu din Cuvântul lui Montale?

Că poezia este un act de noblețe; trăind în poezie, crezând în actul creației proprii, aceste virtuți ale poeziei l-au adus pe poet pe podiumul atât de râvnit al Nobelului. L-au purtat către desăvârșire întru Ființă, o desăvârșire pregătitoare pentru desăvârșirea întru Tatăl. Teosofismul nostru s-ar putea să nu placă unor exegeți ai poeziei, poate fi și combătut, dar, din punct de vedere logic, pare greu de înlăturat din demonstrație.

Constanța Abălașei-Donosă, *Casa de la Ipotești / acuarelă*

Teme arhaice

Gheorghe Șeitan

1. Mireasa din Rig-Veda pețită de Ashvini

Să-i spui că m-am însurat
- C-acela-i lucru curat -
C-o fiică de crai
Adusă de cai¹

Această variantă, figurând în culegerea de texte a lui Adrian Fochi ca provenind din Republica Moldova, conține o ciudățenie ce unora li s-ar putea părea ca originându-se într-o greșeală de tipar: crăiasa cu care ar urma să se însoare ciobanul, în imaginarul mioritic, a fost „Adusă de cai”.

Punctul de vedere pe care-l exprimăm aici vizează faptul că formularea este autentică, mai mult, ea arată că putem merge cu vechimea Mioriței până într-o perioadă când exista o cultură vedică funcțională în spațiul traco-getic-nistriean, adică mileniul al doilea, î.H. Să explicăm mai în detaliu. În Rig-Veda, imnul 10: 85, socotit a fi dedicat căsătoriei (chiar este incantat în timpul ritualului marital din India), se spune că mireasa este pețită de către Ashvini numiți și Nāsatya, două zeități gemene asemănătoare Dioscurilor. Asemănarea provine din faptul că și ei sunt vindecători de boli și având capacitatea de a reda oamenilor tinerețea. Simbolizează lumina dimineții și a serii de aceea pe cer le corespund Luceafărul de seară și Luceafărul de dimineață. Ei sunt fii unei iepe divine (Ashvini), de aceea au primit numele de la cal („*ashva*” în limba sanscrită) și sunt imaginați sub formă umanoidă având capete de cal. Faptul că Ashvini sunt cei care curtează mireasa este precizat în versetul 14 din imnul amintit: „Când pe carul cu trei roți, o Ashvini, ați sosit ca pețitori la mireasa Surya”. La fel în versetul 15: „O, voi cei doi domni ai strălucirii luminoase, când ați venit la Surya în pețit”. Este necesar să precizăm că discutăm de o perioadă străveche când Soarele era socotit o zeitățe feminină iar Luna una masculină.

Deci, Ashvini adică „zeitățele cai” sunt cei care pețesc mireasa pentru mirele Chandra (Luna de sex masculin). La noi, Chandra este Craiul (Crai Nou-Luna Nouă) iar din motive de simetrie, mireasa este și ea o „crăiasă”. Deci, nu este nici o greșeală atunci când se afirmă în Miorița că mireasa a fost „adusă de cai”, întrucât pețitorii sunt cei ce hotărăsc destinele viitoarei mirese, cu alte cuvinte ei sunt cei ce o aduc la casa mirelui.

După alte opinii ale specialiștilor în vedologie, mireasa cu numele de Surya, nu poate fi decât o soră a Soarelui. O „Soră a Soarelui” există în folclorul românilor astfel în mai multe genuri ale creației: în balade, în colinde ori în cântecele rituale de seceriș. Orațiile de nuntă la români sunt construite tot după schema vedică a Soarelui ca mireasă și a Lunii ca mire. Mirele este Craiul:

„Și-aste câte spunem toate/ Îs de la
Dumnezeu lăstate. /Dar este cuvânt și grai/ Și de la
al nostru **Crai**, /El zice așa și grăiește:/ Lui
Dumnezeu mulțumește/ Pentru că i-a trimis/
Vreme de veselie/ Vreme de căsătorie.”

Mirele lunar, conform cu Soma din același scenariu vedic amintit deja, cu rolul de „Crai Nou” (Lună Nouă) nu lipsește din nici o orație de nuntă: „În Sălaj, nemijlocit, după ce și-a luat mirele iertăciune de la părinții săi, întreaga oaste, care până atunci a stat afară gata spre a lua și aduce pe **Craiul cel Nou** la încoronare, încalecă pe cai și se pornește spre biserică și anume: stegariul cu steagul înainte, tot jucând, după dânsul doi frați de mire alături, după aceștia nănașul cel mare cu cuscrii și cu mirele, asemenea alături, iar în urma acestora cealaltă oaste...”³ Caracterul lunar al mirelui se vede și din faptul că el călătorește noaptea, „După cugetul ceriului / După numărul stelelor/”⁴ uneori urmărind o stea:

„Și noi când am fost/ Drept în acest loc,/ Am
văzut o stea frumoasă/ Luminoasă/ L-astă casă/
Că se lasă,/ Ca răspunsul să ne iasă”.

În schimb, mireasa este închipuită din aceeași substanță ca și astrul zilei:

„Apa-i lină, curgătoare/ Și mireasa-i ca o
floare,/ Pare că-i ruptă din Soare./”⁵ Nu
întâmplător în limba română există cuvintele *soră*
și *surată* indicând femininul. Exemplele ne arată
că dincolo de poetica de excepție a textelor
folclorice de acest gen, ele au un substrat mitic de
o vechime ce poate merge până la începuturile
istoriei.

1. Adrian Fochi, *Miorița – tipologie, circulație, geneză, texte*, Editura Academiei RPR, 1964, p. 979.

2. S. Fl. Marian, *Nunta la români*, Ed. Grai și suflet, 1985, p. 293.

3. *Ibidem.*, p. 307.

4. *Ibidem.*, p. 305.

5. *Ibidem.*, p. 293.

2. O Saraswati a triburilor indo-europene primordiale

Apă curgătoare,
De-ai fi **vorbitoare**,
Eu te-aș întreba:
Tu cum n-ai văzut
Ia un voinic înalt,
Înalt și sprincenat¹

Drumul maicii bătrâne, în căutarea ciobanului, se intersectează la un moment dat cu al unei ape curgătoare, numită diferit, de la caz la caz:

1. „Dunăre, Dunăre,/ Cum ești de curgătoare,/ Să fii și vorbitoare.” (p. 734);
2. „Apă curgătoare,/ De-i fi vorbitoare,/ Eu te-aș întreba” (p. 753);
3. „Apușoară hăi,/ Cum ești curgătoare / Fii și vorbitoare” (p. 819);
4. „Șernelio, Șernelio,/ Apă curgătoare / Pi ketriș di vali/ De-i hi vorbitoari” (p. 895).

Numitorul comun al tuturor versurilor citate îl constituie apa curgătoare îmzestrată cu capacitatea vorbirii, însușiri de care dispune zeitatea feminină vedică Saraswati. Saraswati este soția lui Brahma dar și zeița râurilor în mitologia vedică timpurie, apoi zeița înțelepciunii, cunoașterii, elocvenței și artelor, maica divină și „revelatoarea scripturilor vedice, inventatoarea limbii sanskrite sacre, ocrotitoarea științei, literaturii și artei”.² Rig Veda și Mahabharata o menționează pe Saraswati, atât ca zeiță-consoartă a lui Brahma cât și râu sacru, fiind reprezentată la marginea unei ape ținând în mâini vedele și cântând la vina (instrument muzical, simbol al artei). Vorbind despre asocierea zeiței Saraswati cu un râu, Sri Aurobindo a explicat că numele de Saraswati înseamnă „curgere, mișcare curgătoare”, de la rădăcina sanscrită „sara” – apă curgătoare. Constatăm că și „Șernelia” (n.n. Șarnelia) are aceeași rădăcină.³ Există o legătură subtilă între funcția de zeitate a râurilor și cea a vorbirii prin faptul că vorbirea însăși se realizează printr-o curgere a cuvintelor, de aceea alăturarea celor două principii – curgearea apei și vorbirea – în textul mioritic nu poate fi întâmplătoare. Este posibil deci să vedem aici nu doar o simplă personificare a unei ape curgătoare ci chiar o Saraswati primordială, dintr-o mitologie pre-indo-europeană. Există mai multe secvențe din diferite variante ale Mioriței unde apa curgătoare, respectiv Dunărea, ne este prezentată prin enigmatică expresie „Drum fără pulbere”:

„Dunăre, Dunăre,
Drum fără pulbere
Și fără ogaș
Inima-mi secași,
Rău mă rezezași.”⁴

Acesta este un fragment dintr-o Mioriță incompletă culeasă în 1944 din zona Calafatului ceea ce ar explica prezența Dunării printre popasurile cosmice străbătute de maica bătrână în căutarea fiului pierdut. Valea Dunării, cel mai mare fluviu al Europei, a fost un spațiu de cultură cu multe mii de ani î.H., decoperirile arheologice dovedind o civilizație dunăreană încă din neolitic, cu zeiță și mituri ce încă își așteaptă descifrarea. Cum să interpretăm enigmaticul vers „Drum fără pulbere” și mai ales cum o apă curgătoare poate fi cu pulbere (praf) sau fără? B. P. Hașdeu și Eugen Lozovan s-au ocupat de a descifra etimologiile hidronimelor Moldova și Prahova introducând în ecuație, unul (Hașdeu) „praful” și celălalt (Lozovan) culoarea „roșie”. Conform lui B. P. Hașdeu, ambele râuri menționate ar avea ca nume cuvintele din gotică, respectiv din slavă care pe românește se spune „praf”. Iată citatul:

„O urmă foarte interesantă a petrecerii goților în Moldova este chiar râul „Moldova”, de la cuvântul gotic mulda – praf, de unde s-a născut de asemenea numele apei Mulde în Saxonia, un afluent al Elbei, precum și forma germană Moldau a numelui bohem Wltawa, pe când afară din lumea teutonică termenul fluvial „Moldova” nu se găsește nicăiri. Goții au zis Moldahva râului moldovenesc cu aceeași rațiune cu care mai târziu slavii au numit un râu Prachova, adică iarăși „prăfoasă”, de la vorba prach, de unde vine al nostru praf, pulbere. „Moldova” și „Prahova” reproduc exactamente, una goticește și cealaltă slavonește, aceeași idee pe care Ovidiu o exprimă prin „amnis pulverulentus”, râu pulberos.”⁵

A trecut ceva vreme și ideea de a deriva hidronimul Moldova din legenda voievodului Dragoș, care avea o cățea pe nume Molda, a căzut în desuetudine, savanții români căutând alte explicații dendrologice cum ar fi, spre exemplu, „molidul”, unul dintre copacii regiunii.

Dar iată că în 1965, un studiu al lui Eugen Lozovan, numit *Rurik și Dragoș*, reia cele spuse de Hașdeu și demonstrează că în limba daneză „stover” înseamnă „praf” (stov) și totodată denumește un câine de vânătoare din aceeași clasă ca și cățeaua lui Dragoș, de culoare roșu cu pete.⁶ Lozovan conchide că „Nimic nu ne oprește deci să tragem concluzia că râul și țara Moldovei își trag numele de la micul stover cu părul roșcat care îi însoțea pe vânători”.

Deductiile celor doi savanți români privind „praful” ca aport la explicarea hidronimelor respective este corectă, însă explicația nu vine dinspre zoologic ci dinspre mitologic, căci altminteri ar trebui să admitem o altă cățea de vânătoare la originea Prahovei ori absența ei când se discută despre substanța „drumului fără pulbere” pe care-l reprezintă Dunărea, ceea ce ar fi

o absurditate. Cele afirmate necesită neapărat o detaliere.

Mai întâi trebuie să arătăm că celălalt nume al Dunării și anume Istru (i-stri), are ca rădăcină particula sanskrită „stri” care înseamnă „femeie, soție”⁷. Să mai reținem că și versul „Dunări nostru”⁸ indică tot un substantiv de genul feminin, deci avem de-a face cu o zeitățe – femeie a apelor. În al doilea rând, trebuie adusă în discuție puternica componentă tantrică, nu doar a cântului Miorița ci a întregului corpus de astfel de creații getice, Tantra fiind după René Guénon, o știință rafinată putând fi socotită chiar a cincea Veda: „Doctrina din Tantra nu e așadar și nu poate fi în definitiv decât o dezvoltare normală, conform anumitor puncte de vedere, a ceea ce este conținut în Veda, căci doar în acest fel ea poate fi, precum este de fapt, parte integrantă a tradiției hinduse”⁹. Tantrismul folosește un limbaj aparte, numit limbaj crepuscular având anumite semnificații pe care adeptul trebuie să le cunoască. Referindu-se la un astfel de limbaj, Jean Varene, autorul unui tratat de tantrism, face precizările următoare ce privesc discuția de până acum cu privire la „drumul fără pulbere”:

„Cât privește secrețiile vaginale (și mai ales, sângele menstrual), acestea sunt desemnate cel mai adesea prin termenul neutru de *rajas*. Or, acest cuvânt este ambiguu, pentru că semnifică *praf* (deci impuritate) și *putere dinamică* (purpură regală). Mai rar, se utilizează termeni ca *ravi*, «soare» sau *rakta* «roșu».¹⁰

Acest citat face lumină în ceea ce privește hidronimele Molda și Prahova, pornind de la „praful” zeiței” într-un sens dedus din consecințele „impurității” ciclice ce pot declanșa secetă, deci uscăciune și foamete.¹¹ Muntele este imobil și zeul – apa curgătoare reprezintă zeița (energiile zeului), ea este *prana* și starea de fertilitate. Atunci când este secetă și râurile și pâraiele scad ori seacă, în imaginarul arhaic zeița se află în perioada de „rajas” adică „praf”. Ceea ce se poate ușor constata prin statistici ale hidrologiei, atât râul Moldova cât și Prahova, dar mai ales afluenții lor cu care în străvechime s-ar fi putut confunda, în verile toride și secetoase debitele scad atât de mult încât pot fi

traversate cu piciorul ori seacă cu totul. Râul Moldova, spre exemplu, are o albie părăsită numită Moldova Seacă iar Prahova primește afluenții cu nume predestinate precum Valea Seacă, Valea Seciului, Pârâul Sec, Valea Seacă a Jepilor. La polul opus, Dunărea – apă sfântă, dispunând de un debit uriaș, nu va seca niciodată, prin urmare zeitatea feminină ce o întruchipează nu va avea niciodată faza de „impuritate”, numită *rajas* adică „praf” sau „pulbere”. De fapt avem confirmarea faptului că Dunărea era socotit fluviu sfânt, aceasta fiind cauza lipsei de impuritate numită pulbere, praf. Cât privește ipotezele înaintașilor, Hașdeu și Lozovan, constatăm că explicațiile lor sunt cele două capete ale aceleiași chestiuni ce privește ciclul lunar al unei femei – culoarea roșie (Lozovan) și praful (Hașdeu). Nu este cazul să ne scandalizăm, avem de-a face cu un limbaj arhaic, venind dintr-o societate străveche, diferită de cea actuală.

¹ Adrian Fochi, *Miorița – tipologie, circulație, geneză, texte*, Editura Academiei RPR, 1964., p. 755.

² Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, 1995, p. 555.

³ Dacă Șernelia este forma arhaică de pronunție pentru Cerna – Cernelia-Șernelia, atunci hidronimul „Cerna” a suferit, de-a lungul timpului, transformările Cerna-Șerna-Șarna fiind un atributiv din vremuri imemorabile însemnând pur și simplu „curgerea apei”.

⁴ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 935.

⁵ B. P. Hașdeu, *Istoria critică a românilor*, Ed. Minerva, 1984, p. 450.

⁶ Eugen Lozovan, *Dacia sacra*, Ed. Saeculum, 2006, p. 211.

⁷ Monier Monier – Williams, *Sanskrit English Dictionary*, New Del-Chennai, 2008, p. 1260.

⁸ A. Fochi, *op. cit.* p. 632. Femininul primește, de obicei, terminația „i” în limba sanskrită.

⁹ René Guénon, *Metafizică și cosmologie orientală*. Ed. Herald, 2005, p. 114-122.

¹⁰ Jean Varene, *Tantrismul*, Ed. Herald, 2002, p. 195- 196.

¹¹ James George Frazer, *Creanga de aur*, vol. 2, Ed. Minerva, 1980, p. 155.

Revoluția verde, de la utopie, la realitate

Constantin Toader

O stafie bântuie astăzi planeta, stafia revoluției verzi. Green Deal-urile american și european reprezintă primele programe apocaliptice din istorie, planeta urmând să fie salvată de către ignoranți și adolescenți neșcolarizați, cu prețul falimentării economiei mondiale. Fără să vrea, Occidentul progresist repetă în oglindă erorile ceaușismului târziu, de la subordonarea economiei dogmelor ideologice, la folosirea statului pentru forțarea tranziției verzi, la fel cum Ceaușescu a forțat plata datoriei externe. Cum realitatea nu ascultă de ideologie, chiar dacă poate fi mascată o vreme de propagandă și teroare ideologică, efectele politicilor verzi europene sunt aproape similare celor ale ceaușismului: crize fuzionate, inflație, sărăcie, restricții și haos. Prin măsurile adoptate, Bruxelles-ul pare a dori să construiască economia Europei Unite pe baza politicii ceaușismului târziu și a principiilor socialismului științific. Ne îndreptăm tot mai hotărât spre o economie verde, fără a se observa că noul viitor luminos ar putea deveni un nou coșmar ceaușist, cu restricții, penurie, subzistență, demagogie și festivism birocratic în plin dezastru. Prin proiectele faraonice lansate, asistăm la reinventarea planurilor cincinale din vremea comunismului, după cum revin în actualitate vechi năravuri, precum ignorarea costurilor și pierderile planificate, totul de dragul salvării planetei.

Armageddonul verde și falsele profeții ale milenarismului climatic

La COP 26 de la Glasgow, combaterea încălzirii globale s-a făcut plecându-se de la constatarea stahanovistă: „Așa nu se mai poate, tovarăși!”. Conferința s-a dovedit o combinație de Cântarea României de pe vremuri, de balet maoist, gen „Muntele Tigru luat cu asalt” sau „Răsare soarele deasupra râului Sangan”, și de manifestație nord coreeană de luptă împotriva imperialismului american. Și la această ediție a festivalului decarbonării am văzut din nou, în toată splendoarea ei, utopia energiei verzi și a lumii curate, fără poluare și întristare. Sfânta mare nerușinare a bogaților lumii a fost afișată prin cele 400 de avioane particulare extrem de poluante, folosite de matadorii salvării planetei pentru a se deplasa la o conferință unde urmau să ne servească lecții despre nevoia renunțării la combustibilii fosili! Ar fi fost de dorit ca, mai întâi, domniile lor să renunțe la avioane, în favoarea unor deltaplane cu pedale, fără emisii de carbon. De neînțeles este și atitudinea distinselor doamne Ursula von der Leyen, campioana eolienei și hidrogenului,

incapabilă să se deplaseze pe distanțe mici fără a folosi avionul personal ultra-poluant, deși ar fi putut da un exemplu luminos, folosind cu încredere o ecologică trotinetă cu vele. Nu știm de ce, dar în ciuda eforturilor depuse de liderii politici de-a lungul unui sfert de secol, concentrația CO₂ din atmosferă a crescut constant, fără să se sinchisească de sloganuri ecologice și vituperatii mediatică. În ciuda țipetelor Gretei, rezultatul conferințelor de acest gen poate fi descris de teza de doctorat a Elenei Ceaușescu din bancurile Epocii de Aur: efectul razelor de lună asupra cizmelor de gumă.

Oricum le-am privi și răsuci, modelele apocalipsei climatice vânturate au prea puțin de-a face cu știința, dar au legătură cu noul milenarism ecologist, obsedat de calcularea momentului când omenirea păcătoasă va cunoaște judecata de apoi a unei planete dornice de răzbunare. Preocupări asemănătoare au existat de-a lungul timpului, precum cele ale unor teologi, matematicieni și astrologi din secolele XVI-XVII. John Napier a creat logaritmii pentru calcule legate de numărul Fiarei, indicat de Apocalipsă, fiind interesat de a găsi scadențele eschatologice, iar Isaac Newton a prezis sfârșitul lumii în 2060, cu „a doua venire a lui Iisus”. Din această perspectivă, nu ne miră prea tare angajamente pionerești de realizare a neutralității climatice, apelurile disperate la oprirea apocalipsei, indiferent de costuri și urmări pe alte planuri, cirul făcut de milenariștii disperați, întrecându-se în țipete de spaimă: „Destul brutalizării biodiversității! Destul sinuciderii cu carbon! Destul tratării naturii ca pe o toaletă! Destul cu arderea, forarea și extragerea tot mai în adâncime! Ne săpăm propriile morminte!”. Secretarul general al ONU arăta că „a venit timpul să spunem «destul!»” și să avem în vedere că generațiile viitoare „nu ne vor ierta dacă vom eșua”. Nici Boris Johnson, gazda summitului COP 26, nu s-a lăsat mai prejos, intrând în rolul unui trâmbițaș al apocalipsei: „Omenirea a tras mereu de timp în problema climei. Mai este un minut până la miezul nopții pe ceasul apocalipsei. Trebuie să acționăm acum!”, pentru că, altfel, furia oamenilor nu va mai cunoaște margini. El a susținut grabnica eliminarea a cărbunelui și mașinilor pe benzină. În acest festival horror al adoratorilor apocalipsei climatice nu putea lipsi numărul tradițional de scâlbăieli și blesteme, susținut de predicatoria combaterii încălzirii globale, Greta Thunberg, aceasta părând afectată de sindromul Savonarola, a profetului flagelând permanent politicienii nepocăiți, în numele noii religii verzi. Studiind

mișcarea ecologistă, observăm că aceasta prezintă o ciudată reîntoarcere la hilozoism și animism. Conceptele militanților ecologiști, în mare parte semianalfabeți, sunt la fel de primitive, precum cele ale triburilor din Amazonia. Reprezentările lor privind economia și tehnologiile arată o deșcolarizare teribilă în Occident. Ar fi fost fabulos un duel între Greta Thunberg și Boris Johnson pe teme de climatologie, nu de bla-bla-uri. Ce interesante ar fi fost polemicele pe marginea factorilor diferențiatori ai intensității radiației solare directe, a definirii bilanțului radiativ, a ecuației Poisson și a variației presiunii într-un proces adiabatic! Ar fi fost o dovadă de seriozitate să vedem la Glasgow, în cadrul Cântării Apocalipsei Climatice, cum participanții, printre bocete de jale pentru planeta suferindă și blesteme la adresa combustibililor fosili, s-ar fi dovedit capabili să se joace cu coeficienți, cu turbulențe dinamice, cu gradienti de toate neamurile, cu variațiile nivelului convecției, cu transportul căldurii în procesul topirii gheții și zăpezii, cu tot felul de astfel de detalii, dovedind că fac proroci în cunoștință de cauză. Cum problemele atmosferei nu sunt la îndemâna prostului satului, devenit lider de opinie pe rețelele sociale, nici politrucilor și neșcolarizaților planetei, ele ar trebui abordate competent, mai ales când se au în vedere măsuri radicale în plan economico-social. De aceea, este straniu să vezi ignoranți și neșcolarizați pronunțându-se cu autoritate în domeniul unde și marii specialiști sunt rezervați în a face predicții. De unde știu stimabili cum va arăta clima peste o sută de ani, când și prognoza meteo pe o săptămână poate fi problematică?! Iată că trăim vremurile când politicienii au ajuns sfinți proroci, iar adolescenții semianalfabeți trag semnale de alarmă și vor să salveze planeta prin închiderea economiei mondiale! De fapt, climatologia nu spune ceea ce cred propagandiștii ecomarxiști că spune, după cum a demonstrat-o Steven E. Koonin¹: „climatul se schimbă, dar nu într-un ritm care să necesite acțiuni de urgență și o bulversare a societății noastre”, pentru că „știința este insuficientă pentru a face proiecții utile despre cum se va schimba clima în deceniile ce vor veni, și mult mai puțin despre ce efecte vor avea asupra ei acțiunile noastre”². Susținătorii schimbărilor climatice nu fac și nu propun nimic care ar rezolva efectiv problema: Kyoto și Paris sunt simple iluzii, păguboase pentru Occident. Trebuie să luăm în calcul realitatea că evenimentele meteorologice extreme nu sunt cauzate de schimbările climatice, că mările nu se ridică precipitat, iar „experții”, care nu pot fi experți în atât de multe domenii, nu sunt justificați în predicțiile lor apocaliptice.

Povești nemuritoare despre energiile verzi și curate

Agitația din jurul apocalipsei climatice a dus la apariția speciei basmului ideologic ecologist. Tema acestuia o reprezintă lupta dintre bine și rău, dintre poluatori demonici și ecologiști angelici, personajele fiind pozitive și negative. Acțiunea este simplă, elementele reale fiind împletite, de către ideologi, cu cele fantastice. Basmul ecologist nu

duce lipsă de obiecte și substanțe miraculoase, eroi cu puteri supranaturale (proroci, specialiști și experți dotați cu globuri de cristal). Întâlnim și aici motivul luptei, al drumului, al obstacolelor și victoriei. Acțiunea basmului începe în lumea noastră muribundă, pentru a se ajunge, în final, pe tărâmul celălalt, al planetei salvate. Să vedem câteva astfel de basme corecte politic despre tehnologiile verzi.

Povestea cu miraculosul hidrogen verde și politrucii analfabeți

Cântat în toate documentele birocrăției de la Bruxelles, acest hidrogen fantastic ar urma să aducă iminenta redresare verde a UE. În prezent, foarte puțin din hidrogenul produs este „verde”, deoarece procedeul – electroliza apei, pentru a separa hidrogenul de oxigen – este un imens consumator de energie. Cum hidrogenul nu zburdă liber în natură, el trebuie extras din apă, iar pentru a respecta normele ecologiste, ar fi musai să se folosească energia electrică produsă de hidrocentrale, turbine eoliene sau panouri fotovoltaice. Cu această ocazie, 50% din energia electrică folosită la electroliza apei se risipește, ceea ce reprezintă o activitate economică demnă de ecologistul Tândală. În cele mai multe locuri nu există suficientă energie regenerabilă pentru a produce cantități mari de hidrogen verde. În viitorul previzibil, cel mai mult hidrogen va fi produs probabil din gaze, printr-o metodă mare consumatoare de energie, poluantă, care utilizează abur, temperaturi și presiuni mari pentru a descompune metanul în hidrogen și monoxid de carbon. Noi studii științifice arată că hidrogenul verde ar putea fi extrem de periculos pentru climă. Pe lângă costuri și eficiență, trebuie luate în calcul și problemele legate de depozitare, transport și utilizare de siguranță. Dacă unii visează că adaptarea rețelei de gaze pentru utilizarea hidrogenului ar fi floare la ureche, în mod cert ei nu s-au întâlnit cu chimia de liceu. Motoarele cu hidrogen ridică mai multe probleme decât ar rezolva: nu produc dioxid de carbon, dar produc apă, care în formă gazoasă tot are efect de seră, plus ceva cantități de dioxid de azot, gaz cu efect de seră, toxic și producător de ploii acide când intră în reacție cu apa atmosferică. Considerat sursa de energie a viitorului, hidrogenul verde a intrat și în atenția politrucilor mioritici, altfel incapabili de a schița măcar o strategie pentru producerea lui. Cu toate acestea, aflată la București pentru semnarea PNRR-ului, doamna Ursula von der Leyen a lăudat stadiul avansat în care s-ar fi aflat România în acest domeniu, prorocind că în scurt timp bucureștenii se vor încălzi cu hidrogen, iar transporturile vor trece masiv la noul combustibil minune. Acest basm ne dovedește că politicienii progresiști au chiulit de la orele de chimie, neavând habar despre electroliza apei, debitând sloganuri și prezentând soluții inaplicabile în viața cotidiană. Dacă hidrogenul verde era atât de revoluționar, economic și practic, de ce nu avem încă mașini pe hidrogen, acestea rămânând de decenii în faza de prototip? Să fie de vină „negaționiștii” schimbărilor climatice? De ce

politicienii Green Deal nu pricep că soluțiile ecologice atât de slăvite sunt scumpe și au randamente scăzute, fiind păguboase pentru mediu și societate? Ce școală au urmat acești revoluționari, una reformată, fără întristări legate de matematică, fizică și chimie?

Povestea cu mașinile electrice verzi

Automobilul electric are o lungă istorie, nu reprezintă o invenție recentă. El a pierdut cursa cu automobilul cu motor termic acum mai bine de un secol. În acest caz, nu știm cât de rapidă și totală va fi trecerea la mobilitatea electrică, având în vedere marile probleme legate de exploatare, infrastructură, autonomia atinsă cu o singură încărcare și timpii de încărcare. Talibanii electrificării verzi ar trebui să știe că mașinile electrice sunt scumpe și complicat de exploatat. Marea lor majoritate, astăzi, folosesc baterii Li-Ion. Acești acumulatori sunt foarte greu de reciclat. Aruncarea lor în gropi de gunoi nu este o soluție „sustenabilă”. Cum cererea pentru automobile electrice este în creștere, trebuie să fie reciclate tot mai multe baterii. Resurse de litiu există, dar extragerea lor este costisitoare și poluantă. Chiar dacă ecologistul Tândală afirmă energetic că automobilele electrice poluează puțin și emit cantități nesemnificative de gaze cu efect de seră, nu putem ignora externalizările ecologice considerabile generate de ele, cum ar fi emisii de gaze cu efect de seră din folosirea electricității ne-regenerabile, poluarea rezultată din producerea și aruncarea la gunoi a bateriilor și consumul ridicat de apă. Dacă electricitatea folosită pentru încărcarea bateriilor nu provine dintr-o sursă regenerabilă, înseamnă că n-am făcut nici o brânză. „Automobilele viitorului” au componente plastice și fibre de carbon derivate din petrol și gaze, depinzând de industria petrochimică. Cum ele trebuie să fie cât mai ușoare, în condițiile în care o baterie electrică poate cântări peste o jumătate de tonă, aceasta obligă la utilizarea a numeroase componente de plastic. Derivatele din petrol și gaze folosite în industria auto sunt ieftine, abundente, durabile, ușor de matrițat, rezistente la foc, sunt reciclabile, conduc la reduceri importante de costuri și lista ar putea continua. Când automobilele electrice vor stăpâni pământul, ele vor necesita o creștere uriașă a producției de energie electrică, noi rețele de distribuție și încărcare, precum și o creștere spectaculoasă a producției de mase plastice. Cum bine spunea liber cugetătorul Neil Oliver, „Mașinile electrice sunt despre a nu mai avea mașini. Energia verde este despre a nu mai avea energie. Nu este despre a deveni ecologiști, este pur și simplu să renunțăm”³. Uniunea Europeană va ucide mobilitatea prin introducerea forțată a mașinilor electrice. Această reducere a mobilității este cauzată de capacitatea fizică a bateriilor și de problemele încărcării mașinilor, pe măsură ce parcul auto crește. Nu mai amintim de prețul mașinilor și a curentului electric provenit de la „regenerabile”, de ceea ce se va întâmpla iarna, la o temperatură de -10 sau -20 de grade cu bateriile. Propaganda va avea grijă să demonizeze „circulația excesivă” cu mașina, iar

orașele vor fi reformate și populate doar de bicicliști și trotinetași, cu o mentalitate înaintată.

Sceptici fiind față de poveștile nemuritoare eco-marxiste, vom arăta că nu există tehnologii viabile pentru producția de energie verde. Ele sunt doar punctuale, scumpe și nesigure. Nu poți lăsa industria și transporturile la mila vântului și soarelui. Nu poți risca să lași națiunile în frig și întuneric, pentru că tot felul de analfabeți fanatici nu știu că energiile așa zis curate și regenerabile sunt insuficiente, intermitente, nu beneficiază de tehnologii pentru stocare, sunt extrem de scumpe și se obțin printr-o poluare mascată. De asemenea, sunt prohibitive pentru săraci. Dacă soluțiile vânturate ar fi viabile, toată lumea și-ar monta panouri pe case sau prin curți și s-ar debransa chiuind de la rețelele publice de energie, după cum ar fi bătaie pentru terenuri unde bate vântul pentru instalarea de moriști. Ar trebui să fie evident pentru cetățenii cu o minimă cultură științifică și tehnologică faptul că nu poți axa transporturile pe niște baterii de telefon ceva mai mari, lipite între ele, trecând toate autoturismele, tractoarele, camioanele, avioanele pe acest sistem, după cum nu poți alimenta satele și orașele cu energia obținută de pe tarlalele cu eoliene și fotovoltaice. Istoria ne-a arătat că nu exista dezvoltare economică fără energie ieftină, orice scumpire a ei, indiferent sub ce formă (scumpirea materiei prime, a transportului sau distribuției) va bloca dezvoltarea economică, va face praf nivelul de trai, va duce la tulburări sociale. Liderii politici, convinși de soluția regenerabilelor, ar trebui să ne arate și câtă poluare implică construcția unei eoliene, prin plasticul, cimentul și metalele folosite, după care ar fi bine să ne calculeze impactul negativ asupra mediului și dacă energia produsă ar fi ieftină și suficientă pentru nevoile oamenilor moderni, ori dacă ar putea suplini cu brio sursele poluante clasice de producere a energiei. Este trist să vezi cum certificatele verzi au ajuns precum indulgențele Bisericii Catolice, bilete de iertare în fața planetei a pedepsei datorată păcatului poluării. O întreagă birocrație și cohorte de speculanți au apărut din această industrie a răscumpărării, o industrie înfloritoare în aceste timpuri ale milenarismului climatic. Nu în ultimul rând, inflația și „revoluția prețurilor”, declanșate de agenda verde, riscă să ducă la distrugerea competitivității economiei europene și la declinul UE, așa cum declinul Spaniei în secolul al XVI-lea a fost produs de o altă revoluție a prețurilor, declanșată de aflusul de aur și argint din coloniile americane, aflus comparat cu o ploaie de metale prețioase pe un acoperiș de tablă, pentru că nu a servit la prosperitatea Spaniei, ci la cea a competitorilor ei, Franța și Anglia. Când tehnologiile verzi vor produce energii regenerabile la un preț de cost similar cu al benzinei și gazului metan, abia atunci vom crede cu toții că am ajuns în paradisul economic verde. Din păcate, deși nu suntem încă acolo, Comisia Europeană se comportă ca și cum am dispune deja de tehnologii tip perpetuum mobile pentru cele trei spețe, violând în neștire principiile termodinamicii. Logica eurocraților de la Bruxelles a fost aceea ca

prin scumpirea energiei, prin crearea sistemului odios al certificatelor verzi, să fie forțată apariția noilor tehnologii, chiar dacă cetățenii vor fi pauperizați prin notele de plată. Lipsiți de rațiune economică și orbiți de ideologie, liderii europeni și-au impus voința politică, mărinđ artificial prețurile certificatelor verzi, încât repornirea economiei mondiale și cererea enormă din China și India să ducă la explozia prețurilor la combustibilii fosili. Urmarea imediată este reducerea consumului de către cetățeni, iar forțarea electrificării și a digitalizării vor asigura, permanent de acum încolo, prețuri mari la energie.

Cronica unui holocaust energetic anunțat

Preocuparea pentru studierea Holocaustului în școli este legitimă, dar politicienii noștri ar trebui să acorde o atenție la fel de mare Holocaustului energetic, aflat în plină desfășurare. În vara anului trecut a avut loc trecerea hei-rupistă de la monopolul natural, la piața speculativ - monopolistă în domeniul energiei, chipurile pentru realizarea unei acțiuni imperativ necesare de „liberalizare” a utilităților publice, în urma căreia ar fi trebuit să se ajungă la o scădere a prețurilor. În câteva luni, rezultatul a fost invers, decizia liberalizării dovedindu-se catastrofală pentru economia națională și societate. Reformiștii români au dovedit din nou că nu stăpânesc abecedarul economiei de piață, fiind blocați la nivelul liniuțelor și bastonașelor, ei neavând habar de faptul că, spre exemplu, electricitatea nu poate fi stocată, iar producția trebuie să echilibreze consumul în orice moment. Aceasta implică existența unui dispecer național, pentru că piața, oricât de liberalizată, nu este capabilă să echilibreze optim producția cu consumul. În același timp, din rațiuni legate de costurile fixe foarte mari, un monopol natural este superior concurenței. De aceea, producerea electricității a fost o utilitate publică, ținând de monopolurile integrate vertical și controlate de stat în materie de prețuri și profituri.

În amorsarea acestei catastrofe din domeniul energiei, o vină uriașă are UE, pentru că în ultimele decenii a avut nesăbuinta să introducă o politică de liberalizare acolo unde nu are ce căuta. Peste noapte, au fost introduse forțat „instrumente de piață”, iar marile monopoluri naturale (utilitățile publice) au fost dezmembrate, separându-se partea de producție, de partea de transport și distribuție. Spargerea monopolurilor și trecerea la concurență a fost însoțită de reglementări incorecte în domeniul strategic al energiei. Și cum liberalizarea pieței electricității și gazului nu era îndeajuns, ecologistul Tândală de la Bruxelles a decis și tranziția verde prin decarbonarea energiei, în lupta pentru combaterea așa ziselor „schimbări climatice”. Prostia fuzionată a liberalizării pieței energiei cu decarbonarea economiei a produs explozia prețurilor la energie, Tândală găsinđ imediat explicații legate de insuficiența vântului, iarna geroasă, închiderea unor centrale nucleare în Germania, cererea de gaz în Asia, închiderea unui câmp de gaz în Olanda,

refacerea după pandemie, defecțiuni la rețelele de transport, perfidia Gazpromului putinist.

Cum s-a ajuns la prețuri aberante? Explicația nu este legată de fluctuațiile ofertei și cererii, ele neputând justifica o creștere de trei, până la zece ori a prețurilor. Dezastrul a plecat de la încurajarea tranzacțiilor pe piețele spot la gaz și electricitate, tranzacții speculative prin însăși natura lor, totul în dauna contractelor pe termen lung. Să mai adăugăm și natura pur financiară a așa zisei piețe a carbonului, o piață eminentemente speculativă. Revoluția prețurilor s-a datorat astfel modului cum funcționează piețele de electricitate, gaz și carbon, precum și deciziei politice, la nivel european și național, de a permite creșterea lor speculativă.

În cazul energiei asistăm la un exemplu de crize fuzionate: modelul marginal impune ca prețul pe piața spot și angro să fie dat de costul celui mai scump combustibil utilizat, ceea ce distorsionează grav situația, ajungându-se la o disproporție majoră între prețul angro și prețul mediu ponderat al mix-ului de producție națională de electricitate; preferința pentru piața spot în materie de contracte de vânzare/cumpărare, în locul contractelor pe termen lung, așa cum ar fi normal în cazul unor mărfuri ca electricitatea și gazul, reprezintă o prostie colosală, amplificând exponențial dezastrul; proporția uriașă a tranzacțiilor virtuale, speculativ – financiare prin definiție, fără legătură directă cu piața mărfurilor reale, cu tranzacțiile efective de electricitate și gaz, contribuie la spirala prețurilor; în fine, bomboana pe colivă este pusă de nebunia certificatelor verzi, presupunând o comercializare haotică a emisiilor pe piața carbonului, fără o strategie clară a tranziției verzi spre surse regenerabile, uitându-se că intermitența surselor regenerabile (vântul și soarele) implică rezolvarea problemelor de securitate energetică, adică asigurarea unor rezerve de energie convențională, fie ea și poluantă, fără scumpirea ei artificială pe fondul decarbonării economiei.

Prostia și specula par să-și fi dat mâna pentru ruinarea economiilor europene. Este incredibil cum utopia verde i-a orbit pe politicienii europeni, încât nu par să mai aibă habar de noțiuni elementare, precum cele legate de monopolurile naturale, energia securitară, mixul energetic, planificarea strategică centralizată. Această orbire afectează toate sectoarele, de la industrie, la agricultură, de la servicii, la turism, consecințele fiind dezastruoase fără adoptarea unor măsuri energice de revenire pe solul realității. Politica de dereglementare, de spargere a monopolurilor (utilităților publice), de privatizare și liberalizare a lor, în special în domeniile energiei, transportului și telecomunicațiilor, a fost un dezastru de când se tot experimentează, dar nimeni nu vrea să învețe din lecțiile istoriei recente. Frații lui Tândală din Occident și-au imaginat că liberalizarea pieței energiei va permite obținerea celui mai bun mix de producție, încurajându-i pe producători să investească în energie regenerabilă. Însă aplicarea modelului prețului marginal pe piețele de

electricitate a aruncat în aer structura producției de electricitate, cu întâietatea acordată energiei eoliene și solare, fiind lăsate la urmă cele pe cărbune și hidrocarburi, acestea devenind un fel de cenușăre, acționând în vârfuri de sarcină și atunci când vântul și soarele se aflau în vacanță. Printr-o adevărată magie a prostiei, Tândală a făcut centralele clasice nerentabile, falimentare, pentru că acestea nu au fost gândite să funcționeze doar în regim de rezervă sau avarie, acționând doar în vârfuri de sarcină, pene de curent (*blackouts*), în funcție de cum bate vântul și strălucește soarele. Și astfel, ajungem la paradoxul lui Tândală: cu cât se dezvoltă mai mult producția de energie bazată pe vânt și soare, cu atât mai mult energia produsă din surse poluante devine neprofitabilă. Prin certificatele verzi se ajunge la un joc cu sumă nulă pe piața energiei, conducând la „anularea” prostească a tranziției verzi, în condițiile în care ambele tehnologii de producere a energiei ar fi trebuit să fie profitabile, ceea ce obliga la subvenționarea în egală măsură a „regenerabilelor” și „poluantelor”. Practic, modelul neoliberal al lui Tândală nu împacă tranziția verde cu securitatea energetică. Concurența între sursele regenerabile ieftine și surse poluante scumpe reprezintă idiotenia mileniului, pentru că funcționarea economiei obligă, în final, la scumpirea surselor regenerabile și ieftinirea celor poluate, adică la aruncarea la gunoi a planurilor decarbonării.

Pentru prima dată în istoria continentului, Tândală al nostru a fost detronat la capitolul tâmpenii de către frații lui ecologiști din Occident, aceștia punând în operă o variantă de cancel culture în domeniul energetic, de nu va mai rămâne piatră pe piatră din economia curată și rezilientă a UE. Cât despre soluția plafonării prețurilor cu amănuntul, la consumatorii finali, aceasta este o altă prostie marca UE, pentru că abordează strict efectele și lasă neatins cauzele, adică mecanismele care produc prețuri atât de mari pe piețele spot. Subvenționarea consumatorilor finali este, în realitate, o subvenționare mascată a profiturilor agenților economici care operează pe piețele de energie, atâta timp cât piețele sunt lăsate să amplifice nestingherit aceste prețuri uriașe. Soluția bazată pe piață presupune un cost social imens, prin privatizarea de facto a profiturilor și socializarea masivă a costurilor.

După ce Guvernul Cioloș a inițiat pseudo-liberalizarea pieței energiei, altfel o piață monopolist – cartelată, iar guvernele din ultimii ani au desăvârșit acest proces, ne-am trezit cu un puhoi de basme pentru adormit cetățenii furați. Ni s-a vorbit despre plafonările și compensările statului, despre lupta eroică pentru corectarea haosului liberalizării, despre cât de magnifică este liberalizarea, doar momentul ales fiind extrem de prost. După ce am văzut cum salvarea naturii se face prin falimentarea economiei, iar hidrocentralele Meșterului Manole au ajuns la

mâna ONG-urilor verzi „cancel energy”, guvernanții au de dat niște răspunsuri la câteva întrebări. Astfel, de ce prețurile energiei au fost mărite de stat și de zece ori pentru consumatori, în special pentru cei industriali? De ce România a devenit importator net de energie electrică în ultimii 3 ani? De ce importurile de gaze au crescut de trei ori în ultimii doi ani? De ce a fost scăzută intenționat extracția de gaze, chiar înainte de începerea crizei? De ce s-a ignorat securitatea aprovizionării cu gaze naturale, nefiind umplute din timp și complet depozitele României? De ce ONG-urile și justiția română acționează în forță pentru blocarea finalizării construcției unor hidrocentrale în plină criză energetică? De ce, nene Anghelache de la guvern? Dar, cum ne-a prevenit Caragiale, „nenea Anghelache, cuminte, n-a vrut să răspundă”, venind, din când în când, cu tot felul de propuneri neghioabe.

În noile condiții create de războiul din Ucraina, Guvernul și Președinția, CSAT-ul, răsfățatele noastre servicii secrete, nu ar trebui să aibă somn până nu stopează ofensiva oengistă de blocare a finalizării hidrocentralelor de pe Jiu și Buzău, o ofensivă servind nu știm căror interese, dar având ca finalitate subminarea economiei naționale și a siguranței energetice a țării. Pentru câțiva gândaci și câteva coropișnițe, după ce fauna României a fost decimată decenii la rând prin defrișările ilegale sălbatice (prin care s-a redus și capacitatea pădurilor de a echilibra emisiile de CO₂), cu largul concurs al unor firme străine, se dorește acum anularea energetică a României prin blocarea puținelor investiții făcute în capacități de producție. Cum este posibil ca, din exportator de energie, România să ajungă mare importator?! De ce guvernanții s-au grăbit să închidă termocentralele pe cărbune, fără a pune nimic în loc? Poate că statul va reuși să acopere deficitul bugetar prin prețurile astronomice impuse la energie, dar ce va face în urma falimentării rapide a întregii economii și a sărăcirii populației, mai ceva decât în ultimii ani ai Epocii de Aur ceaușiste?? Pe cine cred guvernanții că prostesc, venind în fiecare zi cu propuneri, în loc de adoptarea singurei măsuri raționale, aceea de revenire la piața reglementată? Cum războiul își are logica sa nemiloasă, această măsură ar trebui adoptată fără ezitare. Altfel, liberalizarea va finaliza lungul proces al dezindustrializării și depopulării României, lichidând ultimele întreprinderi românești și falimentând agricultura.

¹ Steven E. Koonin, *Unsettled: What Climate Science Tells Us, What It Doesn't, and Why It Matters*, (BenBella Books, 2021.

² *Ibidem*, p. 4.

³ Neil Oliver, Twitter, @thecoastguy, 3 februarie 2022.

Galații-topos întru Dunăre, forma mentis între spiritus loci și paradigma europeană

Gheorghe Felea

Titanul Nicolaie Iorga-scria, în stilul său inimitabil: „Fiecare loc de pe pământ are o poveste a sa dar trebuie să tragi bine cu urechea, ca s-o auzi și un dram de iubire, ca s-o înțelegi.” Binențeles, și toposul Galați își are povestea sa, condensată în spiritus loci, iar gălățenii și-au dobândit în timp o identitate, o forma mentis, care, împreună, au devenit blazonul orașului de la mila 80 a Dunării. Problema specificului gălățean a suscitat ample discuții, a generat aprige controverse, care s-au concretizat chiar și în apariția unor lucrări dedicate acestei teme. Cu toate acestea, trebuie recunoscut că, până acum, nu a apărut o lucrare de referință, care să cartografieze spațiul mental gălățean și să decodeze fizionomia spirituală locală.

Este unanim acceptat faptul că: „Fără scriitori, orașele ar rămâne să doarmă în sicriile lor geografice.” Afirmatia inspirată a lui Ionel Teodoreanu, scriitor care a avut legături strânse cu orașul Galați, ne amintește că, într-adevăr, fără Moise Pacu, N. G. Munteanu – Bârlad, Dimitrie Faur, Paul Păltănea, Eugen Drăgoi, Dumitru Săndel, Constantin Ardeleanu, Artur Tuluș, Cristian Căldăraru, Radu Săgeată, Adrian Pohrib, Tudose Tatu, Victor Cilincă etc, precum și fără contribuțiile lui Gh. S. Ștefănescu, Dumitru Șoitu, Ioan Brezeanu, Vasile Ghica, Livia Ciupercă, Ștefan Andronachi etc. Galații ar fi rămas un oraș mai puțin cunoscut marelui public, deși au un trecut istoric, economic și comercial glorios.

După acest survol asupra temei, sunt convins că unii vor considera preocuparea de cartografiere a spațiului mental gălățean și de decodare a fizionomiei spirituale locale fie ca o inițiativă temerară, pentru că transgresează posibilitățile unei singure persoane, fie ca o utopie, pentru că, de regulă, aceasta nu poate fi decât opera unei echipe cu o reputație științifică neștirbită, ceea ce este dificil de realizat, din motive lesne deductibile. Evident, va apărea și corul bocitoarelor, care va clama pe tema futilității întreprinderii. Suspendat între *dezirabil*, *temerar*, *futilitate* și *utopie* mă străduiesc să depășesc încremenirea în proiect și spiritul adamic prin încercarea de a enunța, în articolul de față, fundamentele temei, urmând ca,

ulterior, poate, să ne dedicăm acestui megasubiect, pe cât de captivant, pe atât de dificil de redat în plenitudinea sa.

Numai astfel se poate depăși fatalismul mioritic și vom evita inventarierea, avant la lettre, în sterila *biblioteca a proiectelor anunțate dar eşuate*, care ar fi putut conține, dacă ar fi fost realizate, mult mai multe lucrări decât cele apărute efectiv. Așadar, chiar dacă „mitul sisific și spiritul adamic” sunt teme recurente ale creației naționale și locale, totuși, periodic (nu retoric!) ne putem întreba: Cine suntem? Ce înseamnă a fi gălățean? Care este fizionomia spiritualității gălățene? Există un brand al Galaților?

Pentru a răspunde acestor interogații îl invocăm tot pe inegalabilul Iorga, care în: *Chestiunea Dunării*, vrăjit de feeria magnifică a *Amazonului Europei*, mărturisea: „*Marele fluviu m-a atras întotdeauna și a fost și este dispus oricând și pentru oricine să-și spună povestea. Dar trebuie să știi și să vrei să o ascuți.*” Pentru mine, un Ulise danubian, acum septuagenar, reîntâlnirea cu *Terra mirabilis*, cu Ithaca danubiană, semnifică renaștere, bucuria revenirii într-un ținut mirific. metamorfozarea într-un veritabil Anteu. În timp, captivat de povestea sa, am învățat să știu și să vreau să o ascult, am tras bine cu urechea, ca s-o aud și am venerat-o cu iubire, ca s-o înțeleg, m-a atras întotdeauna și sunt dispus oricând și pentru oricine să-i spun povestea.

De aproape 50 de ani, descoper vrăjit basmul Marelui Fluviu, contemplant din balcon miracolul cotidian, copleșit de grandoarea Dunării, adulmec, cu nesaț, respirația umedă a undelor, tânjind după mângâierea diafană a picăturilor de apă, similară cu cea a boabelor de rouă. Ca într-un sanctuar, ascult smerit simfonia apei, cu tonalități de orgă, când ademenitoare, precum chemarea de sirenă, când sincopate, precum zbuciumul năvalnic al talazurilor înspumate de Eol.

Adesea, copleșit de pitoresc și sublim, rămân suspendat între reverie și exaltare. între terestru și acvatic încercând să disting din simfonia apelor povestea curgerii acestui fluviu fabulous, lume din „altă lume”, feerie fără sfârșit a celor *O mie și una*

de noapți, în care Șeherezada dunăreană crează un spațiu al Fabulei, un Isarlâk al oamenilor din Schela Galaților, un topos al legendelor și al poveștilor de demult

Adeseori, mă copleșește dorul de Galați, acest dar al Dunării, cum îmi place să denumesc urbea de la mila 80 a Regelui fluviilor europene. Miraj al Dunării, spațiu matriceal cu plăsmuiri mitice, topos al tuturor intereselor și sursă de reverie și cutezanță, geografie spirituală cu aura levantină și impulsuri septentrionale, tărâm de legendă și bazar balcanic, rasă europeană cu inflexiuni orientale, microcosmos pitoresc cu accente picarești, o lume captivantă populată de mituri urbane sau de drame mercantile, un microunivers cosmopolit cu efigie autohtonă, acestea ar fi reperele identitare ale Galațiului meu iubit. Evident, din acest creuzet nu lipsesc miturile, legendele, baladele și enigmaticele care potențează imaginația și întrețin fabulosul, într-o lume adesea grăbită și insensibilă, nu numai la chemările spiritului dar și incapabilă să se debaraseze de unele stereotipii păguboase.

Închei acest excurs sentimental cu precizarea că bucuria de a putea exprima infinita mea iubire de Galați m-a determinat să asum prezentarea fundamentelor spațiului mental gălățean și să conturez fizionomia spirituală locală. Parafrazând *vorova* celebrului cronicar Miron Costin, vom preciza că Biruit-am gândul să mă apuc de această trudă, să scot lumii la vedere felul neamului gălățenilor, încercând să cartografiez toposul și să identific specificitatea, atât pentru spiritus loci cât și pentru forma mentis specifică Mesopotamiei de la mila 80 a Dunării. Dedic acest microeseu Ithacai natale și doresc să fie un omagiu adus tuturor antecesorilor, care au contribuit la demararea proiectului *Galați – opere complete*.

Punem demersul nostru sub semnul conjuncției, al conectivității și, în consens cu Noica, vom recunoaște că „sunt închideri care deschid și deschideri care închid.” De asemenea, magul de la Păltiniș afirma că „o conjuncție n-are sens pe lângă pronumele personal, pe când o prepoziție da”. Plecând de la aceste aserțiuni noiciene, dar nerămânând captiv rostirii sale, în continuare, vom încerca definirea identității gălățene prin utilizarea a două prepoziții, una dragă lui Noica, **întru**, și cealaltă, **între**, schițată ontologic de Mircea Muthu.

Considerăm că, în acest fel, avem instrumentarul minimal pentru abordarea problemei iar fenomenul identității locale poate fi decriptat dintr-o dublă perspectivă: evoluția Galaților **întru** Dunăre și ființare românească iar devenirea urbei și a culturii sale rezultă ca forma

mentis **între** spiritus loci și paradigma europeană. Astfel, această *Mesopotamie danubiană* stă neclintită **întru** limes, hotar, graniță, frontieră, vamă dar devine permeabilă ca și punte, cale, deschidere **între** tendințe și orientări, adesea divergente (dubletele Orient-Occident, Bizanț-Balcani, Septentrion-Austral, Identitate-Alteritate, Tradiționalism-Modernitate, Centru-Periferie, Capitală-Provincie etc.).

Indubitabil, *pământ de cumpănă*, Galații sunt un *dar al Dunării*. Anticul Istru și bătrânul Danubiu, Dunărea de mai târziu, au fost străbătute de barcaze feniciene, trireme grecești, galere romane, caravele bizantine, galioane venețiene, bolozane turcești, șeice căzăcești, apoi de remorchere, șlepuri și motonave, în vremurile moderne. Din moși strămoși, susține M. Kogălniceanu, există la poporul român instinctul că, fără Dunăre România nu poate fi. În aceste circumstanțe, rezultă că existența Galaților se afirmă și se menține **întru** Dunăre. Fără a reactiva ecourile polemicii Botta-Bloga, ne limităm a afirma că, pentru Galați, unduirea lui Botta, cu ambivalența semnificației acvatic-terestru, ar putea deveni referențialul în disputa cu spațiul colinar (covurluian) mioritico-blagian.

Orașul de la mila 80 a Dunării, „perla Moldovei”, „ușa Dunării de Jos”, are privilegiul de a fi situat la **întretăierea** coridoarelor culturale europene, punct de confluență a patru provincii românești: **între** Moldova, de care aparține, și Basarabia, Dobrogea și Muntenia. De aici, rezultă un anume sincretism, o eterogenitate a stilurilor și curentelor artistice și culturale locale. Poziția geografică, prin proximitatea imperiilor otoman și țarist, adaugă la demografia Galaților prezența alogenilor: turci, ruși, armeni, evrei, bulgari, ucraineni, italieni, francezi, englezi, germani etc.

Un alt element definitoriu pentru patrimoniul local este cosmopolitismul, generat de Dunăre, punte de trecere și, în același timp, graniță, frontieră, limită, hotar, loc în care culturile se întâlnesc **întru** ființare, dar, uneori, se și confruntă **între** ele pentru existență. Dunărea, *drum fără pulbere* pentru identitățile care s-au dezvoltat pe malurile ei, dar și *călătoare*, trecătoare, facilitând cunoașterea unor lumi și tradiții diverse, ale autohtonilor dar și ale alogenilor. Din clivajul **între** etniei, specific limesului dunărean, rezultă un sincretism cultural, cu puternice elemente de sinteză și creație valoroasă.

Cu toate acestea, valoarea primordială a zonei o reprezintă existența **întru** creștinism, derulată **între** Scylla panortodoxiei moscovite și Caribda semilunii, dar practică cu oarecare toleranță, sub

oblăduirea panslavismului, panislamismului, pangermanismului și pentru catolici, mozaici, mahomedani, protestanți etc. Precista, Vovidenia, Mavramolul, Sfinții Împărați, Adamul și Buciumenii sunt în egală măsură metereze creștine și oaze de spiritualitate, **într-o** zonă cu geometrie variabilă, ca spațiu mental situat **între** geopolitici, de cele mai multe ori divergente. Dacă zona Dunării de Jos a reprezentat încă din antichitate teatrul de operații **întru** nesfârșite războaie, **între** panideile imperiale, spiritul irenic și ecumenic **întru** ortodoxie n-a permis ca aici să cânte hogoșii, iar diferențele **între** etnii și religii s-au convertit **întru** solidaritate culturală și creație spirituală reprezentativă

Existența, la nici 20 de km, la Dunăre, a două porturi importante, unul muntean, Brăila, și altul moldav, Galații, a generat, în timp, o rivalitate **între** cele două orașe **întru** supremație zonală și prosperitate. Rivalitatea brăileano-gălățeană a fost tranșată economic și demografic, de cele mai multe ori, în favoarea Galaților, cultural, de mai multe ori, s-a înregistrat o ascendență a Brăilei, iar comercial și diplomatic s-a instituit un primat gălățean, scurtcircuitat de propensiuni de întâietate brăileană. Dacă am insistat asupra disparităților brăileano-gălățene, trebuie să evidențiem și unele similitudini, cu caracter catabasic, care fără a fi acceptate fatalist, nu pot fi neglijate în configurarea fizionomiei spirituale a zonei: balcanismul, mercantilismul, oportunistul, cosmopolitismul etc.

Este momentul ca, parafrazând titlul capodoperei lui Miron Costin, *De neamul moldovenilor*, să înlocuim celebra sintagmă cu *De neamul gălățenilor*, bazându-ne pe faptul că locuitorii de pe malul Danubiului sunt *oameni deplini, capu ntreg, hire adâncă, cât poți zice că nasc și in Galați oameni*. Bineînțeles, existența neamului gălățenilor nu trebuie neapărat legitimată, dar proverbiala „concordie” brăileano-gălățeană mă determină să localizez în aval de Proilavia o cultură specifică, similară cu cea ce N. Iorga denumea *rasa brăileană*, descrisă în articolul său din 1931, intitulat *Caracteristice ale brăilenilor*. De fapt, anterior, Mihail Kogălniceanu, legat și el de interese comerciale la Dunăre, avea o viziune mai idilică asupra „concordiei” brăileano-gălățeană, sperând că cele două orașe vecine se vor uni și vor forma, într-un viitor nu prea îndepărtat **într-un** Rotterdam al Dunării.

Viitorul anticipat de Kogălniceanu, era plasat, ulterior, de Vasile Băncilă în eseu *Orașe dunărene* pentru mai târziu, „când Brăila și Galați vor fi poate nu Capitala Țării, cum au visat unii, ci un

singur oraș legat prin poduri, funiculare, șosele, cheiuri și parcuri, sau vor fi două orașe înfrățite în aceeași luptă de ridicare a românismului prin negoțul continental [...] ca doi frați gemeni sau ca două perle strălucind pe salba împărătească a Dunării”. Din păcate, cele două perle nu strălucesc (încă!) pe salba împărătească a Dunării, iar cele două municipii continuă să evolueze separat fără ambiții de conurbație, abandonând proiectul megalopolisului imaginat (dar posibil!).

Ajunși la acest stadiu al expunerii subiectului se poate anticipa că dorita (de către unii!) fuziune a celor două orașe (imposibilă în timpul pluralismului statal medieval) și apariția unei conurbații danubiene, prin extinderea către nord a Brăilei și prin expansiunea sudică, peste Siret, a Galaților, rămâne încă doar un vis, abandonat pe planșetele proiectanților. Dezvoltarea **întru** Dunăre a zonei devine utopică fără finalizarea podului peste Dunăre și a aeroportului, iar realizarea acestui proiect, destul de vechi, nu va depăși zona oniricului, fără o cooperare benefică, lipsită de orgolii, **între** cele două județe. Prin ricoșeu, beneficiar al acestui proiect ar putea fi și județul Tulcea, prin dezvoltările presupuse de construirea podului și prin multiplicarea contactelor și sporirea bunăstării **între** cele două maluri ale Dunării.

O altă particularitate a specificului cultural gălățean este rivalitatea, de această dată endogenă, intrajudețeană, **între** municipiul reședință și orașul Tecuci. Inegalabilul Nicolae Iorga, într-un strălucit eseu *Istoria mare prin cei mici*, atrăgea atenția asupra semnificației majore a unor protagoniști minori ai vieții social-economice și cultural-artistice. Aceste filiații decurg din faptul că județul: Galați și-a menținut aceeași structură urbană bipolară: pe de o parte orașul de la mila 80, tutelat de Hermes și orașul de pe malurile Bârladului, protejat de Apollo. Bineînțeles, fără a neglija preocupările spirituale, Galațiul rămâne, îndeosebi, universul armatorilor, navalistilor, siderurgiștilor, negustorilor, bancherilor etc. În acest mediu, uneori, intelectualii resimt stigmatul mercantilismului și al cosmopolitismului. Dimpotrivă, Tecuciul, orașul grădinilor și livezilor, păstrează farmecul natural care atrage prin cursul molcom al existenței, ce invită la reverie, prin intimitatea care îndeamnă la creație, în acord cu tradiția spirituală ce trebuie mereu reconfirmată.

Galați, oraș „cumplit” de negustori rămâne, totuși, peste timp, un stigmat pentru orașul de la Dunăre (precum sintagma „orașul roșu”!). Dimpotrivă, Tecuciului i-a fost hărăzit statutul de oraș mic dar care a dobândit un potențial cultural

deosebit, similar cu cel al Bârladului, Blajului, Fălticenilor, Năsăudului etc. Dacă orașul de pe malul Bârladului nu s-a împlinit într-o mare concentrare urbană ori nu s-a impus ca un puternic centru economic, el a avut în schimb șansa de a deveni, în timp, un sălaș al muzelor.

Dintotdeauna, surclasat economic, administrativ și demografic de municipiul reședință a județului, Tecuciul s-a străduit, și uneori chiar a reușit, să riposteze prin acțiuni cultural-artistice de ținută. Trebuie recunoscut că îi lipsește Galațiului strălucirea de metropolă culturală, aura unor personalități tutelare și, nu în ultimul rând, prezența unor Mecena, care să privească altfel decât mercantil sau conjunctural investiția **întru** cultură. Din păcate stigmatul cultural se resimte și **întru** spiritualizarea frontierei ilegite de la Prut, activitățile având o cadență tot mai rară și ecouri tot mai restrânse.

Așa cum am precizat deja, Galații au un trecut istoric, economic și comercial glorios. Îi lipsește însă o lucrare de sinteză, care, valorificând monografiile și lucrările de specialitate (nu puține la număr!), să încadreze Galații **întru** spiritualitatea națională și europeană. De asemenea, se impune o definire a formei mentis gălățene în spațiul mental covurluiian și o integrare a acestuia în context regional și național, **întru** o dorită convergență și pentru o necesară diferențiere **între** elementele componente.

Gălățeanul veritabil, ca și brăileanul de altfel, își deapănă existența **întru** cele 12 antinomii identificate de Vasile Băncilă în *Spațiul Bărăganului*: **între** finit și infinit, **între** localism și ubicuitate, **între** cosmic și terestru, **între** libertate și determinism, **între** centripet și centrifug, **între** imobilism și stihialism, **între** geometrism și difuzionism, **între** identitate și inefabil, **între** fragilitate și siguranță, **între** realism și idealism, **între** tăcere și muzică, **între** unul și multiplu. Forma mentis gălățeană este **întru** această tradiție, asociată cu cataliza asimilărilor de-a lungul evoluției istorice românești (după Mircea Vulcănescu): logică franceză, politică bizantină, metafizică germană, religiozitate slavă, viață mondenă balcanică, artă iudaic-țigănească etc.

În ceea ce privește cadrul temporal, noi „marginalii”, cum specifica Noica, „stăm prost cu timpul cel îngust, timp linear și al prezentului”. De aici, Vasile Băncilă deduce ca temporalitate provizoriul, precizând că acesta este „categorie universală” în România. Asumând viziunea asupra timpului a colegilor săi de generație, Petre Țuțea rostește sentențios, „noi românii trăim în posibil și nu în real”, ceea ce ne îndreptățește să conchidem

că afirmația este valabilă și pentru gălățeni (cu toate că mercantilismul, pragmatismul și spiritul antreprenorial, specifice orașelor porturi, presupun o altă atitudine față de timp!).

În concluzie, în studiul nostru, prepoziția **întru** semnifică **înspre** și **în**, ceea ce echivalează cu „nici înăuntru, nici în afară”, adică, „și una și alta”. Analiza morfologică și funcțională a culturii române, născută pe un „pământ de cumpănă” (Lucian Blaga) și având menirea de „pod” (Mircea Eliade) între civilizații diferite reclamă substituția, uneori, a lui **întru** cu mai adecvatul **între** sau utilizarea lor simultană, pentru o mai fidelă surprindere a specificului și nuanțelor. Așa se explică opțiunea noastră pentru prepoziția **între**, care exprimă mai bine combustia vieții noastre istorice, subliniază, mai nuanțat, tragismul poporului de frontieră, sugerează, mai expresiv, starea de echilibru instabil, sub semnul căruia s-au derulat unele clipe de istorie și trimite, fără echivoc, la evadarea în posibil și la virtualitățile eternizate și mereu amânate ale gălățenilor.

Semnificând fie potențialitatea (cu ipostaza increatului, postulată de Brâncuși sau Ion Barbu), fie precaritatea existenței sau virtualul pur, dezirabilul **între** deschide calea către convertirea negativului în pozitiv (consecvenți liniei de interpretare Nae Ionescu, M. Vulcănescu, L. Blaga și C. Noica), face inteligibil raportul dintre cadere și compensație, dintre virtual și actual etc. Încremenirea în proiect, teroarea istoriei, revanșa geografiei asupra istoriei, retragerea din istorie, teme predilecte ale etnopsihologiei românești, constituie tot atâtea argumente pentru prezența **împreună** a noicianului **întru** și a lui **între** (prepoziție dragă lui Mircea Muthu în definirea balcanismului și balcanității), pentru cartografierea identității gălățene.

Am conturat anterior câteva coordonate ale unei posibile și dezirabile ontologii a spiritualității gălățene, ca prolog pentru o abordare ulterioară, mult mai sistematică și mult mai complexă. Asigurăm pe cititori că vom relua subiectul, stimulați și de faptul că „Analele Brăilei” au găzduit o dezbateră, în anii 1930, cu tema *A fi brăilean* și motivați de paradigma consacratului Vasile Băncilă, care a oferit prin *Spațiul Bărăganului* o replică la *Spațiul mioritic* a lui Blaga și care a lansat ideea publicării unui volum (*Spațiul bălții*), dedicat Brăilei. Dacă același Vasile Băncilă afirma că problema Bărăganului fusese până la apariția operei sale o temă virgină pentru filosofia românească, vă asigur că, pentru spiritualitatea gălățeană, ogorul va fi deștelenit în curând, prin apariția unei lucrări, dedicată acestui subiect, la a cărei elaborare invit pe toți cei interesați de filogenia și de ontogenia condiției de gălățean.

Trei pași pe Strada Regală

Darie Lăzărescu

Pe Strada Regală e liniște.

O liniște care, de aproape un veac, se îngroașă, așezându-se în straturi. Strat peste strat. Și acum, ca și altădată, trec oameni. Dinspre parcul cu ceas, către sinagogă și mai departe. Puțini oameni, îi poți număra. Mulțimile au dispărut – unde? – Lumea de azi pășește lent, parcă fără vreun scop, ca-n somn. Pe stânga, pe dreapta, fostele case boierești respiră ca niște copii bătrâni, îmbătrâniți înainte de vreme.

Iar noi, cei câțiva cu mintea limpede, pășim oarecum gânditori, oarecum atenți la ce se întâmplă în jur. Uneori, ridicăm privirea către balcoanele cu syruși și gorgone, palpăm stucaturile patinate cu un praf roșcat, colonadele inutile azi, semețe ieri.

„Treceți pe trotuarul celălalt, e umbră mai veche.”

O stradă laterală, mică, îngustă ca un coridor: strada Sebastian... Pe acolo ieșea Mihail: din acel coridor copleșit de o liniște nefirească... Își purta singurătatea către Strada Mare, către Regala zgomotoasă, zumzăitoare ca un stup. Orașul cu salcâmi primea în îmbrățișarea să umedă, călduță, un tânăr elegant, cu un comportament ușor vetust, remarcabil printr-o sobrietate nefirească pentru vârsta lui. Mărturisea chiar el undeva: „Voluptatea de a fi singur într-o lume care te crede al ei. Nu orgoliu. Nici timiditate măcar. Ci firească, simplă, involuntara rămânere a ta în tine.”

Contemporanii mei, diverși, diversificați, se manifestă în fel și chip. Unii se plâng că în Brăila cea străveche nu există o statuie a lui Mihail Sebastian, un bust măcar, ceva care trebuie salutat voios în fiecare dimineață. Alții, cei mai mulți, n-au auzit în viața lor de acesta.

Simt nevoia să mărturisesc: l-am iubit totdeauna pe acest scriitor evreu care a și-a scris opera în cea mai curată și elegantă limbă românească. Care a străbătut în sus și în jos Strada Regală. Discret, zâmbitor, amabil cu toată lumea. Un om al Brăilei peste care s-a așternut, nedreaptă și nefirească uitarea.

La ora la care scriu toate acestea, cei mai mulți dintre locuitorii acelei planete a păcii și resemnării sunt morți. Abia după mulți ani, când am realizat că unele lucruri se întâmplă pe nesimțite într-una

din numeroasele clipe de neatenție cu care e presărată viața – prin urmare într-un moment de luciditate ucigașă – am văzut că ceva din viața mea lipsește. Cum să-ți spun – e ca și cum ai intra într-o cameră în care n-ai mai locuit demult. Lucrurile – *RES* – sunt la locul lor. Patul vechi cu saltea de paie, șifonierul din lemn de nuc ros de carii, godinul cu burlane date cu bronz argintiu, chiar și fereastra cu perdele din creton decolorat – niciunul din ele nu și-a schimbat poziția în spațiu. Conțin și în același timp sunt conținute de o realitate ce se înstrăinează de tine, deși *PNEUMA RERUM*, *sufletul lucrurilor*, încă șuieră prin oasele tale.

În sus și în jos. O bibliotecă: *Panait Istrati*.

Un om. Un scriitor. O bibliotecă. Un călător prin lumea largă. O altă întâmplare a Brăilei. O bibliotecă. O cârciumă care poartă numele Chiralinei...

Privite retrospectiv, întâmplările Brăilei, consumându-se fără ca eu să fi fost întrebat măcar o dată, par lipsite de logică. Tot astfel, nu are noimă nici cea mai veche amintire pe care am aflat-o, palidă, neînsemnată, un *venticello* al unui trecut care, la urma urmei, putea fi al oricui. Preistoria unei ființe umane nu e compusă din obiecte. Cunosc pe câțiva care păstrează cu sfințenie lucrurile copiilor, ca pe niște relicve. Copiii s-au făcut mari, au la rândul lor copii, vorba romanței, dar bătrânii lor scot, din când în când, din cutii și cutiuțe, fotografii și spielhozenuri îngălbenite peste care lăcrimează ca proștii. Am avut un amic, pictor, care fixase pe un panou primul scutec al fiică-sii; pătat de mizeria dintâi, ud de îngeri cu însemnele eternității, petecul de cârpă fusese acoperit cu bronz și aur, astfel încât părea un monument funerar pus în ramă. Însă tatăl, un artist nu lipsit de talent, își privea opera cu infinită duioșie.

Panait: un călător prin lumea largă. Un picaro, ca Lazarillo de Tormes... Din Rusia sovietică până în Franța lui Romain Roland... Din ciulinii Bărăganului, din cocioaba lui moș Anghel, din sânul iubirii tragice pentru Chiralina, până în Parisul lui Romain Roland. Panait, o amintire ilustrată nu de vreo fotografie crăpată, nu de vreun tablou brăzdat de cracluri. „Pe petecul de pământ

ce se cheamă România, eu am rădăcini adânci. O fi frumos să scrii franțuzește, fără să fi deschis o gramatică (...) Dar mult mai frumos este să rămâi ceea ce te-ai născut, când te-ai născut iubind. Pentru acest românism am refuzat să devin cetățean francez, să primesc premii, să port Legiunea de onoare, să uit limba, să nu-mi mai revăd meleagurile copilăriei, să mă procopsesc și să mă îngraș.”

Panait: un om, o bibliotecă în Brăila: „Nu mi-aș fi părăsit cătunul pierdut în bălțile Dunării, dacă inima mea n-ar fi fost făcută să înțeleagă chemarea Ordinului gândirii generoase. (...) Iată pentru ce cred că rostul vieții mele e de-a plimba cuvântul dragostei, între coliba celor umili, însetați de dragoste, și templul uriașilor gândirii generoase.”

...Dacă vă imaginați că scopul acestor rânduri e acela de a ne reaminti câteva momente din viața mea, a noastră – doar atât – vă înșelați. Fac asta pentru mine; voi sunteți doar piese din marele puzzle pe care mi-e din ce în ce mai greu să-l completez. Am observat, în ultima vreme, că nu mă mai pot aduna ca altădată. Nu mă pot concentra, îmi găsesc cu dificultate cuvintele, imaginile apar mai greu, ca pe monitorul unui calculator obosit. Parcă cineva îmi golește trecutul, piesă cu piesă... Zilnic percep lipsa unei amintiri, a unei imagini ori senzații din trecut. E ca și cum aș

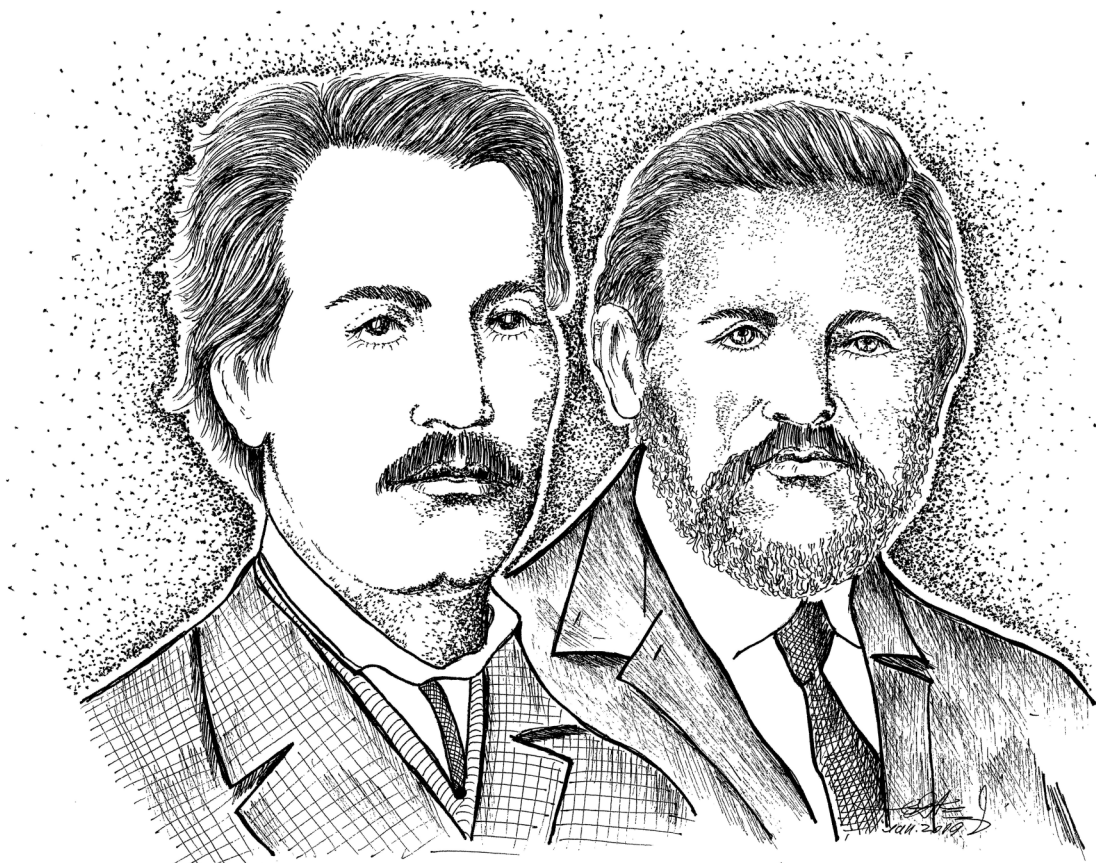
fi naufragiat într-un ocean în care, deocamdată, mă simt bine. Apa e verde precum câmpiile copilăriei. E atâta răcoare, atâta pace, ca înainte de răsăritul soarelui! Mă întind pe spate și fac pluta. Nu e nimeni în jur, doar lumina și apa, apa și lumina! Mă gândesc că așa a murit un personaj legendar: lăsându-se purtat de curenții Helespontului, nu împotrivindu-se... Acceptând să se lase eviscerat, golit de steaua care îl făcea să ardă atât de mândru în amurgul vieții sale...

... Și nu se putea să uit. Să-l uit pe Fănuș Neagu pe numele lui de peceneg. Și el plecat din Bălțile Brăilei, acum prea departe ca să-l mai ajungem. Scria el cândva, undeva: „Pe cer răsărise lucefărul, mare, colțuros și rece, încât îți venea să strângi din umeri de frică să nu-ți faciă gaură-n spinare”. (Îngerul a strigat).

Și el și-a purtat pașii pe Strada Regală. A băut ceva la cârciuma Chiralinei. A devenit cumva melancolic. Ca toți ceilalți pomeniți mai sus.

Mi-am adus aminte de el într-o împrejurare în care am fost de față. Murise unchiul meu, Scriitorul Nicuță Tănase, depus fiind la o biserică din București. Noi, rudele, prin preajmă. A intrat Fănuș Neagu. Până în ușa bisericii. A izbucnit în plâns și a ieșit.

E liniște. Liniște nefirească pe Strada Regală.

Constanța Abălașei-Donosă, *Eminescu și tatăl său / peniță*

Un traducător de carte filozofică: Cristian Bejan

Valentin Popa

Este evident că serviciul pe care-l fac traducătorii este de mare importanță pentru o cultură. Din fericire, cultura română este servită de mulți mânăuitori ai instrumentelor de echivalare a textului străin în text românesc, ceea ce se dovedește prin volumul impresionant de carte străină aflată la dispoziția cititorului. Industria traducerii, îndeosebi din engleză, a sporit enorm în productivitate, odată cu expansiunea motoarelor electronice de translare. Motorul Google, sau alte instrumente, face rapid echivalarea dintr-o limbă în alta, oferind și serviciul de tehnoredactare în conformitate cu ortografia și punctuația limbii gazdă. Un bun cunoscător al limbii sursă și al limbii de destinație va reuși să facă îndreptările necesare (pentru că totuși robotul nu e decât o mașină și nu face față diverselor subtilități) pentru ca traducerea să fie cât mai reușită. Desigur apar probleme suplimentare în traducerea autorilor care excelează prin stil, îndeosebi când e vorba de poezie, dar și de anumite texte de proză sau de filozofie. Dacă ne referim la acest ultim domeniu, cunoaștem, din mărturisiri directe, cât de dificilă s-a dovedit realizarea unei versiuni românești a tratatului heideggerian *Ființă și timp*.

Când e vorba însă de limba latină sau de greaca veche, apelul la roboții traducători este inutil. Echivalările lor sunt lamentabile, sunt lipsite de sens. Aici numai creierul uman bine instruit poate să ofere traduceri care să nu fie acuzate de trădare. Productivitatea traducerilor din scrierile anticilor este, fără îndoială, mult mai mică. De aceea, acești traductori, comparabili cu călugării benedictini, merită toată admirația noastră.

Cristian Bejan, traducător din latină și greacă, este profesor la Colegiul Național „Nicolae Bălcescu” din Brăila. A fost precedat la această catedră de clasicistul Gheorghe I. Șerban, originar din Argeș, traducător, printre altele, al *Confesiunilor* lui Augustin (Humanitas, 1998), doctor în științe filologice, universitar, după 1990, la Facultatea de Litere a Universității „Dunărea de Jos” din Galați.

Spațiul brăilean, spațiu de origine al multor filozofi români, a inspirat pe acești clasiști talentați, îndemnându-i să traducă din operele unor filozofi. Iată cartea de vizită a lui Cristian Bejan. Născut în 1975, este licențiat în filologie clasică (1997), absolvent de master în filozofie antică și medievală (2006), doctor în filozofie (2010) al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca cu o teză intitulată *Preocuparea de sine în filozofia stoică*.

Principalele traduceri din opere filozofice

clasice, publicate până în prezent, sunt:

Augustin, *Despre adevărata religie*, traducere din limba latină, Editura Humanitas, București, 2007.

Tobias Peucer, *De relationibus novellis/ Despre relatările jurnalistice*, ediție bilingvă, text latin stabilit, versiunea românească și note de Cristian Bejan, Editura Independența Economică, Pitești, 2008.

Toma din Aquino, *Summa Theologica*, vol. I, prefață de Adriano Oliva, lămuriri preliminare de Alexander Baumgarten, Editura Polirom, Iași, 2009.

Lactanțiu, *Despre moartea persecutorilor*, traducere Cristian Bejan, studiu introductiv, tabel cronologic, note explicative și anexe de Dragoș Mîrșanu, Editura Polirom, Iași, 2011.

Marcus Aurelius, *Gânduri către sine însuși*, traducere din greaca veche, studiu introductiv, note și indici de Cristian Bejan, Editura Humanitas, București, 2013.

Anselm de Canterbury, *Despre adevăr*, traducere de Cristian Bejan, note și comentarii de Andrei Marinca, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2015.

Hans von Arnim (ed.), *Fragmete stoicilor vechi*, vol. I, Zenon și discipolii lui Zenon, traducere și note de Filotheia Bogoiu și Cristian Bejan, Editura Humanitas, București, 2016.

Toma din Aquino, *Summa Theologica*, vol. III, notă preliminară, note și îngrijirea ediției de Alexander Baumgarten, Editura Polirom, Iași, 2016.

Marcus Aurelius, *Gânduri către sine însuși*, traducere din greaca veche, note și indice de Cristian Bejan, Editura Humanitas, București, 2020.

Producția de carte clasică în versiunea lui Cristian Bejan se dovedește așadar deosebit de bogată. Îndeosebi, de carte filozofică. Reținem din această listă interesul lui pentru filozofii stoici (Zeon Stoicul și discipolii lui, Marcus Aurelius), dar și pentru gânditorii medievali dintre cei mai reprezentativi (Anselm de Canterbury, Toma din Aquino). De remarcat și faptul că brăileanul nostru traduce cu aceeași lejeritate și din greaca veche și din latina medievală. Textele vechilor stoici sunt în limba greacă veche, la fel - cartea lui Marcus Aurelius (*Către sine însuși*). Împăratul roman, după cum se vede, în operele sale filozofice a preferat limba grecilor celei latine. Cărțile filozofilor medievali enumerați mai sus sunt scrise în limba latină. Atât Anselm cât și Toma fundamentează învățătura lor teologică pe o consistentă metafizică a existenței.

De ce comentăm o traducere din Marcus Aurelius în această secvență în care ne arătăm interesați mai mult de metafizică? Stoicismul, orientarea filozofică agreată de împăratul care a condus destinele Romei între 161-180 este, într-adevăr, o învățătură cu centrul de greutate în domeniul eticii. Morala stoică însă își are fundamentul într-o metafizică deterministă ce îndeamnă pe adepți să se supună legilor dure ale existenței (destinului) dacă urmăresc să elimine cât mai mult din sursele suferinței. Numai învingând suferința omul poate să dobândească măcar parțial (și să conserve) fericirea.

Marcus Aurelius abordează această problematică ontologică în Cartea a doua a *Gândurilor către sine însuși*. Providența domină lumea, iar operele zeilor sunt pline de providență. Omul face și el parte din această lume rânduită de providență. Trebuie să o înțelegem și să urmăm cursul evenimentelor acestei lumi ordonate. Chiar și ceea ce ni se pare întâmplare are un rol în ordinea universală. „Pentru orice parte a naturii e bine ceea ce natura universului produce și ceea ce are puterea de a o salva.”¹ Stoicii, aflăm dintr-o notă de subsol a traducătorului, făceau diferența dintre Lume sau Întreg, care este unică, limitată și de formă sferică și Univers, care cuprinde sfera Lumii și vidul care înconjoară Lumea și este infinit.² Omul este dator să cunoască Întregul lumii și să acționeze întotdeauna în acord cu natura acestei lumi. Acest lucru este posibil, dacă fiecare din noi limităm implicarea afectivă (atracția pentru plăcere, revolta împotriva suferinței) și „acordăm întreaga atenție capacității minții”. Teama de moarte trebuie, mai ales îndepărtată, „căci moartea nu este nimic altceva decât o lucrare a naturii. E pueril dacă cineva se teme de o lucrare a naturii.”³ Pe de altă parte, dacă ținem seama de faptul că din timp nu posedăm decât prezentul, moartea nu ne poate lipsi decât de acesta și, ca atare cel care trăiește mult și cel care trăiește puțin sunt egali în privința pierderilor pricinuite de moarte, adică prezentul, clipa. Ca atare, este lipsit de înțelepciune să dorești să trăiești cât mai mult. Cel mai prețios lucru pentru a dobândi liniștea interioară și deci fericirea este filozofia. Ea ne învață că moartea nu este altceva decât o descompunere a elementelor din care este alcătuită orice viețuitoare. Și dacă această descompunere este potrivit naturii n-avem de ce să ne împotrivim, căci „nimic din ce se întâmplă potrivit naturii nu este rău.”⁴

Nu ne propunem să prezentăm aici întreaga învățătură stoică a lui Marc Aurelius. Vrem doar să semnalăm calitatea traducerii, capacitatea lui Cristian Bejan de a mânui cu abilitate instrumentele gândirii filozofice, cunoașterea la detaliu a curentelor de idei învecinate cu învățătura stoică, fapt ce se poate desprinde din notele de subsol, unele din ele deosebit de generoase, prin care cititorul este îndrumat prin labirintul subtilităților filozofice.

Aflăm din nota traducătorului istoricul versiunilor acestui text al lui Marcus Aurelius în limba română. Prima traducere, realizată din latină, a apărut în secolul al XVIII-lea (autor

necunoscut), a doua traducere a fost semnată de Emil I. V. Socec și Iuliu I. Roșca și a apărut în 1900, a urmat apoi traducerea lui Ștefan Bezdechi (tot din limba greacă), din 1922, apoi traducerea lui D. Burtea din 1977. Ediția de la Humanitas, din 2013, a fost una bilingvă, greco-română, fiind onorată de același traducător inspirat, Cristian Bejan.

Având la dispoziție traducerea lui Ștefan Bezdechi, apărută într-o nouă ediție la Editura Vestala, 2015, am putut compara cele două versiuni, și am constatat că ele diferă destul de mult în ce privește suportul lingvistic românesc, ele dovedindu-se ca fiind la concurență în ce privește claritatea exprimării în limba română a mesajului filozofiei stoice a celebrului împărat roman. Ediția din 1922, aflăm dintr-o notă de prevenire, fusese afectată de numeroase erori de culegere tipografică ce făceau textul de neînțeles. Este explicabil de ce traducătorul brăilean a făcut abstracție de existența acestei versiuni aparținând unui clasicist renumit din perioada interbelică. Ediția bilingvă din 2013 de la Humanitas a apărut înaintea ediției a II-a a traducerii lui Bezdechi, îmbunătățită prin eliminarea greșelilor de tipar. O lectură comparativă a celor două versiuni dovedește că studierea lui Marcus Aurelius este servită de două traduceri comparabile ca valoare. Gândul filozofului împărat apare limpede exprimat în limba română, atât din traducerea lui Cristian Bejan, cât și din cea mai veche, a lui Ștefan Bezdechi, în ediția din 2015.⁵

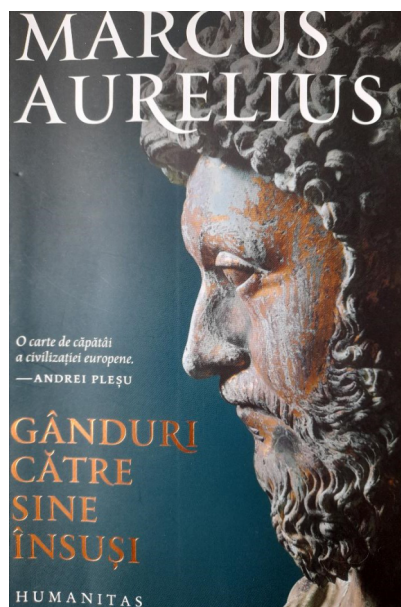
¹ Marcus Aurelius, *Gânduri către sine însuși*, traducere din greaca veche, note și indice de Cristian Bejan, Editura Humanitas, București, 2020, p. 26.

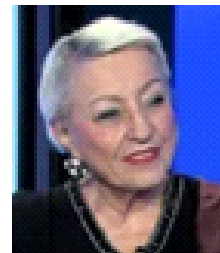
² *Ibidem*, p. 28.

³ *Ibidem*, p. 30.

⁴ *Ibidem*, p. 33.

⁵ Meritul ediției de la editura Vestala constă și în faptul că textul principal, al lui Marcus Aurelius, este precedat de o consistentă introducere semnată de Vasile Pârvan, care este de fapt un fragment din teza sa de doctorat, ce a avut ca subiect doctrina stoică a împăratului roman. Dar blestemul care a marcat prima ediție a traducerii lui Bezdechi (greșeala de tipar) nu ocolește nici această propunere editorială. Numele celebrului istoric și filozof român apare pe coperta interioară, în mod regretabil, afectat de roare: „D. Pârvan”.

Reîntoarcerea în infern (IV)

Elena Dumitrescu Nentwig

Mă simțeam tonificată, puteam să provoc discuția cu Petre. Dar nu știam cum să încep. De când sunt în România, parcă sunt constrânsă de ziduri, care îmi imobilizează orice elan, orice legătură cu ceilalți. Petre se dezbracă în fața mea, fără să se jeneze. Se plimbă gol prin camere, de parcă nu aș fi de față. Îl văd cu coada ochiului și apreciez că arată bine. Deși mic de statură are un corp musculos și cu o proporție agreabilă. Totuși nu știu cum a fost posibil să fiu intimă cu el. Pentru că din firea mea sunt monogamă. Astăzi nu-mi pot imagina să fi aparținut vreodată altui bărbat decât lui Franz.

În sfârșit, se îmbracă cu un trening și se așează în fața mea, pe canapea cu picioarele sub el. Arată și el ca unul interesat să aibă o discuție cu mine! Îl las pe el să înceapă? Sau să intru direct în subiectul care pare pregătit să fie atacat? M-am surprins că și eu stăteam la fel ca el cu picioarele sub mine. M-am jenat și mi le-am dat jos. Eram la un metru și ceva unul de altul. Dar stomacul meu era crispat. Omul ăsta nu-mi mai era nici măcar un prieten. Anii pe care îi petrecusem în străinătate ne despărțiseră total. Dar nu mi-aș fi închipuit însă că într-o zi vom deveni dușmani. Suntem dușmani? Se uita la mine și zâmbea întrebător. Cu mâna dreaptă își masa degetul cel mare al piciorului gol care ieșise în dreapta la vedere. Părea relaxat și sigur pe el. Asta mă enerva puțin, nu așa de mult, pe cât voiam să aflu cum o să se desfășoare situația în continuare. Trebuia odată și odată să-mi dezvăluie ce avea de gând. Era o tensiune scrâșnitoare, ca un foc mocnit care trebuia să izbucnească, să explodeze curând. Prin fereastra largă privirile îmi evadau în părculețul din fața blocului. Un verde timid, ca un voal aruncat peste vârfuri, vestea primăvara ce nu mai era de oprit. În mai puțin de două săptămâni trebuia să fie Paștele. În magazine însă nimic nu prevestea sărbătoarea creștină. Pe piață apăreau câteodată miei, dar se vindeau imediat, nu existau ouă și totuși unde te duceai erau fructiere pline cu ouă vopsite. Chiar și laptele era raționat. Asta îmi povestise Vali Humiță puțin mai înainte. „Dar o să facem rostul... Mi-a promis cineva...” Românii erau descurcăreți când era vorba de procurarea alimentelor. Mi-am adus aminte de anii în care făceam rost de toate cele la Paști. Oamenii schimbau adrese, procurau, se vindea pe sub mână tot ce trebuia să ajungă pe masă la această sărbătoare. Prețurile creșteau în

Săptămâna Mare considerabil. Dar nu conta. În majoritatea cazurilor lumea nu postea, dar Paștele trebuia cinstit culinar cum se cuvine. Bisericele din Iași erau renumite pentru vechimea, frumusețea și tălmădirile lor. Învierea la „Trei Ierarhi” sau la „Mitropolie” erau vizitate nu numai de locuitorii Iașului, ci și de credincioși veniți din împrejurimi, sau chiar de mai departe. La miezul nopții, de Înviere, tot orașul se revărsa pe străzi. Cu lumânările aprinse se reîntorcea fiecare cu lumină acasă. Nu era credința care îi reunea pe toți. Era mai mult farmecul obiceiului, care ne făcea solidari, poate ca protest împotriva dogmei comuniste, care interzicea religia. Corurile ieșene se întruneau benevol în biserici ca să cânte „Christos a înviat”. Partidul Comunist avea picioarele rupte în fața porților bisericilor din Iași. Nicio amenințare nu ar fi ajutat. Pentru că lumea avea mai multă încredere în forța lui Dumnezeu decât în cuvântul Partidului.

Unde voi fi eu de Paști? Mi se părea absurdă întrebarea în situația în care mă aflam.

„Unde faci Paștele?” m-am trezit că pun întrebarea. Petre a tresărit surprins.

„Paștele?... Știi eu!!... Poate...” A respirat adânc și șovăitor: „Sunt invitat la niște prieteni, nu știu dacă o să mă duc... Tu ce gândești să faci?”

„Eu nu pot să fac decât ceea ce îmi permite Poliția. Știi doar că în fiecare zi trebuie să mă prezint acolo. Mi-au spus să nu părăsesc localitatea. De aceea mai sunt aici. Dacă mi-aș recupera buletinul și carnetul de șofer aș pleca la sora mea, la Brăila.”

„Aha!” a dat el gânditor din cap. După o pauză care mi s-a părut o veșnicie a întreat mai departe:

„Pentru cât timp?”

„Pentru cât timp?” am răspuns eu cu o întrebare ca să câștig timp. „Pentru totdeauna! Timpul meu aici la Iași s-a terminat!”

M-am mirat și eu cât de ferm mi-a sunat glasul. Da! Eram sigură că voiam să plec de aici pentru totdeauna, să nu mă mai întorc niciodată între pereții aceștia, deși asta însemna că trebuie să-mi iau adio de la operă, de la muzică, îngrădindu-mi și mai mult libertatea. Mi-era binecunoscut ce însemna în situația mea să găsesc în România altundeva de lucru. Dar eu nu voiam să mai cânt în altă parte. Eu așteptam să mă reîntorc în Vest. Să fii compromis politic în România era egal cu sinuciderea.

„Te-ai gândit bine?”

„Foarte bine!”

„Ca să fiu sincer, nu te înțeleg. Eu nu cred că teatrul te-ar da afară... Apoi... Nu suntem divorțați. Dacă ți-aduci bănuții din străinătate, putem continua să trăim comod mai departe împreună. Mai ai Fiatul ăla mare?”

Am rămas stupefiată că Petre își amintea de Fiatul meu 131, cel mai avansat tehnic pe atunci, mare, superb.

„Nu-l mai am! L-am vândut!”

„L-ai vândut? Cum l-ai vândut?”

„Așa bine!”

„Și cât ai luat pe el?” Vedeam interesul aproape agresiv pe care Petre îl manifesta pentru mașina vândută. Mașinile erau slăbiciunea lui. El cunoștea Fiatul meu din alte vizite făcute în țară cu el. Era un automobil italian de mare clasă. Dar și interesul lui pentru banii luați nu mi-a rămas neobservat. Când am venit cu doi ani în urmă la volanul acestei mașini, dacă opream undeva, bărbații se strângeau în jurul ei admirând-o. Aspectul trezea invidia și dorul pentru o mașină care oferea confortul și care corespundea tuturor cerințelor tehnice de atunci. Era o plăcere să conduci acest automobil. Ceea ce în Vest era aproape o obișnuință în România era o apariție absolut exotică. Cu atât mai mult când la volan se afla o femeie. Comentariile nu erau prea elegante, dar eu mă făceam că nu aud. Mașina cu număr străin, garderoba mea, dacă nu vorbeam, oamenii nu știau că eram născută în România. Mă amuza într-un fel când auzeam ce spun. Să nu uităm că mașina mi-o cumpărasem din munca mea, pe vocea mea, din câteva spectacole cântate. Nu-mi păsa de comentariile lor!

Dar acum întrebarea lui Petre avea un ton plin de reproș.

„Cât ai luat pe ea?!”

„Aproape nimic! Pentru că avusesem cu ea un accident!” am mințit eu. Pe moment am apreciat că nu este bine ca Petre să știe câți bani am eu în străinătate.

„Ce? De ce nu ai venit aici cu ea s-o repari? Meșterii români fac din orișice hârb o mașină minune.”

În primul rând pentru că nu am avut timp și apoi m-ar fi costat benzina până aici, cât nu merita recuperarea ei. Ca să fiu sinceră nici nu-mi plăcea pentru că era prea mare pentru mine!”

„Dar motorul cum era? n-a avut nimic, sau?... Motorul era OK ?” a continuat el înfierbântat.

„Nu știi. Tu știi că nu mă pricep la mașini! Nici nu știu cum aș fi ajuns cu ea până aici!”

„Și acum nu mai ai mașină în Germania?”

„Nu! Nu am nevoie pentru că locuiesc aproape de teatru și la spectacolele în afara Hannovrei sau din străinătate mă duc cu trenul sau cu avionul!”

Mă amuza cât eram de atentă la ce răspundeam. Instinctul meu îmi șoptea că Petre nu mai era de încredere. Eram pe fază, conștientă să nu fac greșeli.

„Pf! Să stai fără mașină în Germania! Nu te pricep!”

„Da? Nu mă pricepi? De unde atâția bani! Acum patru luni ți-am cumpărat pe valută ție Dacia-combi!” ARIA trebuie plătită și eu am de asemenea cheltuielile zilnice. Viața în Germania este mult mai costisitoare decât aici!”

„Hai, lasă! Între noi! Tu ai bani grămadă în bancă! La prețul pe care tu îl iei pe seară, e un fleac pentru tine o mașină!”

„Da? Poate știi tu mai mult decât mine. Eu nu mai am în bancă nimic!”

Nu era adevărat. Dar Franz vânduse Fiatul cu un preț bun. Despre asta însă nu am vorbit la telefon. Aveam un apartament mare și minunat mobilat, garderoba mea foarte elegantă. Bogată nu eram, dar trăiam la un nivel destul de bun. Reușisem cu toate dările, cele germane, plus cele din România să nu am griji materiale. Agonisisem acolo în cei cinci ani mai mult decât aș fi făcut-o într-o viață întreagă în țara mea. Puteam calcula dinainte pe ce bani pot să contez. Numai dacă aș fi fost bolnavă și nu puteam să cânt, aș fi pierdut bani. Dar la Hannover eram angajată permanent, deci aș fi fost plătită chiar dacă mă îmbolnăveam. Sănătatea mea era foarte bună, munceam și îmi plăcea ce făceam, da, îmi plăcea meseria mea peste măsură. Pentru spectacolele cântate, primeam pe seară bani frumoși! Ca să fiu sinceră nici nu știam câți bani aveam exact în bancă. Era un capitol ce nu mă preocupa. Dacă aveam nevoie, știam că am destui ca să-mi permit orice necesitate. Dar nu asta era grija mea acum. Banii erau să zicem avantajul material, dar succesele mele, ziarele care mă numeau în fruntea distribuțiilor pe scenă. Astea îmi lipseau. Dar lucrul cel mai de seamă: acolo nu-mi era frică de nimic. Eram cu adevărat un om liber, o artistă fericită și respectată. Îl ascultam pe Petre și nervii îmi erau încordați la maximum. Orice vorbeam acum trebuia să nu-mi îngreuneze plecarea în Germania. Încă mai credeam că o să-mi dea drumul securitatea să plec. Petre se trăda încetul cu încetul.

„Nu serios, iubito! De ce nu vrei să rămâi în România? Avem apartamentul ăsta, te întorci aici la operă unde oricum ești cineva și uiți acest capitol ca pe un timp ploios!”

Atenție! Trebuia să mă gândesc cum trebuie să sune răspunsul meu.

„Ah! Petre, sunt o artistă internațională. Am muncit atâta ca să-mi fac un nume acolo și să mă întorc după șase ani aici ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic? Ar trebui să-mi explice cineva mai întâi care este rostul, logica acestei rămânări în România. Cui i-ar servi?”

„Nouă amândurora. Am trăi în continuare împreună. Tu ești doar soția mea!... Ai cânta la Iași și ai fi în țara ta!”

„Petre, pare totul atât de simplu! Dar nu este așa! Noi doi nu mai putem trăi împreună. Aici nu

sunt destule roluri pentru mine și suntem prea multe soprane. Dacă îți amintești ce intrigă și bătaii erau pe roluri înainte de a pleca în Germania. Tu nu crezi cu adevărat că situația mea s-ar ușura dacă aș rămâne aici. Iar dacă mi-e dor de țara mea, mă urc în avion și vin când vreau. Nu trebuie să mă forțeze cineva ca să-mi revăd țara. Nu uita că eu nu sunt ieșeană. M-am născut la Brăila. Deci?”

Nu părea nici șocat, nici trist. Avea aerul unui om dezinteresat care vrea să negocieze ceva cu mine, să-mi dea un sfat.

„Bine! În principiu, ce vrei să faci?

„Vreau să plec înapoi în Germania!”

„Dar nu ai să reușești!”

„Ai auzit că, deși sunt aici de atâta timp, teatrul a făcut vreun efort să-mi arate prețuirea?”

„Pentru că ei nu știu că intenționezi să rămâi. Dacă vrei eu mă duc mâine la director și îi spun să-ți facă o propunere!”

Am simțit că nu mă mai stăpânesc.

„Un moment, te rog! De unde până unde îți vine ideea că eu intenționez să rămân aici? Apoi, cum te-ai gândit că tu poți să tratezi în numele meu? Niciodată tu nu ai fost responsabil pentru mine. Eu vreau să plec la sora mea la Brăila. Timpul meu la Iași s-a terminat! Iar mariajul nostru este de mult finit! Tu mi-ai promis că dacă vrei să dai divorț mă anunți! De ce n-ai făcut-o? Să-ți fie clar că noi doi nu vom mai trăi împreună!”

„Bine, bine! Dar în situația în care te afli acum aici m-am gândit că ar fi o soluție!”

„Când te-ai gândit? Când eram în Germania? Când m-ai așteptat în aeroport și ai știut că îmi vor retrage pașaportul? Sau ți-a venit ideea asta acum, ca să mă salvezi?”

Eram în picioare, ridicasem tonul. Nu era ce-mi propusesem. Eram conștientă că dacă mă nervez, pierd. M-am așezat la loc în fotoliu și am respirat adânc. Petre se ridicase și el și se dusese la fereastră. Îi vedeam spatele. Nu spunea nimic. L-am speriat? L-am surprins? Sau se gândește ce să-mi răspundă? Deodată mi-a trecut prin minte că ar putea fi pe undeva un microfon. Am încremenit! Dar nu am spus nimic care să servească unei învinuiri. Discuția ne privea numai pe noi doi. Trebuie să-l las pe el mai mult să vorbească. M-am aprins prea de tot. „Elena, păstrează-ți calmul! Să nu spui nimic care să-ți fie după aceea dăunător!” mi-am adus aminte cuvintele lui Franz. Da! El știe cât de repede îmi ies din sărite. Asta am moștenit de la tatăl meu, Valeriu. Numai el era așa nestăpânit. Mi-era dor de părinții mei, de sora și cumnatul meu. Dar nimic nu era atât de predominant ca dorul de Franz. Am simțit o liniște profundă care a pus deodată stăpânire pe mine. Nu doream decât să ajung mai repede la el. Voiam să trăiesc din nou acolo unde viața mea s-a desfășurat atât de normal, de senin, de liber, de creativ. Nu! Aici nu mai eram acasă! Am simțit deodată dureros, fizic dimensiunea singurătății mele. Eram cu adevărat exilată în țara mea natală,

pedepsită pentru că îmi făcusem un nume, pentru care țara mea ar fi avut datoria să mă laude, să se mândrească cu mine...

„Bine!” Petre se întorsese cu fața către mine, dar nu mă privea în ochi „Și ce intenționezi să faci? Ai un plan? Și dacă nu te vor lăsa să pleci? Eu unul m-am săturat să trăiesc singur.”

Întrebările veneau una după alta. Dar de fapt nu trebuia să răspund la toate. Ultima frază mi s-a părut interesantă. Petre nu voia să trăiască singur. Avea dreptate! Îl înțelegeam foarte bine. Deodată parcă îmbătrânise. Stătea cu capul plecat. Părul începuse să-i cadă și chiar un început de burcă semnaliza că timpul trecut fără mine lăsase urme. Aici grijile îi fac pe oameni să îmbătrânească mai repede. De fapt avea patruzeci și trei de ani. Nu puteam să spun că cei șapte ani diferență între mine și el erau atât de importanți. Poate că și el observa că anii petrecuți în străinătate de mine îmi schimbaseră aspectul. Mi-era cumva milă de el dar și de mine. Un singur gând mă obseda. Tu nu vrei să îmbătrânești cu acest bărbat împreună și în niciun caz nu vrei să rămâi aici. la Iași. Petre fost coleg cu mine la Conservator, un tânăr șarmant, care promitea mult, era foarte îndrăgostit de mine și eu, de asemenea, de el. Se îmbrăca frumos, era galant și avea o soră adorabilă cu care m-am înțeles de la început foarte bine. Poate că dacă familia lui ar fi fost ostilă relației noastre nu m-aș fi căsătorit cu el. Era evident că erau mulți tineri în Conservator care îmi făceau curte, dar eu trebuia să mă țin serios de carte ca să nu-mi pierd bursa. Petre avea umor, era un tip drăguț, cântam deseori împreună. La fiecare sfârșit de săptămână eram invitați la sora lui, care îl adora. Petre fusese căsătorit de două ori, dar asta nu m-a deranjat, pentru că într-un fel, copilăros cum era, după moartea timpurie a mamei lui, trebuia să-i ia cineva locul. Existau o mulțime de povești despre cele două mariaje ale lui, dar fiind așa de tineri nu juca vreun rol pentru mine.

„Aș putea să te întreb ce planuri ai tu? Cum apreciezi tu situația? Ce ai face tu în locul meu?” am întors eu întrebarea.

„Eu nu pot să iau mari decizii pentru că aici nu hotărâsc eu. Eu rămân la Iași, oricum. De tine este vorba!”

„Iar eu nu rămân aici în niciun caz!”

„Măi, tu ești inconștientă! Prea mult nu ai de ales. Cu mine... Sau fără mine! Astea sunt opțiunile.”

„Da? Așa vezi tu lucrurile? Poți să-ți imaginezi că noi am mai putea trăi împreună?”

„Eu pot să-mi imaginez o mulțime! Vreau numai să știu dinainte. Noi am fost timp de șase ani, până când ai plecat în străinătate, soț și soție și am trăit amândoi, aș zice foarte bine. De ce nu și de acum încolo?”

„Pentru că nu ne mai iubim. Tu vrei să spui că te mai interesează persoana mea, că mă mai

iubești?”

S-a făcut liniște deodată. Un zâmbet dezamăgit i-a fluturat pe față.

„Știi eu? Poate că ne-am obișnui unul cu altul. Eu m-am mândrit întotdeauna cu tine și nu m-ar deranja să reînnoim această căsătorie.”

Nu m-ar deranja... Să ne obișnuim... Suna atât de nepromițător, de anemic totul. Nu! Mai așteptam ceva de la viața mea. Nu voiam să intru într-un stadiu de vegetare conjugală, alături de un om de care nu mă mai lega nimic.

„Precis nu vreau asta! Dacă trebuie să las persecuția securității să treacă peste mine, măcar să fiu un om liber, care decide ce vrea în viață! Ce gândești să faci dacă eu nu rămân aici? Mai pot face ceva pentru tine?”

A început să râdă! După un scurt moment de gândire mi-a răspuns:

„Știi eu? Nu m-am gândit! Probabil că o să mă însor cu altcineva. Vrei deci, să divorțăm?”

Am numărat în gând că Petre se pregătea, precum se vede de a patra căsătorie. Cu anii pe care eu i-am trecut în străinătate, legătura cu mine fusese cea mai lungă pe care o avusese. 11 ani!

„Da! Vreau să divorțăm!”

S-a ridicat din fotoliu și a părăsit camera intrând în sufragerie.

„Ei, nu spui nimic?” am strigat în urma lui.

„Trebuie să reflectez!” a răspuns el și a închis ușa.

Am rămas singură. Pe canapeaua din fața mea era o cuvertură. Am simțit că mi-este frig deodată. Am luat cuvertura și m-am învelit în ea. Ciudat! Nu-mi era cunoscută învelitoarea. Nu-mi închipuiam că Petre ar fi fost în stare să cumpere așa ceva. Iar eu n-aș fi cumpărat nicicând o cuvertură de culoare maron. Era una din cele pe care eu le detestam: gri și maron! Cum ajunsese cuvertura asta aici? Nu era greu de ghicit. Un parfum străin emana din țesătura groasă. Am dat-o la o parte. Nu eram geloasă. Dimpotrivă! Mă bucuram că aflam ceva care îmi dădea un mic avantaj în viitoarele mele tratative. Mi-am pus o pereche de pantofi, mi-am luat din dulapul din hol un pardesiu de catifea, pe care nu-l avusesem în Germania și am ieșit din apartament. Voiam să iau puțin aer curat. Apreciam că deschizând tema divorțului, intrasem într-un stadiu nou al exilului meu. Nu departe de blocul unde locuiam era poșta centrală din Iași. Mi-a trecut prin gând că poate ar trebui să vorbesc de acolo cu Franz, de acasă știind bine că telefonul îmi este supravegheat. Am intrat am cerut o legătură cu numărul din Germania și m-am așezat pe banca tare de lemn pe care nu mai era nimeni altcineva. Sentimentul neajutorat de părăsire și singurătate și cel care mă îboldea să duc această luptă mai departe se ciocneau în sufletul meu. Mă uitam avidă la arătătoarele ceasului mare din fața mea, care păreau că nu se mai mișcă. Timpul trecea alene, de parcă legătura mea telefonică ar fi trebuit să străbată pe jos tot

drumul până la Franz Ferdinand. Eram atât de nerăbdătoare încât simțeam cum îmi vâjâie urechile. Mi-am dezbrăcat pardesiul. Era cald. De la ghișeu ei telefonista părea să-mi urmărească toate mișcările. Se înserase. Soarele lumina auriu partea de jos a bordului de lemn în spatele căreia se afla femeia ce trebuia să-mi facă legătura cu Germania.

„Durează! Legăturile cu străinătatea se fac prin centrala din București!” spuse ea, de parcă mi-ar fi citit nerăbdarea.

„Nu-i nimic, nu mă grăbesc!” am răspuns eu cu un aer pe care l-am dorit nepăsător.

„Veniți din străinătate?”

„Nu. Dar de ce întrebați?”

„Sunteți foarte elegantă!”

„Mulțumesc!”

Am dat cu indiferență din umeri. Pardesiul meu de catifea îl aveam dinainte să plec în Germania. Mi-l făcuse doamna Gavrila, șefa croitoriei de la teatru, care mă iubea mult. Prietenul meu George, un scenograf extrem de talentat făcuse modelul. Se știa că este homosexual. Mergeam cu el peste tot pe unde Petre nu avea chef să mă însoțească. În batjocură, spunea că este amantul meu. George era deștept, foarte amuzant și pe unde apăream noi doi, el spunea că se oprește circulația. Pardesiul lung până în pământ, pe talie, din catifea neagră era căptușit cu mătase roșie. Când am început să câștig banii mei, mă bucuram să mă îmbrac extravagant. Iubeam stofele frumoase, modelele deosebite. Purtam rochii foarte scurte și mantouri lungi. Puteam să-mi permit cele mai aiurite modele. Dintr-un metru de stofă o rochie mini. În toți anii nu mă îngrășasem încât să nu-mi mai vină acest pardesiu. George se căsătorise, cred, pro forma cu o fată din teatru, care era gravidă și aștepta un copil la timpul respectiv de la un actor căsătorit. Pentru că homosexualii erau urmăriți și pedepsiți în sistemul comunist, iar un copil fără tată era, de asemenea, o treabă compromițătoare, cei doi s-au aliat creându-și reciproc un alibi. Și spre surpriza generală, George i-a mai făcut fetei un copil, care și semăna leit cu el. Acum, prietenul meu trăia cu familia lui la București, unde lucra la un alt teatru. „Când voi ajunge la București o să-i vizitez!” m-am gândit eu cu plăcere la ei.

Catifeaua moale se simțea plăcut sub mâinile mele. Chiar și înainte de a pleca în străinătate eram o tânără elegantă. Am socotit repede că pardesiul trebuia să aibă cel puțin nouă ani. Dumnezeuule, douăzeci și șapte de ani! Cât de tânără trebuie să fi fost atunci! Era parcă dintr-o altă viață! Când am auzit că sună telefonul am sărit în picioare. Era precis legătura mea telefonică cu Franz.

„Da! Mersi!” a spus telefonista. Apoi către mine: „Numărul din Germania nu răspunde. Vreți să mai așteptați? Eu mai sunt aici jumătate de oră.”

Am așteptat, dar numărul tot nu răspundea. Am plecat acasă necăjită. Când am ajuns în fața blocului, mi-am dat seama că e prea devreme ca să dorm și nedorind să-l văd pe Petre așa de repede, m-am îndreptat spre teatru. Acum riscam să întâlnesc colegi, cu care eram silită să schimb de fiecare dată câteva cuvinte. Dar mă simțeam bine la aer și mersul pe jos era binefăcător. Ieșisem rar din casă în ultima săptămână. Singura excepție o făceau vizitele zilnice în diminețile când trebuia să mă prezint la poliție. Mi-am amintit de sfatul vecinilor mei, de a-l ruga pe Petre să mă însoțească la securitate.

M-am grăbit să urc în locuința noastră. Telefonul se afla în bucătărie. Deci Petre a telefonat cu cineva în timp ce eu am fost plecată. Ne mișcam reciproc într-un areal inaccesibil pentru celălalt.

Petre stătea la televizor și privea o emisiune cu sport. Pentru că sportul nu mă interesa m-am dus direct în dormitorul care mi-era rezervat mie. Am vrut să fac un duș, dar apa caldă se oprise deja. Era loterie dacă la baie curgea apa caldă și când funcționa nu știai dacă nu se va opri să rămâi cu săpunul pe tine. Aceeași aventură era și cu electricitatea. Nu exista o zi în care să nu se oprească lumina. Afară se întunecase. Cu o carte în mână m-am băgat în pat ca să mă-ncălesc. Serile la sfârșitul lui Martie erau încă răcoroase. Întotdeauna am suferit de picioare reci. Mai erau câteva zile și trebuia să-mi sărbătoresc aniversarea. Împlineam 36 de ani, dar nu intenționeam să-mi sărbătoresc ziua. De fapt la noi nu se prea sărbătorește aniversarea. Mai mult ziua onomastică, care e mai ușor de reținut. În calendarul bisericesc fiecare român are un sfânt al cărui nume îl poartă. Dar cu cine să serbez eu ziua mea? În Iași era greu să constat cine îmi mai era prieten și cine nu. Noroc că cititul rămăsese pasiunea mea dintotdeauna. Era și un fel de a

deveni inaccesibilă.

Am tresărit. Petre a bătut la ușa dormitorului.

„Da!?”

„Pot să intru?”

„Da!”

A intrat în dormitor, s-a așezat pe un scaun, spre ușurarea mea, nu pe marginea patului.

„Dormi bine aici?” a început el puțin jenat

„Merge! Așa și-așa!”

Îmi închipuiam că nu pentru asta venise ca să mă-ntrebe cum dorm.

„Ei, bine! Vreau să știu când vrei să pleci la Braïla!”

„Securitatea și poliția îți pot da un răspuns, nu depinde de mine.

„M-am gândit, dacă vrei, să mergem amândoi mâine, mai întâi la securitate și dacă șeful cel mare, maiorul Ionescu te lasă să pleci, mergem după aia și la poliție ca să-ți recuperezi documentele. Ce părere ai?”

„Ești sigur că vrei să mă însoțești?”

„De ce nu? Cumva trebuie să ducem la sfârșit această istorie!”

„Așa este!”

„Bine! La ce oră vrei să mergem?!”

„Știi eu? Nu trebuie să telefonăm să vedem dacă ne primește?”

„Nu! Mergem direct acolo, doar ne cunoaște oricine aici în Iași! E bine dacă ești gata la nouă, ca să fim acolo devreme, înainte de a începe ședințele... știi eu ce activități are maiorul Ionescu?”

„Îl cunoști?”

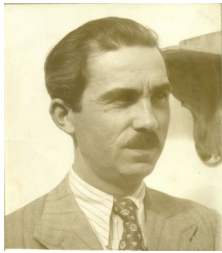
„Da, l-am cunoscut la o chestie care a avut loc la Universitate și unde am fost și eu invitat!”

La Universitate era amanta lui Petre a spus Vali Humiță. Poate ea îl cunoaște bine pe maior și a pus totul la cale, mi-a trecut prin gând. Indiferent. Important este, cum a spus și Petre, să se termine odată istoria asta.

„Noapte bună! Somn ușor!” Ușa s-a închis și am rămas singură cu gândurile mele.

Constanța Abălașei-Donosă, *Făt-Frumos din tei / acuarelă*

Fragment de Jurnal. 1938

Ion N. Dianescu (1899 – 1992)

Notele și însemnările profesorului Ion Dianescu se află în colecțiile Muzeului Brăilei „Carol I”. Au fost donate instituției muzeale în ianuarie 2021 de nepotul său, Eduard Daniel Dianescu.

Însemnările profesorului cuprind o perioadă de 28 de ani: începute în vremea adolescenței, era elev la Liceul „Nicolae Bălcescu”, pe 15 august 1916, zi istorică pentru țară, intrarea în război alături de Antantă, le încheie la maturitate, odată cu derularea evenimentelor din august 1944, un alt moment de referință pentru națiunea română.

(Text pregătit pentru tipar de **Ghena Pricop**)

10 Februar

Zi de răscruce istorică. Început de eră nouă. Zori de revoluție Dictatură. Guvernul Cuza- Goga, el însuși, fusese o „lovitură”, căci nimeni nu se aștepta ca după guvernarea liberală de 4 ani (cu apendicele nenorocit al luni Decembrie 1937) să fie chemați, la cârma țării, oameni cu vederi extremiste, Cuza bătrânul, îndeosebi. Și totuși. Dar se pare c'au fost aduși ca să se compromită și, odată cu ei, însăși ideea națională să sufere o sincopă. Oricum, pentru a se putea zice „s'au încercat toate formulele; luptele politice au atins însă apogeul; patria e în pericol de moarte; ne luăm răspunderea”, și odată cu aceste vorbe de explicație, să se instaleze un regim „de mână forte”.

Azi, Costache a împlinit 37 de ani. Ne-am dus să-i prezentăm felicitări. Eram, deci, acolo când telefonul începu să sbârânie (câte telefoane repetau același lucru, în clipele acele!) și ni se anunță „căderea guvernului și formarea altui guvern în frunte cu Patriarhul țării. Bombă! De necrezut. Ce se urmărește? Care au fost pricinile acestei neașteptate lovituri? Fiecare se întrebă, greu de dat vreun răspuns.

Când am pornit spre casă, pe la 11 1/2 noaptea, orașul întreg părea că aștepta noutăți. Străzile pline de oameni. Liniște, dar peste tot atitudine de uimire.

Vom vedea curând ce se urmărește cu adevărat prin actuala stare de lucruri, azi instaurată.

15 Februar

Fiecare zi a noului guvern a însemnat o noutate și pentru populația avidă de știri. Din gazete nu mai poți ceti nimic; doar comunicatele oficiale și plictisitoare, lucruri inofensive față de

siguranța statului.

A produs consternație ridicarea inamovibilității funcționarilor publici de orice categorie, chiar magistraților și Statutul. Autonomia universitară s'a desființat și ea. Partidele politice vor lua un lung, nesfârșit (probabil) concediu..., iar membrii lor mai marcantți vor face bine să-și cam ia tălpășița. Cluburile se închid. Gazetele vor fi suspendate îndată ce vor fi găsite inutile (ce cuvânt relativ! Nu puteau găsi altul?)

Se joacă o carte mare în istoria sbuciumată a poporului român. Neabile poziții (cari sunt nevoite să cedeze cu țârâita unele mici drepturi) stau în legătură cu legionarismul. Unde se va ajunge?

Sunt ani de când am lăsat obiceiul acesta al însemnărilor personale. Atâtea caete din diferite epoci ale vieții (refugiul, studenția, căminul, anii de la Tecuci) stau încărcate cu impresii ale atâtor întâmplări mici și mari, personale ori mai depărtate. Nu le-am mai revăzut. Scriam atunci din nevoia de a sta de vorbă cu mine însumi. Caetul de note mi-a fost totdeauna un bun tovarăș. Mai târziu, anii mai grei ai căsniciei și ai vieții din Brăila m'au depărtat de această deprindere.

Azi, în vremuri turburi, simt iarăși nevoia unor „confesiuni” ca acestea. În ce scop? Fără nici unul precis. Oricum nu pentru a construi cândva documente publice. Da, am găsit: să le cetească, mai târziu, Dănuț. Va avea aci imaginea nealterată a zilelor grele ce abia sunt la începutul lor.

Svonurile de azi mi s'au părut fantastice. E, de altfel, epoca cea mai propice răspândirii șoaptelor de tot felul. Și-i destul să-i dea cineva drumul. Într'o zi, până seara, ajunge de nu-l mai recunoaște nici... inițiatorul său. Patriarhul retras, deci supărat, din capul guvernului. Chiar și alți miniștri. Corneliu amenințat cu moartea! Un diabolic aranjament eșuat; promotor: Micescu. Ce să poți crede? Ziarele de seară aduc, înnebunit, o nouă circulară a ministrului de interne pentru înăsprirea situației.

Ieri am avut ședința „Comitetului Ligii Culturale” după o prealabilă înscriere. Autorizația mi-a fost dată de Garnizoană. Vlad Gavrilă e acolo mare cenzor și ajutor al Gen. Avramescu.

Tot așa am avut ocazia pentru scoaterea autorizației să-l văd pe Dl Prefect, Colonelul Stănescu din grăniceri. La Prefectură, atmosferă grea.

Și'n aceste evenimente cade și avansarea mea

în grad de Locotenent. S'o notez aci. E semnificativă doar această preocupare pur militărească în clipe de încordare ca cele pe care le trăim, când ideea războiului nu mai pare ceva depărtat. Din potrivă. Nu m'aș bucura să îmbrac uniforma, cu noul grad, pe alt câmp decât cel al... manevrelor inofensive, al concentrării.

21 Februar

E prea scurtă ziua, iar noaptea (până la 1-2) nici ea nu-i suficientă pentru câte sunt de făcut, de pus la punct, de terminat. De aceia, poate notez așa de zor în acest caet, început odată cu inaugurarea noiei stări de lucruri din țara noastră: instaurarea dictaturii (era să-i zic regale; ori oligarhice?). În ultimele zile am avut mereu noutăți. Decretele legi date (se vede că în pripă, negândite suficient, zorite de evenimente) au fost completate cu circulări suplimentare. A produs consternare obligația de a face – orice primitor de salariu de la Stat – o declarație asupra partidului și politiceii de care a depins, cum și – în prealabil – demisiunea din acel partid. Din aceste declarații (care când se vor dovedi nesincere, vor atrage sancțiuni) se vor constata, bob numărat, care au fost liberali, țărăniști, legionari, o!, mai ales legionari.

Cine se va putea eschiva? Ar fi nebulie. Destituirea din slujbă e gata.

Și iată cum, fără declarațiuni solemne, partidele politice, cari ne-au adus – drept vorbind – atâta rău, se desființează.

Pentru câtă vreme oare? Se va izbuti, însă, să se distrugă tocmai organizația cea mai serioasă vizată? Garda de Fier? ea doar nu ființa prin Statute, regulamente și alte formalități pure, scriptice. Ea se baza pe adeziunea sufletească, pe un soi de misticism, pe o educație specială a membrilor săi, pe o disciplină ce se infiltra pe încetul și cucerea cu timpul și pe cei mai dârzi. Se va putea șterge din suflete credința unei alte Românie pentru care au militat legionarii, pentru care ei câștigaseră în ultima vreme aprobarea aproape unanimă a nației? (alegerile din Mart [sic!, probabil, „Martie”], dacă se făceau, ar fi dovedit-o, cred). Aici e nodul gordian al situației. Nu e de dat aici un răspuns. Trebuie așteptat programul de acum încolo al guvernului. Din fiecare ordin nou, din fiecare circulară, se cetește ceva precis, îndreptat spre o nouă latură a puterii legionarilor. Sunt îngredăți zi cu zi. Până unde?

Iată azi, textul Constituției alea [sic !, probabil, „celei”] noi. Toate ziarele – obligate cred – l-au publicat. Nu-l pot comenta acum (e prea târziu în noapte și mâine am ore de la 8), dar e o operă, în anume sens, această Constituție, care dă par'că [sic!] și mai multă tărie unor puncte dureroase de la Constituția din 1923. Așa, nici o vorbă despre drepturile națiunii române față de străinismul cotropitor, ca și când luptele ultimilor ani, în țara aceasta, n'au însemnat nimic. Dureros, extrem de

dureros! Se vorbește și azi, în 1938, tot de cetățean, slăvitul cetățean al democrației multicoloră, ca și'n zilele faimoasei revoluții franceze. Par'că n'au trecut de atunci 140 de ani de experiență și, mai ales, cei 20 de ani de la război încoace par'că n'au spus nimic în tragismul lor. Par'că n'au dovedit țări ca Italia, Germania că ideea națională nu mai poate fi desconsiderată în pofida unor așa-zise „drepturi ale omului”.

Și iarăși, al doilea punct dureros – o lacună – e în privința credinței. Biserica strămoșească, leagănul naționalității, rămâne în aceeași stare decăzută, pe picior de egalitate cu celelalte culte, care nici n'ar avea atâta drept de viață pe pământul românesc: mozaic, adventist, baptist. De ce? De ce? Mă omoară frazele ce le cetesc și'n această Constituție: „fără deosebire de origine etnică, nici de religie.” Tot o apă ș'un pământ. Bieții străini! Prea fuseseră bruscați în ultima vreme. Aveau nevoie de protecție!...

Și tu, biet nenorocit de slujbaș, lefegiu, cu casă, cu copii, cu greutăți sumedenie, în jurul tău, trebuie să te prezinți Joi 29 Febr și să votezi pentru Constituție. S'o accepți fără crâcnire, fără modificare. Așa cum ți se dă....

22 Febr

Am scris o scisoare recomandată lui Vasile Bel...[?] Tecuci. Dacă m'au mai considerat membru în Partidul Național Țărănesc de acolo (înscriere smulsă mie de Vasilică Gheorghiu în vara lui 1932), atunci îl rog să mă considere demisionat.

Am scris și declarațiunea în sensul că n'am activat niciodată în vreun partid politic. Măine o dau Dlui Director.

Se zice că la votarea Constituției va trebui să mergem în grup: profesorii școalei cu directorul în frunte. Într'un fel e mai ușurător de suflet. E mai bine. Trece clipa aceea mai ușor când îi vezi și pe ceilalți, toți făcând la fel.

Surpriza zilei: comunicatul (dat fragmentat la ziare) a lui C.Z. Codr [eanu] ...dizolvă el însuși organizația, desleagă pe toți de orice obligație, face să înceteze orice activitate legionară pe întinsul țării, iar el însuși, ca să nu fie un motiv de veșnică teamă pentru guvernanți, pleacă din țară...

De mirare a fost astă seară când pe zidurile orașului au fost placardate niște afișe mari, roșii, de îndemn la votare. Cine le semnează? Dl Radu Portocală . Și acesta e liberal. Din a cui inițiativă? A lui proprie? Greu de admis. Sugestii de la Centru? Care Centru? Par'că nu mai există organizațiuni politice. Or Partidul Liberal există încă? Cetiau cetățenii și nu se dumireau, cu ce rost Dl R.P. se erijează acum în mare patriot, îndrumătorul opiniei publice brăilene. Să se zică: el, el! vrea să intre sub pielea cuiva? Probabil. O fi ceva rost de Subsecretariate de Stat. Tot se pare că regimul actual are sorți de durată lungă. Asta e moralitatea pe care o propovăduiesc unii. Dragoste

și patriotism cusut cu ață albă.

Curios aș fi să știu dacă asemenea afișe nu s'au mai placardat și'n alte orașe de către alți lideri, prieteni personali ai Dlui Gh. Tătărașcu.

Măine e vorba să se deschidă Ceaprazăria „Ligii Culturale”. Dar eu astăseară am avut o neînțelegere cu J.I. Fără să știe, m'a jignit. Reflectez să mă retrag din Comitet, am văzut pe tinerelel maestru.

27 Februar

Votarea pentru plebiscit a mers mai ușor (mai ușurător pentru suflet) decât credeam. A vrut Dumnezeu. Instituțiile au votat în bloc. N'a fost întrebat omul, individul. Așa, unii n'au spus nici „Nu” nici „Da”, ei înșiși. Au votat aprobator prin faptul că se află pe o listă depusă biroului.

Și așa a trecut. Azi și de aci încolo trăim sub regimul constituției celei noi. Aparențele au cam început să-i mulțumească pe mulți. În această privință chiar socrul meu mi-a scris o scrisoare care e destul de euforică și entuziastă. Pe el, monarhist convins, îl liniștește faptul că în fruntea trebilor e însuși Regele. E o garanție. El nu ține seamă de cei ce înconjură un tron și de cei care îl minează. Efectele se vor vedea curând, odată cu legile ce vor fi lansate, în deosebi legea electorală.

În ziua plebiscitului Sabinica împlinea 5 ani. Cu ajutorul lui Dumnezeu (și cu al celor de la Tecuci, cari ne-au trimis tot felul de bunătăți făcute-gata) am sărbătorit în cerc intim. A fost o seară de dragoste și reculegere familială. Și pentru vremuri încordate, o binefacere.

Eri [sic!] am avut prilej să-l cunosc pe Insp[ectorul] școlar Arbore. M'am trezit cu el în clasă, în I B. Venise special să mă întrebe ceva. Mirare. Fără înconjur mult, îmi propune să iau Direcția Gimnaziului Schäffer. Am rămas uimit. Mi-a dat câteva explicații. Între altele, că Inspectoratul a decis între a-l înlocui pe K. și a închide de tot Gimnaziul. Trebuie un român. Nu știam de loc [sic!] că lucrurile sunt mai de mult plănuite. Acum era o nouă anchetă pentru hotărârea definitivă.

Și, curios, cu o zi mai'nainte mă supărasem pe atitudinea prea insolentă a lui Schäffer, secretarul... Am răspuns Dlui Inspector că eu nu pot primi sub nici un motiv. Nu mă aranjează. S'ar putea găsi altcineva, dacă nu-i chip să nu se schimbe nimic. Am recomandat pe Mih., Mir, Vârl. și Bogd. Ce va ieși de aici, nu știu. Îmi vine să cred că argumentele Inspec. nu privea o schimbare așa de radicală. Și-apoi, cine ar primi o Direcție ca asta?

Eu unul cunosc papara direcțiilor unde din bun, senin, poți să ieși bolnav pentru multă vreme. Tecuciul mi-a fost o experiență. Mi-e greu să mai însemn în acest caet de actualități ale momentelor istorice prin care trecem, dureri ale unui trecut destul de îndepărtat, cu 8 ani în urmă. Te recheamă uneori și-ți produce amărăciuni greu de

ogoit. Eu am una care mă consumă și-al cărui sfârșit liniștitor îl aștept. Mai ales din mila Domnului decât din dreptatea oamenilor!

2 Mart

Cum era de aștepat, regimul începe a-și manifesta tot mai multă autoritate. Odată Constituția votată prin faimosul plebiscit (în ce țară – aș dori să știu – s'a mai făcut vreodată un plebiscit în forma asta: sub regim dictatorial, sub stare de asediu, pe față și sub felurite amenințări?) și apoi promulgată în cadrul unei mari solemnități la Palat, de ce s'ar mai teme cei care conduc? E drept, toate asigurările se dau (vezi discursul Suveranului) că dreptatea și buna ordine se vor păzi cu deosebită strictețe pentru toți. N'am avea a ne teme de nimic.

Dar, iarăși, Ministerul de Interne vine cu altă serie de măsuri, de-a dreptul uluitoare. Așa e ordinul că nimeni nu mai are voie [sic!] a părăsi localitatea unde își îndeplinește serviciul, fără învoirea scrisă a autorității de care răspunde. Chiar cu concediu aprobat, e nevoie, zice-se, de „biletul de liberă trecere”. Asta urmărește împedirea oricăror mișcări de mase. Cu fiecare ordin nou – e așa de clar! – se țintește în anihilarea oricărei – eventuale – mișcări de strângere a rândurilor; fiecare ordin nou e altă forță reală de întărire a actualei stări de lucruri.

Tot dintre ordinele astea noi. Nimeni nu mai poate discuta în cancelarie chestiuni politice. Profesorul trebuie să se țină departe de ceiace [sic!] l-ar tulbura sufletește, să intre în clasă senin. Asta e recomandarea.

Și, să recunoaștem, e o măsură binevenită. Dacă s'ar fi discutat totdeauna inteligent, mai calea-valea. Dar discuțiile, oglindind atmosfera de club politic al cărui exponent politic era preopinutul, degenerau în certuri, absolut nefolositoare. De aceea, deși e o restricție a libertății, e bună (căci și cu libertatea prea mare de altă dată n'am știut ce face).

Măine se depune jurământul pe noua Constituție, de către profesori. Moment solemn, mai ales că, în ce mă privește, nu mi-a cerut nimeni jurământ la intrarea în carieră.

Joi, 10 Mart

Epocă revoluționară, deși pașnică.

Conducătorii vor să transforme țara și tot ce li se pare vechi, perimat, în conformitate cu cerințele momentului. De aceea asistăm, în fiecare zi, la o nouă reformă. În opt zile, de la ultimele însemnări, până azi o mulțime de schimbări, de noutăți.

Întâi, Joi, în fața Dlui Director al Liceului (delegat al Inspectoratului pentru tot orașul – școli) am trecut pe rând prin fața preotului (Păr. Anton), am luat crucea în mână, ne-am închinat și am pronunțat jurământul, cetindu-l de pe imprimarele ad-hoc. Apoi am iscălit fiecare câte

trei exemplare și totul s'a încheiat.

Momentul acesta a prezentat destulă gravitate. Eram absolut toți profesorii Cancelariei pe care la nici o altă festivitate nu-i poți strânge în așa număr. Nici o defecțiune, nici un protest. Supunere desăvârșită, cuminenție.

Interesant a fost tonul cu care s'a pronunțat jurământul de unul și de altul; ca și felul cum se prezentau. Unul, vădit emoționat, conștient de măreția clipei, păstra un aer de gravitate în timpul solemnității, pronunțând formula jurământului cu glas puternic și răspicat. Un altul, pripit ca'n totdeauna, s'a fâstâcit în fața crucii, glasul i-a fost stins, nimic de gravitate. Alții, ca să-și alunge vreo apăsare sufletească, încercau să zâmbească. Alții poate se închinau acum după o lungă absență a sfintei cruci din viața lor stearpă de Duh; aceștia făceau cruci multe, dezordonate. Fața, glasul, mimica, poziția – totul trăda ființa interioară a fiecăruia cu grijă ascunsă de altfel.

A trecut.

O măsură nouă. Rămasem noi, profesorii, inamovibili. S'a dus și asta, ca un vis frumos. Așa dar [sic!], soarta profesorului e totalmente în mâna Ministerului. Căci legi ori Statute sunt și ele suspendate. Nu te mai poți referi la ele.

Mereu spun: se iau măsuri, unele foarte drastice, dar nădejdea tuturor e că nu va uza de ele decât în foarte mică măsură. Toți sunt doritori de liniște; renunță la ambiții, la orgoliu, numai să fie lăsat în pace.

Cu efect de împăciuire, Guvernul a ridicat toate restricțiile care loviseră pe Evrei în guvernul decedat. Să se aștepte revizuirea, zice, „căci revizuirea se va face”. Când? regulamentul s'a și publicat. Dar mi se pare că-i cam „iezuit” acest regulament. Vom vedea până la urmă cum s'a lucrat, abia în acest regim cu desăvârșire nou...

De o camdată [sic!] „Liga Culturală”, înțelegându-și menirea, a trecut pe terenul practic. Duminică și-a inaugurat cel dintâi „copil” al atâtor strădanii: atelierul de șepcărie și ceprăzărie. A fost un ceas de caldă sărbătoare. S'au făcut rugăciuni către Domnul. A vorbit Președintele în accente vibrante, a asistat lume multă și bună. De acum, muncă să-l creștem și să-l întărim. În acest scop, ca să pot publica permanent reclame pentru șepcărie, gratis, am început de azi colaborarea la „Gazeta Brăilei”. Azi a apărut un articol și o reclamă.

31 Mai (Marți)

De mult n'am mai însemnat nimic în acest caet deși au fost atâtea evenimente „însemnate”.

E debordantă viața cu obligațiile, cu greutățile ei, cu ritmul ei mai ales atât de accelerat de la o vreme. Zile trec după zile, nu poți împlini tot ce-ți propui pentru o zi și săptămânile se înșiră consumate. Așa a trecut iarna, așa a venit primăvara și iată-ne în preajma verii. O, dar primăvara din acest an nu-și merită numele. Prea a

fost schimbăcioasă, prea a fost amăgitoare, cu puțină căldură și prea mult frig. Sărbătorile Paștilor, la Tecuci, le-am făcut cu foc în casă, seara, regulat (uneori și ziua). S'a continuat acolo până la 10 Mai.

E lung răbojul întâmplărilor de 2 luni încoace. Dar două fapte ies cu totul în lumină, între altele; unul înainte de Paști (cu prelungiri), altul după Paști. Cel dintâi: începutul prigoanei, pe față, prin stabilirea domiciliilor forțate la foarte mulți din foștii membri ai G[ărzii] de F[ier], prin distrugerea comerțului Legiunii atât de înfloritor, prin conflictul iscat între C[orneliu Zelea Codreanu] și Dl Iorga, prin trimiterea în judecată a lui Cod(reanu) pentru acest simplu fapt la început, ultraj, și apoi prin complicarea neobicinuită, dar voită, a procesului și găsirea și altor capete de acuzație. Procesul a fost acum o săptămână, a ținut 4 zile, iar sentința s'a dat repede: 10 ani de muncă silnică. Trebuie remarcat că rechizitorul a fost citit la Radio pentru a-l cunoaște o lume întreagă. Despre apărare, nici o publicitate. Ziarele au dat procesul după așa-zise note stenografice, dar și acestea cenzurate. Depozițiile celor mai de seamă martori nu se știu.

Așa dar s'a închis un capitol important al guvernării actuale: partea negativă, punerea în gardă în potriva [sic!] dușmanului temut. Legionarismul este iarăși în criză. Va pierde? Va pieri? E un fel de examen ce se dă! Dacă a fost în adevăr în suflete, dacă a fost orientarea cerută de un moment istoric, va ieși până la urmă biruitor. Dar dacă n'a însemnat decât un curent amăgitor, o mistică fără aderențe serioase în mase, sigur că va fi înmormântat.

Mai e un element în jur: felul cum va acționa Guvernul în această a doua parte a lucrării sale, să-i zicem cea pozitivă, de construcție. Va ști să câștige simpatia mulțimilor? Va face să se înțeleagă că lucrează sincer la propășirea țării și că metehnele vechiului politicianism au pierit? Bine. Va dura și va fi îmbrățișat cu tot mai multă dragoste. Va continua prigoana? Va face arestări și alte restricții de libertăți? Nu știu ce va mai fi atunci.

Al doilea element, legat de cel dintâi într'o formă tragică e moartea neașteptată a lui Octavian Goga, șeful guvernului naționalist, chemat de MSR înaintea Crăciunului în entuziasmul general al țării, dar trântit așa de dureros la 10 Februar. Cine poate ascunde că lovitura aceasta nu l-a costat viața pe sensibilul poet? Lumea vorbește, de scris nu s'a scris nimic în această privință. Funeraliile naționale n'au micșorat cu nimic brutalitatea debarcării de la putere; iar prezența – fără a fi anunțată – a MSR, însoțit de MV Mihai la Ateneu, în timpul slujbei prohodirii e mai mult o confirmare a svonului public că acolo sus a fost oarecare remușcare pentru o moarte atât de nedorită de țară.

Curioase reacțiunile conștiinței publice

oprimate. De când ziare nu scriu mai nimic despre evenimentele politice (doar comunicate oficiale), circulă numeroase hârtii clandestine din om în om. Vezi oamenii cei mai serioși cu câte o asemenea hârtie. Sau te întreabă: cunoști aspectul procesului în adevărata lui desfășurare? E gata să-ți servească ceva foi. Sau te întreabă dacă cunoști scrisoarea trimisă de un intelectual distins Dlui Iorga? Sau atâtea scrisori. Nu știi ce să faci. După măsurile excepționale de acum, e o vinovăție să citești altceva decât proza oferită de Guvern. Dar când te trezești cu fițuica în buzunar, sincer neștiind cine ți-a pus-o și când, unde mai e vinovăția? Cumplite vremi!

Politicianismul n'a murit (aci greșește Guvernul și-și șubrezește situația, când lasă a se petrece fapte ca sub vechile regimuri).

Primarul atât de iubit al Brăilei, magistratul N. Manoliu, a fost mutat (ca și disciplinar) fiindcă a avut curajul să se ocupe de chestii de renovare pentru orașul Brăila (tramvaele electrice, Clubul Regal) supărând pe unii magnați. L-au dus la București și l-au svârlit la Severin pe Primar, când el se aștepta să fie consilier la Galați. Se șoptesc nume ce devin pe fiece zi mai odioase: Malatesta, Portocală – intervenționiști, politicianism veros, care lucrează cu mita ca și mai'nainte. Halal de vremurile noi!

30 Noembrie

Cinci luni. De cinci luni n'am însemnat nimic în acest caet de impresii (fără pretenții) asupra evenimentelor epocale pe care le trăim de-o vreme.

S'a încheiat anul școlar; am avut unele satisfacții, între altele numirea în bacalaureat la Chișinău, în iunie; după cinci ani de „pauză”. Am fost cu copiii la munte în Căminul [...] de la Cumpăna-Argeș; am trecut pe la Tecuci; am reluat cursurile școlare în noul an; am pornit la muncă mai cu plăcere ca ori când (având, după 7 ani, și cl VIII). Și acum, iată-ne în prag de iarnă, prag de vacanță.

Și, vai, în vremea asta câte fapte de ordin politic și social s'au desfășurat...

Încordarea dintre Guvern și legionari părea că se slăbise o leacă. Svonuri circulau totuși, că cei închiși sunt supuși la cele mai cumplite torturi. Deci gândul celor ce aveau puterea era de a merge mai departe cu represaliile.

Toate aparențele de amplă guvernare, în deosebi aplicarea legii administrative, cu numirea și instalarea rezidenților regali și marea mișcare a „Serviciilor în jurul acestor noi organe”, cum și deseale numiri și mutări de magistrați, n'au putut

ascunde teama că și închiși fiind, urmăriți și amenințați, legionarii mai pot fi primejdioși. De bună seamă că lucrurile ajunseseră prea departe dacă Luni, la Cluj, Rectorul Ștefănescu-Goangă a fost să fie omorât prin împușcare (a căzut numai agentul însoțitor).

Asta se petrecea în aceeași zi – la câteva ceasuri – când regele sosea în țară încărcat de gloria unei călătorii misionare. Să fi fost un semn? O dezaprobare – în gestul disperat de la Cluj – că voiajul Regelui a avut și alte scopuri decât cele afișate? Poate. Prea e mare coincidența.

Dar și replica Guvernului a venit promptă, grozavă. A doua zi, a încărcat într'o mașină – pe cine? – pe toți cei care se făcuseră vinovați de atentate în ultima vreme (omorătorii lui Duca și ai lui Stelescu) în frunte cu CZ Codreanu și i-a pornit spre București, din Rm. Sărat unde stătuseră închiși (așa relatează ziarele astă seară). Într'un loc – exact pe teritoriul Corp II Armată, chiar lângă o pădure, mașina e atacată cu focuri de arme (de cine? cine putea fi așa de bine informat?) S'a produs panică, cei din mașină au căutat să fugă (cum? nu erau legate solid picioarele? Cum poți transporta așa?) Cum să fugă? Jandarmii au tras. Au fost omorâți toți, vreo 15 inși. Cum? Dacă au fugit, cum de n'a fost măcar unul rănit numai, căzut jos și-apoi ridicat și suit în mașină? Asta s'a petrecut noaptea. Curios că n'a scăpat chiar vreunul, cu fuga... ci, la rând par'că, împușcați (cu moarte sigură).

Mai departe: procurorul de București e anunțat; vine imediat (par'că ar fi fost la 2 pași), constată că totul s'a petrecut în perfecte condiții și, ca pe 15 cadavre de animale, îi ridică, îi pune iarăși în mașină (de astă dată butuci inerți cu chip omenesc) și-i duce la Jilava, unde îi îngroapă fără zăbavă. La orele 8 seara, să zicem, au plecat din R. Sărat; la 8 dim erau și împușcați și îngropați. Avut-au măcar, la cap, o lumânare de creștin? A fost măcar un preot lângă groapa lor? Nu mai spun de rude și cei apropiați lor! Tineri care aveau pe Iisus călăuzitor și care, în nebunia lor, slujeau Crucii mai bine decât mulți clerici. Tristă soartă au avut să moară atât de căinește.

Și abia după masă, la câteva ore după ce fuseseră aruncați în pământ, s'a dat de știre și la Radio și la gazete.

Cristale de cuget

Gheorghică Țarlungă

Mitul în care credem cel mai mult este o simfonie a
aforismelor.

*

În nisipul cuvintelor nerostite ori uitate cristalul
aforismelor strălucește de viață.

*

Aforismul este o poezie divină a cugetului.

*

Fiecare aforism trebuie să strălucească precum un
cristal; altfel vor fi doar nisip de gânduri.

*

Dezordinea spiritului infiltrează anarhie în
structurile societății, prăbușind idealurile.

*

Arta este plăsmuirea spiritului pentru a seduce
veșnicia.

*

Arta nu este decât o încleștare disperată a omului
cu singurătatea.

*

Aspirațiile umane spre desăvârșire sunt divine.

*

Bătrânețea nu este decât un ospăț spre sfârșite...

*

Neputând să se ridice, calomnia scurmă.

*

Unele caractere au tăria cremenei: nu se lasă
știrbite de urgia mofturilor, supraviețuiesc
vremelniciilor.

*

Fii propriul tău sculptor: dăltuiește-ți frumusețea
caracterului.

*

Caricatura este un hohot de râs erupt din vârful
sobru al peniței.

*

Chiar dacă trăiești în pustiu, o singură carte are
puterea de a te readuce în civilizație.

*

Creție, tu porți în tine și nefericire!

*

Înlăturați Credința și Haosul va recuceri
Pământul!

*

Cugetarea este marea rugăciune a sufletului.

*

Nu-i destul să arăți ce-ți place: cugetând trăiești
frumusețea!

*

Curiozitatea este o politețe a cunoașterii, nu o
pacoste a indiscreției.

*

Este uman să fii bun, este o datorie și fii drept.

*

Dacă a pătruns în sufletul nostru o singură idee de
credință, atunci nicio decădere nu ne poate ține în
prizonieratul ei.

*

Disperarea și decepția sunt avertismente de a
lupta pentru păstrarea frumuseții vieții.

*

Demagogul ucide speranțele oamenilor cu
îndemnuri false, cu adevăruri trucate și cu istorii
inventate.

*

Oamenii nu pier când le furi averea, ci când le
tâlhărești demnitatea.

*

Un om profund democrat se supune terorii
majorității, dar dreptatea are de suferit, adeseori.

*

Desăvârșirea este o căutare, o durere; luptă,
teamă, bucurie; este crezul vieții.

Muzeul umorului - Pledoarie -

Viorel Coman

Brăila este, poate, cel mai îndreptățit oraș românesc să găzduiască un muzeu al umorului! Această nouă, viitoare secție a Muzeului Brăilei „Carol I” ar completa și nuanța spiritualitatea locului. Nu cunoaștem alte încercări de acest tip în spațiul românesc. Nici în Europa nu s-a încercat de prea multe ori un muzeu al umorului; doar în Polonia, la Varșovia, un muzeu al caricaturii și în Bulgaria, la Gabrovo, un muzeu al umorului. Probabil, ar mai fi pe undeva, fie în Europa fie în alte țări de pe alte continente, dar încă nu avem cunoștință.

Deci e o încercare temerară, pe cont propriu, în care cei care pornesc la drum și se aventurează în construcția acestui domeniu muzeistic sunt adevărați deschizători de drumuri. Ei sunt obligați să imagineze aproape totul: documentele care să illustreze zestrea muzeală, forme, resurse...

E un domeniu atipic, inedit, mult mai complex, decât pare la prima vedere.

Este, deci, o inițiativă rară, dacă nu cumva unică în cultura română. În fiecare an, în multe orașe există evenimente de descreștit frunțile: un salon de caricatură, un concurs de epigrame, de literatură umoristică, o comedie pusă în scenă la teatru, reviste cu pagini de umor: bancuri, poante, calambururi, jocuri de cuvinte, evocări ale unor întâmplări vesele. Dar ele au rămas doar efemeride, repede uitate, înlocuite după un an cu altele...

Dar o formă de conservare, de păstrare și de prelucrare muzeistică și analiză a acestui patrimoniu risipit cu nepăsare nu a existat.

În acest domeniu, zestrea Brăilei este formidabilă, din păcate cunoscută mai ales doar prin evenimentele din ultimul sfert de veac, dar total necunoscută prin trecutul ei, zestre necercetată și nepusă vreodată în valoare.

Ideea inițială a unui astfel de muzeu a pornit de la dorința de a ilustra o istorie a saloanelor de caricatură din ultima vreme. Nu e rău, dar e puțin, mult prea puțin, e doar o secvență și o nuanță din istoria umorului la Brăila.

Umorele scrise sau desenate are la Brăila o vechime de peste 150 de ani. Unei asemenea zestre e greu de găsit un echivalent în provinciile românești. Primele reviste de umor pe care le consemnează istoria au apărut la Brăila puțin înainte de 1870. Deci dintotdeauna s-a râs vârtos la Brăila. Se poate scrie o istorie a orașului prin umor.

Prin redescoperirea, în colecțiile revistelor și ziarelor, a unor tipuri de umor, practicăm o foarte profundă cunoaștere a mentalităților vremii, a ritualurilor care stârneau umorul, a expresivității limbii române și a personalităților, ziariștilor care au practicat umorul scris sau desenat.

În mod cert, a existat un umor de raia, o formă subtilă prin care românii se poziționau față de ocupantul vremelnic. Oriunde, oricând în lume s-a practicat, a înflorit acest tip de umor prin care „ocupatul” plătea „ocupantului” prețul pierderii

libertății, prețul supunerii. Dar, din păcate, acest tip de umor nu s-a păstrat decât în câteva expresii.

Hotărât lucru, există la Brăila o civilizație a umorului, cu particularități unice irepetabile în alte părți din România. Mai întâi vom spune un fapt de importanță excepțională: între 1868 și 1944 au apărut la Brăila aproape 60 de reviste de umor.

Așa ceva e fără precedent în România. Există aici o adevărată civilizație a umorului, ilustrând viața socială în componenta ei comică. De asemenea, presa politică, socială, culturală avea pagini, colțuri de pagină cu secvențe de umor. Căci umorul a fost o formă excelentă de pătrundere a presei în public, a fost sarea în bucate.

Dimensiunea umoristică trebuie să completeze și să nuanțeze istoria culturală a orașului. E, în fond, o formă de cunoaștere. Nu numai brăilenii ci și străinii care vor să știe istoria orașului trebuie să cunoască această dimensiune specială a culturii locale.

Cine stăruie asupra colecțiilor presei vremii remarcă diversitatea tipurilor de umor.

Există mai întâi, umorul etniilor. Distingem reviste de umor grecesc, bulgăresc, evreiesc, nemțesc, umor țigănesc. Există și un umor cazon. Să nu uităm că cel mai bun roman cu subiect comic cazon e al unui brăilean, Constantin Bacalbașa, cu „Moș Teacă”, umorul politic este foarte bogat, dar încă necercetat, de asemenea, umor social, umor de limbaj.

La aceste ipostaze se adaugă pagini cu: bârfe, cancanuri, epigrame, poante, cântece satirice, polemici.

De asemenea, există un umor al pieței, al portului, al cârciumilor, al societății burgheze (high-life), un umor proletar, al vagabonzilor.

Zăbovind pe colecții, se remarcă diversitatea limbajului umorului. Distingem ironia, aluzia, sarcasmul, batjocura, umilirea adversarului, râsul în hohote, râsul „amar”, râsul „ca prost”, „mișto”-ul, bășcălia.

Brăila, e adevărat, nu a dat un autor de comedii, ca Iașiul pe Alecsandri, ca Ploieștiul pe I. L. Caragiale sau a Bârladului pe Victor Ion Popa. Nu a dat niciun autor de cântece satirice cum a dat Vasluiul pe Constantin Tănase. A dat, în schimb, un autor de fină ironie intelectuală, pe Mihail Sebastian, și un autor cu umor fabulos, pe Fănuș Neagu.

La Brăila s-a practicat – mărturie scrisă de un veac și jumătate – o terapie socială prin umor. Un om care râde e un om smuls din banalul cotidian, din sistemul, adesea blestemat, de relații care apasă, subjugă, umilește. Un zâmbet în fața unei caricaturi, în urma unei lecturi, o poantă, o ironie, e un triumf al spiritului, al artei în fața cenușii cotidian.

Râsul provocat de texte comice sau caricaturi trezește în om un reflex esențial, care-i sporește umanitatea. Un om care râde e un om bun, oricum mai bun decât cel încruntat, îngândurat, cotropit de necazuri. La urma urmei, un om care râde e un biruitor, un om salvat.

Contactele lui Nicolae Iorga cu Brăila (IV)

Ionel Căndea

În anul 1921 nu avem consemnată vreo prezență a profesorului N. Iorga la Brăila, deplasări lungi în străinătate (Franța), cu obligația unor cursuri și conferințe ținându-l departe de orașul de la Dunăre.

În primăvara anului următor, la 21 martie 1922, N. Iorga evoca într-o conferință la Universitatea populară pe prolificul scriitor brăilean de la jumătatea secolului al XIX-lea, Gheorghe Baronzi, autor a numeroase romane, nuvele și piese de teatru, binecunoscute mai ales brăilenilor¹.

În schimb, la 21 mai 1922, profesorul are ocazia unei noi întâlniri cu publicul de la Brăila pe care-l întâlnește la Teatrul comunal.

Conferința, care s-a păstrat grație stenogramei realizate de H. Stahl, s-a intitulat *Din trecutul istoric al orașului Brăila*. Redând fidel nu numai conținutul, dar și atmosfera foarte destinsă a întregii întâlniri, textul publicat sub auspiciile bibliotecii „Petre Armencea” reprezintă o interesantă trecere în revistă a istoriei orașului, cu multă vervă, glume sau ironii strecurate într-un mod atât de propriu.

În a doua parte a anului, contrastând cu atmosfera atât de veselă a conferinței de la Comunal, presa de partid – „Dunărea de Jos”, organ zilnic al Partidului național liberal Brăila², reproduce sub titlul *Țărăniștii și regionaliștii. Caracterizările d-lui N. Iorga* câteva opinii ale omului politic, puncte de vedere ale acestuia, ce conveneau într-o oarecare măsură național-liberalilor: «Astăzi, ciudatul amestec de transfugi din toate partidele care-și zice partid țărănist fiindcă joacă înaintea sa ca șef – pe care de fapt nu-l recunoaște în intimitate nimeni – pe un talentat învățător, culege multe voturi la țărani care cred că oricine poartă firma lor și e fratele lor (așa cum d. Averescu a fost „tatăl” lor). Deci – logic după „Gazeta” și după negustorul de brânză cogoman (*sic*) din colț – te aliezi cu el. Să zicem însă că mâni (*sic*), supralicitând în demagogie pe „țărăniști” și luându-și în aparență ca șef un muncitor cu șapcă și bluză, care, dumineca, să știe, merge la sate, ca fiu de țaran, cu cămașă învoalată și cu ițari pe picior, partidul comunist ar serba un mare succes electoral... Atunci, mă rog, tot politica debitantului de brânză „cogoman” ar face-o după „Gazeta” partidului național din Ardeal?»

Cum am putea comenta un astfel de text, merit să explice un moment mai mult sau mai

puțin important din atitudinea politică a președintelui Partidului național-democratic față de partidul țărănist a lui Ion Mihalache cu care a fuzionat în cele din urmă (în 1926), „partidul național din Ardeal”, cum îl numește N. Iorga? Să nu uităm că, afinități politice, dar și de altă natură, au făcut posibilă, la un moment dat, chiar o conlucrare între iorghişti și țărăniști. Prezența textului într-o gazetă locală a Partidului național liberal – în cazul de față la Brăila – ne arată că, în acel moment, liberalilor, una din marile forțe politice din România interbelică, nu le erau indiferente opiniile profesorului N. Iorga și ale partizanilor săi politici, chiar dacă, de multe ori, așa cum vom vedea imediat, se încearcă minimalizarea și combaterea sa cu ajutorul ironiilor strecurate în aceeași presă locală.

O săptămână mai târziu³ citim pe prima pagină a gazetei liberale amintite, sub titlul *Constatările domnului Iorga* următorul comentariu:

«Nu suntem cei dintâi și desigur nici cei din urmă, cari observă cu bună credință și rigurozitate că constatările (*sic*) d-lui Iorga sunt juste, atunci când sunt rezultatul unor amănunțite cercetări istorice. Dacă nu sunt amănunțite – oricât de istorice ar fi documentele – constatările d-lui Iorga riscă să fie pripite, pline de greșeli și criticate chiar de studenții domniei sale.

Când domnul Iorga constată faptele și oamenii zilei, atunci sunt constatările domnului Iorga, care greșește aliniindu-se cu doctorul Lupu, greșește bizuindu-și politica pe „țațele Ardealului”, greșește polemizând la Paris cu oameni care au documente asupra atitudinilor domniei sale anterioare (Cazul polemicei cu domnul Păltănea și Montadon).

Și tot așa greșește în constatările domniei sale ultime, că partidul liberal ar depune eforturi să apropie pe ardelenii domnului Maniu.

Domnul Iorga nu numai că greșește, dar e absolut inexact. Partidul liberal nu umblă să apropie pe regionaliștii Ardealului.

Partidul liberal își urmează politica de unificare, necesară și dorită de toți oamenii de bună credință din regiunile unite. Și domnul Iorga știe aceasta, dar voiește să constate altfel.

Iar cât privește de cealaltă constatare, că guvernul nu-i privit de popor cu „simpatie”, ci că această „simpatie” o numește domnul Iorga „indiferentă”, asta-i numele pe care-l dă domnul Iorga simpatiei. Căci domnul Iorga niciodată nu

s-a mulțumit cu simpatie. Domnia sa a voit totdeauna, pentru domnia sa, toată pasiunea așa cum i-o dădeau studenții în 1906.

Domnul Iorga are însă o scuză: „i-a spus cineva”.

Ironiile la adresa sa și a politiciii Partidului naționalist democrat sunt și mai ușor de plasat atunci când adversarii constată că pot amplifica și apoi specula disesiunile intervenite între aliații politici ai profesorului N. Iorga.

Recunoscut ca „învățător” sau „educator” al neamului, marele istoric, a fost fără doar și poate extrem de sensibil la tot ceea ce însemna recunoașterea sau minimalizarea meritelor sale în trezirea și formarea conștiinței naționale pentru generația ce a înfăptuit statul național unitar român între 1916-1919. Nimic mai simplu pentru mânuitorii condeelor din provincie să procedeze astfel încât, așezând pe doctorul Lupu în postura de „educator al neamului” și atribuindu-i toate meritele, de regulă trecute în dreptul marelui istoric, inclusiv acela de a fi un *character*, efectul să fie asigurat.»

Iată deci cum comenta, în septembrie 1922⁴, același ziar liberal atitudinea doctorului Lupu față de N. Iorga, atitudine reeșită din „foaia doctorului”: «Domnul Iorga nu-i educator. Foaia doctorului Lupu spune că doctorul Lupu e educator. Foaia doctorului Lupu a descoperit în sfârșit, că doctorul Lupu e nu numai un „character”, dar e un „educator al neamului”.

Foaia doctorului Lupu nu numai că nu recunoaște domnului Iorga nici un merit și nici un rol în știința domnului Iorga, dar îi tăgăduiește orice rol în educația națională.

Domnul Iorga nu trebuie să aibă nici un rol și să n-aibă nici o importanță în știință, ca aceste atribute să revie doctorului Lupu, care din punct de vedere științific n-are nici o meserie, iar în ce privește educația politică, îndeamnă la revoluție primind ajutoare de la bolșevici.

Așa educator și-a ales domnul Mihalache».

Peste o lună „Dunărea de Jos”⁵ strecura trei declarații politice ale lui Nicolae Iorga pe care istoricul și omul politic le făcuse marelui cotidian din București – „Universul”, în contextul disputelor politice prilejuite de serbarea încoronării de la Alba Iulia: «Domnul Iorga întrebat de un redactor..., ce crede despre partidul țărănist a spus: „Partidul țărănist? Nu mai există în definiția mea de partid. Poate să fi fost cândva.” Domnul Iorga a mai spus că participă la încoronare, din devotament față de coroană și din iubire față de rânduială.»

Asupra retragerilor opoziției amărâte din parlament, domnul Iorga a spus: „Retragerile în politică sunt ca și retragerile în război: duc la disolvarea trupelor.”

Dacă declarațiile de mai sus se plasează în primul an al celei de-a doua guvernări național-liberale de după război, sub șefia lui Ionel I. C.

Brătianu, următoarele rânduri sunt scrise și publicate de N. Iorga în „Neamul Românesc”, fiind reluate de „Dunărea de Jos”⁶, căreia îi convine nota de ironie nedisimulată cu care este scris articolul intitulat *Virtuți active*.

Sub acest titlu domnul N. Iorga publică în fruntea „Neamului Românesc” următoarele: «Într-una din sălbaticile scene care constituie principalul repertoriu al Camerei, un șef de partid, însuși reprezentantul costumat al țărănimii, domnul Mihalache, a aruncat formula „virtuților active”. Basarabeni le-ar avea și ar fi dorit să le aibă ca și dânșii alți țărani. „Virtuți active” ar fi rezistența la nedreptate, lupta contra oricărei încălcări, avântul către libertate. De la ele ar atârna desrobirea și propășirea nației. O întrebare se pune însă amatorilor de „virtuți active”: are poporul, în actuala lui stare de cultură, puterea de a deosebi dreptul de nedreptul, legalul de nelegal? Și chiar dacă o are, putem fi siguri că „virtuților active” li se vor uni totdeauna și virtuțile morale, prin care singure omul își capătă direcția? Altfel se poate întâmpla ca, dacă vreodată partidul țărănesc, fie și cu morții săi morali în spinare, ar ajunge din nou la putere, cel dintâi lucru pe care l-ar cere numeroșilor aderenți ar fi să-i sacrifice „virtuțile active”.»

Alături de astfel de poziții ale profesorului N. Iorga, din care câștigul pentru liberali era evident în raport cu cele două partide, – naționalist-democratic și țărănist –, se consemnează în pagina următoare a aceleiași gazete⁷ o scrisoare adresată de același N. Iorga ziarului praghez „Gazette de Prague”. Ea era prilejuită de o recentă vizită a profesorului dar și a omului politic N. Iorga în capitala Cehoslovaciei. Acesta mulțumește în modul cel mai călduros pentru primirea ce i s-a rezervat în patria lui Jan Huss și Bedricht Smetana.

Într-adevăr, sosit în seara zilei de 11 mai 1923 la Praga, după ce cu puține zile înainte primise la Universitatea din Lyon titlul de *doctor honoris causa* împreună cu dr. I. Cantacuzino, savantul istoric susține la Universitatea din „orașul de aur” trei conferințe intitulate: *Les Hussits et le hussitisme chez les Roumains; Le hussitisme dans le mouvement populaire du Moyen-Âge și Le commerce et l'art tchèques dans les Pays roumains au XVe siècle*.⁸

În intervalul 12-18 mai pe lângă aceste trei prestații de înalt nivel științific, N. Iorga a fost primit, între alții, și de Eduard Beneș⁹, președintele Republicii Cehoslovace.

Scrisoarea de mulțumire, cu atâtea aprecieri de ordin politic ale savantului, este reprodusă în întregime de către organul local al Partidului național liberal, pentru că, oricum ar fi fost privită vizita – mai ales sub aspect cultural, științific – dar și politic –, ea aducea celor de la putere – un plus de imagine: «Se știe că domnul profesor Nicolae Iorga a fost și la Praga, unde a ținut o serie

de conferințe, foarte apreciate de cehoslovaci. În urmă, domnul Iorga a trimis ziarului „Gazette de Prague” scrisoarea pe care o redăm în rândurile de mai jos:

«Nu aş putea să exprim îndeajuns cât am fost mișcat de mărturiile de prietenie pentru țara mea și pentru viața ei politică și intelectuală, mărturii venite din partea oamenilor de cel mai înalt merit – colegi în învățământul superior și colaboratori ai oamenilor noștri politici la o operă comună, ce trebuie consolidată și dezvoltată. În toate manifestările se simte prietenia sinceră pentru România. Alianța militară, de curând reînnoită, nu e una din formele diplomatice cu scop unic: de a impune unui inamic, care la rândul-i știe la ce să se aștepte. Dar pentru că baza psihologică necesară există, cred că se poate da acestei alianțe, care asigură apărarea comună contra revanșelor pe cari nebunia le poate deslănțui în anumite împrejurări, un caracter intim. La masa oferită în cinstea mea, domnul Susta a vorbit de extrema putere de penetrațiune a slavismului reprezentat de cehi, de aripa externă a „romanității” reprezentată de români. Ori, primii trebuie să cunoască lumea romană, după cum și românii trebuie să cunoască lumea slavă. Ambele națiuni nu pot găsi puncte mai propice acestui contact ca cele reprezentate de centrele intelectuale ale unei țări amice și vecină.

Dar asta nu ajunge. O astfel de alianță, care va fi prelungită cel puțin cât existența generației noastre, presupune o comunicație economică sistematică, mergând până la o colaborare intimă. Da, e un sistem comun ce ni se impune unora și altora și fiecare din noi trebuie să contribuie cu ce are, cu ce poate. Merg mai departe încă și spun: dacă una din părți n-are oarecare posibilități, cealaltă provoacă intensificarea producției, care va folosi și celor veniți în ajutorul aliatului. Cele mai sus scrise ajung pentru a arăta orizonturile ce se deschid tehnicienilor și capitaliștilor cehi, în România, de mine, petrol și chiar unele ramuri ale agriculturii. În fine, cred că colaborarea armatelor organizate fiecare în felul ei și cari se dezvoltă fiecare în direcție proprie, fără să țină cont de ce se face la vecini, poate să însemne – mult mai puțin *ca o distribuție a rolurilor*. Mă mărginesc să spun: militarii știu bine ce vreau să înțeleg prin cele spuse. Mă rezum: în locul contactului individual, accidental, aleatoriu, în toate direcțiile, trebuie *sistemă*. Folosul alianței nu poate fi obținut decât cu acest preț».¹⁰

Cele trei conferințe de la Praga, succesul de care s-au bucurat precum și primiriile rezervate ilustrului savant au contribuit la o mai bună apropiere între România și Cehoslovacia. Comentariul de politică externă pe care istoricul îl face în scrisoarea de mulțumire de mai sus, însumează o serie de idei și propuneri deja presărate în itinerariul cehoslovac, situându-se în nota bunului simț. „Apropierea pe plan economic, politic și militar¹¹ trebuie să se transforme în

sistem” spune N. Iorga într-o concluzie, foarte convingătoare de altfel și cu ecou prelungit în presa de provincie a partidului aflat la guvernare.

În același an (la mijlocul lui octombrie), 1923, N. Iorga avea să însoțească la Brăila, într-o vizită al cărui program ne este mai puțin cunoscut, pe senatorul francez Henry Beranger¹².

Contactele directe ale istoricului și omului politic cu Brăila devin după această dată (1923) ceva mai rare dar nu se pierd, el fiind ales în decembrie 1928 deputat de Brăila și Dolj. Momentul politic era unul din cele mai tensionate de după război și lucrurile aveau să evolueze spre soluții tot mai radicale, menținând în actualitate excesele unor grupări politice apărute tocmai datorită contextului economic și social generat de marea criză (1929-1933)¹³.

Pe acest fundal social și economic tot mai cenușiu, mai tulbure, Brăila are puterea de a-și serba *Centenarul eliberării sale de sub dominația otomană și revenire la Țara Românească*. În fruntea tuturor inițiativelor culturale, menite să păstreze pentru posteritate această clipă din istoria bătrânului oraș, s-a aflat inginerul Gheorghe T. Marinescu, un om de aleasă simțire, inimos susținător al marilor proiecte culturale, ce avea să dea culturii române „Analele Brăilei” – revistă de cultură regională și un întreg *Program al Analelor*. Se înțelege, el a devenit în timp, un adevărat testament cultural lăsat viitorului¹⁴. Generozitatea ideilor cuprinse în *Schița de Program a Analelor Brăilei din 1929* obligă și astăzi la reflecție dar și la acțiune.

Mare admirator al polihistorului, Gh.T. Marinescu l-a invitat și de această dată pe Nicolae Iorga, forța evocatoare a savantului fiind indispensabilă unui astfel de moment.

Programul serbărilor, plănuț din vreme, a fost mereu amânat, ajungându-se în plină iarnă (15 decembrie 1929).

Iată, pe scurt, firește, cum s-au desfășurat Serbările Centenarului Brăilei așa cum au fost relatate de ziarul „Cuvântul” de marți, 17 decembrie 1929:

«Încă de sâmbătă seara a sosit domnul I. Răducanu ministrul muncii, însoțit de directorul de Cabinet. Tot sâmbătă seara au venit și unii dintre invitați – parlamentari și demnitari din județele vecine.

Eri, duminică, cu trenul personal au sosit domnii miniștri I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor, generalul Cihosky, ministrul armatei, Sever Boca, ministrul Banatului, reprezentând pe domnul Iuliu Maniu, care nu a putut lua parte la serbări, fiind reținut de un doliu în familie, N. Iorga, rectorul Universității din București și alții.

Distinșii oaspeți au rămas în vagoane până la ora 9 și jumătate dimineața când s-a făcut în gară primirea oficială. În zorii zilei s-au tras 21 lovituri de tun – salutul adus orașului. La ora 9 dimineața

s-au întrunit la Prefectura de județ invitații din localitate, demnitarii și parlamentarii și șefii administrațiilor civile și militare și încorpore au plecat la gară spre a întâmpina pe membrii guvernului. Aceștia au descins la ora 9 și jumătate.

După prezentările de rigoare domnul general Cihosky și miniștrii au luat contact cu corpul ofițeresc din garnizoană în frunte cu domnii generali Condeescu comandantul diviziei X și Mlădinescu? comandantul brigăzii de infanterie. Apoi s-a format un impozant cortegiu de automobile și oaspeții au fost conduși la biserica Sf. Arhangheli unde s-a oficiat un Te-Deum. Serviciul divin a fost făcut de P.S.S. Ghenadie al Buzăului înconjurat de numeros cler.

Răspunsurile au fost date de corul Armonia. După terminarea slujbei religioase domnul N. Orășanu a rostit o impresionantă cuvântare. Domnia sa a mulțumit lui Dumnezeu că l-a învrednicit să sărbătorească importantul eveniment al împlinirii unui secol de la Eliberarea Brăilei de sub dominația turcească. Latura istorică a evenimentului domnul Orășanu spune că o va face domnul Nicolae Iorga. Domnul primar a reliefat câteva date din trecutul de eroism al orașului nostru. Din cele mai vechi hrisoave se cunoaște că Brăila există de pe vremea lui Vlaicu Vodă. Dar Brăila datează încă mai de mult – aceasta mi-o spune intuiția mea personală. În decursul celor 500 de ani de când se știe despre existența cetății la Brăila, orașul nostru a avut mult de suferit. Astfel, în două rânduri cetatea a fost arsă.

Toate suferințele însă au luat sfârșit în anul 1829, când în urma războiului dintre ruși și turci Brăila a fost liberată de sub jugul acestora. De aici încolo orașul și-a apropiat o viață proprie și a intrat în epoca de propășire.

Noi, generația de azi ne simțim legați de pământul acesta, în care se odihnesc de veci toți cei care au luptat pentru dezvoltarea orașului Brăila.

Generația viitoare are datoria de a asigura Brăilei un viitor cât mai strălucit.

Domnul general Cihoschi spune:
„Aniversarea de azi este un eveniment prea important pentru ca armata să-l treacă cu vederea.”

Apoi, după date istorice, domnia sa arată, prin câte a străbătut cetatea Brăilei și câte au avut de îndurat locuitorii ei.

Războiul de la 1829 – pentru că războiul e de fapt în 1828 – în care generalul rus Brosilov a bătut pe turci, a adus eliberarea Brăilei și

pentru prima dată, după 300 de ani de jug strein, se deschide orașului acesta un drum spre libertate și civilizație.

Domnul general Cihosky aduce salutul armatei brăilenilor.

Domnul Mihalache, ministrul agriculturii spune că guvernul țării, a cărui președinte nu poate lua parte la această mare sărbătoare din cauza unui doliu în familie, este în sentimentul populației brăilene și alături de ea. Propășirea orașelor porturi Brăila și Galați a mers mână în mână cu progresul universal.

Face un istoric al încheșării cetățuiei Brăila și subliniază etapele prin care a ajuns la aceea ce este. Sărbătorim azi nu numai 100 de ani de la liberarea Brăilei, ci și o eră nouă pentru oraș în care guvernul actual a înființat zonă liberă – ceea ce va atribui la o mai mare dezvoltare a vieții economice de aici.

P.S.S. Episcopul Ghenadie a spus: Sărbătorim azi un fapt de o importanță mare – liberarea Brăilei de sub turci – fapt de eroism. Dezvoltarea pe care a luat-o orașul acesta în ultimii 100 de ani atrage toată admirația noastră. Recunoștința nu se poate arăta decât activând către o și mai bună dezvoltare a orașului port. Încheie binecuvântând orașul și pe locuitori.

A urmat defilarea.

Piața Sf. Arhangheli era împodobită în ghirlande și drapele.

La ieșirea spre strada Regală s-a construit o tribună în care au luat loc invitații și membrii guvernului. Domnul general Cihosky, ministrul armatei a primit defilarea.

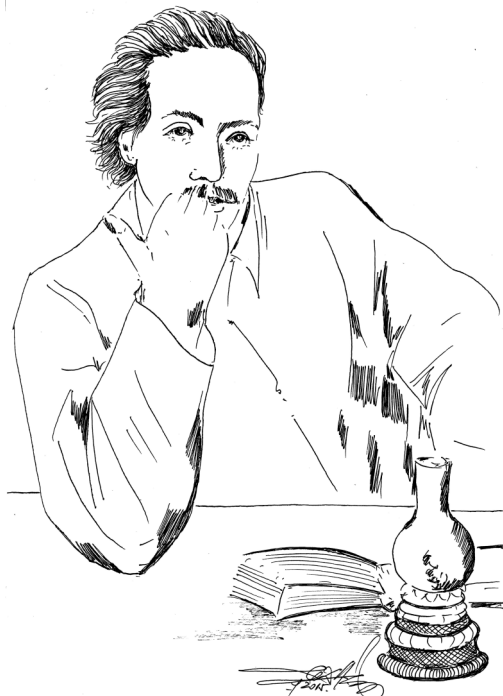
Au defilat școalele în ordinea următoare: școalele primare de fete; școalele primare de băieți, școala secundară de fete; școala comercială de fete, școala normală de fete, școala comercială de băieți, școala normală de băieți, liceul „N.

Bălcescu”, invalizii de război, societatea FAP și societatea P.T.T. Sergentul veteran de la Vaslui, Peneș Curcanu Trupele.

Parada militară a fost comandată de dl. general Mlădinescu, comandantul brigăzii de infanterie și a stârnit entuziasm în mulțimea spectatorilor.

De la biserică, miniștrii, demnitarii și invitații au coborât în port și s-au imbarcat pe vaporul „Principele Carol”, frumos pavoazat. La ora 1 d.a. vaporul s-a pus în mișcare pornind în susul Dunării cam până în dreptul punctului Popa Vasile.

La înapoiere domnul general Cihoski a trecut în revistă divizia de Dunăre, comandată de domnul amiral Gavrilescu. În fruntea

Constanța Abălașei-Donosă, Pierdut în suferință / peniță

diviziei se afla vasul amiral „Măcin”. Fanfara marinei a dat onorul pentru general, iar trompeții de pe fiecare monitor și vedetă a întâmpinat trecerea vaporului „Principele Carol”.

Portul a fost vizitat apoi în josul Dunărei până în dreptul punctului Cărămidărie. În urmă a intrat pe canalul Măcinului și a mers până în punctul în care a fost lovit și scufundat cu o lovitură de tun trasă din Grădina Publică la 1877 vaporul de război turcesc care avea misiunea să bombardeze Brăila.

În vremea aceasta s-a servit dejunul de către restaurantul Regal „Luther” – un dejun cu adevărat copios.

La ora 3 vaporul a revenit în port și a acostat la debarcaderul agenției N.F.R.

Miniștrii, demnitarii și invitații au coborât în automobilele cari așteptau și au plecat să viziteze expoziția de la Palatul Agriculturii. Expoziția cuprinde țesături, pirogravuri, unelte agricole, păsări și animale vâdate în Balta Brăilei și artistic împăiate, pești de toate categoriile, produse agricole etc.

La ora 4 d.a. a început Festivalul artistic la Teatrul Comunal. Festivalul s-a deschis cu Imnul Regal executat de corul liceului „N. Bălcescu”.

Domnul profesor N. Iorga, rectorul Universității din București, a ținut o extrem de interesantă conferință tratând despre trecutul Brăilei. Domnia sa a stabilit cu date și fapte că Brăila își are tradiția ei românească încă de pe vremea când nu era decât un simplu punct pescăresc. Această tradiție și-a păstrat-o în decursul veacurilor și și-a afirmat-o puternic. Stăpânitorii vremelnici ai Brăilei n-au reușit să-i schimbe obârșia curat românească.

Domnul Iorga a vorbit apoi despre rolul pe care l-a jucat Brăila în istoria neamului nostru. Apoi a urmat „Rapsodia brăileană” cuprinzând diferite cântece de pe aici.

Interesante au fost vederile cinematografice din trecutul Brăilei – vederi colecționate de domnul I. Falțuș, farmacist.

Festivalul s-a încheiat cu producțiuni școlare. Apoi s-a vizitat biblioteca orașului.

Seara la ora 9 a avut loc în sala de recepție a Teatrului Comunal un banchet dat de Primărie și servit de Casa Regală „Luther”. La banchet au luat parte peste 200 de persoane.

Domnul general H. Cihoski a ridicat cel dintâi paharul pentru M.S. regele Mihai I.

Domnul Sever Boca, ministrul Banatului aduce salutul provinciilor de peste Carpați cari iau parte din tot sufletul la înălțătoarea sărbătoare a Centenarului Brăilei.

Domnul general medic Butoianu, unul din distinșii fii ai Brăilei a vorbit despre trecutul orașului nostru, amintind de brăileni care au ocupat și ocupă demnități prin care s-au relevat pe toată fața Țării Românești.

Cu acest prilej, domnia sa a evocat figura luminoasă a bătrânului profesor Atanasie Popescu,

fost aproape jumătate de veac directorul liceului „N. Bălcescu”.

Domnul V. Florescu prefectul județului în calitate de reprezentant al guvernului aici, a închinat pentru orașul Brăila asigurând de toată sollicitudinea actualei cărmuiri.

Banchetul a luat sfârșit la ora 12 noaptea.

Miniștrii și invitații streini au fost conduși la gară și cu trenul personal au părăsit orașul după ce au mulțumit domnului primar Orășeanu pentru frumoasa primire ce li s-a făcut.

Nu putem termina fără a releva încă o dată punctualitatea cu care s-a desfășurat Programul serbărilor din prima zi datorită domnului D. Vârnăv care a prezidat executarea lui și ordinea desăvârșită și maniera de distinsă civilizație față de public, grație măsurilor luate de domnul Florian Cristescu, chestorul municipiului.»”.

¹ Pentru Gheorghe Baronzi vezi T. Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993, p. 18.

² Vezi „Dunărea de Jos”, organ zilnic al Partidului Național-Liberal, Brăila, II, 387, 4 august 1922, p. 1.

³ *Ibidem*, 392, 10 august 1922, p. 1.

⁴ *Ibidem*, 420, 13 septembrie 1922, p. 1.

⁵ *Ibidem*, 446, 14 octombrie 1922, p. 1.

⁶ *Ibidem*, III, 630, 5 iunie 1923, p. 1.

⁷ *Ibidem*, p. 2.

⁸ B. Theodorescu, *op. cit.*, p. 84.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Despre conferințele de la Praga, încununate de succes, N. IORGA, *O viață de om așa cum a fost*, București, 1976, p. 652 arată: «Despre Cehoslovacia am vorbit într-o serie de articole care n-au fost niciodată retipărite, în ziarul „Adevărul”, care, cu câteva luni înainte publicase și observațiile mele asupra Parisului de după război. Conferințele de la Praga pe care le-am reconstituit, au fost editate de casa „Orbis” de acolo sub titlul *Roumains et Tchécoslovaques, résumé de trois conférences faites à l'Université de Prague en 1923*.

¹¹ Fără a stăruii mai mult asupra acestor ecouri la Brăila, a demersului științific și politic al savantului în Cehoslovacia, remarcăm caracterizarea situației din această țară făcute în paginile aceleiași lucrări (*ibidem*, p. 647-648) ceva mai înainte, extrem de obiectivă și acută totodată din punctul de vedere al observării cauzelor și efectelor.

¹² Este interesant să arătăm faptul că nota de plată a banchetului dat în onoarea oaspetelui francez și a însoțitorului său a dat multă bătaie de cap contabilității Primăriei care a trebuit să întocmească mai multe hârtii – pentru a convinge organele ierarhic superioare să aprobe suma trebuitoare acoperirii facturii. Totul, în cea mai bună tradiție a birocrăției noastre. Să mai notăm și faptul că pe majoritatea acestor „acte” formulările sunt de genul: „...spre a servi la plata furnizorilor care au servit masele cu ocazia vizitării orașului de către domnul profesor N. Iorga” La această dată, 30 aprilie 1924, ministrul de interne aprobase creditul și casierul Primăriei era invitat „a face cuvenitele operațiuni prin scripte” (*Ibidem*).

(Vezi Arh. Naț. Brăila, *fond Primăria*, dos. 21/1923, f. 221. Actele în această chestiune mi-au fost semnlate de Maria Stoica. Îi mulțumesc aici și pe această cale.)

¹³ Cf. pentru această perioadă judecata mai calmă a lui F. Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1988, p. 332-35.

¹⁴ Vezi această schiță de Program în „Analele Brăilei”, I, 1, serie nouă, 1993, p. IX-XVII.

Gabriela Cloșcă

Fotografii de epocă. Ultima călătorie pe Dunăre a regelui Carol I, mai 1914

La sfârșitul anului 2021, domnul Stelian Babeș din Brăila a dăruit Secției „Etnografie și Artă Populară” un album de fotografii cu instantanee din ultima călătorie pe Dunăre a Regelui Carol I, în mai 1914.

Se cunoaște faptul că Regele Carol I, în ultimii zece ani de viață, călătorea pe Dunăre în luna mai, împreună cu familia și apropiații. Era modalitatea de a se implica în proiectele de lucrări, oferindu-și în același timp câteva clipe de răgaz. Legătura Suveranului cu fluviul a fost exprimată în modul cel mai sugestiv de poeta Carmen Sylva, Regina Elisabeta: „...s-au întâlnit Majestatea Sa Dunărea cu Majestatea sa Regele Carol I”.

Fotografiile din albumul la care ne referim, poartă ștampila atelierului fotografic „Foto MODERN”, D. RĂDULESCU, str. Galați, No. 11, Brăila, despre care găsim referiri în presa brăileană a începutului de secol XX (1915).

Descrierea acestei ultime călătorii pe Dunăre a regelui Carol I, o face Grigore Antipa, fondatorul Muzeului Național de Istorie Naturală și organizatorul Pescăriilor Statului de la Dunăre și Marea Neagră:

„Aranjaseam o călătorie foarte frumoasă, intrând cu șalupele «Razelm» și «Chilia» prin gârla Lata, în frumoasele bălți ale Crapinei – era pentru prima oară că un vapoasă a putut intra în aceste bălți – unde am pornit mai întâi în sus, pentru a ocoli insula Popina și a trece prin fața tuturor bogatelor sate de pe malul dobrogean și a ne întoarce apoi la Dunăre, prin gârla Ciulinețului, lângă Isaccea. Mii de pescari din toate satele învecinate veniseră aci cu bărcile lor, împodobite cu verdeață și steaguri, pentru a saluta pe bătrânul Suveran. S-au întins patru năvoade pentru a face o demonstrație de pescuit și le-au scos pline cu pește, între care erau mulți somni mari, pe care Regele nu-i văzuse încă. Prințesa Maria mi-a spus că această călătorie a fost cea mai frumoasă din câte le făcuse până atunci. De aici am plecat la gura noului Canal, pe care am intrat de dimineață cu șalupele spre a-l inaugura. Deși Regele hotărâse numele care să se dea Canalului, el mi-a făcut ostentativ cinstea de a mă întreba în timpul solemnității ce nume propun eu să se dea canalului și pronunță apoi cuvintele: «Urez ca acest nou Canal să dea roadele așteptate. El se va numi «Canalul Prințesei Ferdinand»”. (Grigore Antipa, „Câteva amintiri despre Regele Carol I”, în volumul „Din viața Regelui Carol I. Mărturii și documente inedite culese de Al. Tzigara Samurcaș”, București, 1939)

Regele Carol I împreună cu suita la bordul șalupei Chilia, pe canalul Filipoiu, mai 1914

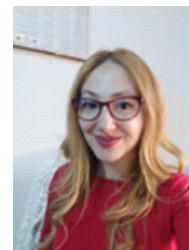

Regele Carol I în barca pescarilor

Pavilionul Regal de la Șerbanu, Balta Brăilei

Arhipelagul terorii din cuprinsul Direcției Regionale de Securitate Galați în perioada marilor represiuni (II)

Cătălina Mârza

În ceea ce privește lagărele și coloniile de muncă din Balta Brăilei (Băndoiu, Grădina, Strâmba, Piatra-Frecăței, Stoienesti, Salcia, Mărașu), destinate inițial doar condamnaților de drept comun, au constituit alte „spații de represiune” (definite astfel în studii de specialitate) pentru deținuții politic.

„Lagăr de muncă era considerată unitatea administrativă de tip penitenciar cu deținuți și ființare permanentă; în subordinea acestor lagăre de muncă puteau să existe mai multe secții – adică, unități penitenciare cu ființare temporară sau permanentă, având drept centru administrativ lagărul de muncă de care aparțineau –, dar și puncte de lucru. Acestea aparțineau de colonia sau secția din care erau aduși deținuții pentru a presta diferite lucrări și care, la sfârșitul unei zile de lucru, se întorceau în unitățile din care proveneau. Punctele de lucru erau denumite după numele localității în care se realizau lucrările sau după numele muncii prestate de către deținuți.”

„Colonii de muncă, secții și puncte de lucru care au funcționat în perioada 1950-1960: Băndoiu, Bertesti, C. A. Rosetti, Chilia Veche, Chitirica, Ciobanu, Cojocar, Culmea, Dăieni, Demostene-bac, Florica, Girondine-bac, Giurgeni, Gîrliciu, Grădina, Grindu-Letea, Hîrșova, Luminița, Măcin, Mărașu, Ostrov, Paradina, Periprava, Piatra Frecăței, Salcia, Saivane, Seimeni, Sfistoca, Stâna, Stoenesti, Strachina, Strâmba, Tătaru, Vlădeni.

Acestea purtau numele localităților în care deținuții desfășurau diferite munci, sau uneori după munca efectuată, de exemplu: „plantat ardei”, „prășit porumb”, punctele de lucru fiind temporare sau permanente. Punctele temporare funcționau o perioadă scurtă de timp și astfel numărul deținuților încarcerați era mai mic.

Între caracteristicile de detenție din acest câmp concentraționar se evidențiază condițiile climatice de muncă dură, munca titanică prestată de deținuți, lipsa de igienă, absența oricărei forme de asistență medicală, torturile fizice și psihice aplicate condamnaților și internaților administrativ din aceste colonii, precum și cazarea

lor în barăci improvizate sau pe bacuri. Barăcile erau construite din chirpici sau stuf.

Mulți dintre deținuții încarcerați aici nu au reușit să supraviețuiască, ei fiind îngropați, fără semne distinctive, în pământul pe care erau obligați să-l sape sau în digurile pe care le construiau. Numărul celor decedați în aceste colonii nu poate fi încă estimat. Munca se desfășura în condiții inumane, ei fiind obligați să lucreze între 10 și 12 ore în apă, noroi și frig, principalele activități constând din tăierea papurii și stufului, defrișări, construcții de diguri, munci agricole.

Bătaia a reprezentat una dintre constantele regimului de detenție din coloniile de muncă din Balta Brăilei. Ea era aplicată atât pentru neîndeplinirea normelor de muncă fixate deținuților, celor care refuzau să iasă la lucru în condiții climatice potrivnice (frig, ger, ploaie), cât și ca mijloc de imprimare a disciplinei în rândul celor încarcerați de drept comun sau politic, strigătele deținuților maltratați erau atât de terifiante încât ele erau auzite de locuitorii comunei omonime.

Înfometarea deținuților a fost de asemenea o altă caracteristică a detenției. Sustragerea alimentelor destinate condamnaților a fost o practică curentă în aceste lagăre de muncă. În scriptele diferitelor unități concentraționale ele apăreau ca distribuite deținuților. Referitor la regimul de detenție, sursele memorialistice menționează că mâncarea era foarte proastă, iar setea era extrem de «chinuitoare». Din cauza foamei, deținuții obișnuiau să bea apă din Dunăre sau să mănânce stuf nou încolțit.

Printre cei care au trecut prin Balta Brăilei se numără: Octav Bjoza, pr. Matei Boila, pr. Tertulian Langa, Ovidiu Orceag, Teofil Botlung, Nicolae Ianasi, Alexandru Jauca, Paul Pencea, Ion Tocan, Mihai Dobzeu „Mina”, Serban Rădulescu-Zoner, Ion Dezideriu Sârbu.

Literatura memorialistică a reținut numele a numeroși tortionari din aceste colonii de muncă, gardieni sau comandanți. Este cazul lui Nicolae Moromete de la Chilia Veche (1956-1958),

plutonierul Lungu, autodenumit Alisandru Machidon, comandant al bacurilor Demostene și Girondine, Alexandru Dumitru Ioanițescu, comandant al coloniei Giurgeni, Malangeanu Dumitru de la Grădina și Salcia, Pavel Ion de la Ostrov și Salcia, Ficior Ion de la Periprava.”²

Deținuții politic supraviețuitori ai regimului de teroare la care au fost supuși în penitenciare și în lagăre/colonii de muncă, au beneficiat de reducerea pedepselor prin acte de clemență ale autorităților comuniste, fără să scape însă de atenția Securității, unii fiind supravegheați până la sfârșitul vieții.

Astfel, urmare a decretelor succesive de grațiere din perioada 1959 – 1964, un număr de 219 deținuți politic abia puși în libertate au fost luați în evidența operativă de D.R.S. Galați.

La 1 decembrie 1961, prin nota-raport privind situația arestărilor făcute de către organele M.A.I. și procuratura în rândul țăranilor, în anii 1951-1952, direcția Regională M.A.I. Galați raporta următoarele: 198 țărani au fost arestați, dintre care 114 chiaburi, 52 țărani cu gospodărie mijlocie, 32 țărani cu gospodărie mică. Au fost judecați, condamnați și unii puși în libertate: Tribunalul Militar Galați a judecat 43 procese și a condamnat 87 chiaburi, țărani cu gospodărie mijlocie și țărani cu gospodărie mică. Au fost încadrați în coloniile de muncă 87 chiaburi, țărani cu gospodărie mijlocie și țărani cu gospodărie mică. Au fost puși în libertate din anchetă: 24 chiaburi, țărani cu gospodărie mijlocie și țărani cu gospodărie mică.³

O altă categorie de *vinovați fără vină* care a intrat în malaxorul D.R.S. Galați a constituit-o cea a deportaților din zona de graniță cu Iugoslavia. Peste 10.000 de persoane au fost forțate la mijlocul lunii iunie 1951 să își părăsească gospodăriile și obligate să construiască în Bărăganul brăilean și pe malul Prutului (jud. Galați) sate noi.

Numărul persoanelor deportate în raza de competență a D.R.S. Galați nu este cert. Din nota nr. 300 din 23 decembrie 1953⁴, întocmită la ordinul verbal al ministrului Securității Statului Drăghici Alexandru, rezultă că din regiunea de Vest a țării au fost dislocate în regiunea Galați 10.772 de persoane.

Din documentele Sfatului Popular Regional Galați întocmite în luna iulie 1951 rezultă că în cele șase sate nou înființate existau 10.241 de „suflete”.⁵

Noile localități apar în documente sau în literatura memorialistică cu câte două, trei sau chiar patru denumiri.

În județul Brăila:

Însurăteii Noi – Valea Călmățuiului –

Iustin Georgescu – Rubla;
Tătaru Nou – Pavel Tcacenco –
Nicoleşti Jianu – Bumbăcari;
Stăncuța Nouă – Iosif Clisci – Schei;
Urleasca Nouă – Măzăreni;
Vădenii Noi – Zagna

În județul Galați:

Brateș – Frumușița Nouă.

Parte dintre deportați cunoșteau mecanismele dure ale părăsirii ad-hoc a gospodăriei, uneori cu pistolul la tâmplă, astfel cum rezultă din cele ce urmează: „Mulți dintre deportații la M. [Măzăreni – n.n.] trecuseră deja prin experiențe dramatice, așa cum este, de exemplu, cazul unor basarabeni și germani din Banat. Basarabeni se refugiaseră în timpul războiului de peste Prut, încercând să scape de sovietici, la scurtă vreme au fost «vânați» pentru a fi repatriați în Uniunea Sovietică. Stabiliți în Banat, ei au fost deportați ulterior în Bărăgan. Germanii din Banat au fost deportați după război în Uniunea Sovietică, iar o parte dintre ei, după ce au revenit în țară în 1948-1049, au ajuns în satele din Bărăgan.

Este cazul tragic a lui Josef Neurohr, originar din satul Grabaț, com. Lenauheim, jud. Timiș. Deportat la muncă în bazinul carbonifer Donbas, în U.R.S.S., după repatrierea în România a fost trimis cu domiciliu obligatoriu la M., [Măzăreni – n.n.], unde a și murit”.⁶

Coordonați și obligați de Partid prin Comitetele provizorii și Organizarea de șantier să-și construiască case în câmp, pe loturile alocate înființării fiecărui sat nou (a cărui amplasare a fost gândită pe lângă câte un I.A.S sau G.A.C), purtând stigmatul D.O. pe buletinul de identitate, ceea ce însemna că li se interzicea deplasarea în afara unui areal de 15-20 km în jurul satului, fără acordul lucrătorilor de miliție, păziți și controlați de milițieni în fața cărora se prezentau (la început săptămânal), pentru a face dovada că nu au fugit din sat (și astfel să se constate încălcarea măsurii restrictive a domiciliului obligatoriu având drept consecință sancțiunea închisorii de până la 20 de ani, conform legislației momentului), supravegheați de lucrătorii de securitate din cadrul D.R.S. Galați de la momentul sosirii lor în gări și a debarcării din primele vagoane cu care au fost transportați și până la ridicarea restricțiilor domiciliare, deportații au trăit în perioada iunie 1951 – septembrie 1955/1956 ca într-o închisoare, având însă spațiu de mișcare mai mare, precum și libertatea de a se bucura de cerul de deasupra capului, chiar dacă, până și-au ridicat casele, și acesta le-a fost ostil.

Chinul îndurat în primele luni (lipsa apei

potabile, lipsa unui acoperiș – cazați fiind direct pe miriște, lipsa hranei – pentru cei săraci, lipsa unor condiții elementare de igienă, lipsa asistenței medicale și a medicamentelor, lista lipsurilor fiind mai lungă, urmând să fie detaliată într-un alt capitol) nu a reușit să îi înfrângă pe deportați. Treptat, dând dovadă de multă solidaritate între ei, și-au ridicat case, și-au înjghebat gospodăriile pe terenul în suprafață de 2500 m² alocat fiecărei familii, aducându-și chiar aportul prin modul de trai și cunoștințele lor, la ridicarea gradului de civilizație în rândul populației rurale băștinașe.

Odată cu intrarea în vigoare a H.C.M. nr. 337 din 11 martie 1954, cele șase localități nou înființate s-au transformat din sate de deportați sau coloniști (așa cum apar în unele rapoarte ale lucrătorilor de securitate), în locuri *oficiale* de executare a domiciliului obligatoriu fixat, pe o perioadă de la 6 luni la 5 ani, de Ministerul Afacerilor Interne „acelor elemente care la expirarea pedepsei executată în închisori sau lagăre, dovedesc că nu s-au reeducat și prezintă pericol deosebit pentru securitatea statului”⁷, respectiv: foști membri sau lideri ai partidelor istorice, legionari, chiaburi, industriași, intelectuali, preoți, deblocați, rude ale persoanelor fugite din țară etc.

Totodată, pentru prevenirea și descoperirea manifestărilor dușmănoase regimului popular democrat, exercitate de persoanele deportate și de cele cărora, eliberate din închisori și colonii de muncă, li s-a fixat domiciliu obligatoriu în localitățile respective, s-a înființat în cadrul Ministerului Afacerilor Interne Serviciul de Dislocări și Domicilii Obligatorii (în continuare S.D.D.O.).

La nivelul D.R.S. Galați s-au organizat structurile teritoriale ale S.D.D.O. și anume Biroul Dislocări și Domicilii Obligatorii (în continuare D.D.O.) condus de lt. Neguț Aurelian și 6 comandatură, câte una la nivelul fiecărei localități.

Comandaturile aveau sarcina să întocmească evidența persoanelor dislocate pe bază de fișe și dosar și să organizeze rețele de informatori (agentura) din rândul populației urmărite, pentru a cunoaște activitatea și starea de spirit a acesteia. „Pe baza notelor informative furnizate de agenți (informatori) și a controlului corespondenței se deschideau dosare de verificare individuală sau de grup persoanelor dislocate și cu domiciliu obligatoriu asupra cărora erau indicii că aveau manifestări ostile, celor care aveau un trecut politic «pentru a descoperi și preveni reluarea activității lor dușmănoase din trecut ».”⁸

„Dosarul de verificare (DV) era o formă organizată de urmărire a persoanelor cu preocupări ce contraveneau ideologiei de partid sau care prin antecedente politice prezentau un anumit pericol. (...) Începerea urmăririi prin dosar de verificare (DV) se făcea în urma unei selecții a informațiilor acumulate despre persoanele cuprinse în baza de lucru. Planul aprobat cuprindea măsurile preconizate cu termene de executare, inclusiv modul de dirijare a agenturii de folosire a altor mijloace specifice. Închiderea dosarului de verificare se putea face ca urmare a neconfirmării materialelor inițiale sau prin influențare, prin avertizare, prin destrămare etc. În funcție de rezultat, la expirarea termenului se putea face propunerea continuării supravegherii prin dosar de urmărire informativă (DUI), ca formă superioară de urmărire. (...)”

Deschiderea (DUI) se făcea pe baza unui referat în care, pe lângă motivația începerii urmăririi organizate a persoanei selectate din «baza de lucru», erau prevăzute măsurile preconizate (dirijarea sau recrutarea de noi informatori, instalarea unor mijloace tehnice de ascultare, interceptarea scrisorilor, etc.). Periodic, aveau loc analize și completarea planului de măsuri. Finalizarea DUI depindea de concluziile desprinse pe timpul urmăririi. Astfel, cazul se putea închide din cauza neconfirmării informațiilor inițiale sau a importanței lor reduse ori se putea lua măsura influențării, a avertizării sau a începerii urmăririi penale, pentru fapte ce aduceau atingere prevederilor Codului Penal. Durata urmăririi prin DUI a unei persoane nu era limitată în timp.”⁹

Planurile de muncă întocmite de lucrătorii de securitate¹⁰ (planuri din care am extras numele și gradul fiecăruia) preconizau ca în perioada 1 aprilie – 30 iunie 1955 să fie luate în evidență 807 elemente, să deschidă 6 dosare pe obiectiv, să țină în supraveghere activă 84 elemente, să recruteze 10 gazde – case de întâlniri, să recruteze 13 informatori calificați și 11 necalificați.

Astfel, din planul de muncă întocmit de lt. Neguț Aurelian rezultă că până la 20 mai 1955 va „recruta un informator calificat în comuna Brateș în persoana lui Miloslav Milan în rândul elementelor naționalist Sârbe”.¹¹

Până la data de 30 mai 1955 „va recruta un informator calificat în rândul elementelor ce au fost înrolate în armata germană S.S și care în prezent se află cu domiciliul în comuna Bumbăcari, punctat fiind numitul Sutz Ioan, fost în S.S., cu posibilități și calități de informator”.¹²

Până la data de 20 iunie 1955 „va recruta un informator necalificat în rândurile elementelor foste P.N.Ț. din comuna Măzăreni, în acest sens fiind punctat numitul Florescu Gheorghe, cu calități și posibilități de pătrundere în rândul elementelor dușmănoase”.¹³

„Pentru asigurarea conspirativității legăturilor cu agentura ce va fi adusă pentru întâlniri la Galați, voi crea o casă de întâlniri. Temen 15 mai 1955.

Voi continua urmărirea acțiunii de verificare asupra numitului Babu Hristu din comuna Brateșul prin dirijarea inf. infiltrat cât și prin informatoarea Pistru Maria, care urmează a fi recrutată.

Voi lua sub control direct acțiunea de verificare ce va fi deschisă asupra numitului Crainic Mihai, fost conducător P.N.Ț. și mare fabricant care în prezent este cu domiciliul în comuna Bumbăcari.

Pentru a cunoaște felul cum se desfășoară mersul planului de muncă, precum și felul cum lucrează ofițerii din cadrul acestui birou, voi lua următoarele măsuri:

Voi sprijini și controla efectiv munca informativ operativă ce se desfășoară de șeful comandaturii din comuna Brateș răspunzând în același timp de realizarea planului de muncă din punct de vedere cantitativ și calitativ a slt. Adrian Nicolaie.

Voi merge la întâlniri cu informatorii ce aparțin comandaturilor din cele [alte – n.n.] 5 localități, odată pe lună în fiecare comună, cu care ocazie voi controla atât felul cum muncește tov. de la comandatură cât și sprijinul ce a fost dat în mod practic de tov. care aparțin bir. D.D.O. de la regiune, conform graficului anexat”.¹⁴

Din planul de muncă întocmit pentru aceeași perioadă de slt. Mocanu Andone, care avea ca obiective comunele Rubla și Schei, aflăm că până la data de 20 mai 1955 va deschide dosar de verificare „asupra numitului Funaru Silviu din comuna Schei, fost șef de cuib legionar, semnalat că împreună cu alte elemente dislocate se dedă la lansarea și colportarea a o serie de svonuri cu caracter tendențios la adresa regimului democrat popular și că deține diferite obiecte de aur pe care le comercializează clandestin în asociație cu numitul Bosch Nicolae, fost industriaș.

a/ Pentru a stabili caracterul activității dușmănoase pe care acesta o desfășoară în prezent, cât și natura relațiilor sale cu elemente suspecte din comuna Schei, precum și proveniența obiectelor din aur, se va dirija în această acțiune informatorul calificat «Marinescu Gica» și

necalificat «Sava Ioan».

b/ Deasemeni, în baza unui plan comun cu Raionul Însurăței, se va dirija și informatorul calificat «Marinescu Sandu» al raionului Însurăței.

II. Agentura informativă

– Voi puncta, studia și recruta, un informator calificat în vederea încadrării informative a numiților Pitrop Luxa șef sector M.L. (mișcarea legionară – n.n.), Mihailovici Aurel și Bucur Ferăstrău șefi garnizoană M.L. din rândul elementelor ce se leagă de aceștia prin activitate, în scopul de a stabili activitatea ce o desfășoară cei semnați în prezent, întrucât sunt cunoscuți că își fac vizite suspecte între ei.

– Totodată în vederea încadrării informative a familiei trădătorilor de patrie Mitroi Nicolae din comuna Schei, voi recruta un informator necalificat, în persoana numitului Iordache Grigore.

Termen 20 mai 1955

– Deasemeni, în vederea încadrării informative a elementelor naționalist-germane din comuna Schei, cunoscând că în majoritatea lor aceste elemente au fost înrolate în: PNSG, S.S. și G.E.C., voi recruta un informator calificat în urma studierii a două elemente și anume: Walter Wilhelm și Loibl Petre.

Termen 20 iunie 1955

– În scopul asigurării legăturilor regulate cu agentura informativă necalificată din comuna Rubla și ușurării muncii lucrătorului operativ din această localitate specială, voi studia și recruta un informator necalificat în persoana numitului Palaloga Ion, membru P.M.R. în scopul instruirii sale de a-l folosi ca rezident.

Termen 15 iunie 1955

– Deasemeni, voi crea o casă de întâlniri în comuna Viziru, pentru agentura personală din comuna Rubla.

Termen 1 mai 1955

.....
Într-un raport vizând activitatea S.D.D.O. în primul trimestru al anului 1955, cu referire la activitatea Regionalei de Securitate Galați se arătau următoarele: „elementele dislocate în comunele noi în raza regiunii Galați întrețin legături prin corespondență cu rudele și prietenii fugiți din țară și mai ales cu cei din Germania Occidentală și Austria, cu care ocazii fac schimb de informații despre situația politico-economică, sprijinindu-se reciproc, atât moral cât și material, manifestându-și în același timp speranța în

«apropiata revedere». Pentru a verifica informațiile existente și pentru o mai concretă orientare a noastră spre autorii corespondențelor suspecte, am apelat la sprijinul serviciului F (*Serviciul „F” din MAI se ocupa de controlul corespondenței – n.n.*) pentru ca scrisorile cu conținut dușmănos și suspect – interne și externe – care se expediază și se primesc de către dislocați să fie îndrumate serviciului nostru. Ca urmare a măsurilor luate în această perioadă s-au obținut o serie de scrisori din care se confirmă unele informații existente și ne-au întărit unele bănuieli ale noastre...¹⁵

Este posibil ca „informațiile existente” care au „întărit” bănuielile organelor de securitate din cadrul D.R.S. Galați să le fi reprezentat notele informative întocmite anterior înființării S.D.D.O., de Biroul Raional de Securitate Călmățui și înaintate la regională.

Astfel, din consultarea dosarului „Fondul: Biroul de Securitate Raion Călmățui, Dosar 1/1951”, cu un conținut inedit până la momentul cercetării de față, pus la dispoziție de doamna Ștefania Botez din cadrul serviciului Județean al Arhivelor Naționale Brăila (SJAN Brăila), careia îi aduc și pe această cale alese mulțumiri, rezultă următoarele:

Printr-o notă informativă nedată, dar cu siguranță întocmită în cursul lunii iulie 1951, raportat la data răspunsului Consulatului American redat mai jos, D.R.S. Galați era informată că: „«Elementa» Florea Latcu, dislocată din comuna Pesac, raionul Sânicolaul Mare, domiciliată în satul nou Tătaru. Ține legătura prin scrisori cu Legația Americană din București. A fost dislocată în categoria chiaburi.”¹⁶

La data de 22 august 1951, sergentul major Popescu informa regionala că „la Miliție a fost fiica deportatului Capitonov, pentru a i se permite să plece din sat, fiind chemată în Statele Unite, având delegație de la Consulatul American; așteptă să sosească aprobarea de la Direcția Generală a Miliției”.¹⁷

Printr-o sinteză a evenimentelor derulate în satul nou Pavel Tcacenco, în intervalul 28 iulie – 4 august 1951, comunicată regionalei Galați de către Biroul Raional de Securitate Călmățui, se arăta:

„Schutz Ion a făcut fotografii satului și împreună cu alte scrisori le-a trimis mătușii soției sale, din Austria sau Germania, cu care corespundează.”¹⁸

Sergentul de Securitate Buzea Ilie din cadrul Biroului Raional de Securitate Călmățui informa regionala la data de 25 august 1951 că „deportații primesc plicuri din Germania, dar nu se cunoaște ce tratează”¹⁹

Prin adresa nr. 1472 din 2 septembrie 1951, Biroul Raional de Securitate Călmățui informa regionala că: „pe 31 august deportata Drăghici Iuliana, învățătoare, a spus în fața informatorului că a scris unei rude din Germania, că a construit 3 case, primind răspuns că delegatul României și cel al Ungariei au fost chemați la ONU, pentru a se discuta problema deportărilor și din ce motiv au fost instalați sub cerul liber.”²⁰

¹ Andrei Muraru (coord), Clara Mareș, Dumitru Lăcătușu, Cristina Roman (pfață), Marius Oprea (postfață), *Dicționarul Penitenciarelor din România Comunistă (1945-1967)*, Editura Polirom, Iași, 2008, pp. 114-115.

² ICCMER, www.hartagulagului.ro

³ Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea 1949-1953*, vol. I, Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004, pp. 415-416.

⁴ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 015569, f. 6.

⁵ S.J.A.N. Galați, fond Sfatul Popular Regional Galați, Structura Cadre, dosar 10/1951, ff. 269-270.

⁶ Octavian Roske (coord.), *România 1945-1989, Enciclopedia Regimului Comunist: Represiunea*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, p. 462.

⁷ A.C.N.S.A.S., fond Documentar. Statisticile Securității, dosar 53, vol. 30, f. 58.

⁸ Nicoleta Ionescu - Gură, *Dimensiunea represiunii din România în regimul comunist: dislocări de persoane și fixări de domiciliu obligatoriu*, București, Editura Corint, 2010, pp. 182-183.

⁹ Radu Cristescu, *Spionajul și contraspionajul pe înțelesul tuturor: Mic dicționar al serviciilor secrete. 100 de termeni uzuali. Principalele servicii de informații secrete ale lumii. 20 mari spioni*, București, Editura Evenimentul Românesc, 2000, p. 52.

¹⁰ S.J.A.N. Galați, fond Direcția Regională de Securitate Galați, Structura Secretariat, dosar 17/1955, 80-102.

¹¹ *Ibidem*, f. 81

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, ff. 81-82.

¹⁵ Nicoleta Ionescu-Gură, *op. cit.*, pp. 182-183, nota de subsol nr. 443.

¹⁶ S.J.A.N. Brăila, fond Biroul de Securitate Raion Călmățui, dosar 1/1951, f. 304.

¹⁷ *Ibidem*, f. 17

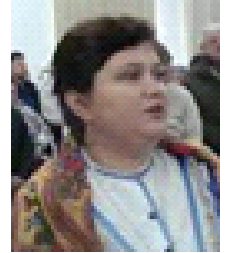
¹⁸ *Ibidem*, ff. 227-229.

¹⁹ *Ibidem*, f. 184

²⁰ *Ibidem*, ff. 249-250

Constanța Abălașei-Donosă, Lacul

Datini lipovenești

Maria Milea

1. Postul mare

În general prin ruși-lipoveni înțelegem creștini ortodocși de rit vechi, această etnie constituindu-se în exclusivitate pe motiv religios. Așa stând lucrurile orice rus-lipovean își trăiește viața ghidându-se după calendar. Și iată că a sosit vremea postului mare – o perioadă aparte în viața creștinului. Încă înainte de începerea postului în sine Biserica pregătește creștinul sufletește pentru intrarea în această perioadă de nevoie. La trei săptămâni înainte de post în duminica în care se citește pilda vameșului și fariseului ni se amintește de rădăcina multor rele – mândria - și de faptul că Hristos primește pocăința celor ce-și regretă faptele rele așa cum a primit-o pe cea a vameșului. Acestei duminici îi urmează o săptămână de harți. Apoi urmează duminica fiului risipitor în care ni se arată că Dumnezeu îi așteaptă ca un Tată iubitor pe cei ce după ce au rătăcit prin văile păcatului s-au întors la El. Apoi, în sâmbăta imediat următoare, creștinii își pomenesc morții iar în duminica ce îi urmează ni se amintește de Judecata de Apoi. După două pilde în care ni se vorbește despre bunătatea și milostivirea lui Dumnezeu, Sfinții Părinți au rânduit Duminica Înfricoșatei Judecăți pentru a nu uita și de dreptatea lui Dumnezeu și că toți vom da răspuns pentru faptele noastre. Această duminică este ziua lăsatului de sec de carne. Acesteia îi urmează săptămâna brânzei – pridvorul postului. Iar în duminica lăsatului de sec de brânză – ziua iertării – Biserica amintește de izgonirea lui Adam din rai. Acesta a încălcat porunca de a se abține de la ceea ce Scriptura numește „pomul cunoștinței binelui și răului”. Astfel, imediat a doua zi, adică de luni începe postul mare.

Prima săptămână de post este una aparte pentru credincioșii de rit vechi. Aceștia merg la spovedanie iar aceia dintre ei care au dezlegare de la duhovnic urmează să se împărtășească în prima sâmbătă – cea în care se face pomenirea sfântului Teodor Tiron. Această primă săptămână este una foarte încărcată pentru slujitorii Bisericii. Zilnic au loc slujbe în care se fac sute de mătăni iar preoții tuturor parohiilor își primesc fiii duhovnicești la spovedanie. De-a lungul postului mare Biserica nu uită nici de cei ce au părăsit această lume. Trei

sâmbete la rând – adică a doua, a treia și a patra – are loc pomenirea de obște a morților. Iar postul nu se rezumă numai la schimbarea meniului ci are în vedere despățimirea și astfel asemănarea cu Dumnezeu.

„Pământ ești și în pământ te vei întoarce” i-a spus Dumnezeu lui Adam când a fost condamnat la moarte. Încă înainte de cădere Adam primise porunca de a lucra pământul. Chiar numele „Adam” înseamnă „pământ”. Astfel că a lucra pământul capătă sensul de a lucra cu tine însuși. A lucra pentru a curăța acest pământ de buruienile patimilor și de a cultiva florile virtuților! O perioadă intensă de lucru pe acest pământ o constituie postul mare. O perioadă de conștientizare, de meditație, de înfrânare, perioadă în care nu ard grătarele și nu cântă muzica.

Prima duminică a postului este duminica ortodoxiei în care ni se amintește de cinstirea sfințelor icoane – obiecte pe care rușii-lipoveni le păstrează cu sfințenie. Aproape de mijlocul postului – în a treia duminică – are loc ritualul special al scoaterii sfintei Cruci din altar pentru închinare. Ca și cum ajunși la o jumătate de drum, creștinii se odihnesc la umbra crucii căpătând puteri pentru a-și continua mai departe drumul. Astfel că în săptămâna din mijlocul postului prin toate bisericile se va afla crucea înconjurată de flori și așezată pe un suport. În a patra duminică a postului se face pomenirea sfântului Ioan Scărarul care ne vorbește despre o scară spre cer al cărei urcuș îl constituie despățimirea și cultivarea virtuților.

În seara zilei de miercuri din a cincea săptămână a postului are loc slujba marelui canon al Sfântului Andrei Criteanul în care se fac peste opt sute de metanii și în cadrul căreia se citește viața sfintei Maria Egipteanca – un extraordinar exemplu de pocăință din care învățăm că Dumnezeu ne scoate din cea mai adâncă prăpastie a păcatului dar cu voința noastră. În a cincea duminică a postului se face pomenirea sfintei Maria Egipteanca. În ziua ce precedă sărbătoarea Floriilor – sâmbăta lui Lazăr – se face dezlegare la icre. Iar de Florii se face dezlegare la pește ca și de praznicul Bunevestiri atunci când această sărbătoare nu pică în Săptămâna Patimilor.

Ultima săptămână a postului este un punct culminant. În această săptămână începând de miercuri după-amiază au loc slujbe ce amintesc de evenimentele petrecute în ultimele zile ale Mântuitorului pe pământ și respectiv de moartea Sa și șederea în mormânt.

Cu câteva zile înainte de Paști credincioșii de rit vechi își așteaptă acasă preoții care vin cu molitva. Iar în seara sâmbetei mari emoțiile cresc. În timp ce clopotul bate din când în când oameni singuri și grupuri de oameni se îndreaptă spre Biserică pentru a participa la cea mai frumoasă noapte a anului: cea în care după ce la miezul nopții înconjoară Biserica de trei ori după soare adică în sensul acelor de ceasornic vor cânta „Hristos a înviat” și se vor bucura de cântarea canonului Paștelui. Atunci Biserica se umple de colorit și de lumină. În mod straniu în acele momente oricâte griji ar avea omul simte o stare aparte de bine.

Însă aceste momente frumoase și masa de Paști capătă farmec numai după parcurgerea postului fiecare ținându-l după puterile sale. În această perioadă sâmbetele și duminicile au anumite dezlegări în rest zilele săptămânii sunt petrecute într-un mod aparte. Astfel că dacă adunăm toate aceste zile vom avea câte cinci zile de șapte ori adică 35. La acestea adăugăm singura sâmbătă din an în care se ține post aspru și anume sâmbăta mare. Așadar avem 36 de zile. Și cum ziua liturgică începe în seara zile precedente vom considera o jumătate de zi perioada dintre vecernie și slujba propriu-zisă a Învierii care începe la miezul nopții. Astfel la cele 36 de zile adunate mai adăugăm o jumătate. Iar 36,5 este rezultatul împărțirii numărului 365 la 10. 365 de zile are anul. Astfel că aceste 36 de zile și jumătate reprezintă zeciuiala pe care o oferă creștinii lui Dumnezeu din timpul lor anual. Aceste zile trebuie trăite în mod aparte.

2. Stihurile duhovnicești – o capodoperă vie a culturii etnicilor lipoveni din România

O definiție sumară a acestui termen presupune decriptare a două cuvinte: *stih* – vers, *duhovnâi* – spiritual, religios; așadar, în cadrul acestei acțiuni, eminatele spirituale, vom vorbi și vom arăta în cele ce urmează ce înseamnă stihurile duhovnicești – o parte a culturii etnicilor ruși lipoveni din România, un segment al nobleței sufletului starover, mai cu seamă, una dintre cele mai sensibile și pure creații ale poporului rus de până la Schisma din Biserica Rusă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, care a fost, după cum se știe, un moment sumbru al istoriei Rusiei și, totodată, unul dintre cele mai dramatice momente din

trecutul existenței milioanele de creștini, care nu au acceptat reformele religioase impuse de patriarhul Nikon și țarul Alexei Mihailovici.

Migrarea ortodocșilor de veche credință în afara granițelor Imperiului rus, cunoaște un spațiu geografic divers: Țările Române, Imperiul Otoman, Polonia, Prusia, Imperiul Austro-Ungar, în Rusia, bazinul Volgăi, Munții Ural, Altai, Lacul Baikal și Orientul Îndepărtat, în Canada, America, Australia, în state ale Americii Latine, ba chiar în țări ca Pakistan și Uganda.

În ceea ce-i privește pe strămoșii rușilor lipoveni din orașul Brăila, în momentul când aceștia s-au stabilit pe acest teritoriu au adus cu ei vechi tradiții ale Bisericii Ortodoxe Ruse, folclorul rusesc, limbă maternă rusă și limba slavonă bisericească. Acestui tezaur local, adăugăm credința vie staroveră, cântarea psaltică străveche, icoane vii pictate pe lemn și un anume cod de reguli, indestructibil de secole, iar bisericile ortodoxe de rit vechi, zidite cu multă trudă, ne arată că lipovenii din acest ținut sunt alături de Dumnezeu și de Biserica lor, cu al ei trecut tulburător.

Cărui fapt se datorează virtuțile umane ale acestui grup minoritar de sorginte slavă dacă nu cumva credinței pentru Dumnezeu?, prin intermediul căreia lipovenii au reușit să le cultive copiilor lor respectul pentru tradiții, pentru religie și pentru obiceiuri, așa cum era și pe vremuri, când etnicii lipoveni acordau o atenție sporită educării tinerelor generații. Cu acest prilej, trebuie subliniat că și astăzi, la nivelul parohiei, întâlnim o școală bisericească unde copiii își însușesc limba tradițională a liturghiei ortodoxe străvechi. Copiii au pe bănci cărți vechi de secole, cu ajutorul cărora învață pasaje biblice, viețile sfinților, semnificația sărbătorilor religioase etc.

De aici, și viziunea etnicilor lipoveni asupra lumii și a credinței, ilustrată cu atâta patos și duioșie în stihurile duhovnicești, stihuri în care se îmbină cu măiestrie valențele mitologice, poetice și spirituale ale existenței staroverilor oriunde s-ar afla ei și, implicit, a rușilor lipoveni.

Rod al expresiei artistice a trăirilor intense, stihul duhovnicesc prezintă multiple caracteristici care îi îndreptătesc pe cercetători să-l considere o specie distinctă a folclorului, în care se pot detecta particularități specifice unei poezii, unui cânt popular, colind sau unui imn cu subiect religios, unei balade, bâlâne, ode, romanțe, drame etc. În vechime, stihurile duhovnicești erau interpretate de către pelerini, în drumul lor spre locurile sfinte sau în ograda bisericilor cu prilejul sărbătorii hramului acestora. Mai târziu, ele au intrat în repertoriul pribegilor staroveri, unde au renăscut practic, ca mai apoi ele să fie diversificate și să formeze în secole un repertoriul muzical; la acest

repertoriu se apela cu diferite prilejuri în zilele și perioadele de post, în locul cântecelor de voie bună, de sărbători, la nunți, botezuri, șezători, reuniuni festive sau de familie.

Dintre conceptele emblematice care se regăsesc dezvoltate în astfel de stihuri ne vom opri, firește, asupra celor mai semnificative antiteze precum: păcat și izbăvire (mântuire), viață și moarte, dar și elemente ce țin, mai degrabă, de codexul moral popular și de o anume „listă” a păcatelor: lenea, slaba credință, neglijarea părinților, modul de viață dezordonat, lipsit de respect pentru cei din jur, dar, mai ales, privat de viața spirituală ș.a. O categorie aparte o constituie stihurile inspirate de chiar istoria credincioșilor de rit vechi, în ele găsim și reflectarea momentele de prigoană și persecuție, dar mai ales privațiunile la care au fost supuși de-a lungul a peste trei veacuri: confiscarea averilor, mai ales ale bisericilor în care s-au instalat noii puternici ai vremurilor, a icoanelor și cărților sfinte, torturile, crimele sălbatice, izgonirea din patrie și pribegia prin locuri străine, un loc aparte îl ocupă stihurile ce evocă martirajul unor figuri emblematice pentru istoria staroveră cum ar fi Protopopol Avvakum sau Boieroaica Morozova.

Apelarea la stihuri avea, cândva, un puternic caracter didactic, jucând un important rol formator al profilului uman și spiritual al copiilor, tinerilor și chiar adulților, evenimentele fiind prezentate din perspectiva moralei creștine despre bine și rău. În compoziția stilistică a multor astfel de stihuri cunoscute de etnicii lipoveni, versurile continuă cu reflecții asupra deșertăciunii vieții păcătoase a omului pe pământ și cu îndemnul la un trai decent, demn și cinstit: trebuie să fim milostivi față de cei săraci și loviți de soartă – îndeamnă stihul –, să ne îngropăm morții după datină și să nu uităm să ne cinstim părinții. Căci numai astfel putem spera la mântuire și la dobândirea unui loc în Împărăția cerurilor – țelul principal al existenței unui creștin adevărat.

Din seria celor mai populare și îndrăgite stihuri duhovnicești sunt: *Tânguirea lui Adam*, *Stihul despre potop*, *Stihul despre Sf. Gheorghe*, *Stihul despre Agar și Tânguirea lui Iosif Preafrumosul*, acestuia din urmă asociindu-i-se *Stihul despre Bocetul lui Iosif la mormântul mamei sale*, multe dintre aceste stihuri având în prim plan subiecte inspirate de evenimente și figuri din Noul Testament și au, cum e și firesc, ca personaje principale pe Isus Hristos și Fecioara Maria. În imagini simbolice, sunt reprezentate viețile, faptele și trăirile noilor figuri care, alăturându-se noului lider spiritual și îmbrățișându-i filosofia prevestită de către proroci, vor constitui subiectele evanghelice, cu personaje

evangelice, al căror profil moral va constitui un model de comportament pentru noile generații, dând naștere la sfinți mucenici și cuvioși.

Deși nu au compus ei înșiși stihuri care să actualizeze imagini sau figuri din istoria lor, rușii lipoveni din orașul Brăila au păstrat în culegeri manuscrise sau tipărite o mare parte din texte, spuse copiilor și nepoților, majoritatea acestora inspirate atât din viața sfinților, din pasaje biblice, în esență, surse de inspirație pentru o viață în spiritul moralei creștine la care ei apelează pentru a rememora evenimentele sau modelele date de figuri sau imagini reprezentative pentru cultura lor. La ele se apelează și pentru transmiterea valorilor morale către tânăra generație.

Astăzi, conservarea acestui tezaur spiritual o datorăm în cea mai mare parte bătrânilor comunității, dar mai cu seamă reprezentanților C.R.L. Brăila, care, prin cele două ansambluri folclorice locale, susține de câteva decenii o activitate intensă și prolifică în promovarea și revigorarea tradițiilor locale. Amenințate o lungă perioadă de uitare și chiar de dispariție din cauza condițiilor vitrege pentru exercitarea credinței ortodoxe de rit vechi, stihurile duhovnicești au reînviat în ultimii ani în repertoriul etnicilor lipoveni datorită revigorării vieții spirituale.

Un rol important îl are studiul religiei în școală, precum și organizarea festivalului de interpretare a muzicii psaltice și stihurilor duhovnicești, ajuns deja la cea de a VI-a ediție. În ultima perioadă se constată tendința de uitare a acestor stihuri, tendință influențată pe de o parte de modernizarea vieții laice, iar pe de altă parte de atenuarea credinței. În pofida acestor aspecte, avem convingerea că prin folclor, lipovenii rămân acei promotori ai credinței care au adus cu sine pe aceste pământuri o cultură neprețuită, nu pe hârtie, nu în cărți, ci în memorie și în inimă.

Constanța Abălașei-Donoșă, *Birt din Huși / peniță*

Evreul ca paria (Romanul autobiografic *De două mii de ani* din 1934 al scriitorului român Mihai Sebastian rămâne un document clasic al istoriei evreiești a secolului al XX-lea)¹

Traducere din limba engleză: Brândușa Oana Ilie

Adam Kirsch²

Ar putea părea de la sine înțeles că un paria este ceva ce nimeni nu ar alege să fie. Dar în unele părți ale lumii evreiești de azi, eticheta a devenit o sursă de mândrie. Acest concept poate fi găsit în opera lui Hannah Arendt, al cărei eseu influent *Evreul ca paria: o tradiția ascunsă* (1944) a susținut că statutul de paria al evreilor în societatea europeană modernă poate fi considerat un fel de stranie binecuvântare. În timp ce majoritatea evreilor erau „parveniți” – dispuși, adică, să se alăture societății ne-evreiești, care încă ezită să-i admită - câteva suflete evreiești și-au îmbrățișat statutul de paria. Pentru figuri precum Franz Kafka și Heinrich Heine, condiția de ființe înstrăinate de tot ce-i înconjoară, a fost o sursă de perspectivă superioară asupra condiției moderne ce i-a obligat să îmbrățișeze valorile umane universale. Acești „paria conștienți” cum îi numește Arendt, au reprezentat ce-i mai bun din evreism: „Toate calitățile evreiești laudate – „dragostea adevărată”, umanitatea, umorul, inteligența dezinteresată – sunt calități de paria”, a insistat ea.

Viziunea despre evrei ca niște străini superiori continuă să constituie o atracție puternică pentru unii evrei liberali care o văd ca pe o alternativă morală atât la Sionism, pe de o parte, cât și asimilare, pe de altă parte. Dacă a fi o lumină pentru națiuni presupune să fii țintă a urii, susține acest raționament, atunci evreii ar trebui să îmbrățișeze acea ură și să se mândrească cu ea. Mai bine să fii un paria decât un parvenit sau, mai rău, un naționalist fanatic. Atracția morală a unei astfel de atitudini este evidentă: Persoanele cu conștiința de paria sunt ceea ce Hegel numea „suflete frumoase”, convinse de propria lor puritate în interiorul unei lumi corupte din care ei renunță să facă parte.

Totuși pentru un evreu american din secolul al XXI-lea, revendicarea condiției de paria este o mișcare retorică prea ușoară, din moment ce știm că nu va trebui să trăiască ura și izolarea pe care Arendt o cunoscuse direct. Antisemitismul, pentru cei mai mulți dintre noi, este doar o amintire sau un titlu din ziar (ceea ce nu înseamnă că atitudinea aceasta nu avansează în unele părți ascunse ale sufletului american sau că nu va reveni niciodată la putere). Este ușor să te identifiți cu condiția de paria când ne gândim la ea ca sursă de noblețe și talent, ca în cazul lui Kafka, Heine și Freud. Dar

pentru câteva generații de evrei europeni – aceia care au trăit între zorii emancipării, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, și exterminarea evreilor europeni, în secolul al XX-lea – a fi o paria a fost o sursă de amărăciune, nevroză și deznădejde. Într-adevăr, doar apreciind profunzimea acestei suferințe evreiești putem înțelege enorma atracție a Sionismului care a promis că o va vindeca.

Orice evreu care este tentat să pretindă statutul de paria ar trebui mai întâi constrâns să citească *De două mii de ani*, un roman autobiografic al scriitorului evreu român Mihail Sebastian. Jurnalul lui Sebastian, care cuprinde perioada 1935-1944, a fost prima dată publicat în anii '90 și a fost imediat catalogat ca un document clasic de istorie evreiască din secolul al XX-lea. Dar în timpul vieții sale, Sebastian – născut Iosif Hechter – a fost cel mai mult cunoscut pentru acest roman, tradus acum în limba engleză pentru prima dată de Philip Ó 'Ceallaigh.

Acest lucru s-a datorat în parte faptului că *De două mii de ani* a provocat un scandal literar major când a apărut prima dată, în 1934. Sebastian își rugase prietenul, un filosof numit Nae Ionescu, să scrie o introducere la această carte. Ionescu a fost un gânditor de dreapta influent, ale cărui elogii la adresa iraționalismului și a societății organice l-au apropiat de fascism și antisemitism. (El a fost asociat cu Garda de Fier, forța militară fascistă care ar fi instigat un Holocaust românesc în timpul celui de-al Doilea Război Mondial). Totuși Sebastian a prețuit prietenia cu Ionescu, care a fost mentorul unui grup remarcabil de tineri scriitori, incluzând viitoare figuri legendare, precum Mircea Eliade și Emil Cioran. Într-adevăr, unul dintre personajele principale în romanul *De două mii de ani*, un profesor carismatic numit Ghiță Blidaru, este portretul ușor voalat al lui Ionescu.

Sebastian a fost consternat atunci când prietenul lui a scris o introducere plină de antisemitism, în care a negat că evreii ar putea aparține vreodată poporului român și a pus suferința lor pe seama încăpățânării de a-l respinge pe Iisus. În mod surprinzător însă, Sebastian a decis să accepte prefața ofensatoare și a publicat-o în introducerea cărții lui. La prima vedere sună ca o mișcare de auto-umilire, ca act al unui evreu atât de obișnuit cu abuzul încât cere de bunăvoie mai mult. Interpretarea la *De două mii*

de ani, însă, plasează episodul într-o nouă lumină. Pentru Ionescu prefața este documentul perfect al fenomenului însuși pe care cartea se străduiește să-l explice: persistența antisemitismului chiar și printre românii care pot trata individual evreii ca prieteni și colegi.

Titlul *De două mii de ani* îmi amintește de ceea ce istoricul evreu Salo Baron a denunțat ca fiind „concepția înlăcrimată a istoriei evreiești”: tendința de a vedea acea istorie ca un lanț milenar de persecuții și masacre. Într-adevăr, fraza este folosită tocmai în acest sens de un personaj secundar în roman care încearcă să-l compătimească pe narator pentru suferințele sale provocate de antisemiți la Universitatea din București, unde el este student. Povestea începe în 1923, un an când sentimentele antievreiești de la universitate au izbucnit în lupte și bătăi; studenții antisemiți au stat de pază la ușile sălilor de curs și i-au alungat fizic pe semenii lor evrei. Evreii americani, care se simt amenințați când cineva menționează BDS³ în campus, ar trebui să citească acest capitol introductiv al romanului lui Sebastian, să vadă cum arată antisemitismul academic real: „Am primit doi pumni în timpul prelegerii de astăzi și am luat opt pagini de notițe. Pentru doi pumni, nu e puțin”, observă ironic naratorul.

Primul capitol din *De două mii de ani* oferă o relatare impresionantă a ceea ce înseamnă să fii un tânăr evreu în Europa de Est la acel moment. Anvergura narativă este redusă; mai degrabă drama este psihologică și sociologică, deoarece naratorul consemnează propriile gânduri despre evreime și discută cu reprezentanți ai diferitelor mișcări politice. Unul dintre prietenii lui este comunist, convins că un conflict de clasă depășește conflictul religios și că România, după revoluție, va fi eliberată de străvechile uri. Altul este sionist, îl ia pe narator la o întâlnire convocată de Vladimir Jabotinsky⁴.

Și totuși naratorul însuși – e mare tentația să-l numesc pur și simplu Mihail Sebastian - nu poate intra în nici unul din aceste grupuri, pentru simplul fapt că ele sunt grupuri. Când merge la un club sionist, el ezită să se alăture cântării lor ebraice. „Eu unul nu pot cânta”, reflectă el mai târziu. „Eu sunt prudent, am o dispoziție critică, un sens al ridicolului, un autocontrol și alte absurdități tragice de acest gen și posed nebunia supremă a respectului de sine”. Figura tânărului intelectual pretențios, mândru, care se detestă de sine este una familiară, elementul de bază a o mie de romane de maturizare. Dar când o astfel de figură este împinsă într-o atmosferă de ură antisemită, sentimentele lui deja complicate devin și mai încurcate. Care este calea cea mai bună de a dobândi calmul și stăpânirea de sine într-o situație menită să producă umilință? Cum poate un evreu să facă față antisemitismului fără a cădea pradă

victimizării și autocompătimirii?

Acestea sunt întrebările pe care personajul narator al lui Sebastian și le tot adresează lui însuși, deși niciodată nu găsește un răspuns satisfăcător. Problema, explică Sebastian, este că scufundarea în ură produce în mod natural ura de sine. Astfel naratorul împărtășește punctul de vedere propus de Ghiță Blidaru și alte personaje că românii sunt onești, simpli și puri, în timp ce evreii sunt alienați și foarte inteligenți. „Dacă aș fi putut să trec peste 2000 ani de talmudism și melancolie, să am încă o dată, presupunând că cineva din neamul meu a avut vreodată, bucuria limpede de a viețui...”, meditează el.

Bineînțeles, este clar pentru cititor – deși poate să nu fi fost pentru autor – că nu „talmudismul” sau o oarecare esență evreiască imuabilă sunt ceea ce îi condamnă pe evrei la nefericire și conștiință de sine; este pur și simplu faptul de a fi țintă a urii. Încercarea de a găsi un fel de semnificație metafizică în această mizerie reprezintă un răspuns natural, deoarece ființele umane preferă să creadă că suferă dintr-un anumit motiv – și asta dă iluzia controlului, care este infinit preferabilă realității neputinței. Dar sensul metafizic al suferinței nu există și controlul este o ficțiune fragilă. Acesta este motivul pentru care naratorul lui Sebastian găsește că este atât de umilitor să fie printre colegii evrei: „Cordialitatea evreiască, pe care o urăsc. Mă tentează gândul de a repezi un cuvânt brutal la întâiul prilej, pentru ca să se știe că așa cum sunt aici între zece oameni, care mă cred «fratele lor de suferință», eu sunt singur, absolut singur, definitiv singur”. Dar se poate afirma credința că cineva este responsabil individual chiar și pentru suferințele proprii; într-un *minyán*⁵, devine clar că acest lucru nu este adevărat.

După primele sale capitole claustrofobe și nefericite, *De două mii de ani* pare să ia o turnură eliberatoare. Lăsăm în urmă zilele studenției naratorului și îl întâlnim din nou cinci ani mai târziu când urmase sfatul lui Ghiță Blidaru și devine arhitect. Chiar și această decizie profesională este legată de idei despre evrei: prin manipularea lemnului și a pietrei și construind structuri utile, naratorul speră să se elibereze de abstracția și intelectualitatea pe care le asociază cu starea de a fi evreu. Și pentru o vreme se pare că acea eliberare a funcționat. Problemele evreiești au trecut în plan secund, în timp ce întrebările politice și sociale ocupă locul central. Naratorul lucrează la un proiect masiv de construcție care implică strămutarea unei livezi din sat astfel încât o companie americană de petrol să poată forța un puț. Acest fapt îl aduce pe Blidaru, campionul tradițiilor, în conflict cu noul „șef” al naratorului, Mircea Vieru, un arhitect avangardist care gândește în termenii industriei și ai progresului. Între timp, complicații romantice au loc în jurul acțiunii.

Naratorul, privind înapoi în propriul jurnal – adică la primele secțiuni ale romanului – simte că a lăsat problemele evreiești în urmă: „Reduceam totul la drama de a fi evreu, ceea ce este poate mereu o realitate, nu atât de precumpănitoare încât să anuleze și nici măcar să depășească dramele și comediile strict personale. Eram, cred, la doi pași de fanatism.” Totuși pe măsură ce romanul progresează spre finalul său neconcludent, se dovedește că acest răgaz de la problemele evreiești era doar temporar. Pe măsură ce vine Marea Criză și satul se revoltă împotriva companiei petroliere, antisemitismul revine în centrul politicii românești și a vieții personale a naratorului. „Va trebui să-mi obișnuiesc ochii cu întunericul ce se lasă”, consemnează el.

Sfârșitul cărții îl găsește finalizând un proiect nou, construcția unei case de locuit pentru Blidaru. Ironia este palpabilă: un evreu poate construi unui român o casă, dar nu-și poate face niciodată o casă în România. Când îți amintești că Blidaru l-a avut ca model pe Nae Ionescu, îți poți explica și faptul că Sebastian a insistat asupra tipăririi brutalei introduceri a lui Ionescu la carte. A fost o dramatizare a vieții reale și o confirmare a întregului mesaj al romanului *De două mii de ani* că evreii ar rămâne paria, iar dragostea lor pentru România nerăsplătită. În ultimul capitol al cărții, naratorul merge pe stradă când aude câțiva băieți de ziar strigând: „Moarte jidanilor” și reflectă asupra straniei indiferențe a cuvintelor: „Oare de ce o fi atât de ușor să se arunce pe o stradă românească strigătul de „moarte!” fără ca nimeni să întoarcă măcar capul... Dacă cineva s-ar instala în mijlocul drumului pentru ca să ceară – știu eu? „moartea viezurilor”, cred că tot ar deștepta oarecare uimire printre trecători.”

Pentru cititor, care știe ce urmează – un Holocaust românesc nativ, în care un fascist, aliat

regimului nazist, ar fi ucis jumătate din populația evreiască a țării⁶ – această observație este profetică. (Însuși Sebastian a supraviețuit celui de-al Doilea Război Mondial, dar într-o tragedie absurdă, a fost lovit de o mașină și ucis la doar câteva zile după ce războiul a luat sfârșit). Poate cea mai importantă concluzie pe care cineva o poate extrage din cartea lui Sebastian este aceea a condiției de paria – cu care naratorul lui Sebastian câteodată se laudă, câteodată suferă – care nu este o cucerire morală, ci o condiție a profundeii vulnerabilități. Prețul psihologic exact este frumos documentat în *De două mii de ani*, dar prețul fizic este chiar mai mare – prea mare pentru ca cineva să fie de acord să-l plătească.

¹ <https://www.tabletmag.com/sections/arts-letters/articles/the-jew-as-pariah> September 14, 2017.

² Profesor universitar la Universitatea Columbia, SUA, poet și critic literar american. Publică în *Tabletmag* și în revista *Universității Harvard* (*Harvard Tablet*).

³ BDS - „Boycott, Divestment, Sanctions” – este o mișcare internațională anti-Israel, coordonată de Comitetul Național Palestinian BDS.

⁴ Vladimir Jabotinsky (1880-1940), evreu originar din Odesa, scriitor și publicist, a fost întemeietorul sionismului revizionist, aripa de dreapta a mișcării sioniste, de orientare naționalistă și pro-capitalistă.

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Zeev_Jabotinski)

⁵ Minyan este grupul de zece adulți evrei necesar pentru anumite obligații religioase. În orientările mai tradiționale ale iudaismului, numai bărbații de la 13 ani în sus pot constitui un minyan; în orientările mai liberale (neortodoxe) sunt incluse și femeile. Cea mai comună activitate care necesită un minyan este rugăciunea publică. În consecință, termenul minyan în iudaismul contemporan, a căpătat sensul secundar de referire la un serviciu de rugăciune.

(<https://en.wikipedia.org/wiki/Minyan>)

⁶ Proporțiile holocaustului românesc sunt evident exagerate aici, autorul american preluând, fără să verifice, statistici trucate din motive evident ideologice și răspândite în presa occidentală.

Constanța Abălașei-Donosă, *Cu pânzele atârinate / peniță*

„Miresmate” aduceri aminte... despre Muzică și Radio... Radio Brăila

Marilena Niculescu

„Din propria ta grădină în floare
Culege-ți doar miresmate aduceri aminte
de flori pieritoare”...

Sunt versuri selectate din splendida poezie *Cititorule, cine ești tu?* a poetului și filozofului indian *Rabindranath Tagore*, versuri care mi-au marcat cumva felul de a fi, m-au „înțelepțit”, învățându-mă să păstrez, cu bună știință, în sertarele propriei memorii, doar amintirile frumoase, cele „miresmate”. Și am atât de multe, încât negura întâmplărilor urâte din viața mea, nu reușește să se facă nici măcar, observată. Ceea ce mă bucură!

Deschid, așadar, șirul mărturisirilor nostalgice pe care m-am hotărât să le încredințez paginilor neprețuitei Reviste de Cultură „Colocvii Dunărene”, editată de Muzeul Brăilei „Carol I”.

Fiind de specialitate muzicolog și semnatară a rubricii *MUZICA*, voi începe bineînțeles, chiar cu amintirile ce vorbesc despre *EA – MUZICA* „cea mai frumoasă obsesie umană”.

Cineva, a afirmat la un moment dat, că „acolo unde cuvintele, scrisul, gestul, eșuează, numai ea, *MUZICA*, devine cea mai bună opțiune. Sparge bariere, adună oamenii, schimbă păreri, percepții, anulează prejudecăți, induce bunele stări psihice, accelerează performanțele cognitive, psihice, curăță sufletul de praful vieții de zi cu zi!”.

Îndrăznesc să susțin cu tărie ideea! Pentru mine, cel puțin, *EA* a însemnat și înseamnă aproape totul, cam așa cum susțin oamenii de știință că înseamnă apa pentru corpul uman.

Sunt categoric a *EI*, sunt un om interesat în egală măsură atât de răsfățul propriilor senzații trăite la ascultarea muzicii de orice gen cât și de competențele pe care mi le pot cultiva sau îmbogăți. Cred în puterea informației neconținute, în acceptarea întregului sistem de convenții estetico-muzicale, sistem perpetuat și modificat de-a lungul istoriei literaturii muzicale.

Important este faptul că am intuit sau am fost „programată” să știu a alege de la început, adevărata muzică. M-a ajutat poate și faptul că am studiat muzica (sunt absolventă a Conservatorului „Ciprian Porumbescu” București), am ascultat multă muzică simfonică, am vizionat zeci de spectacole de operă, operetă, balet, am citit despre compozitori, creațiile lor, curentele muzicale în care s-au încadrat etc.

Dar, cel mai mult am contat, cu siguranță, cei vreo 50 de ani, petrecuți la catedră, perioadă în care am predat copiilor, istoria muzicii, forme muzicale, pian.

A contat și prezența pe scenă, în calitate de interpret și dirijor a Grupului Vocal – Cameral

„Andantino” sau de comentator/ prezentator a concertelor, recitalurilor, susținute în orașul nostru.

S-ar părea că „efectul „Vivaldi”, despre care vorbesc cercetătorii, efect obținut prin ascultarea repetată a unor lucrări sau genuri muzicale, la mine s-a manifestat extrem de puternic, așa încât zona creierului responsabilă cu amintirile și emoțiile trăite, în perioadele mai sus menționate, din propria-mi existență, a rămas mereu activă, ba chiar s-a îmbunătățit.

De aceea, nu exagerez când afirm că am fost și poate, îmi va fi îngăduit să mai fiu ceva timp, unul dintre cei mai fericiți oameni. Asta pentru că lumea mea, lumea în care am trăit, a fost și este una extrem de frumoasă. Este lumea celor ce îndrăgesc muzica și care, se știe, se împart în trei categorii:

– Unii, la care „talantul” hărăzit, a trebuit doar înmulțit, astfel încât de arta lor să se bucure publicul marilor săli de Concert (soliști vocali, instrumentiști, dirijori).

– alții, care – fără a fi posesorii unor voci excepționale sau a unor maniere, ușurinte, ieșite din comun, de a „tălmăci” vocal sau instrumental o lucrare muzicală – au rămas de partea cealaltă a scenei, devenind public meloman, avizat, instruit.

– și, în fine, cea de a treia categorie, formată din cei cărora le-a revenit rolul de „oglinză” a frumuseților sonore ale scenei lirice. Aici, recunoaștem profesorul de muzică sau criticul muzical, recunoaștem pe cei cu „condei”, creatorul vieților romanțate ale marilor compozitori, interpreți, dirijori, dar și pe redactorul sau regizorul care prin intermediul radio-ului, televiziunii, cinematografului, internetului, aduce informația despre actul artistic, despre noile nume ce ocupă „capul de afiș” ale marilor scene, prezintă statistici, ierarhii.

Ei bine, despre Radio, despre invenția asta minunată și despre oamenii care s-au făcut auziți prin intermediul undelor sonore, chiar în Brăila noastră, acum ceva vreme, aș dori să povestesc, Este o poveste, dragă mie, este una din „miresmatele” mele aduceri aminte... care, ani în șir m-a obsedat și m-a făcut să-mi pun atâtea și atâtea întrebări, la care nici astăzi nu am găsit răspuns.

De fapt, unul ar fi! Perfida uitare se poate așterne peste orice, oricât de strălucitoare ar fi fost, de pildă, perioada pe care țin mortăș să v-o aduc în atenție.

Era în vara anului 1993...

O voce caldă bărbătească, s-a făcut auzită în receptorul telefonului care se încăpățănase să

sune... deși mă pregăteam să ies pe ușă.

– „Doamna Niculescu, bună dimineța! Sunt Mircea Mândroi, directorul postului de Radio local Brăila”...

Ce a urmat, m-a făcut să renunț la toate celelalte planuri ale zilei! Era vorba despre invitația de a realiza o Emisiune de Cultură muzicală, la postul de Radio Brăila, tocmai înființat, așa că, bucuria împlinirii visului meu ascuns, acela de a vorbi la un microfon, despre muzică, a fost de-a dreptul copleșitoare.

M-am implicat cu toată ființa mea în acest splendid proiect și timp de 3 ani, *GRAZIA MUSICA* (acesta era numele emisiunii realizate de mine), a pătruns în toate casele brăilenilor, în fiecare joi la ora 11.00.

Am prins, ce-i drept, perioada în care, nu doar cifrele de audiență contau, ci în mod obligatoriu, dorința realizatorului de a forma gustul publicului, de a-i aduce în atenție frumusețea muzicii așa numită „grea” sau „cultă”. Era nedrept pe undeva ca doar necunoașterea creației muzicale universale, sau a particularităților acestui gen muzical și a splendorilor ce îl alcătuiesc, să fie hotărâtoare pentru a nu promova ce are mai valoros literatura muzicală de gen.

Se cerea, cu alte cuvinte, să demolez mitul după care muzica simfonică, cea de operă, operetă sau balet, reprezintă muzica „elitelor”.

Mi-a convenit de minune acest lucru! Aproape imediat, mi-am fixat și publicul țintă – categoria 9-100 ani, mi-am făcut ordine printre sutele de discuri, casete, cursuri păstrate din studenție, cărți de specialitate și, la treabă!

În fiecare joi, la ora 11.00 din fiecare aparat de radio, fixat pe frecvența 98,8 Mhz, se putea auzi:

„Dragi prieteni ai emisiunii *GRAZIA MUSICA*, Marilena Niculescu, vă spune, „Bun Găsit!”

Foarte curând, spre marea mea satisfacție, numărul celor interesați de „*GRAZIA MUSICA*”, a devenit tot mai mare.

Am avut posibilitatea să vorbesc despre operă, operetă, concert, muzică de cameră, de balet, simfonică, dar și despre maeștrii care au creat toate aceste minunății, aflate în „lada de zestre” a literaturii muzicale universale.

Permanent, i-am avut lângă mine, pe Mozart, Haydn, Beethoven, Ceaikovski, Chopin, Strauss, Paganini, Verdi, Puccini, Enescu etc. Dar și pe Viorel Țățu, zis „vioară”, colegul mult mai tânăr, din cabina de emisie, care se făcea răspunzător de calitatea înregistrărilor, după plăci sau casete aduse de mine, cu o zi, două, înainte.

Doamne, ce lume frumoasă am cunoscut în toată acea perioadă! A fost dragoste la prima vedere!

O mână de tineri frumoși, entuziaști, cu visele la ei, adevărați „copii legitimi” ai acestei minuni, descoperită și îndrăgită de întreaga omenire – Radiou-ul!

Aproape înghesuiți, la etajul XI al Hotelului „Traian”, de fapt, în camerele 1104-1105, făceau și desfăceau „frumuseți”. Erau „pionierii” radioului particular! Prin intermediul lor, cultura își deschisese larg ferestrele spre brăileni. Contribuiau cu toții la schițarea panoramei lumii și

timpului în care trăiau, o lume în plină tranziție, dar care beneficia, la rândul ei, de existența acestor tineri inimoși, adunați într-un fel de „frăție” a frumosului sonor, ce întruchipau speranța vindecării de toate noxele trecutului.

Inițiatorul și fondatorul Postului de Radio Brăila 98,8 MHz – inginerul Mircea Mândroi, o personalitate captivantă, un amestec de tinerețe, înțelepciune, calm, umor și farmec personal.

Mircea Mândroi și Alex Dan Sârbu

Plecat din capătul celălalt al țării, de la Turda, alege să trăiască mult prea scurta sa viață, în locurile astea dunărene, care l-au adoptat imediat și l-au îndrăgît, la rândul lor, poate, prea mult, nevrând parcă să-l mai împartă vreodată cu cineva.

Galațiul a fost primul oraș care i-a oferit oportunitatea în 1991, de a-și împlini marele lui vis – înființarea unui Post de Radio. A urmat repede și cel de al doilea, tot la Galați – Radio Alfa.

Iar pe 6 iunie 1993, brăilenii au auzit pentru prima oară, pe frecvența 98,8 Mhz, *Radio Brăila*. Peste jumătate de an, începând cu 1 ianuarie 1994, emitea și Radio Dolly-Do. Tot la Brăila!

Cel ce considera Radioul „*fereastră spre sufletele oamenilor*”, directorul Mircea Mândroi, cu talentul și rara sa putere de intuiție, a știut să-și aleagă locul și oamenii lângă care visele se pot transforma în realitate. Așa se face că, într-o perioadă foarte scurtă, Postul de Radio Brăila, emitea de la știrile de dimineță, cu tot ceea ce implică ele, de la actualitatea socio-economică, politică, sportivă etc, până la ultimele noutăți discografice, emisiuni culturale, momente lirice oferite la cererea ascultătorilor, sau basmul mult așteptat de copii și se încheia, târziu, în noapte cu... „Ajungă-i zilei, răutatea ei”, emisiune în care poeta Mia Cuțitaru, dialoga în direct cu brăilenii. Și din nou, muzică, muzică, muzică...

Cu alte cuvinte, o familie frumoasă și numeroasă ocupase cele două camere ale Hotelului Traian și se făcea auzită în întreg județul Brăila:

Loredana Mândroi, cea cu care Mircea Mândroi, împărțea zilele și nopțile frumoasei lor căsnicii, dar și munca de directorat, supervisorul Proiectelor, și care, tocmai se hotărâse să-i ducă la indeplinire și un alt vis al său- acela de a fi tată.

– *Andreea Deleanu* - realizator emisiunea „Bună dimineța, Brăila”.

- *Mirela Lupescu, Rodica Roșu, Mirela Dobroiu* – știristele
- *Roxana Mihalcea* – Pop Dance
- *Daniel Petrea* – Pop Dance
- *Mircea Jugănar* – Top 7 Reggae.
- *Sorin Stamate* – Matinalul de vineri
- *Alexandru Dan Sârbu* – Top11 și Ultimele noutăți cinematografice
- *Nicușor Zamfir* - Top 13
- *Bogdan Botezatu, Angel Voinescu*, zis „Îngerul alb”- Top 15 Tehno Dance
- *Mircea Ciucașu*
- *Marius Orac* – știrist
- *Marian Cosmin, Eduard Bucureșteanu*, - Rubrica sport.
- *Viorel Țătu*, zis „Vioară” – Înregistrări audio
- *Daniel Neagu* zis „Dănete”, *Cătălin Mustață* – rockerii postului
- *Mia Cuțitaru* – Dialog în direct cu ascultătorii.
- *Dan Sarău* – Emisiunea militară
- *Gabriela Ferencz* etc.

Nimic nu prevestea nenorocirea ce avea să se abată peste noi toți, odată cu zorii zilei nefaste de 28 octombrie 1994, când brusc și brutal, hora zilelor și viselor omului de Radio, Mircea Mândroi, avea să fie întreruptă. Câtă tragică măreție putea ascunde soarta acestui om care abia apucase să se bucure de împlinirea celor 30 de ani de viață, de buna și frumoasa sa soție, Loredana, de Alexandra, fiica sa, ce avea, la acel moment, doar 11 luni, sau de Radio Brăila, care mergea pe doi ani...

Totul s-a redus atunci, la un strigăt fără ecou, fără nume, la o durere sfâșietoare. Noi, copiii năzdrăvani ce-i împărtășeam marea dragoste pentru microfon, rămăseserăm fără unul din părinți.

Și totuși, după un timp, în numele amintirii atât de frumoase a celui ce a fost directorul Postului de Radio-Brăila, Mircea Mândroi, a trebuit să ne revenim, să ne replem. Frâiele Radioului, le-a preluat Loredana Mândroi, ca o adevărată „Penelopă”...dar fără speranța reîntoarcerii dragului ei soț. Doar talentul și dăruirea ei pentru proiectul acesta, Radio-Brăila, ajuns emblemă a locului, au făcut-o să-și strângă puterile, pentru ca frecvența de 98,8 MHz, să se facă auzită încă vreme de doi ani, adică până în iunie 1996.

După care totul s-a destrămat! Noroc cu un alt împătimit al undelor sonore, Nicușor Zamfir, care, cu al său nou înființat, *Radio Mix -92,7 FM* a mai bucurat brăilenii, încă 8 ani.

De atunci... multe s-au schimbat! Tăvălugul vremii a desființat locuri, instituții, obiceiuri, înlocuindu-le unele cu altele, rămânând doar amintirile ce nu și-au schimbat, precum aurul, strălucirea.

Doar că, unora dintre entuziaștii ce-au crezut în Radio Brăila, le-au încărunit tamplele, unora siluetele nu le mai sunt atât de suple, unii, au devenit, la rândul lor, părinți, alții, se încăpățânează să se facă auziți, de la mii de kilometri și toți păstrează acel tremur în glas când amintirile le dau târcoale.

Alții însă, nu mai pot fi auziți sau văzuți... Au plecat... „dincolo”! Probabil și lor le curg lacrimile în amintirea a ceea ce a fost Radio Brăila... sau poate nu! Poate zâmbesc și așteaptă răbdători momentul când ne vom reuni, Postul de Radio va începe și acolo să emită și cu tot atâta dragoste, vom fi recunoscuți ca fiind „ăia de la Radio Brăila”...

Până una alta, aici și acum, mi-a revenit mie rolul de „povestitor”, despre ceea ce a fost și a însemnat acest minunat Proiect Cultural- Radio Brăila. Și nu am fost singură în acest demers. I-am avut alături, de data asta, pe Loredana Mândroi, (aflată acum, la mii de kilometri, undeva, în Spania, cu fiica sa Alexandra, vorbitoare a 5 limbi, angajată a Institutului Regal Olandez, Roxana Mihalcea și Nicușor Zamfir.

Am depănat amintiri, am râs, ne-am șters discret câte o lacrimă, ne-am făcut promisiuni... Concluzia a fost aceeași – anii petrecuți la Radio Brăila, au însemnat bucurie, împlinire și recunoașterea lucrului bine făcut.

Cum, de altfel, reiese și din cele câteva nostalgice gânduri așternute pe hârtie de cei 3:

Loredana Mândroi

„Am promis că am să scriu câteva rânduri despre ceea ce a însemnat Radio Brăila, dar în afara entuziasmului exagerat, și a trăirilor mai mult decât intense, nu prea îmi amintesc multe. Mint, îmi amintesc oamenii frumoși de o tinerețe și un entuziasm fără limite: Angel Voinescu, Mircea Jugănar, Alex Dan Sârbu, Marian Cosmin, Sorin Stamate, Nicușor Zamfir, Roxana Mihalcea, Rodica Roșu, Daniel Petrea, Mirela Lupescu, Mirela Dobroiu, Cătălin Mustață, Marius Orac, Marilena Niculescu, Gabriela Ferencz, Dan Sarău, Viginica Stancu, Gabriel Corbu, Viorel Țătu (și sunt doar parte dintre cei cu care am împărțit o experiență de necrezut); eram cu toții foarte tineri, cu o energie fără limite cu afinități și înclinații atât de diferite, încât împreună eram echipa perfectă.

Am început primele emisii în 6 iunie 1993... câțiva avusesem experiențe radiofonice, dar ne luptam să începem ceva nou, ceva ce nu se făcuse până atunci: să amestecăm vocile noastre, cu tinerețea noastră cu dorințele și cu ceea ce știam sau ne doream să învățăm. Antetul nostru este mărturia improvizărilor: Hotel Traian, camerele 1104 -1105. Căutasem locul cel mai înalt din Brăila, și nu din dorința de a fi intangibili, ci din dorința de a ajunge cât mai departe: Îmi amintesc primele probe de emisie, când cu un aparat de radio portabil eram extraordinar de fericiți când captam frecvența noastră radio 98,8 Mhz...în Vărsătură, la Ianca, la Viziru sau spre Făurei. Eram puțini și ne recunoșteam respirația din momentul în care eram în emisie. Preferințele muzicale ale fiecăruia, ritmurile și măsurile în care funcționam în 1993 ne-au marcat pe toți și ne-au dat calibrul pentru ceea ce suntem astăzi... și sunt convinsă că ofeream, cu toții, din prea-plinul nostru; eram împreună pentru că aveam ce învăța unii de la alții... de la Sahaja Yoga, până la

ritmurile metalice ale lui Dănete, fără să ometem concurențele topurilor noastre radiofonice, educația muzicală, emisiunile de actualitate, cele culturale sau sportive...

Probabil, sunt cea care trebuie să scrie despre persoana care a reușit să închege acest grup fantastic, Mircea Mândroi, dar, în același timp, recunosc, îmi este cel mai greu, pentru că nu sunt în stare să văd doar liderul, doar omul care s-a zbatut ca 98,8 să însemne ceva pentru Brăila, cel care a pus bazele acestui minunat proiect, cel care a știut să ne amalgameze, să ne tempereze, și să ne ia măsura fiecăruia, oferindu-ne încredere libertate și posibilitatea de a comunica mult mai departe decât ne-am fi putut imagina... ci și partenerul de viață, omul cu care alegi să răzbați printre toate hățșurile vieții... Iar Mircea a ars pe acest rug al pasiunii, al energiei fără limite, al dăruirii... a trăit prea intens tot ce a însemnat marea familie Radio... Mircea a plecat în toamna anului 1994, iar noi, am mai rezistat ca Radio Brăila până în iunie 1996. Apoi, a devenit altceva...

Sunt convinsă că foștii mei colegi au o acuratețe desăvârșită a amintirilor și vă vor face să vă re trăiți cu mult mai multă sensibilitate ceea ce a fost primul Proiect Radiofonic al Brăilei.

Vă mulțumesc că v-ați amintit de noi și vreți să re trăiți acei ani frumoși”.

Nicușor Zamfir –RADIO BRĂILA – REMEMBER

Pentru mine totul a început când mă aflu într-un autobuz pe linia 2 care la acea vreme (1993), tocmai transmitea prin difuzoare, faptul că, se căutau redactori muzicali pentru a deschide un post de radio în Brăila, care va avea sediul în incinta Hotelului Traian. Am coborât în centru și am mers direct la „Redacție”. M-a întâmpinat Mircea Mândroi, Loredana Mândroi și încă vreo câțiva viitori colegi. Am plecat a doua zi după ce am petrecut o noapte întreagă privind cum se realizează o emisiune muzicală.

Și așa a început viața mea de radio, derulată pe parcursul a 11 ani... 3 ani în Radio Brăila și încă 8 în Radio Mix -92,7 FM.

Până în iulie 1996, am trăit fără să știu dacă era zi sau noapte, nu știam dacă este ianuarie sau august. Nu știam decât că trăiesc din plin o viață cum mulți alții și-ar fi dorit-o și care (în același timp) se putea termina la fel de brusc cum a început. Și așa s-a și întâmplat.

Toată perioada a adus în preajma mea sau m-a adus în preajma unor oameni speciali. Cu plusuri, cu minusuri dar speciali. Și-am trăit fiecare clipă la maximă intensitate. La urma urmei aveam douăzeci și ceva de ani...

Radio Brăila a fost o clipă din viața mea. O clipă pe care am trăit-o cu viteza maximă, cu intensitate maximă, cu bucurie maximă.

Evenimentele și amintirile sunt proaspete încă în memoria mea chiar dacă unele nume sau persoane s-au pierdut pe parcursul celor aproape 30 de ani... Și poate va veni un moment, când le voi așterne pe câteva pagini, pentru a le transmite copiilor mei sau celor care vor să trăiască momente frumoase, boeme din viața mea”

Roxana Mihalcea

„Sunt fericită, că pot vorbi despre Radio – Brăila, că printre amintirile mele frumoase, se regăsesc și cele legate de perioada în care eram angajată la Radio Brăila.

Participasem, în felul acesta și eu, la explozia informațională ce cuprinsese întreaga țară. Ni se cerea să fim la „zi” cu tot ce se petrece, de la transformările socio-economico politice, la ultima melodie de top. Ne „înfrățisem” cu eterul, aveam marea șansă de a fi auziți de întreg județul, așa că, nu numai eu, ci și toți ceilalți colegi ai mei, la fel de tineri și determinați, am trăit această scurtă perioadă, la intensitate maximă.

Radio – Brăila, a fost punctul zero spre care, de trei ori pe săptămână, alergam într-un suflet. În restul timpului, tot acolo îmi era gândul. Mă legasem cu nevăzute fire, de locul acela de emisie, de microfon și toate zilele mi se păreau duminici.

Iar când clipa nefastă s-a abătut asupra noastră, printre lacrimi și momente de deznădejde, am avut puterea de a-mi «aduna» în suflet, toate aceste amintiri precum niște odoare de preț, spre a le duce la lumină și a le da glas, de câte ori va fi nevoie”.

Ce-ar mai fi de spus, sau scris?

Cred în continuare în oameni și în capacitatea lor de reinventare, în ideile lor, în dragostea necondiționată pentru artă, muzică, pentru cuvântul scris și pentru Radio.

Nu ne urmărește nici un blestem! E nevoie doar ca toți cei ce iubim cultura, sub toate formele ei, s-o ținem cât mai departe de ilustra mediocritate, rugina zilelor noastre.

Așa că, cititorule, dacă iubești muzica și sunetele emise în eter, ai înțeles mesajul - adună-ți prietenii, cunoștințele, arată-le toate aceste „miresmate” aduceri aminte, alege-ți o frecvență, aleargă, obține aprobări, deschide uși închise, ocupă o cameră, fă rost de ceva aparatură, de câteva creiere luminate și voci plăcute... Restul, vine de la sine!

Dar, să se numească, Radio-Brăila! Curaj! Se poate!

Constanța Abălașei-Donosă, *Cu pânzele atârinate / peniță*

Teatrul „Maria Filotti” Spectacole memorabile din perioada 2013-2021 (V)

Lucian Sabados

A sosit și momentul mult așteptat al redeschiderii oficiale a Teatrului în urma amplelor operațiuni de restaurare și modernizare a acestui monument, deopotrivă arhitectonic și cultural.

Suntem în septembrie 2016, la debutul Festivalului de Teatru „Zile și nopți de teatru la Brăila”, în prezența oficialităților, a criticilor de teatru și a spectatorilor.

Interesul este foarte mare, întrucât emoțiilor și așteptărilor firești legate de revederea vechiului teatru în haine noi li se adăugă așteptarea vizionării în premieră absolută a unui spectacol marca Afrim!

Este momentul unui scurt flash back, ca să vă mărturisesc preocuparea, frământările și gândurile care m-au încercat în legătură cu alegerea proiectului ce avea să consfințească redeschiderea teatrului. Era obligatoriu că acel proiect să fie legat cumva de istoria, legendele și spațiul binecuvântat al Brăilei, fie prin autor, opera sau alegerea regizorului. Așa că opțiunea pentru artistul Radu Afrim, cel ce crease la Brăila atâtea spectacole memorabile și care își mărturisise afecțiunea față de spațiul dunărean a fost una logică, firească și fericită.

Fără a-i cere să abordeze un proiect strict referențial la Brăila, Radu Afrim ne-a propus propriul său scenariu „Suntrack” („În căutarea sunetului pierdut într-un oraș cu soare”) ca pe o declarație de dragoste față de acest spațiu, deopotrivă geografic, spiritual și sentimental.

„Am vrut să fac un spectacol cu oameni ai locului. Ce au în comun toți aceștia? Cântă. Muzica lor sau a altora... Nu m-am lăsat copleșit de gloria trecutului muzical al Brăilei. Am încercat să înțeleg oferta prezentului. Și s-o accept.”, spunea Afrim în caietul program al spectacolului.

Rezultatul? Un spectacol vibrant, colorat, uneori trist, melancolic, alteori mustind de culoare locală, de adevăr, deopotrivă o comedie și o dramă a dezrădăcinării, văzută cumva prin ochii mai proaspeți, mai avizi de adevăr ai unor adolescenți – tineri aflați în căutarea succesului, la un casting oarecare, pentru un proiect cultural oarecare.

Un pretext solid, simbolic și generos care respira inteligenta, sensibilitate, entuziasm dar și vulnerabilitate și melancolie. Proiectul are o

distribuție mixtă, în sensul în care experimentațiilor și îndrăgiților actori Alin Florea, Narcisa Novac, Corina Borș și Valentin Terente, li se alătură cu dăruire, energie, farmec și adevăr scenic tinerii Irina Anghel, Mihai Jalbă, Andrei Moraru, Doru Ciutacu, Florin Stan precum și rapsozii Nădejdea Isac (lipoveanca) și Nigeari Caramanli (turc din Macin).

O scenografie modernă, eclatantă, având inserate în mod subtil și organic multe semne ale locului, deși într-o compoziție savantă, creată de experimentata Irina Moscu.

Scenariul original, universul sonor și regia compun un mixt infailibil sub semnătură lui Radu Afrim, alături de care strălucește video make-up-ul lui Mihai Matei.

„Suntrack”, un pariu câștigat, o emblemă a spațiului fantast al Brăilei!

Acestui proiect-simbol i-a urmat un alt „poem dramatic” dedicat Brăilei, dramatizarea lui Bogdan Budeș (el însuși brăilean) după romanul „Neranțula” al lui Panait Istrati, pe veci legat ca destin literar și autobiografic de Brăila sa natală!

„Proza lui Istrati este foarte densă, întâmplările se succed cu repeziciune și e practic imposibil să le iei ca atare și să le muți pe scenă... Aproape toate scenele din spectacol, deși urmează cu strictetețe firul poveștii lui Istrati sunt scrise de mine. Îmi place să cred că nu l-am trădat pe autor, ci i-am urmat glasul”, scria în caietul program Bogdan Budeș, regizorul spectacolului.

„Neranțula” stagiunii 2016-2017 este un spectacol modern ca spațiu de joc (cu o cinetică uluitoare care amintește obsesiv prezenta Dunării), aproape cinematografic ca tăietura de montaj, este dinamic dar și tragic, sensibil, fragil, și cu o trăire actricească intensă.

Actorii, proiectați în spațiul crud de intim al Studioului „Bujor Macrin”, își trăiesc partiturile cu sufletul la gură, „ard”, ne acaparează atenția și simțurile, ne poartă într-o lume astăzi dispărută, însă teribil de prezența scenic.

Este meritul regiei de a-și fi ales o trupă de un devotament și o disponibilitate cuceritoare. Corina Borș, în rolul titular, Nicholas Catianis, Alexandru Marin, Adrian Ștefan, Silvia Tariq, Emilia Mocanu

și Valentin Terente, cu toții cred în șansa și oportunitățile acestui proiect dedicat Brăilei.

Scenografia Simonei Negrilă este modernă, curajoasă și încărcată de un simbolism rafinat, în perfectă consonanță cu demersul regizoral.

Publicul brăilean iubește acest spectacol, jucat tot timpul cu sala plină.

O poveste mustind de pasiuni, instincte, contraste năucitoare între bogați și săraci, un oraș cosmopolit, dominat de simbolul și prezența Dunării – Mamă dar și implacabil Judecător... O Brăilă de poveste și totuși reală, levantina, trufașă și leneșă. O Poartă a Orientului!

Un alt proiect din stagiunea 2016-2017 aduce la rampa unul dintre textele capitale, un adevărat manifest al teatrului modern de la mijlocul secolului XX, piesa „Tango” a marelui dramaturg polonez Slawomir Mrozek.

Tânărul regizor bucureștean Vladimir Anton s-a încumetat să propună și să realizeze acest proiect foarte ambițios și important pentru orice teatru de pe glob!

„Ca regizor citești, recitești, așteptând, căutând, pândind momentul magic când, fără să știi neapărat de ce un anume text începe să-ți vorbească. Și nu mai poți scăpa de el, se ține scai de tine peste tot, nu te mai lasă să dormi”, spunea Vladimir Anton referitor la momentul întâlnirii sale cu piesa „Tango”.

O piesă manifest, spuneam, care ne vorbește nouă, celor de astăzi cu aceeași acuitate și putere de convingere despre sentimentul de apăsare exercitat de către lumea contemporană asupra individului; despre absurdul convențiilor; despre

senzația de clausturare a omului modern; despre jocul irațional al formei lipsită de suportul conținutului.

Teme grele, cu incidență filosofică însă propulsate către public de către autor, dar mai ales de către regizor, cel care formalizează vizual și conceptual textura poveștii, împreună cu scenografa Rodica Der (cu o imagine scenică din care nu lipsesc simbolismul și suprarealismul) și cu o trupă actoricească cu multe valențe, într-un mod exploziv și burlesc, învăluitor, complice și emoționant.

Actorii Conrad Mericoffer, Valentin Terente, Emilia Mocanu, Ramona Gânga, Liviu Pintileasa, Corina Borș și Adrian Ștefan, reușesc cu toții și fiecare în parte să compună roluri memorabile și partituri extrem de bogate și poli-semantice.

„Tango”, un spectacol emblemă pentru o trupă ambițioasă ajunsă la maturitate, pentru un teatru elevat cu o complexitate repertorială!

Ca o posibilă concluzie a acestui proiect voi insera gândurile colegului nostru, teatrologul Ciprian Buzoianu: „O comedie absurdă, un tango al Morții, o viziune gen *teatru în teatru* în care descoperim trăsături nebănuite ale unor personaje ciudate, bizare, chinuite de sentimente sau dorințe stranii, obscure și fanatice”.

Stagiunea 2016-2017 a fost una a marilor autori, texte, pariuri artistice, numai bună să pregătească o viitoare stagiune 2017-2018 cu provocări noi, majore și seducătoare.

- Va urma -

Constanța Abălașei-Donosă, *Cu gândiri și cu imagini / tuș*

Soarel pierdut în noptea unei lumi ce nu mai este
Luna ce gândea în barba și vorbea în poezii
O te vezi, te-aud, te cuget - o mîchită, dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu alte raiuri, cu alți deși

Venere marmură caldă, ochi de fete și schiinte
Bratu molatecu ce gîndirea unui inspirat poet
Tu n-ai fost în lumea veșnică pleitate - ei femeie
Chinul femeii ce și astăzi mîndră în lume o perete.

Rafal pierdut în visuri, în gîndirea-i instelate
Te-a vedut în viața-i dulce ca și lumea unei ceri
Te-a văzut și-a vădit raiul cu grădini îmbalsamate
Te-a văzut plumb regina pînă înțepii din ceru

Și-a creat pe pînă golă pe Madona Dumnezeu
Cu disdemă de stele cu surisul blînd, vergin
Facia pală și rade blondă, chip de înget ... dar femeie
Căci femeia-i prototipul tru-ă generei plan divin

Orb. fel eu pierdut în noptea unei victi de poezie
Te-am vădit demu stărea înia sublet, foră huc

Mihai Eminescu, Venere și Madonă (fragment de manuscris)